

34. Q, 4. K.

ÉRTESÍTŐ

A

KEGYES-TANITÓREND VEZETÉSE ALATT

ÁLLÓ

NAGYBECSKEREKI KÖZSÉGI

FÖGYMNASIUMRÓL

AZ

1894/95. TANÉV VÉGÉN.

KÖZLI

BALÁZSI JÓZSEF,

FÖGYMNASIUMI IGAZGATÓ.

A Halaxantium Könyvtáraé.

NAGY-BECSKEREK

PLEITZ FER. PÁL KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJA.

1895.

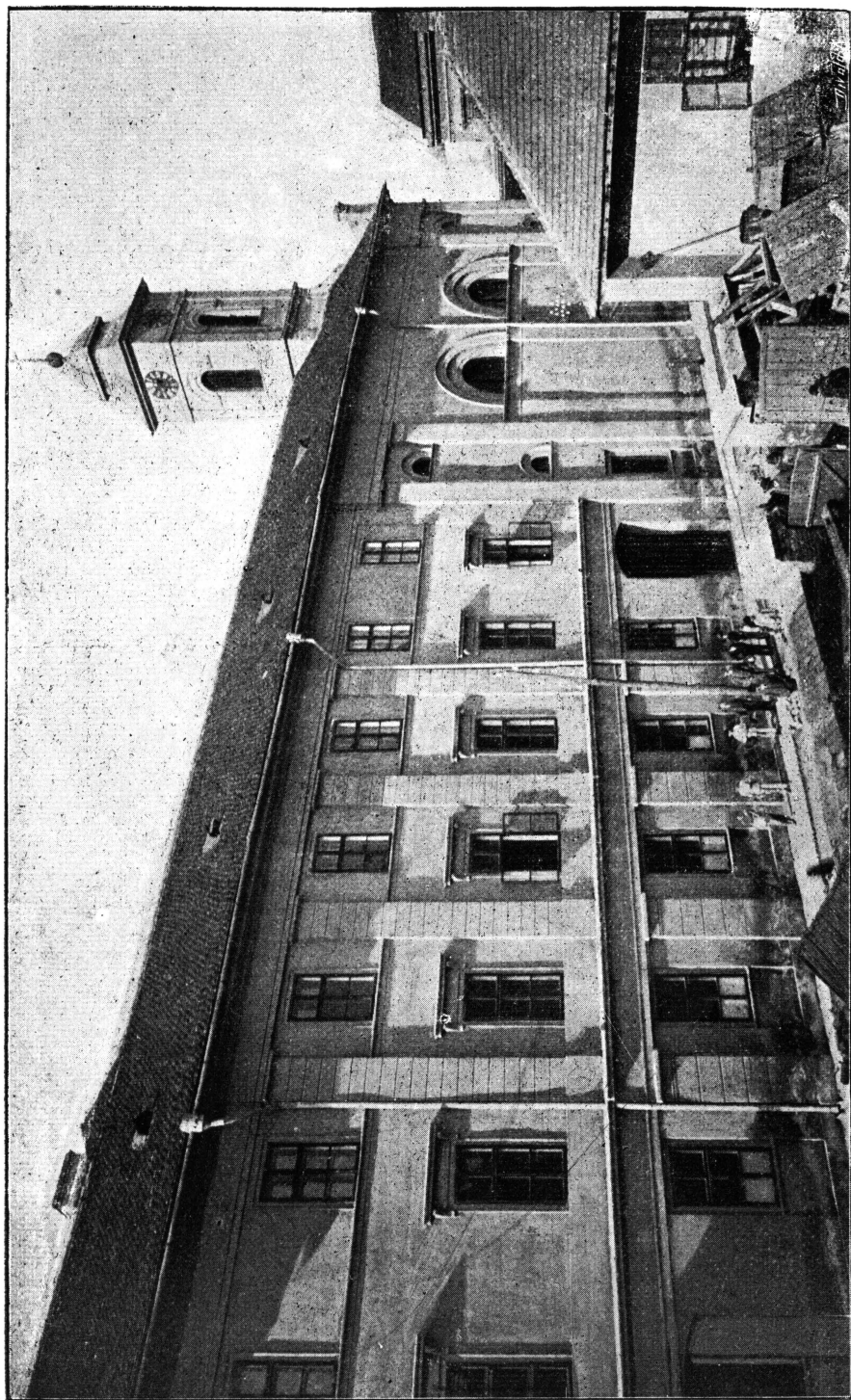
I.
Kegyesrendi társház.

1891. J. K.

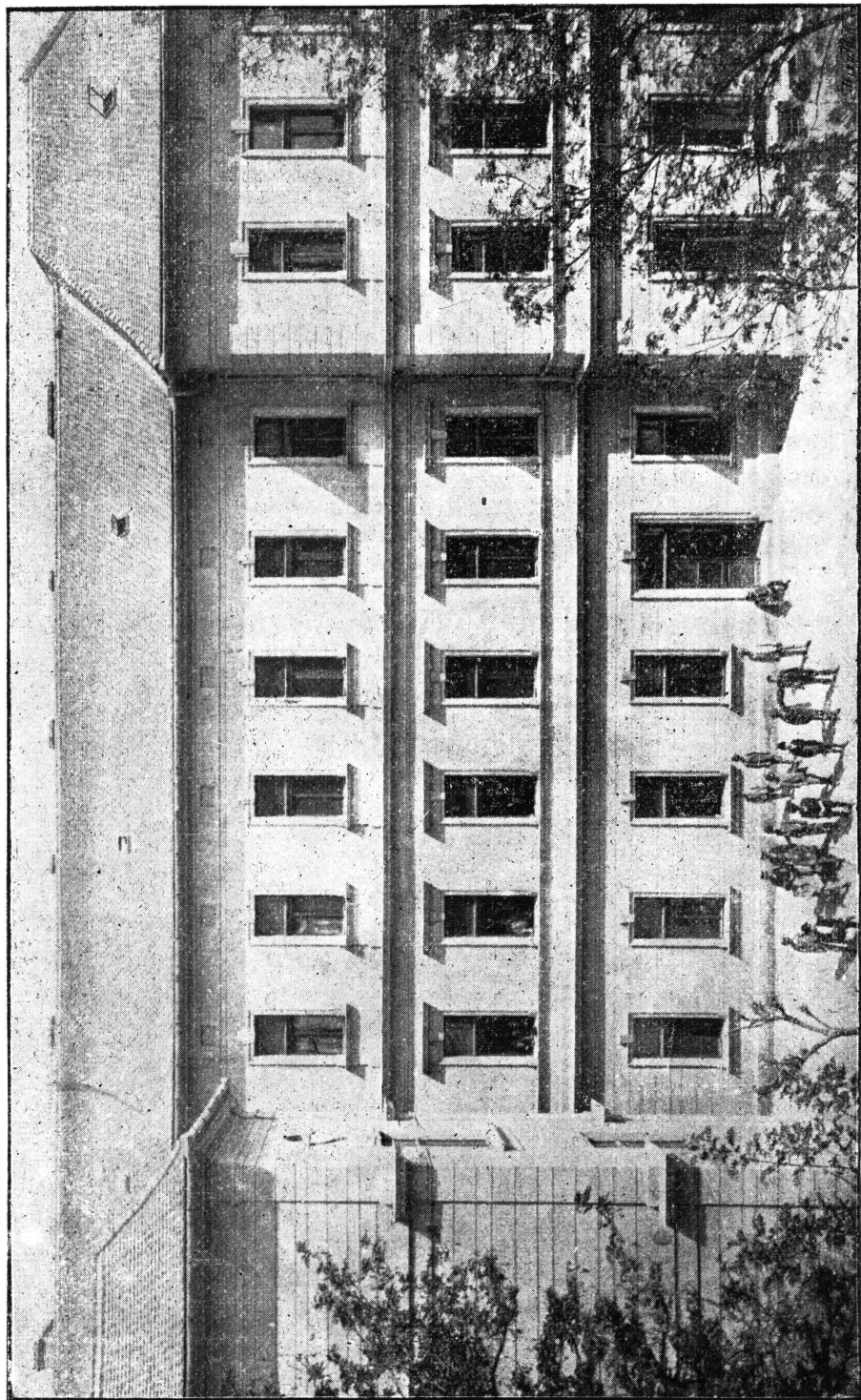

Temprom es a gymnasium regi epurete.

A gymnasium új szárnyépülete.

34. D. 4. K.

ÉRTESÍTŐ

A

KEGYES-TANÍTÓREND VEZETÉSE ALATT

ÁLLÓ

NAGYBECSKEREKI KÖZSÉGI

FŐGYMNASIUMRÓL

AZ

1894/95. TANÉV VÉGÉN.

KÖZLI

BALÁZSI JÓZSEF,

FŐGYMNASIUMI IGAZGATÓ.

KALAZANTINUM.

KALAZANTINUM.

NAGY-BECSKEREK

PLEITZ FER. PÁL KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJA.

1895.

A nagybecskereki közs. főgymnasium és kegyesrendi társház alaprajza.*

Földszint.

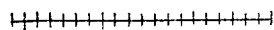
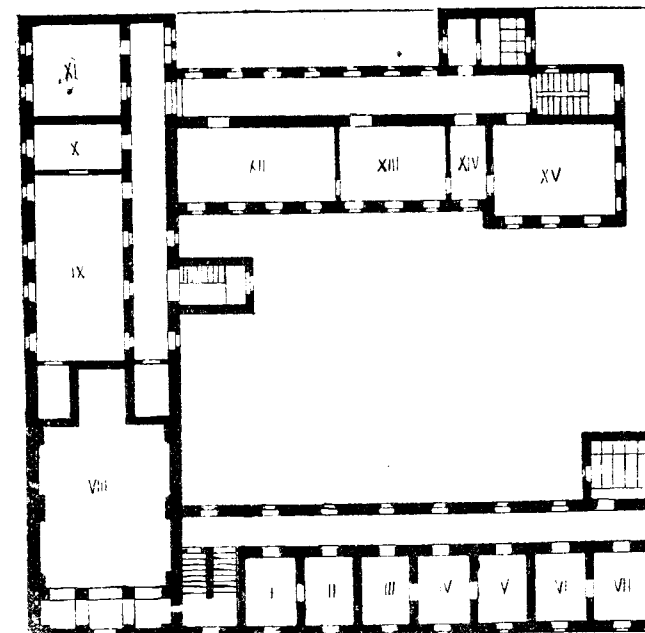
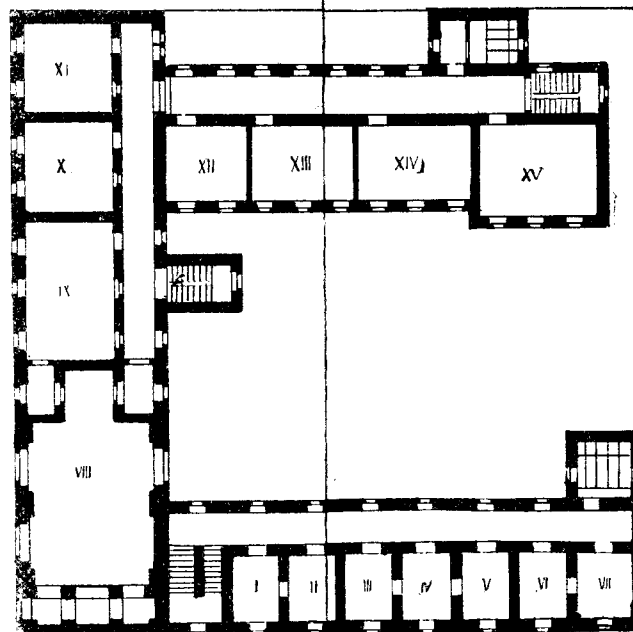
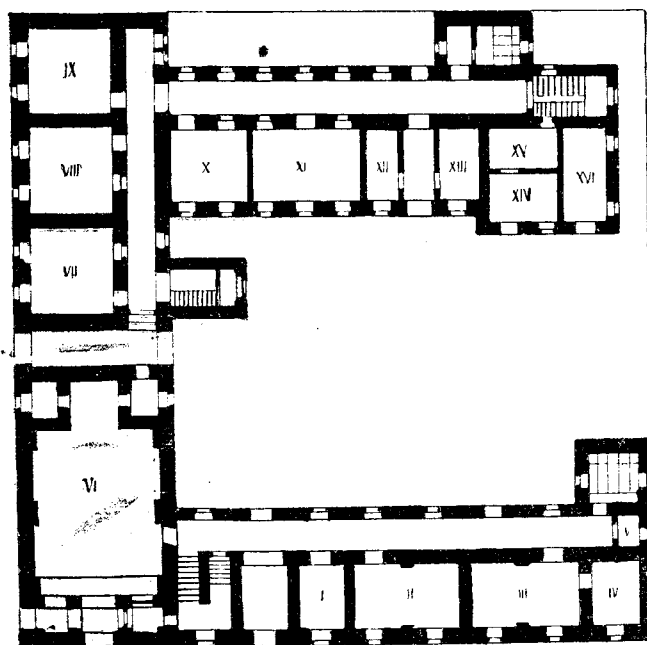
- I - V Kegyesrendi lakház.
- I és V Szolgaszobák.
- II Ebédlő.
- III és IV Konyha és éléstár.
- VI Templom.
- VII - IX Tanterem.
- X Régiségtár.
- XI Tanterem.
- XII, XIII és XVI Cselédlakás.
- XIV és XV Iskolaszolga lakása.

Első emelet.

- I, II Lakások.
- III Igazgatói iroda.
- IV, V Lakások.
- VI Házi könyvtár.
- VII Lakás.
- VIII Templom.
- IX - XI Tanterem.
- XII Tanári könyvtár.
- XIII és XV Tanterem.
- XIV Tanári szoba.

Második emelet.

- I VII Lakások.
- VIII Templom.
- IX Rajzterem.
- X Rajzszertár.
- XI Tanterem.
- XII Természettajzi szertár.
- XIII Természettani szertár.
- XIV Vegytani laboratórium.
- XV Természettani előadó terem.

* Felvette: Streitmann Antal.

Magyar Nemzet

A gymnasium története.

(1846—1895.)

I.

A hat osztályu nagygynasium alapítása és négy osztályu algymnasiummá való leszállítása.

Kemény sorscsapások érték szegény hazánkat az idők folyamában. Történetében sok lap van gyászbetűkkel teleírva, de szenvedése, balsorsa egy izben sem tartott oly sokáig, mint a mohácsi vész után. Nem is oly nagyon régen volt, midőn a külföld, a művelt világ Mátyás szinte vakítóan fényes jelenségének varázshatása alatt állva, Magyarországot a fejlettség és erő eddig nem ismert magaslatán látva, egy szebb, az eddiginél dicsőbb jövőt jósolt a magyar nemzetnek. És mi történik? Az imént még hatalmas nemzet nagy királya halála után néhány órával, — mert hiszen 36 év igazán csak pár óra egy nemzet életében, — meg volt alázva, az ország széttagolva és elnyomva. Az egész 16. és részben a 17. században egyik csapás a másikra következett. A szerencsétlenül folyt török harczok polgárháborukkal és vallási viszályokkal váltakoztak. Igaz ugyan, hogy a hosszú küzdelem és a sok szenvedés megedzette a magyart, de minő áron! Elvesztek erős várai, pusztultak városai, elestek vitéznél vitézebb vezérei, apadt a nemesség s megfogyott mindenekfelett a nép. Különösen az alföld mely kezdettől fogva gyéren lakott föld vala, a hódoltság folytán még objban elnéptelenedett, mert hiszen a végvidékeken ugyszólván szakadatlanul folyó török dúlásoknak főczélja első sorban a zsákmány volt, ezek között pedig az élő ember. A kit el nem hurczoltak a török rablók, azt elüzte a rémület. Az alföld egyes vidékein nyomról-nyomra ki lehet mu-

tatni a magyar falvak elszéledését, hová utóbb németek, oláhok, szerbek telepítették.

A terhek, a csapások sulya alatt meghajlott a magyar, de meg nem törött. Nagy Szolimán után és nevezetesen a 17. század elején már ismerten találkozhatni a török natalom hanyatlásának jeleivel. A katonai szervezeten nyugvó hatalom, különösen a sorkatonaság, a janicsároknak elfajulása és sok más körülmény közrehatása következtében bomlásnak indult. A 15 éves háboru, még inkább a költő Zrinyi Miklós jeles haditettei és a szentgotthardi csata meggyőzték a magyarokat arról, hogy az eddig oly félelmetes elleneik többé nem legyőzhetetlenek. Bécsnek 1683-ban történt felmentése pedig kiinduló pontjává lön az oly rémitő szenvedéseket átélő hazánknak a török iga alól való felszabadulásának. A 16 évig tartó dicsőséges háboru Buda visszafoglalásától az 1699-ki karloviczi békéhez vezetett, mely szerint a hibásan u. n. Temesi bánság kivételével hazánk felszabadult a török járom alól.

Az ország tetemes része tehát a 17. század végével hozzáfoghatott a restauráció nagy munkájához. De sajnos, Torontálmegye még a török igáját nyögte, míg végre 1718-ban a Temesi bánságra nézve is ütött a szabadulás órája. A passaroviczi béke a török uralomnak végét szakította hazánk területén.

Szinte emberfeletti munka volt az, amit a Bánság katonai kormányzóí, főként a derék Mercy gróf tábornok kifejtettek, hogy annak majdnem teljesen néptelen és műveletlen vidékeit népessé és művelhetővé tegyék. De Torontálmegye mint olyan a restauráció nagy munkájából csak akkor vehette ki a maga igazi részét, midőn Mária Terézia 1779-ben a Temesi bánságból Temes-, Torontál- és Krassóme gyét kihasztván a magyar koronához visszakapcsolta, csak a Bánság déli része maradván meg örvidéknek a temesvári generalatus czimen.

Torontál megye és így Nagy-Becskerek „kiváltságolt“ város is, éppen úgy mint bármely más vidék, mely azelőtt török iga alatt nyögött, egész természetesen mindenekelőtt anyagi boldogulhatásának eszközeit, feltételeit iparkodott megteremteni s biztosítani, mint a melyek nélkül fejlődésről virágzásról semmi téren sem lehet szó. És mindenkoron, dicséretére legyen mondva Nagy-Becskerek városnak, habár javakból, ingatlan birtokból vajmi kevés is jutott osztályrészüül, de polgárai vallás- és nemzetiségi külömb. ség nélkül sohasem rettentek vissza még oly nagy áldozatoktól sem, ha a város anyagi avagy szellemi műveltségének emeléséről, fejlesztéséről volt szó.

Ismeretes ama lázas tevékenység, melyet a magyar nemzet e század első felében beköszöntött újraébredésének korában kifejtett, hogy önhibáján kívül történt százados elmaradását pótolja, midőn úgyszólván apraja-nagyja azon törekedett, hogy a magyart a nyugateurópai művelt népek sorába emelje. Egy lánczszem ezen hosszas és nehéz de dicső munkában Nagy-

Beeskerek város polgárai körében a 30-as évek második felében megindult azon mozgalom is, mely a város kebelében középiskola felállítását tűzte ki cél gyanánt. Hogy a Bánságban a temesvári gymnasiumon kívül egy másik középiskola felállítása valóban életszükséglet volt, azt bővebben indokolni is felesleges, főként ha tudjuk, hogy annak több mint 1 milliónyi lakossága van már ez időben. S hogy éppen Nagy-Beeskerek az a hely, ho vá legcélszerűbben felállítható egy új középiskola, szintén természetes, ha meggondoljuk, hogy városunk Torontál vármegyének székhelye, annak legnagyobb s az egész Bánságnak második városa, lakójainak száma ez időben már 17000-re rúg, értelmisége aránylag nagy, ipara, különösen kereskedelme napról-napra növekedő, s a legközelebbi középiskoláktól, mint Temesvár, Szeged, Zombor, Szabadka, 10—50 mfd távolságra fekszik, melyek tehát főként a Bánság déli részeinek idevágó kulturális érdekeit alig szolgálhatják.

Nagy-Beeskerek polgárainál tehát — mint a városi levéltár adatai erről tanúságot tesznek, már 1836-ban általános meggyőződésé vált, hogy egy gymnasium felállítása okvetlenül szükséges. A dolog tán sokkal egyszerűbben s mindenesetre gyorsabban ment volna, ha a városnak mint erkölcsi testületnek a felállításhoz megkivántató elég anyagi ereje lett volna; a polgárság pedig jó ideig nem tudta az alapítandó intézet szervezésének módját ejteni.

A dolog tehát csak nagyon lassan haladt, miközben városunk ág. ev. és ref. protestans felekezetei a maguk körében elhatározzák, hogy gymnasiumot állítanak. Ambrózy Mátyás bánati evang. főesperes felhívására 1838. aug. 20-án tartották a szervező gyűlést a nagybeeskereki ág. ev. lelkészi lakban, melynek jegyzőkönyvi tanúsága szerint elhatároztatott, hogy Nagy-Beeskereken a következő évben „*egyesült evangélikus nemzeti grammatikai iskola*“ rövidesen „*nemzeti iskola*“ czimen 4 osztályu gymnasium állításék fel. Némely buzgó és előkelő, de nem kizárólag protestans férfiak, különösen Szathmáry Sámuel, Fodor Károly, Kiss Antal, Menczer Leopold, Tichy János, Hollósy Mihály és mások buzgólkodása és bőkezűsége folytán a szándékolt gymnasium négy osztálylyal és két tanerővel — Ecsedy János ev. ref. lelkész, ki a két grammatikai osztályt és Benkó György ág. ev. lelkész (közben még Németh István ág. ev. világi), ki a két syntaktikai osztályt vezette, 1839. okt. 1-én megnyitattott és pedig az ág. ev. lelkész-lakban. Az első évben a négy osztály tanulóinak száma 31 volt. A létszám a gymnasium fenállásának egyetlen évében sem érte el a 100-at. A gymnasium ügyeit egy felügyelő bizottság intézte Szathmáry Sámuel igazgatása alatt.

Az intézet tanterve nem alkalmazkodott az ezen időben a királyi gymnasiumoknál általán divatozó „*Ratio Educationis publicae*“ tanítási tervehöz, aminthogy városunk protestans felekezetei gymnasiumuk felállítását

a m. kir. helytartó tanácsnak előzetesen be sem jelentették, csakis utólag,* mert — miként a gymn. felügyelő bizottság egyik gyűlési jegyzőkönyvében olvasható — „az 1790 91. 26. tvczikk kisebb diákoskolák alapításának bejelentésére a protestansokat egyáltalán nem kötelezi.“ Az iskola által követett tantervet nagy általánosságban s mintegy csak irányadóul szintén a fentemlített szervező gyűlés állapította meg. E szerint előadatott: a) „az előkészítő tanfolyamban: a vallástan, Magyarország geographiája, számvetés, szép- és helyesírás. b) a grammatikában: latin és magyar grammatika; Magyarország históriája elemei; a görög nyelv elemei; a természet históriájából a szemlátomásti tárgyaknak leírása; Európa geographiája; latin gyakorlások és classicusok (Gedicke szerint); vallás és arithmetica folytattatnak; német grammatika és gyakorlások. c) a syntaxisban: a görög nyelv folytattatik; mathematica és Európa geographiája; a természet históriája folytattatik; közönséges história, periodologia, prosódia, számadás és vallás.“ Az intézetnek a szükséges bútorzaton és néhány úgyszólván nélkülözhetetlen taneszközön kívül semmi felszerelése nem volt. A legfőbb, a legégetőbb dolog, amivel az 1838. aug. 20-ki szervező gyűlés foglalkozott, a pénz kérdése volt. Abban állapodtak meg, hogy az iskola fenntartásához szükséges alap közadakozás útján szereztessék be. Azonban többet, mint 6089 frt 25 krt nem bírtak összeteremteni, melynek kamatai pedig az iskola fenntartási költségeit egyáltalán nem fedezhették, ha szinte egy tanerőnek évi tiszteletdíját 120 frtban állapították meg, úgy hogy az intézet ilyenén egészséges fejlődést nem vehetett, mert a kiadások fedezésére rendesen magát a tőkét is igénybe kellett venni. Így aztán természetes volt, hogy az intézet igazgatója illetve főfelügyelője Szathmáry Sámuel 1850. febr. 18. a prots. gymnasiumot „költség hiánya miatt“ végleg és mintegy hivatalosan megszüntnek nyilvánította, egy köriratában felszólítván az alapítókat, hogy a még meglévő alapítványokkal tetszésök szerint rendelkezzenek, miután az iskola tényleg már az 1849. év január végével megszünt működni.

Még mielőtt a most röviden ismertetett intézet megnyitott volna, Nagy-Becskerek város a még az 1836-ban megindult mozgalmat állhatosan tovább propagálta s azon volt, hogy kebelében egy hat osztályu királyi gymnasium álltassék, mely tehát az *állandóság jellegével* birjon. Az egész dolog úgyszólván kizárólag a pénz kérdésen fordult meg. A város ez ügyben még 1838-ban átírt Torontál megyéhez a gymnasium felállításának felsőbb helyen leendő kieszközlését, egyuttal anyagi támogatást kérve.

* A gymnasium felállításának ez utólagos bejelentése is csak akkor és azért történt, mert a kir. kamara azon indokolással tagadta meg hozzájárulását a Nagy-Becskerek város részéről a prots. gymnasium céljaira megajánlott 500 frt kiutalhatásától, hogy ezen gymnasium felállítása a Dunáninneni és Tiszántuli ev. Szuperintendentiák részéről a helytartó tanácsnak nincs bejelentve.

A megye az ügy lelkes felkarolását igéré, egyuttal segélyül „a felkelő sereg tőkéje után befolyandó egy esztendei kamatoknak summáját“. Csakhamar sorompóba állanak azonban egyes lelkes polgárok is, első sorban Adamovits Péter nagybecskereki kereskedő, ki 3480 frt 32 krt hagy végrendeletileg a felállítandó gymnasium céljaira; Cservenka-Kovács Antal szintén nagybecskereki lakos pedig egy buzával terhelt hajót 17,391 frt 32 kr. értékben. Nagy jótétemény volt a városra nézve a minden jóért és nemesért igazán lelkesedő Csörgeő Antal nagybecskereki kir. kamarai ügyész, ki a gymnasium ügyét nagy buzgalommal karolta fel s ki a felsőbb hatóságok (s nevezetesen a temesvári kamarai igazgatóság) és a város között a közvetítő szerepet vitte. Hatalmas lépéssel vitte előre a gymnasium ügyét akkor, midőn fáradhatatlan szorgalmazására Nagy-Becskerek város az 1842. évben 40,000 pfrtot ajánlott fel közpénztárából* alap gyanánt a felállítandó királyi gymnasiumra, egyuttal felhívást bocsátván ki a város és Torontál megye közönségéhez a nemes célra való adakozásra, mert hiszen a tervbe vett intézetnek közadakozásból kelle felépíttetnie. Érdekes és szép világot vet ezen idő intéző embereinek gondolkozására azon hang, melylyel a városi tanács s a „választott polgárság“ egyik vegyes üléséből kibocsátott ilyen! felhívásban találkozuuk, melyben a közönség a következő bevezetéssel szólittatik fel az adakozásra: „Alig mult el egy század, mióta bánáti vidékünk a nemzetünket kegyetlenül pusztította török rabiga alól fölszabadult s már is a kegyességgel párosult igazságos fejedelmünk enyhe uralkodása alatt tájunk régi virágzó hajdanának visszanyerésében tanusított fáradozása gyümölcsét annyiban érzi, hogy nemcsak a műveltség élénken fejlődik, hanem különböző s főleg catholikai vallásbeli felekezeteinek száma is mindenfelülről nőttön nő. Mi is tehát még a tizenharmadik században városunk feljegyezve olvasható lakhelyünknek hív polgárjaiként városunk régi virágzásának helyreállítását, valamint is a műveltség terjesztését sziveinken hordozván, városi kebelünkben egy középiskola vagyis nagyobb gymnasium alapítását eltökéllénk, annál is inkább, mennél kétségtelenebb lenne az, hogy az erkölcsiségnek mi hatatós emeltyüje se lenne a nyilvános iskolákban tanításnál.“ . . .

Hosszas tárgyalások folytak a város és különösen Lonovics József csanádi püspök és iskolai főigazgató között a gymnasium felállításának módozataira nézve, míg végre megállapodtak, hogy a város a megajánlott 40,000 frtot kötelezvényekben adja, úgy hogy ez összeg aztán a város egyéb tőkeitől elkülönítve mint „oskolai alapítmány“ kezeltessék s ennek ellenőrzését egy külön bizottság eszközölje. Sok tárgyalást igényelt a hely kérdése. A tanács a városháza mögötti üres telket (hol valóban fel is épült a gymnasium) jelölte ki az építendő iskola számára, bár másrésről nagyban kérelmezte a kincstárnál, hogy az ennek tulajdonát képező magtárt

* Nagy-Becskerek városnak ez időben 600,000 vft megtakarított pénze volt.

(a jelenlegi polgári iskola palotája helyén a Béga partján) engedje át a városnak az iskola céljaira. E kérelemnek azonban hely nem adatott. A kerületi főigazgató kérdésére, vajjon az esetre, ha az iskolai alaptőke remény ellenére magán adakozás útján nem vagy csak enyhe mérvben gyarapíthatnák, hajlandó-e a város az iskola megállapítására megkivántató pénzbeli hiányt közjöveldmi pénztárából garantirozni, a tanács tagadólag válaszol, de a püspök-főigazgatóhoz intézett átiratában „azon reményben ringatja magát, hogy a szentlélek szellemétől meghatva a tehetősebb szülők — kik gyermekeiket az iskolában neveltetik — és emberbarátok erősebb mérvben fogják alapítványaikkal az iskolai alaptőkét növelni, mint azt eddigelé tették.“ A városi tanács, Lonovics József püspök-főigazgatóval folytatott előzetes tárgyalásai folyamán azt is kimondja, hogy az alapítványok mikép kezeléséről kellő ellenőrzés végett évenkénti kimutatások fognak felterjesztetni a helytartótanácsához, valamint azt is, hogy az alapítandó intézet a helytartótanács alá vetve létezend s ha esetleg világi tanítók alkalmaztatnának, ezek a nyert approbatorium után neveztetnek ki, míg az intézet igazgatására nézve azon óhajjt fejezi ki, hogy az a belső tanács tagjai valamelyikére bizassék, „hogy ez által“ — mint az egyik tanácsülési jegyzőkönyv mondja — „a község részéről a mondott célra tett szép áldozat némileg pártfogósági joggal megjutalmaztatnák.“ Ez óhajhoz azonban a felső tanhatóság nem járult hozzá.

Igen érdekesek azon tárgyalások, hogy a fölállítandó intézetben kikre bizassék a tanítás? Lonovics püspök-főigazgató szerzetes tanárok alkalmazását ajánlá, mire a városi tanács az 1839. évi szeptember hó 19-én tartott tanács- s községi elegyes ülés jegyzőkönyve szerint Csörgeő Antal kincstári ügyészhez a következő érdekes előterjesztéssel élt: „Ámbátor Ó Méltóságának a szerzetbéli Tanítók tekintetében felhordott bölcs s nehéz alapu indító okai mindegyikünk szívét hálás köszönettől békitve meghatották s azokat lehetlen, kiforgathatlan alaposságuk miatt el nem esmérni; azonban tekintve: hogy más helyeken az iskolai ifjuság tanítására s kiképezésére hasonlókép világiak lévén alkalmaztatva, ezek a maguk tanítói gondviselésük alá adatott ifjuság gyenge szívükbe s agyukba az Isten, Felség, Szülék, előljárók s felebarátuk eránti szeretetet, valamint is a tanulmányokat, még pedig gyakran házassági s atyai viszonyaiknál fogva érzésgöbben csepegtetik, mintsem a szerzetesek, kiknek tanítási ügyességüket bár mi kétségbe se hozzuk, Tetts Uraságodnak legnagyobb őszinteséggel alázatban kinyilatkoztatjuk: hogy mindnyájunk kérelme abban pontosul: mikép ha ajánlott alapítványi tőkénkkel megférhető — világi Tanítók létesítenének; ha egyébiránt Ó Felsége, a Főméltóságú kir. Főhivatalok s Ó Méltósága a kerületi iskolák Főigazgatója előre botsájtott nézeteinkben nem osztozhatnak, célunk egyedül a kérdelt oskoláknak mennél előbbi alapítatása s felállítatása közérdek tekintetéből lévén: azon esetre hódoló s tán-

torithatlan jobbágyi ragaszkodásunk újabb jelül ezen ügyünk elintézését Ó Felségének hív jobbágyai eránt mindenkor nyilvánítani s igazolni szokott határtalan kegyelmére bizván, szerzetbéli Tanítók létesítését is legmélyebb hálás köszönettel veendjük.“

A városi tanács azonban miharabb letett arról, hogy világi tanárokat, és pedig, hogy a város minden felekezetü polgárságát kielégitse, 2 katólikus, 2 protestáns és 2 gör. kel. vallásut alkalmazzon, mert be kelle látnia, hogy ezen esetben sokkal nagyobb anyagi áldozatokat kellend hoznia, semhogy azokat képes lehetne akár közpénztárából, akár magánadakozásból fedezni. Volt egy párt, mely a gymnasiumot minoritákra akarta bizni, mert ugy okoskodott, hogy így a legkevesebb költségbe kerülne a gymnasium, de ez is csakhamar elnémult, s Csörgeő Antal és Lonovics József püspök-főigazgató befolyása s ajánlása folytán Nagy-Becskek város azon szerzetes renddel kezdett egyezkedni, mely hazafiság tekintetében — mióta csak magyar földön van, mindenkoron a legelsők között volt s a tiszta vallásos érület, nemes erkölcsök, nemkülönben a tudományok szent ügyét mindenha a legnagyobb buzgalommal, odaadással, és mondhatni önzetlen önfeláldozással szolgálta. E rend a *kegyes tanítórend* volt. A rend az alku-dozás vezetésével a maga részéről Gruber Kal. József szegedi kegyesrendi házfőnököt bizta meg, ki az alapítandó intézet iránt nemcsak érdeklődést, de határozott lelkesedést is tanusított, a városi tanács iránt pedig a legnagyobb készséget és előzékenységet fejtven ki, Csörgeő Antal kincstári ügyész lelkes közremunkálása mellett csakhamar megállapítottak a kötendő egyezség alapvonalai. E szerint a társház, kápolna, gymnasialis épület számára a városház mögötti üres telek $624\frac{3}{24}$ □-öl jelöltetett ki; a város által megajánlott 40,000 frt tőkén kívül a gymnasium céljaira kimutattatott ekkor leginkább közadakozásból 17,730 pfrt; a szándékba vett 6 szerzetes tanár dotációját egyenkint 350 pfrt, a direktorét 400 pfrtra tették; Orszler József kincstári építészeti mérnök terv készítésre kéretett fel.

Ez alapon jött létre az 1843-ik évben azon szerződés, melynek alapján létesült 1846-ban a nagybecskereki hat osztályu gymnasium, alapítatva tehát a művelődés szellemétől áthatott Nagy-Becskek város és nemeslelkü adakozók által. Ezen szerződés másolata szóról szóra a következő:

„Egyezés, .

mely egyrészlről az ájtatos iskolai rend, más részlről pedig a kir. váltságolt Nagy-Becskek város községe közt, egy a kebelében legfelsőbb kegyes engedelem kinyerése reménye alatt alapítandó királyi 6 osztályból állandó nagyobb Gymnasialis Tanoda érdemében e következő feltételek alatt kötettet, ugymint:

1. Miután a kölcsönös értekezés s megállapodás folytában a behozandó ájtatos iskolai tanítók dotatioja, az évi jutalmak betudásával, jelesen a

Directoré 400 frt p., a 6 tanítóé pedig, mindegyik külön 350 pengő forintjával évi díjban állana s az iskolai alapítvány jelenlegi ereje csak egy Rectornak, ki egyszersmind iskolai Director legyen és 6 tanítónak alapítványát engedné meg: ennél fogva Nagy-Becskerek város községe kötelezi magát a fentebb érintett, öszvesen 2500 pengő frt, azaz kétezeröttszáz pengő forintnyi évi díjnak 41,666 pengő frt 40 krt kitevő tőkét, három ezüst huszast értetve egy pengő forintra, városi pénztárában, felsőbbi jóváhagyás reménye alatt *elkülönözni*, a szóban álló iskolai *Intézet részére kezeltetni* s a fentebb mondott *díjakat évenyedenként* az ájtatos iskolai Egyesületnek előre kifizettetni; igérvén azonban Nagy-Becskerek város községe, hogy az épületek bevégezése után, ha magánadakozás útján az iskolai alapítvány annyira növekedik, hogy kamatai egy Vice-Rectornak alapítására elegendők leendenek: egy Vice-Rectori állomást is, ki egyszersmind Professorok supplense legyen, alapítani fog. Kötelezi magát

2. az alapító község az ájtatos iskolai Egyesület számára megkívántató épületet, ha a már e célra meglévő pénzmennyiséghez magánadakozás útján az arra szükséges *somma* befolyand, mielőbb a tisztelt ájtatos iskolai Egyesület által is elfogadott terv szerént felépíteni, — azon váratlan esetre pedig, ha az épületre megkívántatott öszveg magánadakozás útján be nem folynék, a község magát e tekintetbeni pótlásra nem kötelezi.

3. Minthogy köztapasztaláson alapulna az: hogy a gondos házigazda kisebb kijavításokat házilag nagyobb takarékosággal képes eszközöltetni, mintsem hatóságilag; — s miután az ájtatos iskolai rend meghatalmazottja Nagyon Tisztelendő Gruber Kalaz. József szegedi Rector ur az egész Intézetnek közben jönni szokott kisebb kijavításainak házilagi eszközöltetései, minők sorába tartozik a belső és külső meszelések, valamint oly kijavítások is, melyek *egy cím alatt tíz pengő forintokat meg nem haladnak*, évenként 100 pengő forintnyi *somma* mellett elvállalni megegyezett: tehát ennek következtében Nagy-Becskerek városa ilyen kisebb kijavítások eszközöltetésére ezer hat száz hatvan hat pengő forint 40 krt kitevő *sommát* e cím alatt alapít s e tőkének évenkénti száz pengő forintnyi kamatait 6 percenttel számítva szinte évenként az ájtatos iskolai rendnek pontosan kiszolgáltatandja. — Nem különben

4. Nagy-Becskerek városa a kérdésben álló iskolai Intézetet olyképen kívánván alapítani s annak pénzbeli alapítványát kitüzni, hogy ezután azon Intézet községi pénztárunkon bár mi cél alatt se tehessen igényleteket s követeléseket; s épen azért, minthogy idő jártával a kérdéses Intézet épületei lényegesebb s nagyobb költségbe is kerülendő kijavításokat kívánandnak meg: ilyeneknek megtehetésére Nagy-Becskerek város községe szinte ezer hat száz hatvan hat forint 40 kr. pengőt alapít azon kikötéssel, hogy ennek évi kamatai mindaddig gyümölcsöző tőkéké alakitassanak át, még csak idővei az Intézet épületén valami elkerülhetlenül szükséges

lényeges kijavítások elő nem adják magukat; e czim alatti 1666 pengő frt 40 kr. anyaalapítványnak sértetlenül maradni kellett, mind ezen, mind pedig a 3-dik szám alatt érintett hasonló mennyiségű tőkének kezeletése az 1-ső szám alatt említett módon lévén eszközözendő.

5. Miután az iskolai Intézetnek teljes kibutoroztatása szinte községünk kötelességei sorában áll s a most érintett bebutoroztatást a fentiszelt Nagyon Tisztelendő Rektor úr ezer pengő forintnyi kerek summa kiszolgáltatásában elvállalja: Nagy-Becskerek városa kötelezi magát e czim alatt egyszer mindenkorra a sokszor tisztelt ájtatos iskolai Egyesületnek, a midőn az iskolai épület jobbadán elkészülend, iskolai pénztárából ezer pengő forintot kifizettetni.

6. Habár az ájtatos iskolai Egyesület által majorságnak igényelt egy-nehány holdnyi szántóföldet Nagy-Becskerek városa — minthogy ilyeneket nélkülöz, magából nem adhat; mégis igéri, hogy ebéli szorgalmazásának foganatját a Tek. kir. kincstári uradalom kegyességétől folyamodvány útján kinyerni igyekezend, *e földeket, ugy azon a házi szükségökre tartandó marháikat portio fizetéstől s egyéb városi terhektől menteknek nyilatkoztatván.*

7. Nagy-Becskerek városa, mint alapító pártfogói jogának külsőképeni tanúsítása tekintetéből is kebeléből egy felügyelő Egyénnek kijelölését magának föntartja. Mindezekért ellenben

8. Kötelezi magát az ájtatos iskolai rend: hogy a föllállítandó iskolai Intézetet a megkívántató jámbor, jóerkölcsű, s alkalmas tanítói egyénnel ellátandja, a tanuló ifjuságnak hivatásához képesti kiképzésében lelkiismeretesen eljárand: egyszersmind fogadván: ha netalán a tanítók közül egyik vagy másik oly panaszra okadatot nyujtana, mely miatt inneni más helyre leendő áttétele szükségeltetnék: olyan egyénnek áttétele maga útján följelentve kétségen kívül megtörtéend.

Kelt Nagy-Becskereken, 1843-iki Deczember 16-án tartott elegendes Tanácsülésből.

Tichy János m. k. városbírája. Uhlárik János m. k. főjegyző. Szávicz Pál m. k. városkapitányja. Mihajlovics Eustach m. k. tanácsnok. Gesztessy Antal m. k. tanácsnok. Joannovics Todor m. k. tanácsnok. Steffulich Mihály m. k. tanácsnok. Drahos Erneszt m. k. tanácsnok. Hadzsics Lázár m. k. tanácsnok. Bubalovics Pál m. k. szószóló. Anton Perjatel m. k. Stojan Slavnits m. k. Markovics Todor m. k. Georg Schmidthauer m. k. Johann Grób v. Jarembina m. k. Josef Szántner m. k. Steyer István m. k. Lichtag Fer. m. k. Michael Rajner. Liptay Jos. Plank Fer. m. k. Constantin Georgevics m. k. Demetrovics Nestor m. k. Paul Stagschmidt. Georg Schein m. k. Szilvász Ferenc m. k. Josef Bornhauser m. k. Chranimir Kupuszarevics m. k. Georg Popovics m. p. Gruber József szegedi ájtatos iskolák házának Rectora, mint a szerzet meghatalmazott biztosa. Láta Csörgeő Antal m. k., kincstári ügyész.

Magyar- és Erdélyországi ájtatos iskolák rendje jelen szerződést minden pontjában elfogadja azon biztos reménnyel, hogy a még most nem alapítható Vice-Rectori állomásról, ki egyszersmind a Professorok supplense legyen, nemes Nagy-Becskerek városa ígérését rövid idő alatt teljesítendő.

A 7-ik pontban a város pártfogói jogainak külsőképeni tanúsítása végett egy Felügyelő Egyént kijeleltetni kívánatot, úgy érti szerzetünk: hogy az iskolai ifjuság nyilvános próbatételeire megjelenni tartozzék, tanuja leendő annak miképeni oktatása és előmenetele felől. Ezt a szerzet örömmel fogja venni, sőt előre is megkéri a nemes tanácsot és az egész érdemes polgárságot: hogy kitelhető legnagyobb számmal az iskolai nyilvános próbatételeket díszesíteni kegyeskedjenek. A Collegium belső kormányát, valamint az iskolai igazgatást magának tartja fel a szerzet.

Kelt 1844-iki martius 28-ik napján az eziránt tartatott Consistoriumunkban Pesten. Grosser János m. k., az ájtatos iskolák Provincialisa. Tamássy Col. Josef m. k., Rector és Assistens. Jaeger Ferencz m. k., Consultor és Secretarius. Másolat hitelélül: Fodor Károly m. k., Torontál-vármegye főszolgabírája. Kostyan János m. k., azon vármegye esküdtje.“

A város ezen szerződést, hogy az intézet minél hamarabb megnyitható legyen, Torontál vármegye utján egyenesen terjesztette fel az udvari kancelláriához a király által leendő szentesítés végett. Ámde a kancellária a maga rendes útjára terelte a szerződést, s a helytartótanács-hoz, illetve Lonovics püspök-főigazgatóhoz juttatá azt, ki egyéb elfoglaltságai miatt csak kilencz hónap elteltével származtatta vissza a helytartótanács-hoz, ez meg a budai kir. kamarához tette át, mivel a sokszor hivatolt Csörgeő Antal nagybecskereki kincst. ügyész a kincstár nevében 5000 frtot és 12 hold földet ígért az alapítandó intézet céljaira. A budai kamara véleményadás végett a temesvári kincstári igazgatóság-hoz helyezte át az ügyet, úgy hogy a hosszadalmas ide-oda küldözgetéssel közel két év eltelt s nem csuda, hogy városunk közönsége már azt is gondolta, hogy a szerződés elveszett. De végre mégis csak megkerült az és pedig a helytartótanácsnak az 1846. évi deczember 9-én 4,640. sz. a. intézvénye szerint a király által helybenhagyva, megerősítve.

Mig a szerződés ez utazgatást tette, azalatt Nagy-Becskerek város közönségét a legfontosabb kérdés megoldása: a gymnasialis épület, a kápolna és a szerzetesek lakóházának felépítése foglalkoztatta. A város, mint olyan, az intézet felépítését nem garantírozta, tehát annak legnagyobb részben közadakozásból kelle kikerülnie. Nagy-Becskerek város polgárainak vallás- és nemzetiségi különbség nélkül mindenha diszére fog válni, hogy — miután a helytartótanács 1844. deczember 17-én 43,974. sz. a. az intézet felállithatására vonatkozó engedélyt megadta — felépülhetett aránylag valóban rövid idő alatt azon szép kétemeletes ház, melynek egyik

része iskolául, másik része a szerzetes tanárok lakóházaul szolgál, a kettő közötti összekötő kapcsot a csinos kis templom képezvén. Tehetségéhez képest áldozott, ki mit birt; ki anyagot, ki fuvart, ki pénzt. S a közadakozás pénzbeli eredménye valóban olyan volt, mely fényesen igazolta a közönség áldozatkészségébe helyezett bizalmat, mert mihamarabb 56,712 frt 53 kr. váltóban. vagyis 22.685 frt 01 kr. pengőben gyűlt egybe.

Az épület alapja 1845. márczius 19-én tetetett le s ugyanezen év szeptember 24-én már tető alatt volt, míg az 1846. év július havában teljesen elkészült a 94,000 frt becsárban levő épület. Szinte bámulatra méltó, hogy az építkezés aránylag oly rövid ideig tartott, főként ha tekintetbe vesszük, hogy a városi tanács sokszor mily lelkiismeretes pontossággal hirdette ki az árlejtést a kőműves, ács, lakatos, üveges stb. munkákra s mily pedáns alkudozást folytatott a vállalkozó mesterekkel. De hát lelkesedéssel, ügybuzgósággal kétszeresen könnyű legyőzni a legyőzhetetlennek látszó akadályokat is.

Az épület ekként elkészülvén, miután a helytartótanács a városi közgyűlésnek 1846. július 16-án Lonovics József püspök-főigazgatóhoz intézett kérvényére u. e. év szeptember 16-án kiadott rendelete alapján a gymnasium megnyithatását még ezen évre engedélyezte, teljesült végre Nagy-Becskerek város és vidéke közönségének immáron 10 év óta táplált reménye és a hat osztályu gymnasium az 1846/7-ik iskolai évvel megnyitott.

Mielőtt az intézet történeti eseményeit tovább registrálnám, hadd álljanak itt kegyeletes emlékezetül mindazok nevei, kik pénzbeli adományaik által az intézet felállítását lehetővé tették. Bármennyire óhajtottam lett volna azok neveinek közlése is, kik épületanyagot és fuvart ingyen adtak, ez még sem volt lehetséges, mert feljegyzést sehol sem találtam, daczára a városi levéltárban való kutatásaimnak és utánkérdezősködéseimnek.

	Váltó pénz			Váltó pénz	
	ftt	kr.		ftt	kr.
Adamovits Péter, végrend.	3480	32	Mittler Károly	25	—
Kovács Ant., alias Cservenka, végrend.	17391	32	Kovács czéh	100	—
Zagrabi káptalan	200	—	Hadzsics Lázár, tanácsnok	12	30
Csizmadia és szijgyártó czéh	100	—	Roth N., orvos	100	—
Steyer István	250	—	Fischer Márk	5	—
Kopka Pál	125	—	Annau Albert	10	—
Szilvássy Ferencz	250	—	Markusics János	10	—
Lichtag Ferencz	50	—	Szkreklák János	10	—
Schmidthauer György	50	—	Huberth Miklós	5	—
Kaknusz Fülöp	50	—	Schantek Lukács	30	—
Szandner József	125	—	Soszna János	20	—
Wasserab József	30	—	Markusics Rozália	2	30
Stagelschmidt Mihály	100	—	Ulrich Ferencz	50	—
Lipthay József	50	—	Winkle István, serfőző	12	30
Schlösser Ferencz	25	—	Babusko Mátvás	7	30
Tolveth Mátvás	50	—	Fronoschicz Ferencz	12	30
Lehmann	100	—	Brummel Henrik	5	—
Groszhans Domonkos	37	30	Somogyi Sándor	5	—
Roll András	50	—	Csuszner József	6	15
Schaeffer András	50	—	Spitzer Lipót	2	30
Uhlarik János	125	—	Szabó Sándor	125	—
Stagelschmidt Fülöp	50	—	Nikolics Sándor	2	30
Quirin János	125	—	Kohn Fülöp	5	—
Dedinszki József	25	—	Steiner János	5	—
Novák József	100	—	Mézeskalácsosok czéhe	400	—
Czach Antal	50	—	Oesterreicher Adolf	7	30
Cziegey Antal	37	30	Lambert József	2	30
Zsembery Zsigmond	10	—	Mangold Lipót	12	30
Zsembery Pál	50	—	Schiesinger Simon	25	—
Ham István	50	—	Dadelberger Dávid	5	—
Mattanovics Lajos	100	—	Kögl Károly	10	—
Kómtives és faragó czéh	250	—	Kövekes Ferencz	5	—
Vogel János	25	—	Gutmann Hermann	50	—
Kutterer Náthán	25	—	Merker Vilmos	15	—
Karácsonyi Jakab	125	—	Bettelheim testvérek	12	30
Bencze Endre	10	—	Bokos László	5	—
Szulczer Béla	10	—	Breinhaelter József	12	30
Péter Alajos	25	—	Fuchs József	5	—
Lócz János	12	30	Szávics Francziszka	7	30
Csáby Mátvás	37	30	Polk Erzsébet	25	—
Zapf Antal	25	—	Behringer János, ág. vallású	5	—
Waller Ferencz	25	—	Kanai István	10	—
Szabó Márton	25	—	Szabó Lajos	25	—
Munczik József	25	—	Gaiszler József	5	—
Panos József	50	—	Kamma János	12	30
Groszhans Ferencz	37	30	Ludvigh József	25	—
Jost Mihály	25	—	Schaffner Gáspár	12	30
Tolveth Jakab	50	—	Berg Ferencz	25	—
Kepich Bernát	50	—	Bauer Kristóf	5	—
Krampl Mihály	50	—	Starno József	12	30
Hay József	50	—	Talián Gáspár	2	30
Wolf József	75	—	Tomsics Mihály	5	—
Lebanovics Ferencz	50	—	Berg János	5	—
Várady János, cz. kanonok és lelk.	25	—	Petrásko Mihály	250	—
Uveges czéh	500	—	Scheftsik Alajos, kegyesrendi	25	—
Minich Emil	50	—	Brettschneider, écskai tisztartó	12	30
Kögl József	50	—	Névéry István, kasznár	50	—
Stoisics Antal	25	—	Kardost Mihály	5	—
Szávics Pál	12	30	Pálffy János	30	—
			Szmederevacz Bazil, Teodor	5	—

	Váltó pénz			Váltó pénz	
	frt	kr.		frt	kr.
Kovács Antal	10	—	Czernyai tanító	2	30
Jagnics Mátyás	12	—	Czernyai lelkész	2	30
Tóth Mihály	12	—	Tóbai község	5	—
Molnár János	10	—	Tordai jegyző	2	30
Balogh Pál	25	—	Tóbai jegyző	2	30
Szilágyi Jakab	25	—	A faragók és kádárok czéhe	200	—
Hauser Antal	50	—	Strasser Vilmos, héber	100	—
Brückelmayer Ferdinand	25	—	Csörgeő Antal, kincstári ügyész	100	—
Kobelt Antal	15	—	Plechl Magdolna	41	40
Stagelschmidt Mihály	150	—	Schmidt Antal	41	40
A csizmadia és szijgyártó czéhnek katolikusai	50	—	Tichy János n.-becskereki bíró	250	—
A szücszéh	160	15	Probst István	25	—
Timárczéh	25	—	Pfaha Gábor	10	—
Filkovics Boldizsár	25	—	Plank Anna	100	—
Lóvi J. B., pesti kereskedő	25	—	Haulik György, zágrábi érsek	10000	—
Polák Dávid	12	30	Marczibányi család	250	—
Német szücsök czéhe	30	—	Schrott József, zágrábi nagyprépost	250	—
Maywald, mérnök	50	—	Báró Gerliczi Vincze	250	—
Kögl Károly	5	45	Német szabók czéhe	100	—
Lázár, écskai birtokos és ezr.	1000	—	Eisler Mór	5	—
Kindl József, katalinfalvai	50	—	Klein Lázár	2	30
Groszmann, Szt.-Györgyből	12	—	Kölcs Henrik	10	—
Maczek István, lelkész	12	30	Scheinberger Adolf	12	30
Schneidarek Ignác, csőszteleki	25	—	Boross József	12	30
Wild Mátyás	12	30	Bencze István	12	30
Hirhager Pál, zombolyai	25	—	Mayer János	12	30
Csóka Rafael, czernyai	12	30	Polak Izsák	12	30
Natáli	12	30	Guttmann József	12	30
Arizi	12	30	Brezovszky Imre	5	—
Mixich János	10	—	Dudás Péter, csőszteleki lelkész	5	—
Zsombolya községe	12	—	Schuber Péter	2	30
Telbisz	25	—	Haasz, német-czernyai lelkész	5	—
Kempelle	37	30	Schieser Miklós	2	30
Szávics Lőrincz	12	30	Schlimmer Mátyás	2	30
Kretter Antal	12	30	Franzhoffer Antal	2	30
Napholtz Mátyás	28	—	Radkai János	5	—
Wegling Xav. Ferencz, ifju	11	15	Góich János	—	50
Frangyes Simeon, most Zöldy	250	—	Schnur Frigyes	5	—
Szebastian Mihály	15	—	Bajer Antal	2	30
Schneider Ferencz	10	—	Rollinger János	4	10
Küffer József	25	—	Kalt G.	2	30
Jorg Frigyes	5	—	Egast József	2	30
Marok József	50	—	Bajer Lipót	2	30
Schwemlein József	7	30	Jarszky György	2	30
Habersack János	7	30	Czimmerer Antal	5	—
Behring Henrik	5	—	Diel Lajos	5	—
Barg M.	5	—	Jablonszky Ferencz	5	—
Boszing Lajos	5	—	Remilong Péter	5	—
Belgrader Jakab	5	—	Schwarz Antal	2	30
Hölczel Péter	7	30	Akkermann János	2	30
Wegling Xav. Ferencz	10	—	Herczogh Mátyás	2	30
Weiterschán János	125	—	Czecher József	10	—
Wegling Xav. Ferencz	10	—	Amend Frigyes, tordai lelkész	12	30
Torontálmegyének kanizsai és török-becsei járásából	297	23	Wimmer Márton	12	30
Új adakozás u. a. megyéhol	577	42	Burg József	5	—
Somogyi János, kumándi kocsm.	18	12	Kaiser Fülöp	7	30
Mihalovics, tordai tisztartó	12	30	N. N.	1	15
Czernyai jegyző	2	30	Wippler József, festész	30	—
			Brich Ignác	2	30

	Váltó pénz			Váltó pénz	
	frt	kr.		frt	kr.
Brunner Miklós	5	—	Tolveth Mátvás	50	—
Reiser Miklós	5	—	Napholtz János	200	—
Seibold Ignác	5	—	Uhlarik János, városi jegyző	125	—
Torontálmege az insurgensek pénztárából	2400	29	Reiner Mihály	250	—
Kovácsmesteremberek	12	22	Eisenstädter Sim., héber, keresk.	500	—
Zsembery Antal	10	30	Déli János	125	—
Erdélyi Bazil, nagyvárad i gör. egyes. püspök	250	—	Kohn Illés	50	—
Koppold József	5	—	Szabó István	250	—
Mihalovics Miksa	12	30	Perjatel Antal	250	—
Szécsány község	37	30	Luchs Alajos	125	—
Paraisz János, szécsányi lelkész	5	—	Schmidthauer György	250	—
Peidlhauser István	10	—	Hegy i János, orvos	250	—
Magyar vargák czéhe	25	—	Jezovics Mihály, gyógyszerész	250	—
Német szabók czéhe	50	—	Pállfy Sándor	250	—
Popovics Eutim	25	—	Huber Márton	125	—
Mihajlovics Lajos, szt.-istván- falvi lelkész	5	—	Standhaft István	100	—
Miletics Teodor	50	—	Roll Jakob	100	—
Schoff Antal	12	30	Szeifried	250	—
Brandner Ferencz	12	30	Alajos Péter	100	—
Opolczér Rudolf	7	30	Molnár Károly	250	—
Klász Károly	7	30	Kellner József	250	—
Brandl János	7	30	Illievics Tamás	125	—
Csernyik József	—	50	Nack Károly	100	—
Schaller Firmus	2	30	Lichtenthal János	100	—
Czvetkovics István	2	30	Naschitz Ábrahám	50	—
Harsányi Sándor	5	—	Mocker János	100	—
Hutter János	12	30	John Ignác	50	—
Dimitrievics Jefta	5	—	Gyertyánffy János de Bobda, alispán	500	—
Weisz Hermann	5	—	Kleszky János	250	—
Fendelik Alajos	1	15	Gesztessy Sándor	100	—
Gittler János	5	—	Schwimmer Móricz	100	—
Kaufmann Antal	2	30	Napholtz Samu	250	—
Müller Jakob	2	30	Napholtz József	100	—
Schmidt Balázs	2	30	Fetter Salamon, héber	50	—
Bedrisics Eliza	2	30	Ellinger Antal	25	—
Nikolics Miklós	5	—	Gesztessy Tekla, férj. Vukovics	250	—
Gittler Pál	2	30	Benkovics	50	—
Szeifried Magdolna	2	30	Eisenstädter Lajos, héber keresk.	250	—
Martinek Mátvás	2	30	Kümmer János Henrik, écskai lelkész, később nagyvárad i tank. főigazgató	50	—
Friedl Mátvás	2	30	Kriszt Károly, lázárföldi lelk.	50	—
Szivák István	—	30	Eckstein Samu	50	—
Hupov Miklós	5	—	Lichtenthal B.	50	—
Magyar szabók czéhe	75	—	Sax János	25	—
Czimmerer Márton	250	—	Róth József	125	—
Györgyfy József	250	—	Kollarits János	250	—
Groszhans Miklós	125	—	Idósb Wegling Ferencz	250	—
Plechl Károly	1000	—	Brückelmayer Ferdinand	50	—
Plechl Péter	125	—	Botka Ferencz, v. ügyész	125	—
Bornhauser József	250	—	Steingaszner Ernő, tanácsnok	100	—
Baumbach János	250	—	Csörgeő Antal, kincstári ügyész	250	—
Stagelschmidt Pál	250	—	Gruber Kal. József	150	—
Ennek Pál fia kereskedő	250	—	Heim Móricz	75	—
Napholcz Mátvás	250	—			

Összesen tehát 56,712 v. frt 53 kr., vagyis 22,685 pengő forint 01 kr.*

A hat osztályu gymnasium tehát, mint fentebb is említve volt, az 1846/7. iskolai évvel megnyitott. Hogy a megnyitás mely napon és hogyan történt, arra nézve álljon itt a gymnasiumunkban tartott első tanári tanácskozmány következő jegyzőkönyve: „A most kezdett 1846/7. iskolai év october 2-kán tartott tanácsülés alkalmával az ujonan alapított N.-Beeskereki kir. Tanodalom megnyitása iránt rendeltetett: I. hogy a Bölcsességnek kezdete az Ur' félelme lévén, az iskolai év october 4-kén szent Mise ünnepélyes tartása mellett, szent Lélek segítségül hívásával kezdésék meg; következő napon pedig a helybeli, magánosan tanított ifjak próbaköre vétetvén, azon osztályokba, mellyekbe alkalmasoknak találatnak, rendeltessenek el. October 6-kán végre a rendes leczkék kezdessenek meg. II. Az iskolai törvények october 11-kén minden vallásu tanuló ifjuság gyülekezetének olvastassanak fel. Gruber József kir. Gymn. Igazgató. Winkler Ker. János iskolai tanácsülési titoknok.“

A tanítás aztán folyt rendszeresen az egész éven keresztül. A tanítás anyaga nagyjában azon mederben mozgott, mint azt I. Ferencz királyunk uralkodása kezdetén ujonnan átdolgozott „Ratio Educationis publicae“ czimű munkában foglalt tanrendszer megállapítá s mely a hazai kir. gymnasiumokra (1806—1849.) általános érvénnyel birt. Hogy a derék piarista atyák helyesen s az előirt irányban vezették a tanítást, azt a nagyváradi főigazgatóság (melynek joghatósága alá volt helyezve gymnasiumunk is) egyik átirata is elismeri ezen időszakból.

Hogy gymnasiumunk valóban szükségét pótolta, azt az 1846/7. iskolai évi statisztikai kimutatás igazolja leginkább. Ez évben ugyanis be volt írva a „költészeti“ vagyis a VI. osztályban: 21 tanuló; a „szónoklati“ vagyis az V. osztályban 37 tanuló; a IV. nyelvtani osztályban 33 tanuló; a III. nyelvtani osztályban 20 tanuló; a II. nyelvtani oszt. 47 tanuló és az I. nyelvtani osztályban 68 tanuló, vagyis összesen 226 tanuló, a mi mindenestre hatalmas numerus, főként ha tekintetbe vesszük, hogy a protestans felekezetek gymnasiuma is működik még ez időben s hogy annak is közel 100 tanulója volt. A tannyelv magyar volt s év végén magyar nyelvű nyomtatott értesítő is adatott ki. A nem katolikus vallásu tanulók vallás-oktatásáról az illető felekezetek lelkészei gondoskodtak.

Az 1847.8. iskolai év nevezetes év a gymnasiumra nézve. 1848-ban indult meg ugyanis azon mozgalom, mely hazánknak oly sok dicsőséget, de oly sok bánatot is okozott. N.-Beeskerek város már geographiai fekvésénél fogva is részt kellett hogy vegyen emozgalmakban, minek eredménye volt, hogy a gymnasium — az 1848. máj. 27-iki tanári tanácskozmány jegyzőkönyvi

* A kegyesrendi társház szükségleteinek bővebb fedezésére Csürgeónek 1847-ben sikerült a kincstártól 6 hold földet (bár nem örökre) kieszközölnie, melyre nézve az adóterhektől való teljes mentesség kimondatott.

tanusága szerint is — ezen év június 10-én bezárattott s ugy ez mint a kegyesrendi ház, katonai kórháznak foglaltatott le.

A szabadságharcz lezajlása után Gruber József a gymnasium igazgatója és a kegyesrendi ház főnökének buzgó utánjárása és kérvényezése folytán a gymnasium és kegyesrendi ház eredeti rendeltetésének visszaadatott s az 1849/50, évre ismét hat osztálylyal ujonnan megnyittatott, jól megfogyott létszámmal, mert míg az 1847/8. isk. évben 296 volt a tanulók száma, ez évben 135-re apadt, a tanítás egyébiránt ugyanazon mederben folyván, mint azelőtt.

A következő, vagyis az 1850/51. isk. évvel *gymnasiumunkra uj korszak köszöntött be.* Magyarországon németre fordult a világ; közoktatásunk is teljesen átalakult.

A középiskolákra nézve ezt az átalakítást a cs. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium által az 1849. évben közzétett: „Entwurf zur Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich“ című könyv idézte elő. Az ebben foglalt szervezet a középiskolákat gymnasiumokra és reáliskolákra osztja. A gymnasiumok célja e szerint a tudomány-egyetemre, az utóbbiaké pedig a műegyetemekre való képzés. Behozták a szakrendszert, mely szerint nem egy tanár tanította ugyanazon egy osztály minden tárgyát, miként ez régebben divatozott, hanem egy tanár tanította több osztályban ugyanazon tárgyat, pl. latint, magyart, történelmet stb.

Ez új tanrendszer beolvasztotta a gymnasiumba az előbb különálló két évi bölcsészeti tanfolyamot, miáltal a régi 6 osztályu gymnasium 8 osztályuvá lett, melynek négy alsó osztályát al- vagy kisgymnasiumnak, a négy felsőt pedig főgymnasiumnak nevezték el. Az algymnasium külön is fennállhat, de a főgymnasium a négy alsó osztály nélkül nem. Az algymnasium tantárgyai azonosak voltak a főgymnasiuméval, csakhogy kisebb terjedelemben. Ugyszólván minden tantárgyat a gymnasium negyedik osztályában be kellett fejezni és a főgymnasiumban ugyanazok tágabb terjedelemben s a philosophiával kibővitve kerültek elő. Ugyancsak ez új tanrendszer hozta be az érettségi vizsgálatokat is és csak az itt nyert bizonyítvány alapján juthattak az ifjak az egyetemre.

Ez volt az u. n. Thun-rendszer, mely a mi gymnasiumunknál is nagy átalakulást idézett elő. Intézetünk tehát négy osztályuvá lett s oktatásügyi dolgokban a „Szerb vajdaság és temesi bánóság“-nak Temesvárt fennállott helytartótanácsának volt alárendelve, melynek egyházi és iskolai ügyi referense előbb Bonnaz Sándor, később 1855/56-tól kezdve Kümmer János Henrik volt, kik a gymnasiumot rendszeren évről-évre meglátogatták.* Az

---

* Az intézet főigazgatói voltak: 1846/7-ben Lonovics József, 1847/8-tól 1850-ig Fábry Ignác; 1850/51—1856-ig Bonnaz Sándor; 1856—1872. Kümmer János H.; 1872—1874. Krausz László; 1874—1881/2. Mészáros Nándor; 1882/3—1891/2. Fehér Ipoly; 1892/3-tól dr. Platz Bonifác. Gymnasiumunk előbb Temesvárhoz, illetve a nagyvárad tankerületbe

előadások általában mindennap d. e. 8—11-ig, d. u. 2—4-ig tartottak, vasár- és ünnepnapokon, valamint szerdán és szombaton délután szünetekkel. Az igazgatónak rendszeren két havonként részletes jelentést kelle tennie az intézet állapotáról a helytartótanácsnak.

Az iskola tannyelve az 1850/51. tanévben még a magyar volt, de az említett „szerb vajdaság és temesi bánság“ temesvári tanhatósága erélyesen sürgette, hogy a hat tanár közül legalább három német nyelven adja elő tantárgyait. A döntés joga e tekintetben a város hatóságát illette. De a városi polgárok pártokra oszoltak, a mi különösen akkor tünt ki, midőn a kegyesrend tartományi főnöke Tamássy Kal. József ez ügynek rendezése céljából a nagybecskereki házat az 1851. évben meglátogatta, jelen levén ez alkalommal az augusztus hó 8. és 9-én tartott második félévi vizsgálatokon. A város szerb polgárai nagyon kérték a provinciálist, hogy a gymnasium a német előadási nyelvhez alkalmazkodjék; a németek és magyarok ellenben, kik a gymnasium építéséhez a legtöbb adománnyal járultak, alapítói jogukra való hivatkozással az „Entwurf“ 17-ik §-a értelmében ezen jogukkal illetékesen élni akarván, a magyar előadási nyelvet sürgették és kívánták fentartani. A provinciális mindkét párt kívánságának eleget tenni akarván, akként intézkedett, hogy a tanárok közül hárman magyar-, hárman pedig német nyelven adják elő tantárgyaikat. Azonban Coronini gróf, a szerb vajdaság és bánság kormányzója ez intézkedéssel sehogysen volt megelégedve, s nem is nyugodott addig, míg keresztül nem vitte, hogy már az 1852. évtől kezdve a magyar nyelven kívül minden tantárgy németül adatott elő, sőt az 1854. évtől kezdve még a magyar is. Végül az 1852/53. tanévtől kezdve az „Entwurf“ 115. §. rendelkezése értelmében a tanári tanácskozmányi jegyzőkönyvek is németül szerkesztettek. Az erkölcsi viselet nyilvántartására és javítására már az 1850/51. tanévben behozatott az „erények és rovások könyve“, vagyis a „Classenbuch“-nak nevezett osztálykönyv; majd az 1852/53. évben a „Rapportbogen“-ek is divatba jöttek, vagyis az érdemsorozatok, melyek az ifjuságnak nagyobb szorgalomra serkentése céljából két hónaponként az osztályokban kihirdetettek. Hogy pedig a tanulóknak a tudományokban való versenyzése is ébren tartassék, az egyes osztályokban érdem szerint ültek, aminek meg is volt a jó hatása, sőt ez — mint a gymnasium annalesei említik, — napról napra növekedett.

A gymnasium anyagi ügyeinek kellő ellátása céljából az 1851. év április 14-én a város által gymn. bizottság alakítottatott, melynek tagjai voltak: Mihajlovits Eustach, Tanazevics Mihály és Steffulich Mihály. Különös gondoskodása tárgyául tette e bizottság a gymnasiumnak legalább a legszükségesebb taneszközökkel való felszerelését. Az intézet ugyan a forra-

tartozott, később (1874.) a határőrvidéki, az 1876. év óta pedig egyszerűen „szegedi“nek nevezett tanker. főigazgatósághoz.

dalom előtt már el volt látva a legszükségesebb tudományos eszközökkel. Így a könyvtár részére a derék Gruber József igazgató felhívására sokan tettek adományokat. De midőn a forradalom alatt a gymnasium laktanyává meg kórházzá lett, az összegyűjtött könyvek és egyéb eszközök is tönkre mentek, úgy hogy az 1849/50. évre az osztályokat táblákkal, térképekkel, a tanárokat pedig tankönyvekkel újból el kellett látni. E célra szolgált már az 1850. évtől kezdve a beiratási pénzből („familiatíó“) fenmaradt felesleg, mely fűtésre és tisztogatásra nem szükségeltetett. E tanpénz illetve beiratási pénz a helybeliekre 2 frt, a vidéki tanulókra pedig 5 frt volt. Ez az 1850/51. tanévben is szedetett a tanulóktól, s ebből a tanárok részére a szükséges új könyvek, földrajzi térképek, természetrajzi fali táblák és Bécsből mértani eszközök szereztettek be. Midőn azonban a város a temesvári felső tanhatóság által természettani eszközök és természetrajzi gyűjtemények beszerzésére szólíttatott fel, a polgárok — miután a város pénztára üres volt, — a tandíj felemelését javasolták. Hogy azonban a taneszközök minél gyorsabban beszerezhetők legyenek, az igazgató felszólította a várost, hogy legalább kölcsön adjon egy nagyobb összeget, melyet a gymnasium a tanpénzből fog majd törleszteni. A városi tanács ki is utalványozott az igazgató kezeihez 300 frtot, de ehhez nem mert hozzányulni, mert nem tudta bizonyosan, lesz-e képes majd törleszteni is azt. Hogy tehát a szükségletekről gondoskodni lehessen, az említett gymn. bizottság és az igazgató megállapodtak, hogy az eddigi tanpénz az 1852/53-ik évtől kezdve a helybeli tanulókra nézve 5 frt, a vidékiekre nézve 10 frtra emeltessek. Ezen arányu tanpénzt fizették tehát a tanulók az 1852/53. tanévben, s ugyanekkor sok szegény tanulót látott el az intézet új könyvekkel, a tanárok számára is szereztettek be könyveket, s újból mértani, földrajzi s növénytani táblákat is. 1850. óta egy földtekével is birt a gymnasium Bettelheim helybeli könyvkereskedő szivességéből.

Az 1852/53. iskolai évben deczember 8-án látogatta meg a gymnásiumot Bonnaz Sándor cs. kir. kerületi iskolafelügyelő, mely alkalommal azon érdekes kijelentést tette, hogy a temesvári tankerületben a nagybecskereki gymnasium az egyedüli, mely a cs. kir. tankerületi főigazgatóság intenciójának leginkább megfelel. Egyuttal utasításul adja, hogy a tanuló ifjúság szerb részének a vallástan szerb nyelven adassék elő, s a szerb hitoktató ezért a város részéről megfelelő díjazásban részesüljön.

A szerb tanulók a magyar nyelv tanulására nem kényszeríthetők, s az addig a magyar nyelvre szentelt órát saját anyanyelvük tanulására fordíthatják. Ennek aztán az volt a következménye, hogy a szerb tanulók nagy része a magyar nyelvet a következő időben nem tanulta, holott mint ezen kerületben dívó nyelvnek tanulására az „Entwurf“ 18. §. értelmében kötelesek lettek volna, annál is inkább, mert a szerb nyelvnek rendes tanára nem volt, s azt a hitoktató csak magánszorgalomból tanította.

Ezen utóbbi ügy különben végleges rendezést csak az 1862/3. iskolai évben nyert.

1853. június 23-án Kankoffer Ignác cs. kir. iskola-tanácsos látogatta meg az intézetet, mikoron is a tanárok panaszt emeltek, hogy javadalmaságuk csekély, s kérték nevezett tanácsost, hogy a magas kormánynál a piarista tanárok díjazásának telemelését eszközölje ki, hogy így az anyagi gondoktól megmenekedve, kötelességeiknek annál nagyobb buzgalommal felelhessenek meg. A tanácsos ezen kéréimet igazságosnak és magasabb helyen kieszközölhetőnek találta, minthogy a rend jövedelmei valóban alig elegendők a szükségletek kellő fedezésére, és nevezetesen arra egyáltalán nem, hogy a rendi tanárok élelmezésükre egyenkint 300 frtot, s *fizetés-képen ismét 300 frtot* kapnának, holott pedig Ausztriában és Morvaországban a rendi tanárok imígyen díjazatnak. E dologból azonban nem lett semmi.

Ugyancsak az 1853. évben és pedig július 16-án a gymnasiumi bizottság is Steffulich Mihály, Tanazevics Mihály és Joannovics István tagokból újonnan megalakult. E bizottság a gymn. igazgatóval ismét azon módokról kezdett tanácskozni, miképen volna a gymnasium a tanításhoz szükséges összes eszközökkel felszerelhető, miután a város — pénztára üres lévén —, e célra mitsém áldozhat! A bizottság kimondta, hogy a szükséges szer-tárak létesítésére addig is, míg egy e célra szükséges alap megteremtve lesz, a városi kiseddóvó alapot fogja igénybe venni. E határozatot azonban a felsőbb tanhatóság nem hagyta helyben, sőt az 1852/53. tanévre meg-állapított tanpénznek fentemlített összegét is terhesnek találta a tanulókra nézve és leszállítását követelte, mit az előbb említett bizottság meg is tett, s az 1853/54. évről a tanpénz a helybeli tanulókra nézve 3 frtban, a vidékiekre nézve 6 frtban állapított meg. E határozatot aztán a felső tanhatóság is 1853. aug. 5. 1155. sz. a. határozatával jóváhagyta.

Említésre érdemes az 1854. évről, hogy a július 3-án tartott gymn. bizottsági gyűlésen a gymnasiumi igazgató nagyban szorgalmazta, hogy a bizottságnak fentemlített tagjai a városi tanácsnál odahatni sziveskedjenek, hogy a természettani eszközök számára alkalmas szekrények készíttessenek. Ez később meg is történt. Ekkor határozottatott el az is, hogy a beiratási pénz 2 frtről 2 frt 30 krra emeltessék, miután az eddigi beiratási taksából befolyt összeg a megdrágult tűzifa és egyéb szükségletek beszerzésére nem elegendő. A beiratási díj később 2 frt 10 krra redukáltatott. Ugyancsak ezen ülésen terjesztette elő a gymn. igazgató abbéli kérelmét, hasson oda a bizottság a városi tanácsnál, hogy — mivel az élelmi szerek ára is rohamosan növekedik, úgy hogy a város által tett alapítvány a tanárok élelmezésére is alig elegendő: a házzal szomszédos kert a piaristáknak enged-tessék át, s viszonzásul a gymnasiumi tantermek közül négyet az elemi iskolák számára fog átengedni, melyek egyikében a 3-ik elemi osztály

tényleg már két év óta elhelyezve is volt. A bizottság ezt meg is ígérte az igazgatónak, s e kertet, mely ma a Lucic-féle telephez tartozik, a 60-as évekig élvezte is a kegyesrendi ház.

1856. július 13-án áldatott meg Markovich Antal gymn. igazgató által az 1000 frtos templomi orgona, mely Bécsben Titz Péter gyárából került ki, s az ezen alkalommal tartott Istentiszteleten Wiltshgö Rezső magán iskolájának leánynövendékei énekeltek.

Az 1860. év hazánk tanügyi viszonyaira nézve is az ujjászületés kezdete, midőn t. i. az 1860. okt. 20-ki „Diploma“ feloldá azon súlyos bilincseket, melyekben a nemzet az 1849. nyár óta synylődött. A „szerb vajdaság és temesi bánóság“ Magyarországra visszakebeleztetett, s a magyar szó kiejtéséért a honfiak nem voltak többé oly ádáz üldözésnek kitéve mint azelőtt. A magyar nyelv mint tannyelv is kezdte régi jogait visszanyerni. A hazafias piarista tanárok intézetünknel is derekasan megragadják az alkalmat, hogy a magyar nyelvnek, a magyar szellemnek mindjárt az 1860/61 isk. év II. felében érvényt szerezzenek. Nem lesz érdektelen, ha a lelkes piarista tanároknak az 1861. márczius 15-én e tekintetben tett feiterjesztését egész terjedelmében ideigtatom:

„A nagybecskereki algymnasium tanári testületének az 1861-dik évi II-dik félévre készített és a nagyméltóságú magyar kir. Helytartótanácsnak helybenhagyás végett előterjesztett ideiglenes tanterve.

Hazánk, a szeretett Magyarországnak, következképpen nemzeti nyelvünk is az 1860. év október 20-diki Diploma által régi jogaiba visszahelyeztetvén, bizton reménylhetni, hogy a nagybecskereki, hajdan 6 osztályu gymnasium, mely 11 évig a temesvári cs. k. Helytartóság akaratjából német volt, magyarra fog változtatni. Ennélfogva szükségesnek véltük már ez évi második felében a majd egészen elnémetesedett ifjúságunkat, amennyire lehetséges jövő évre előkészíteni, nehogy a rögtönzés a tudományokbani előmenetelt gátolja. Mert a nagybecskereki algymnasiumban 125 tanuló közt van tiszta magyar: 32, a 3. és 4. osztályban megmagyarosodott német: 12, vagyis összesen 44, kikkel rögtön magyarul kezdeni lehetne. Csak alaktanban gyakorlott német van: 41, még csak alig olvasni tudó szerb: 40, vagyis összesen 81, kik miatt lépcsőnkénti haladás szükségeltetik. Ezen statistika szerint tehát:

1. A vallástan mind a 4 osztályban magyaroknak magyarul, németeknek németül adatnék elő.

2. Az általános földrajz az I. osztályban Bellinger szerint magyarul, segédkönyvül meghagyatván a német szöveg is.

3. Az általános történelem helyébe a II. osztályban Magyarország földrajza Bucsánszky szerint magyarul; a III. és IV. osztályban az általános történelem Magyarország történetének Peregriny Elek munkája szerint helyet

engedne és magyarul adatnék elő, meghagyatván a németeknek a szabadság németül is felelhetni.

4. *A német nyelvnek szánt órák minden osztályban a magyar nyelv számára foglaltatnának el, s így a magyar nyelvtan a szerbekre nézve is kötelező tárgy volna, mi eddig nem volt, nem is tanulták, most pedig magok kívánják.* A német nyelv órái azért hagyatnának ki, hogy több idő maradjon magyar nyelvre szerbek miatt, kikkel az olvasásnál kell kezdeni.

5. A többi tantárgyak u. m. Latin és Görög nyelv, számtan, természettan és rajz még ez idén németül adatnának elő.

Különben ha a nagybecskereki elemi iskolák, melyekben az utolsó 11 év alatt csak egy tanító működött ki magyarul tudott, rendezve nem lesznek, addig roppant nehézségekkel kellend küzdeni a gymnasiumi tanároknak: mert a szomorú tapasztalás mutatta, hogy az utolsó négy évben a bevételi vizsgáknál még a magyar fiúk sem tudtak magyarul olvasni.

Ebből tehát kitetszik az, hogy bizony-bizony nagyon is elárvult állapotban volt a magyar nyelv, de hát csakhogy elérkezett már az idő ez árvaság megszüntetésére! Így tehát az 1860/61. év második felétől kezdve a földrajz és történelem magyar nyelven tanított, a magyar nyelv pedig az összes tanulókra nézve kötelező tantárgynak mondatott ki. E határozatot aztán a felső tanhatóság is jóváhagyta. Midőn pedig alkotmányos életünk újból feltámadott, a tannyelv az intézetben ismét a magyar lett s mindiglen is annak maradt.

Hogy a tanulóknak a magyar nyelvben való haladása ugyancsak „*lépcsőnkint*“ történhetett, azt a gymnasium igazgatójának 1861/62. évi jelentése is bizonyítja, melyben élénken panaszodik, hogy az elemi 4. iskolában a növendékek még mindig semmit sem tudnak magyarul s hogy emiatt különösen az I. osztályban ugyancsak nagy küzdelme van a tanároknak. Ez évi jelentésben olvasható az igazgatónak a felső tanhatósághoz intézett azon panasz is, hogy a város által a tanárok ellátására 1843-ban tett alapítvány kamatai nem fedezik a szükségleteket s hozzájárul még az is, hogy a város rendetlenül fizet, néha 6 héttel is később a kikötött terminusnál. Kümmer nagyváradai főigazgató, mint arról az 1862/63. évvégi igazgatói jelentés is tanuskodik, e tekintetben azonnal átírt a városhoz, aminek meg is volt a kellő hatása, mert attól kezdve a város a fizetési terminusokat pontosan betartotta.

Érdekes a feljegyzésre, hogy a szerb hitoktató és szerb nyelv tanára ez időben nyerik fizetései rendszeresítését. 1863. előtt ugyanis a szerb hitoktató a város részéről csak csekély — évi 50 frtnyi — s a szerb nyelv tanára évi 150 frtnyi díjazásban részesült. 1863. óta azonban helytartótanácsi intézkedés szerint a szerb ny. tanára a *tanulmányi alaptól évi 300 frt fizetést* húz, míg a hittan tanításért az illető lelkész a várostól évi 300 frtnyi tiszteletdíjban részesül. Ugyancsak a helytartótanács javaslatára ez

időponttól fogva a szerb hittant nemkülönben a szerb nyelvet egy és u. a. személy tanította, az ezen tanszékre a város által választott egyént a kormány erősítvén meg. Innen van, hogy midőn az 1890/91. isk. évre a temesvári g. kel. szerb püspökség a hittan *és szerb nyelv tanítását* Panits Lyubomir g. kel. szerb esperestől *élvenni* és Stákics Zsárkó g. kel. szerb lelkesre *átruházni akarta*, a vall. és közokt. m. kir. ministerium 1890. jun. 13. 24545. sz. a. rendeletével ennek olyként mondott ellen, hogy *a szerb ny. tanára továbbra is Panits Lyubomir maradjon*, mint ki *e tanszékre a ministerium által a tanulmányi alap terhére 300 frt évi fizetéssel 1871. évi 22719. sz. a. min. rendelettel kineveztetett.* Ez természetesen így is történt.

A tanítás a 60-as években (1861—1867) a visszaállított helytartótanács által kiadott ideiglenes tanterv alapján folyt, mint erről alább bővebben szó leszen.

II.

Az intézetnek főgymnasiummá való kiegészítése.

Korszakot alkot gymnasiumunk történetében az 1876/7. iskolai év. Nagy-Becskerek nemes érzelmi közönsége ugyanis belátván, hogy az algymnasium a város és vidéke igényeinek eleget nem tehet, Torontál megye támogatásával lelkes és nagy áldozatkészséggel a főgymnasiumnak adott létét.

Ennek eszméjét még 1871-re lehet visszavinni, mely évben a kormány itt az alsó szerb vidéken, akár Nagy-Becskereken, akár Ujvidéken, egy állami főgymnasiumot szándékozott felállítani. Felkérte tehát a nagybecskereki városi hatóság, hogy járulna hozzá az állam segélyezéséhez, hogy így egyesült erővel létesíttessék a főgymnasium. De részint mivel a város, mint mondá, kedvezőtlen anyagi viszonyai folytán semmi-vel sem akarta az államot gyámolítani, részint és még inkább azért, mert az ezen ügyben tartott városi közgyűlés *egy szavazattöbbséggel* azt határozta, hogy egy Nagy-Becskereken felállítandó főgymnasiumban *a tannyelv csak szerb lehet*, a kormány a nagybecskereki állami főgymnasium tervét végkép elejtette s a tervezett intézetet Ujvidék nyerte.

Mindazáltal városunk polgárainak gondosabb s előrelátóbb része nem akart addig nyugodni, míg algymnasiumát főgymnasiummá ki nem egészíti. E lelkes csapat élén *Kulifay Lajos*, 1872. óta Nagy-Becskerek város derék polgármestere állott, kinek lelke — bár idegenből származott ide — teljesen össze volt forrva városunk érdekeivel, ki annak ügyeit gondozni, előbbre vinni mindenha legnagyobb törekvései közé sorolta és sem napot, sem éjet nem kimélt, hogy Nagy-Becskerek várost a már minden tekintetben előbbre haladott városok sorába emelhesse. Egyik kiváló ambíciója volt intézetünknek főgymnasiummá való kiegészítése. Az ő elnöklété alatt egy tekintélyes polgárokból álló bizottsági tárgyalás alkalmából az 1875. év aug. 12. kérvényezett városunk Somhegyi Ferencz kegyestanítórendi tartományi főnöknél, hogy az eredeti szerződés értelmében, mely tudvalevőleg hat osztályra volt kötve, a rend az V. és VI. osztályt saját erejéből állítaná fel, a város pedig gondoskodni fog a két legfelsőbb osztály felállításáról. A rend azonban tagadó választ adott, részben azért, mert nem ren-

delkezik kellő számu tanerővel, részben pedig mert hatnál több tanár küldésére a rend a szerződés értelmében sem kötelezte magát; de meg az alapítvány is, mely eredetileg elégséges volt, most az idők változtával a szükségleteket nem fődözték s a mutakozó hiányt évenkint a rendnek kell vala fődöznie. Erre a város hajlandó lett volna azon többletet saját pénztárából fedezni, a mibe az került volna, ha a rend az V. és VI. osztályra világi tanerőket alkalmazna. De a rend kormánya erre sem állott rá.

Ezután a város, nem akarván többé elejteni a főgymnasium eszméjét, Torontálmegye támogatásával *minden költség és teher viselésére* késznek nyilatkozott s a vallás- és közokt. m. kir. ministeriumhoz az iránt folyamodott, hogy még az 1875. év őszén az V. osztály megnyitását engedélyezze. A válasz erre is tagadó volt, azzal lévén megokolva, hogy az V. osztály felállítása az 1875/76. isk. évre már csak azért sem lehetséges, mert az egész tervezet, mely szerint a főgymnasium felállítását foganatosítanak, még sem kidolgozva, sem tárgyalva nincs. Most Menczer Mihály, városunknak egy minden szépért és hasznosért lelkesedő jeles polgára dolgozott ki egy tervezetet, mely szerint a város saját pénztárából és Torontálmegye a nemcsi alapból, továbbá az I. és II. megyei alapból, tehát közös erővel fognák felállítani a főgymnasiumot, mely egyuttal felsőbb leánynevelő intézettel lett volna összekötendő. A megye az 1875. őszi közgyűlésen késznek nyilatkozott e tervezetet elfogadni s annak értelmében a nevezett tőkékjövédelmét folyóvá tenni. A városi közgyűlés igen helyesen, elejtette a felsőbb leánynevelőintézet eszméjét, hogy minden erejét a létesítendő főgymnasiumra fordithassa s felkérte a megyei hatóságot, hogy egy bizottságot küldene, mely a város által kiküldendő bizottsággal együtt közösen dolgozná ki e tervezetet s megállapítaná azon arányt, melyben ugy a város, mint a megye a költségek fedezéséhez járulni fogna. Így a főgymnasiumi bizottság, a mindkét részről megejtett választás után következőleg alakult meg:

A megye részéről:

Dániel János, Torontálmegye alispánja, bizottági elnök;

Tabakovics Gusztáv bizottsági tag.

Poroszkay Béla   "   "

Kamenszky Ignác   "   "

Herczeg Thun-Taxis Egon biz. tag;

Menczer Mihály   . "   "

Mihalovics Miksa   "   "

Hadfy Döme   "   "

Vattay Miklós   "   "

Pap Simon   "   "

Isvánffy István   "   "

Dr. Tausig Aladár biz. póttag;

Abaffy Lipót   "   "

A város részéről:

Kulifay Lajos, polgármester, biz. alelnök;

Vécsey István bizottsági tag;

Kovács Ágost „ „

Szavics Döme „ „

Dr. Demkó Pál „ „

Kellner Ede „ „

Dr. Szabó Alajos „ „

Stoits Sándor „ „

Dr. Plechl Szilárd „ „

Pollák Armin „ „

Balogh István „ „

Ezenkívül a város részéről bizottsági tag az időszerinti gymnasiumi igazgató. Érdekes, hogy az igazgatónak a bizottságban eleinte csak ülési joga volt, míg szavazati joggal csak Poroszkay Béla Torontál megye főügyésze indítványára 1878. jul. 15. gymn. biz. ülés ruházta fel, illetve ezen ülés ebbéli határozatát aztán Torontál megye és Nagy-Becskerek város közgyűlései még ez évben érvényre emelték.

Ezen bizottság abban állapodott meg, hogy a város a három első évben, míg a főgymnasium teljes nem lesz, s így főtartása is kevesebbe kerül, évenként 3000 frttal járul a költségek fedezéséhez, a negyedik évtől kezdve pedig annyival, amennyire éppen szükség lesz, s ezt teszi mindaddig, míg a főgymnasiumi alap rendezve, illetőleg megteremtve nem lesz. Torontál megyére nézve pedig a nm. m. kir. belügyministerium a nevezett alapok megvizsgálását s liquidálását rendelte el.

Hogy azonban az ügy emiatt ne késsék, s az V. osztály felállítása még az 1876. évben foganatosíttassék, a megye ezen évre 1400 frtot ígért folyóvá tenni, mely a város által megszavazott összeggel együtt, — amennyiben azt az első év költségei föl nem emésztenék, tökesíttessék, s így csatoltassék a következő évre újra megszavazandó összeghez. Volt tehát költség az első évre 4400. fri. A megye alispánja ezalatt a belügyministerium által elrendelt liquidationális munkálat eredményét a városhoz is betérjesztette, melyből kitűnt, hogy a nemesi alapból mintegy 53000 frt teljesen megbizható tőke áll rendelkezésre, s így miután ezen alap jövedelme egymaga is elegendő a hozzájárulási költségeknek a megye részéről leendő fedezésére, a belügyministerium rendelete folytán az említett I. és II. megyei alap érintetlenül hagyatott. Az 1877. évre, midőn tehát a VI. osztály is megnyitattik, a megye 1000 frttal többet, vagyis összesen 2400 frtot szavazott meg, (később 3000 frtra emeltetett) mely összeg a város által megszavazandó 3000 frttal tőkésítendő lesz a következő évre épen úgy, mint azelőtt, ha mennyiben ez összeget a belőle felhasználandó költségek fel nem emésztik.

Ezen sikeres kezdeményezés után a főgymn. bizottság a „legörvendesebb tudomásul“ vette az 1876. szept. 17-én tartott ülésében a nm. m. kir. vall. és közokt. miniszternek 1876. aug. 23. 19230. sz. a. kelt következő szövegű kegyes intézvénnyét:

„A nagybecskereki 4 osztályu gymnasiumnak egy teljes főgymnasiummá leendő kiegészítése ügyében lefolyt tárgyalások alapján a m. kir. Belügyminister úr f. évi augusztus 19-én 38776. sz. a. kelt átirata szerint hajlandó maga részéről megengedni azt, hogy a f. évi szeptember hó 1-én ugyanott megnyitandó V. osztály fentartására költségvetésileg 2800 frttal előirányzott költségeihez Torontálmegye felerészben hozzájárulhasson. A tanintézeteknek ezentúli további fokozatos kiegészítése a hozzájáruló megyei alapoknak rendezésétől tétetett függővé, azért hogy ennek megtörténte után a kérdéses gymnasiumnak mily nagyságu segélyösszegben való részesítése iránt határozat hozattathassék. Ezek alapján és mivel az 1876/7. tanév már is közeledik, ezennel megengedem, hogy a nagybecskereki 4 osztályu gymnasiumnál az V. osztály az állami gymnasiumokra nézve fenálló szervezet és szabályok pontos megtartása mellett 1876/7. tanév elején megnyitathassék. Meg kell ezúttal jegyeznem, hogy *Torontál megye bizottmányának és N.-Becskekerek város képviselő testületének jogai csakis a főgymnasium gazdasági ügyeire és a tanári választásokra fognak kiterjedhetni, ellenben a tanintézetnek szellemi tehát nevelés-oktatási ügyei úgyszinte a megválasztott tanárok megerősítése a vallás és közokt. miniszteriumhoz fognak tartozni.* A tanári állomásokra csakis tanképesített azaz megvizsgált tanárjelöltek választhatók rendes, — ellenben csak helyettesi minőségben; a tanári választások nyilvános pályázat alapján ejtendők meg, és a választás eredménye a Szegeden székelő tank. kir. főigazgatóság útján megerősítés végett hozzám bemutatandó. A tanintézet fennállása és a tanárok biztosítása iránt általam kitüzendő feltételekről szükséges jogszerűleges okmányok kiállítására végett külön rendeletet fogok kibocsátani akkor, midőn a hozzájáruló megyei alapok összegére nézve a magy. kir. Belügyminister úrtól az értesítést veendem. Miről is a megye közönségét tudomás és N.-Becskekerek város tanácsát további intézkedés végetti szives értesítése céljából azzal tudósítom, hogy ez értelemben a magy. kir. Belügyminister urat is értesítettem, kitől a megye közönsége a további utasítást az ez ügyre vonatkozó tárgyiratok kíséretében nyerendi, úgyszinte tudósítottam ez értelemben Mészáros Nándor Szegeden székelő tank. kir. főigazgatót is, kinek felügyelete alá tanügyi tekintetekben a nagybecskereki gymnasium rendelve van“.

Az említett alapok liquidálása, ennek eredménye s az arány, melyben Torontálmegye a felállítandó gymnasiumot előlegesen és ideiglenesen támogatja, már fentebb érintve volt. A quóta végleges megállapítása valamint általán a tanintézet fennállása stb. iránt alkotandó végleges megállapodások

tehát egy később szerkesztendő „alapító oklevél“-nek vannak fentartva, mely oklevél azonban csak 1882/3. tanévben lön végleg megszerkesztve és megállapítva. Az idő rövidsége — és a hosszadalmas előzetes intézkedések folytán a csak 1876. okt. 1-én megnyitandó V. osztály felállítása folytán szükségelt két tanszékre a főgymn. bizottság ugyancsak szept. 17 én ejtette meg a választást, mely alkalomból, — miután a ministeri megerősítés alá került két tanár egyike ev. ref. vallású volt, a gymnasium pedig ad hoc tempus kiválóan kath. jellegű volt, — a vall. és közokt. ministerium érdekes elvi fontosságu kijelentéssel erősíté meg mindkét tanárt, midőn 1876. okt. 10. 22410. sz. a. rendeletében kimondja, hogy „a főgymnasiunai tanárok részben a torontálmegyei alapítványokból nyervén javadalmazásukat, az állomásokra ref. vallásuak is igényt tarthatnak“.

Említésre méltó, hogy a kegyesrend hiányt szenvedvén kellő számú tagokban, az 1876/7. isk. évre hat helyett csak három szerzetes tanárt küldött az intézethez, míg a hiányzó három tanárt az általa kinevezett három világi tanárral pótolta, kiket egyenkint 700 frttal díjazotti, míg a város által alkalmazott rendes tanároknak fizetése évi 1000 frt és 200 frt lakáspénzben lön megállapítva az eredetileg tervezett 800 frtnyi törzs-fizetéssel szemben, sőt még arra nézve is kimondatott, hogy azt a város, mihelyst a gymnasiumi alap rendezve lesz, az állami tanárok fizetésével egyenlővé fogja tenni. Ideiglenesen az algymnasium ekkori igazgatója Domokos Jenő a főgymnasium igazgatását is elvállalta, amiért a főgymn. ideiglenes alapból 200 frt tiszteletdíjat nyert.

Ekként az előleges intézkedések megtétele után az 1876. évi október hó 1 én, vagyis egy hónappal a rendes időn túl, megnyitattott az V. osztály, miután abba 17 tanuló beiratkozott. A megnyitás ünnepélyes „Veni Sancte“-val történt, melyen a város és megye színe-java megjelent, ezzel is mutatni akarván az ügy iránt való érdeklődését és örömét, hogy a városnak és megyének évek óta táplált óhaja immár a megtestesülés stadiumába jutott. Ez érdeklődés és lelkesedés tette lehetővé a következő években a fokozatos kiegészítést, az 1879/80. tanévre pedig az utolsó, vagyis a VIII. osztály felállítását is.

A VIII. osztály felállítása, illetve megnyitása nagyszabású ünnepséggé vált főként azért, hogy ugyanez év, vagyis 1879. szept. 23-án ülte meg Magyarország déli része az u. n. „Temesi bánóság“ az anyaországhoz való visszakapcsoltatásának százados évfordulóját s az ezen alkalommal N.-Becs-kereken rendezett ünnepségek programjának egyik főmozzanatát a VIII. osztály ünnepies megnyitása képezte. Dél-Magyarország nagyszerűvé akarta tenni a centennariumot s a megyék pénzt adtak össze és bizottságokat választottak, hogy az ünnepséget előkészítsék. Ez előkészítés stádiumában pusztítja el az árviz Szegedet, s így az egybegyűlt pénz nagyobb részben Szegednek jutott a nyomor enyhítésére s a Torontálmegye által

Nagy-Becskerekén rendezett centennariumi ünnepségek programmja minden különösebb fény és pompa nélkül folyt le, de azért igazi öröm közepette a főgymnasium VIII osztályának megnyitása! Hiszen igazabb és nemesebb öröme alig lehetett Torontálmegye és Nagy-Becskerek város közönségének a centennarium alkalmával, mint azon tudat, hogy azt egy oly culturalis intézmény életbeléptetésével ünnepelte, mint a nemzeti ügyünkre következőkben, hatásában oly messze kiható főgymnasium megteremtésével!

A főgymnasium ünnepies megnyitását a „Torontál“ című helybeli — akkor még hetilap,* a következőleg írja le:

„A centennariumi ünnepélyek egyik főmozzanatát képezte a helybeli főgymnasium ünnepélyes megnyitása. A kedvezőtlen esős idő dacára számosan jelentek meg a gymnasium ékes templomában, hol Kreminger Antal szegedi prépost mondotta a „Te Deum“-ot. Ott láttuk a megyei és városi tisztviselők nagyobb részén kívül Thurn-Taxis Egon herceget, Csekonics Endre grófot, Karácsonyi Guidó grófot, Mészáros Nándort, a szegedi tanterület főigazgatóját, Dr. Szentkláray Jenőt, több országgyűlési képviselőt, szóval a megye és város színe-javát, többen fényes magyar. diszöltönyben. Az ájtatosság díszét Steinbach Antal tanfelügyelő neje, továbbá Mangold Ármin, Kadelburger és Baaden Károly urak zenekíséret mellett előadott szabatos énekökkel fokozták. Ezután a főgymnasium nagy termébe** vonult a közönség, mely sajnos nagyon is szűk volt az összes résztvenni kívánók befogadására. Miután az ifjuság dalárdája a Hymnst, melyet az egész közönség állva hallgatott, elzengte, Arányi Béla, a főgymnasium igazgatója a következő megnyitási beszédet tartotta:

„Mélyen tisztelt közönség! Kedves tanuló ifjak! A Mindenható jóváltából a tudományok mívelésére és az erkölcsök nemesítésére szánt csarnok be van tetőzve. Önzetlen férfiak kezdeményezése és fáradhatlan munkássága, továbbá ezen nemes város és Torontálmegye eléggé nem méltányolható kiváló áldozatkészsége folytán az 1846-ban állított gymnasium ezen tanévben lett teljes 8 osztályu főgymnasiummá. Torontálmegye épen úgy, mint Nagy-Becskerek városa, méltóbban nem ünnepelhette volna az alsó részek Magyarországhoz való csatolásának százados évfordulóját, mint ezen diszes intézet megnyitásával.

Midőn ezen örvendetes tényt jelzem, nyomban elengedhetlen kötelességemnek tartom ezen nagyérdemű közönség előtt fölemlíteni azok neveit, kiknek a siker köszönhető és kik a főgymnasium történetében különben is dicső helyet vívtak ki maguknak. Ezeknek elseje a minden jó és szépért buzgón lelkesülő Kulifay Lajos polgárnagy úr, ki azt, a mit előtte már sokan hangoztattak és kívántak, erélye és lankadást nem ismerő firaqozása által ténynyé emelte. Zászlója alá gyűjtötte ő mindazon honfiakat,

* 1879. szept. 25-ki 39. szám.

** Tulajdonképen az intézet legnagyobb tanterme.

kik ezen intézet szükségét belátva és ugyanazon lelkesedéstől ösztönöztetve szóval és tettel hozzájárultak az eszme megvalósításához. A kitüzött zászló alá sereglettek a bőkezűségéről hazaszerte ismert megyés püspök ö excellentiáján kívül Csekonics János és Endre grófok, Dániel Ernő, Sinkay János, Stoics Sándor, Pollák Armin urak és az áldozatkész alapítók hosszú sora. Ezen nemes érzelmű férfiaknak egyrészt, másrészt a megye és város nagyérdemű tagjainak köszönhetni, hogy van e városnak intézete, hová a gyermekeik jövőjét szívükön viselő szülők legfőbb kincseiket művelés végett elhelyezhetik azon időpontig, midőn az ifjak elég érettek annak megítélésére, hogy mi válik hasznukra és mely tények idézhetik elő romlásukat.

A dúsgazdagnak épen úgy, mint a szerény jövedelemmel rendelkező polgárnak, sőt gyakran a teljesen vagyontalan szülőnek is nyílik alkalmá, hogy gyermekét, a felsőbb tudományok tárházáig vezettesse. Ha az intézet jelen fejlődése bármely, a haza jóléteért lelkesedő polgárt örömmel tölt el, úgy kétszeresen örvendhet Torontálmegye közönsége és kiválóan a nemes város lakossága, mely a nyilvános iskoláztatás áldása mellett saját felügyelete alatt jó házi nevelésben is részesítheti gyermekét

Azon polgártársaink, kik eddig még a cél létesíthetésében kétségeskedtek, látván most a tudományok ezen mondhatnám fényes csarnokát, bizonyára lelkesedéssel fognak a kibontott zászló köré csoportosulni és közre fognak működni a nemes ügy úttörőivel, hogy a már fennálló intézet lételét biztosítsák és oly állapotba helyezték, mely annak további fejlesztését és gyarapítását lehetővé tegye, sorakozni fognak végre, hogy az intézet minden időben megfelelhessen azon szent célnak, melyre hivatva van. Jutalmukat meg fogják lelteni egyrészt saját öntudatukban, másrészt, a mint bizton remélem, egykor oly férfiak fogják dicsőíteni a jelen nemzedék honfiai erényét, századokra kiható munkásságát és bőkezűségét, kik ezen tanintézetből kikerülve, tudományos műveltségben épen úgy, mint erkölcsi nemességben, a hazának diszére, dicsőségére fognak válni.

Már most, midőn az intézet ugyszólván csak gyermekkorát éli, nemcsak a szomszéd helységekből, hanem az ország távol eső vidékeiről is sereglenek ide a tudományszomjas ifjak; különben a tanulók nagy számát még nem tekintem az intézet jelességének criteriumául, mert ez nagyrészt a helyi viszonyoktól függ, csak egyszerűen konstatálni akarom az ifjuság számának az utóbbi években tapasztalt rohamos emelkedése által is azt, hogy ezen intézet valóban szükségét pótol. Mióta szerencsém van az intézet élén állani, a létszám több mint a három év előttinek kétszerese. Ugyanis 1877. év végén az 5 osztályú gymnasiumban volt 138 tanuló, 1878 végén 175, vagyis 37-el több, mint az előző évben, 1879-ben 269 vagyis 94-el több, mint 1878-ban és az idei tanévre 298 tanuló iratkozott be, tehát a szaporodás 29-et tesz vagyis összesen 3 év alatt 160 a szaporodás: Itt nem az önmagát ámitó

csinált lelkesedés, hanem rideg számok szólnak a mellett, hogy az intézet tényleg szükséges.

Nem tartom helyenlevőnek fejtegetni azon anyagi hasznot, mely különösen a vidéki tanulók iskoláztatása által a városra háramlik, hanem egyszerűen áttérek beszédem további részéhez, melyet kedves kartársaimhoz intézek.

Nem csekély azon feladat, mely nekünk osztályrészül esett; a mi kötelességünk növendékeink tehetségét bírálni, a rejlő szikrát lánggra lobbantani, lelkükben a tudomány szeretetét felkelteni, folytonos gyakorlás által elméjük minden tehetségét összhangzóan kiműveltetni, szóval a tudományok alapját akkép megvetni, hogy ez által a felsőbb tanszakok elsajátítására alkalmas egyénekké fejlődjenek növendékeink. A tanítással még a nevelői tisztet is össze kell kapcsolnunk, intenünk, figyelmeztetnünk kell növendékeinket a valódi műveltség minden kellekeire és követelményeire. Súlyos e feladat, mely vállainkra nehezedik, de ellensúlyozza fáradalmainkat azon tudat, hogy nagyobb szolgálatot hazánknak nem tehetünk, mint ha tanítói tisztünket becsülettel végezzük; e mellett nemcsak a szülők és polgártársaink helyeslését, becsülését és szeretetét vivhatjuk ki magunknak, hanem növendékeink közt is nem egyre fogunk akadni, ki fáradalmainkat méltányolván, egész életén át hálás szívvel gondol azon tanárára, ki testi és szellemi jólétén teljes lélekkel odaadólag fáradozott. A kié a gyermek vagy iskola, azé a jövő nemzedék; minden törekvésünknek oda kell irányulnia, hogy a jövő nemzedéknél a hazára nézve hasznos, becsületes, munkás, kötelességű életnek alapját megvessük.

Hogy a kifejtett célokat eddig szem előtt tartottuk-e, hogy mindenben mintaképeül szolgáltunk-e az ifjuságnak, hogy nemes rendeltetésünkhöz képest méltóan töltöttük-e be azon széket, melyből a mindenkor jót, szépet és igazat kell hirdetni az ifjuságnak, ennek megítélése nem engem illet. Csakis annyit bátorkodom e részben megjegyezni, hogy a tanári kar, méltányolván egyrészt a város és megye által ezen intézetre fordított kiváló gondot, másrészt tudatával bírván annak, hogy a művészetek művészetét van hivatva gyakorolni, eddig is a legjobb akarat által volt vezérelve és ez a jövőben sem fog hiányzani. A tökélyt igyekszünk megközelíteni, hogy sikerrel, arról majd az eredmény tesz tanuságot. Hozzátok is szólok kedves növendékek, kik első részesültek azon szerencsében, hogy ezen kiegészített tanodában a tudomány és jó erkölcsök alapját megvethetitek. A mai ünnepnek ti is nem utolsó tényezői vagytok, a mennyiben ezen diszes épület összes költséges felszerelésével együtt eszközül szolgál, hogy célokat biztosabban elérhessétek; a mennyiben az egész tanári kar csakis értetek töltötte és tölti munkásságban életét, hogy azon tudományokat, melyekbe beavatnak, annál alaposabban és czélszerűbben közölhessék veletek.

Ugy vagytok meggyőződve, hogy legtöbbben közületek oly szándékkal

siettek a muzsák ezen hajlékába, hogy komoly munkával megszerezzétek azon ismereteket, melyeknek segítségével a felsőbb tudományokhoz a biztos utat megtaláljátok.

Ti bizonyára rajta lesztek, hogy Torontálmegye évenkénti tetemes áldozata és ezen város polgárságának a tudományoknak szentelt bőkezű adományai terméketlen talajra ne essenek.

Ha mindazt hiven teljesítitek, a mit a tanári kar a legjobb szándékkal közöl véletek; ha itt nem csak elméteket művelitek, hanem a tudományok szeretetével a jámborság, becsületesség és általában az erények szeretetét is összekapcsoljátok, úgy jó szüleiteknek és tanáraitoknak a legnagyobb örömet és vigaszt, minden jó hazafinak elismerését és becsülését és magatoknak szép jövőt biztosíthatok. Ha lelkiismeretesen használjátok fel időtöket és a nektek nyújtott szép alkalmat, úgy olyan polgárokkal fog egykor gyarapodni a hon, kik az ország jólétét és a haza dicsőségét elő fogják mozdítani. Mi, hogy megtörténjék adja a Mindenható.

Örömmel üdvözlöm a mai ünnepélyen Délmagyarország legfőbb közep-tanodai tanhatóságát nagyságos Mészáros Nándor kir. tanácsos és főigazgató urat, ki eddig is nagy érdeklődéssel kísérte tanintézetünk fejlődését és annak javára befolyását a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi ministeriumnál minden alkalommal érvényesítette. Mivel pedig tanintézetünk koronája t. i. azon jog, hogy érettségi okmányokat kiállíthasson, még hiányzik, kérem Nagyságotat, hogy ezt kieszközölni sziveskedjék. Egyszersmind az egész intézetet atyai jóindulatába ajánlom.

Ezen lelkesedéssel megéljenezett beszéd után a szegedi tankerület királyi főigazgatója emelt szót, tüzetesen fejtegette hazafias szónoklatában a megnyitott főgymnasium kulturális nagy horderejét, biztította a tanári kart éppen úgy mint az ifjúságot a további lankadatlan munkásságra, elismerőleg nyilatkozott a tanári kar eddigi működéséről és a főgymnasium felszereléséről; végre megígérte, hogy az érettségi vizsgák megtarthatási jogát ki fogja eszközölni a magas ministeriumnál. Ezen általános tetszéssel fogadott és többszöri vajos éljenzéssel megszakított beszéd után a főgymnasium zenekara egy opera részletet játszott, mely előadás Bluha Ferencz karmester helyes vezetéséről éppen úgy, mint a működő tanulók ügyességéről tanuskodott. A következő öt számot magyar, görög, latin, német és francia szavalatok töltötték ki. Az összes szavalók dicséretesen oldották meg feladatukat. Damián Péter és Pollák Győző VII. oszt. tanulók, Horatius „Carmen saeculare“ című odáját mesterileg adták elő. Ügyesen szavalt továbbá Petrovics Sándor VIII. oszt. tanuló Berangernek „Le retour dans la patrie“ című költeményét; ezen szavalat a hallgatók részéről kiváló tetszést aratott. Lestyánszky Pál VIII. oszt. tanuló görög és Hamburger Adolf VIII. oszt. tanuló magyar szavalata is teljes elismerést érdemel. Sikeresen mondotta el Brájjer Lajos VI. oszt. tanuló Uhland „Des

Sängers Fluch“ című költeményét. Ezek után a gymnasium népes és jól iskolázott dalárdája Kreutzernek az „Eji szállás Granadában“ című dalművéből az imát énekelte és végül a zenekar játszotta el teljes szabatsággal „Les dragons de Villers“ című darabot.

Az egész jól rendezett ünnepélyről általában el lehet mondani, hogy minden résztvevőben a legjobb hatást keltette és emelkedett hangulatban hagyták el a termet. Adja az Isten, hogy virágozzék az intézet sok százzal át! Áldja meg a Mindenható a tanári kar működését! Árassza az Isten áldását azokra, kik az intézet létesítésében és fűntartásában fáradoztak!

A város és megye régi óhaja tehát megvalósult; *volt főgymnasiuma*. A munka nehezebb része azonban még csak ezután következett. Sok dolog várt megoldásra. Ezek az igazgatás kérdése, az alapító oklevél megállapítása, a főgymnasiumi alap előteremtése, a város által alkalmazott tanárok nyugdíjügye, a szertárak felszerelése, tornacsarnok ügye stb. — egyszóval az intézet tulajdonképeni *szervezése*.

Az igazgatás kérdése akként oldatott meg, hogy a város a főgymn. bizottságnak 1879. nov. 14-én tartott ülésén hozott javaslata alapján az 1879. évi december hó 23-án tartott közgyűlésén 154. sz. a. határozatával — mindaddig, míg más intézkedés szükségessége fenn nem forog, a főgymnasium igazgatását az algymnasiumi igazgatóra bizza és pedig „az igazgatás egyöntetűségének és egy személyben leendő összpontosításának szükségessége miatt“, a főgymn. igazgató tiszteletdíját évi 200 frtban állapítván meg. U. ezen közgyűlés határozata alapján a kegyesrendi tanárok ellátására a város által ez időben évenként fizetett 2730 frt dotáció már az 1880. évre 600 frttal vagyis 3330 frtra, 1893-ban pedig 4000 frtra emeltetett.

A főgymnasiumi alapító oklevél megszerkesztése illetve végleges megállapítása hosszadalmas tárgyalást igényelt a város és a kormány között. Az erre vonatkozó alaptervezet már 1876. május 18-án megállapított, de végérvényes „alapító oklevéllé“ csak 6 év múltán vált. A ministeri jóváhagyással csak 1883-ban ellátott alapító oklevél szóról-szóra következő:

„Alapító oklevél.

Miután a nagyméltóságú vallás- és közoktatási m. kir. Ministerium f. évi július hó 10-én 18330. sz. a. kelt rendelete szerint a nbecskereki algymnasiumnak egy teljes főgymnasiummá leendő fokozatos kiegészítése egyelőre s mindaddig, míg az ennek fentartására szükséges alap rendelkezésre álland, N.-Becskek város és a Torontálmegyei nemesi alap segélyezésével elvileg megengedett, illetőleg egy nyolcz osztályu főgymnasiumnak N.-Becskekereken leendő életbeléptetése a kikötött feltételeknek és a biztosi-tási adatoknak szoros megtartása mellett kimondatott; annál fogva egyrésről:

I. Nagy-Becskerek város közönsége a városi képviselő testületnek 1878. évi január 28. és 29-én tartott közgyűlésében 14. sz. a. hozott határozata alapján és értelmében kötelezi magát:

1. hogy a nagybecskereki főgymnasium fentartására szükséges alapot, mely csakis a főgymnasium céljainak rendelkezésére állandó, a kidolgozott s már jóváhagyott tervezet szerint és értelmében, mindaddig fogja szaporítani, míg a főgymnasiumi költségek az egybegyűlt alap jövedelmeiből nem fognak teljesen fedeztetni és hogy a főgymnasiumi alap o. ért. 200000 frt erejéig lesz növelendő és szaporítandó.

2. Hogy a város a főgymnasiumi VIII. osztály felállításáig nemcsak a Torontálmegye által már előbb engedélyezett évenkénti 3000 frttal, hanem a város részéről kötelezett 3000 frttal a főgymnasiumi kiadások fedezéséhez hozzájárul, és hogy a főgymnasiumi VIII. osztály felállítása után a főgymnasiumi alap előteremtéseig a még szükségrendő költségeket szintén a város viselni fogja.

3. Hogy ámbár a N.-Becskereken fenálló gymnasiumi épület eredetileg is egy 6 illetőleg 8 osztályu gymnasium számára lett felépítve, egy-két terem hiányával a megkívánható 16 terem magában foglalja; mégis a netán még szükségrendő építkezéseknek az alaptervezet szerint leendő teljesítését a város magára vállalja.

4. Hogy a főgymnasium számára szükséges tanerőket a város kellő számban alkalmazandja.

5. Hogy a főgymnasiumi alap előteremtése után a nbecskereki főgymnasiumi tanárok is az állami főgymnasiumokban megállapított díjaztatásban fognak részesítettetni, addig is azonban N.-Becskerek városa saját maga részéről a tanári fizetéseket már az 1878/9. tanév kezdetével, eltérőleg az alaptervezettől, következőleg fogja emelni:

a) a rendes tanár évi fizetése	1000 frtban,
és évi lakbérilletménye	200 „
b) a helyettes tanár évi fizetése	800 „
s lakbérilletménye	200 „

s végre

c) az igazgató-tanár évi fizetése, a rendes tanári fizetésen kívül az igazgatói teendők ellátásáért 200 frtban állapittatik meg, és ha mind a 8 osztály felállítva s az igazgatói és tanári állomások tanképesített rendes tanárokkal betöltve leendnek, a főgymnasiumi kiadásoknak fedezéséhez N.-Becskerek városa évenként 4900 frttal o. ért. fog hozzájárulni.

6. Hogy a nbecskereki főgymnasiumi tanárok is az ötödéves 100 frtos pótlékban fognak részesítettetni.

7. Hogy a főgymnasiumi tanárok nyugdíjazása céljából a város a főgymnasiumi alappal egyidejűleg a nyugdíjalap megteremtésére is közre fog hatni s az e célra kidolgozandó s jóváhagyás végett a nm. m. kir. vallás és közoktatásügyi ministeriumhoz is felterjesztendő alapszabályok értelmében minden lehető megteendő nyugdíjalap megteremtéséhez; s végre

8. Hogy a város a főgymnasiumi tanszereknek szaporítását és kezelési költségeinek biztosítását megfelelő évi általányok megállapítása által eszközöndi.

9. Hogy a főgymnasiumi igazgató és tanároknak nyilvános pályázat alapján megejtett választása a magyar határörvidéki tankerületi kir. főigazgatóság közvetítésével a vallás és közoktatásügyi m. kir. ministeriumhoz megerősítés végett felterjesztendő.

10) Hogy *Torontál megye bizottmányának és N.-Becskekerek város képviselő testületének jogai csak a főgymnasium gazdasági ügyeire (oeconomia) és a 9) alatt jelzett választásokra terjedhetnek ki, míg a szellemi — tehát nevelési és oktatási ügyek (paedagogico-didactica) úgy a felügyelet és az igazgató és tanároknak meg erősítése a vallás és közoktatásügyi m. kir. ministeriumhoz tartoznak.*

Másrészről:

II. Torontálmegye közönsége a f. évi április hó 8-án és folytatva több napjain tartott bizottsági közgyűlésének 100-ik sz. a. hozott határozata alapján s értelmében, ezennel kötelezi magát a nbecskereki főgymnasium fentartási költségeinek fedezésére a megyei nemesi pénztárból évi 3000 frtot o. é. azaz Háromezer forintot o. értékben 1876. évi szeptember hó 1-től kezdve félévi, — 3700 frtot o. é. azaz Háromezerhatszáz frtot o. ért. pedig 1879. évi szeptember hó 1. től kezdve előleges havonkénti részletekben N.-Becskekerek város pénztárába fizetni, — mindaddig, míg az ezen alapító oklevél I. rész 1. pontja értelmében létesítendő 200000 frtnyi gymnasiumi alap a 100000, azaz Egyszázezer forintot o. é. el nem éri. Ha a nbecskereki főgymnasiumi alap a 100000 frtot eléri, az ezen szakasz értelmében Torontálmegye közönsége által a főgymnasium fentartására fizetendő évi 3700 frtnyi segély többé nem fog kiszolgáltatni. Világosan megjegyeztetik azonban, hogy a megszavazott évi 3700 frtnyi segély csupán addig fog kiszolgáltatni, míg az a nemesi alap kamatjövödelmeiből a töke megtámadása nélkül fedezhető lesz.

Ezen alapító levél, mely a nm. vallás és közoktatási s belügyi m. kir. ministeriumok által leendő jóváhagyás után emelkedik teljes jogérvényre, — négy egyenlő példányban állittatik ki, melyekből egy példány N.-Becskekerek város közönségének, egy példány Torontálmegye közönségének, egy-egy példány pedig a nm. vallás és közoktatásügyi s a belügyi m. kir. ministeriumoknak fog kiadtni.

Minek erejére ezen alapító levél N.-Becskekerek város és Torontálmegye közönsége által aláíratott s pecsétjükkel ellátatott.

Kelt Torontálmegyének 1882. évi november hó 9-én s folytatva több napjain N.-Becskekerek városában tartott rendkívüli bizottsági közgyűléséből.

Torontálmegye közönsége nevében: Tallián alispán, P. H.

Nagy-Becskekerek város képviselő testülete nevében: Kulifay Lajos polgármester. P. H.

30040. szám. Jóváhagyom. Budapesten, 1883. évi október hó 15-én. Trefort. P. H.“

Ez alapszerződésből kifolyólag Nagy-Becskekerek városra valóban sok és nehéz kötelezettségek váraoznának. A legtöbb nehézséget kétségen kívül az alap előteremtése okozza. Erre nézve a főgymnasiumi bizottság még 1876. szept. 17-én tartott üléséből a következőket hozta javaslatba: A ministerium engedelmével országos gyűjtés; a megyei közönség felszólítása adakozásra és alapítványok tevésére; a négy felső osztály tandíjának tökéltése; (az alsó osztályok tandíja a gymnasium szükségleteinek fedezésére szolgál); végül egy országos sorsjáték rendezése. Ez utóbbi eszköz azonban mind mai napig igénybe nem vétetett, az első pedig aránylag kevésbé sikerült. A gymn. bizottság s különösen annak érdemes alelnöke, Kulifay

Lajos polgármester azt hitte, hogy mindenki, kihez csak az alapításra vonatkozó felhívás eljutand, hasonló lelkesedéssel eltelten *tehetségéhez mért*en fog áldozni a szép célra. De számításában részben csalatkoznia kellett. Lehetetlen ide nem igtatnunk az adakozásra vonatkozó felhívást, melyet maga a polgármester szerkesztett, mint ugyszólván minden a gymnasiumra vonatkozó legcsekélyebb ügydarabot is, mely felhívás az ő valóban nagy ügyszeretetétől van át- és áthatva. E felhívás következő.

»Szólj, gondolj, tégy jót s minden szó, gondolat és tett
Tiszta tükörként fog visszamosolyogni rád.

Torontálmegeye bizottmánya és Nagy-Becskerek városának képviselő testülete, áthatva azon tudat által, hogy hazánkat s nemzetünket nagygyá s virágzóvá, isten áldásán kívül csakis a kor követelményeinek megfelelő, annak színvonalán álló tanintézetek tehetik s őszintén bizva abban, hogy egy olyan tanintézet létesítése körüli fáradozását nemcsak Nagy-Becskerek városának* és Torontálmegeyének, de az egész hazának nemeslelkű és áldozatkész fiai is örömmel üdvözlendik s a maguk részéről is a legmelegebb pártolásban részesitendik, főként ha azon tanintézet felállítása oly helyen céloztatik, a hol az hivatva lesz e hazának kiváló szolgálatokat is tenni az által, hogy a tudományok alapeszméinek az ifjak keblébe való átültetése közben, a különböző nemzetiségű és vallásu növendékeket a haza közös nyelvének megismerésére és elsajátítására, nem különben azon tudaura vezérlendi, miszerint *mi mindannyian testvérek s egy közös hazának, azon közös hazának gyermekei vagyunk*, melyről a nagy költő mondá:

Hogy e kívül nincsen számunkra hely,
Áldjon vagy verjen sors keze, itt élünk, halnunk kell.

E tudattól áthatva s ily magasztos érzelmektől lelkesítve kimondák Nagy-Becskerek városának képviselő testülete 1876. évi május hó 15 án 63. sz. alatt s Torontálmegeye bizottmánya 1876. évi május hó 8-án s folytatva tartott bizottmányi gyűlésében 11. sz. alatt kelt határozataikkal, miszerint a nagy-beckereki algymnasium évenként megnyitandó egy-egy osztálylyal, főgymnasiummá emeltessék s az ezen főgymnasium fennállását és felvirágzását biztosító főgymnasiumi alap előteremtése céljából — az alapnak egyéb gyarapítási módozatain kívül — országos gyűjtés rendeztessék, illetőleg e haza, különösen pedig Torontálmegeyének és Nagy-Becskerek városának lelkes és áldozatkész fiai az iránt hivassanak fel és kerestessenek meg, hogy e célra tehetségükhöz képest alapítványokat és hagyományokat tegyenek, — addig is azonban, míg az alap előteremtetik, a főgymnasium fenntartásával járó tetemes költségek terheit részben a torontálmegeyei nemesi alap jövedelmei, részben pedig Nagy-Becskerek városának jövedelmi pénztára viselén.

Tetemesek a terhek — és közel 10—12,000 frtra fognak rugni — melyek ezen főgymnasium főtartásával évenként egybekötvék, s ha ezen terheket a torontálmegeyei nemesi alap o. ért. 3000 frt jövedelmein kívül, hosszú időn át Nagy-Becskerek városának az ingatlan vagyonnal nem rendelkező szegény város községi adóból főtartott jövedelmi pénztárának kellene viselnie, talán e kiváló nagy terhet hosszú éveken át meg sem bírná, ha egyuttal azon remény is nem táplálná, hogy e hon s különösen Torontálmegeye és Nagy-Becskerek városának jobbjai önként s örömmel

sorakoznak támogatására s a megkívántató alap előteremtése által e terhet néhány évek után vállairól leveendik.

E reménytől táplálva, hozzá fogtunk e feladat megoldásához! Az 1876. 7. iskolai évben megnyitott az V. osztály, s a bekövetkezett 1877. 8. iskolai évben a VI. osztály is.

Eddigi fáradozásunkat siker koronázza s az eddig felmutatott eredmények biztos zálogául szolgálnak tanintézetünk jövő fejlődése es felvirágzásának.

A multban az ország nyomasztó közgazdasági és pénzügyi viszonyai közben, nem mertünk kopogtatni azon ajtókon, hová most a kedvezőbb viszonyok között bizalmunk elvezérel! s nem mernénk kopogtatni ma sem, ha bennünk az ügy sikere iránti jó reménységet és bizalmat, a mult és jelen nagyjainak magasztos emlékei és dicső példái nem táplálnák!

Allítottak fel a multban is tanintézetek és egyéb közművelődési intézetek, egyes városok és felekezetek által, de mindig csak azon reményben, hogy a jobbak nemes áldozatkészsége folytán azon intézetek jövő fennállása és felvirágzása is biztosítva leend. S e reményükben nem is csalatkoztak!

Az egyes tanintézetekre tett alapítvány-levelek között s az alapítványok tevéiről szóló kimutatásokban ott találjuk: a Rákócziak, Tökölyek, Széchenyiek, Károlyiak, Battyányak, Marczibányiak, Dessewffyek, Eszterházyak, Karácsonyiak, Szelepcsényiek, Baldácsi, Bonnaz, Haynald, Bibits, Roskoványi, Oltványi, Kolonics s a többiek dicső neveit és kidomborodó alakjait, kik nemes alapítványaikkal maguknak örök emléket emelve, az egyes intézmények és tanintézetek fennállását és felvirágzását lehetővé tették.

A nagy-beckereki főgymnasium jövő fennállása és felvirulása s az e célra megkívántató főgymnasiumi alap előteremtése céljából fordulunk ma mi is e haza s főként Torontálmegye és Nagy-Beckerek városának jobbjaihoz azon meleg fölhívással, hogy bennünket törekvéseinkben támogatva, *a fenti célra nemes áldozatkészséggel alapítványokat s hagyományokat tenni*, esetleg adományaikkal járulni kegyeskedjenek.

Maga a cél oly nemes és szent, hogy az önmaga szól önmagáért s arra irányuló törekvésünket és fáradozásunkat bővebben indokolni nem szükséges.

A tett alapítványok és adományok a mellékelt alapítványi levélre feljegyzendők, s az alapítványi levél kitöltve és aláírva, esetleg a tett alapítványi összeggel együtt, a nagy-beckereki polgármesteri hivatalhoz, mint a főgymnasiumi bizottság alelnökségéhez, küldendő vissza.

A nyomtatott alapítvány-levelek helyett írott s attól eltérő tartalmu alapítványi levelek is szerkeszthetők s küldhetők be, csak hogy az esetben azok a megküldött alapítványi levél számával látandók el.

A tett alapítványok hirlapok után köszönettel nyilvánosan fognak nyugtáztatni.

És most, midőn főgymnasiumunk szent ügyét még egyszer melegen és szívesen áldozatkész honfiaink nagyrabecsült pártfogásába ajánlanók, kiváló tisztelettel s honfiui üdvözzlettel maradtunk

Kelt Nagy-Beckereken, 1877. évi szeptember hó 6-án.

Dániel János,

kir. tanácsos és Torontálmegye alispánja,
mint a főgymnasiumi bizottság elnöke.

Hanisch Vilmos,

pénztárnok.

Kulifay Lajos,

polgármester,
mint a főgymnasiumi bizottság
alelnöke és írvizsgáló.

E lelkes felhívás daczára az adományok nem folytak be oly mértékben, mint a hogyan azt eleinte várni lehetett, mindazáltal — nem számítva az előző évek kamatait, — a főgymn. alap 1879. június 13-án 11183 frt 35 krt tett ki; az 1884/5. tanév végén 18398 frt 48 krt, mikoron az évfői értesítőben a főgymn. alappéntzár javára tett alapítványok, — adományok, — befolyt és tőkésített tandíjakról szóló számadás is közzé van téve.

Adományok, alapítványok ezután is tétettek, így különösen a helybeli pénzügyek által, mindazáltal az 1886/7. tanév végén az alap nem tett ki többet mint 23996 frt 98 krt. A főgymn. alap állása pedig a jelenben, illetve az 1894. év végén volt 41926 frt 19 kr. Hol van még a 100000 frt, illetve a contemplált 200000 frt? És mig az alap csak lassan gyarapszik, addig az igények, a gymnasium szükségletei nem évről évre, hanem újszólván napról napra növekednek. Mind égetőbbé váltak: a tanárok fizetése, nyugdíj-ügy, tornacsarnok létesítése, az intézet czélszerű fejlődésére *megkívántató 16 terem*, holott a régi épületben arravaló helyiség nincs több kilencznel; hiányzik a rajzterem, tanári szoba, igazgatói iroda, s a természettani szertár kivételével a többi szertárak a folyosókból elcsipett szűk zúgokban vannak elhelyezve, hol azoknak rendszeres fejlesztéséről szó sem lehetett.

A 80-as években a gymnasiumi bizottsági üléseken lépten-nyomon az említett ügyek valamelyike feletti tárgyalással találkozunk. Sok hasznos és helyes idea került felszínre, de hát mindenhez pénz és pénz lett volna szükséges, a gymn. alapok pedig azzal egyáltalán nem győzték. A megye fizette évenként több kevesebb különbséggel a nemesi alap 3000 frtnyi kamatjövendelmét, a többiről a városnak kelle gondoskodnia. Emelték a tandíjakat. Mig a 70-es években a tandíj az alsó osztályokban 8 frt 40 kr. volt, a felső osztályokban pedig 12 frt, addig az 1883/4. tanévtől kezdve 13 frt 40 kr. és 17 frtra emeltetett az. A felső osztályok tandíjszaporulata a tanárok ötödéves pótlékainak fedezésére szolgált. A város 1884. jan. 21-én 14. sz. a. határozatával az ötödéves pótlékot a kegyesrendi tanároknak is megadta. De a kiadások napról napra fokozódtak, s így emeltetett fokozatosan a tandíj is, mig végre 1891/2-től kezdve a tandíj az egész gymnasiumban 24 frtban állapított meg, s minden tanuló minden beiratásnál e czimen még 2 frtot, — 1 frt könyvtár-díjat és 50 krt az értesítőért tartozik fizetni. A város és illetve a gymn. bizottság tehát valóban dicséretes buzgalommal törekeshnek az alapító oklevélben elvállalt kötelezettségeknek eleget tenni, de egyelőre minden különösebb eredmény nélkül. Így az 1881. aug. 30-án tartott gymn. bizottsági ülés megbizta Kulifay polgármestert és Arányi Béla akkori gymn. igazgatót egy nyugdíj-tervezet kidolgozásával is. Ez azonban jó ideig a tervezgetés stadiumában maradt. A gymn. bizottság mindent megkísérelt, minden eszközt igénybe próbál venni az igények

kielégítésére, mielőtt a végső eszközhöz — t. i. a közönségesen 60–70%_o községi pótdadót fizető városi közönségre appellálna. 1882. évben indul meg a város kérvényezése a kormányhoz a gymnasium államosítása végett; sem ebből, sem az ismételten kérelmezett subventióból nem lett semmi. A gymn. bizottságnak, s annak érdemes alelnökének be kellett látniok, hogy magának a városnak kell gondoskodnia gymnasiumának a jelenkor tanügyi követelményeinek kellő színvonalára való emeléséről. Ujult erővel megindulnak tehát a tanácskozások, tervezgetések. És különös! Midőn hosszas fontolgtatások és tervezgetések után a gymnasium ügye már-már a végmegoldás és rendezés stadiumába jutott volna, Kulifay polgármesternek nem engedte meg a Gondviselés, hogy azt tényleg megvalósulva is lássa; 1888. nov. 3. hosszas és kínos szenvedés után meghalt. Kulifay Lajos azon ritka emberek közé tartozott, kik folytonosan tanulva és nélkülözve, saját erejük által küzdik fel magukat, s mondhatni, hogy kizárólag saját érdeme s nagy munkaereje által jutott — Nagy-Becskereken eredetileg egészen idegen létére — azon szép állásba, melyben a közjónak valóban oly sok hasznos és maradandó szolgálatokat tett. Neve Nagy Becskerek város újabbi szép lendületével, fejlődésével elválhatatlanul van összeforrvá; hogy gymnasiumunknak mit tett, a fentiekben volt vázolva. Nagy-Becskerek város polgárai magukat is megtisztelték, midőn feledhetetlen halottjuk felett oly gyászünnepélyt rendeztek, mely az iránta való szeretetüket teljesen igazolta. Résztvett a temetésen igen természetesen az egész tanárkar s gymn. ifjuság, és ennek dalárdája egy gyászdalt is énekelt. Legyen áldott emléke!

Halála után a város vezetése, érdekeinek gondozása, s így a gymnasium anyagi ügyeinek intézése is egy oly férfi kezeibe összpontosult, ki a város szolgálatában mint főjegyző már sok éven át szerzett magának méltó elismerést és tiszteletet. Ez érdemes férfiú a minden szép, hasznos és üdvös eszmét mindenkor felkaroló mostani jeles polgármesterünk: *Krsztics János*. Nagy buzgalommal és odaadással munkálja ő is a főként napjainkban oly rohamosan és szépen fejlődő városunk érdekeinek előmozdítását, és hogy a jelen időpontban végre valahára a gymnasium ügye is biztos révbe jutott, az kiválóan az ő érdemét képezi. Ad multos annos!

De hát a dolog egető is volt már. Sok mindenről kellett gondoskodni. A tanárok fizetésük kiegészítését és nyugdíjügyük rendezését kérelmezték; a felső négy osztályban a róm. kath. hittanításról is kelle gondoskodni, melyet eddig a kegyesrendi tanárok láttak el, de melyre jogilag nem voltak kötelezhetőek. Aztán mindenek felett a gymn. épületet kellene kibővíteni, minthogy a helyiségek, mint fentebb is láttuk, a szükségleteknek egyáltalán meg nem feleltek. Főként ez utóbbi dolog alaposan sürgős volt, mert míg a 80-as évek elején a tanulók száma igen szépen emelkedett s főként a középosztályok is igen népesek voltak, addig azok derekán meg-

lehetősen csökkenni kezdett és pedig azért is, mert az I. osztályra annyian jelentkeztek, hogy bár a törvényes létszámon felül esetről-esetre a gymn. bizottság kérelmére a ministerium még öt tanulónak felvételét megengedte, mindazonáltal volt év, midőn 23 tanulót kellett visszautasítani. Parallel osztályra lett volna szükség. Tanuságot tesznek erről a statisztikai kimutatások, midőn az 1882/3. tanév létszáma 309 volt, s ez fokozatos csökkenéssel 1887. 8-ban 233-ra olvadt le. És mindezen szükségleteket *akkor kellene kielégíteni*, midőn 1889-ben a meglevő gymn. alapok liquidáltatván, *kitünt*, hogy az algymn. 41666 frt 40 kr. tőkéből kerekszámban 20000 frt hiányzik s a meglevő algymn. alap a főgymn. alappal egyetemlegesen alig tesz ki többet 56000 frtnál. Hogy ily csekély alappal az állam saját kezelésébe vette volna a gymnasiumot, el sem lehetett képzelni, már csak azért sem, mert Torontál megye épen ez időben készült a maga intézetét, a nagykikindai 6 osztályu gymnasiumot több mint 150000 frtnyi alap felajánlása mellett államosítani. Az ujonnan kért subventió is ismét elmaradt. Ily viszonyok között az intézet existentiája akként látszott biztosítottnak, hogy a főgymnasiumot a kegyes tanítórend venné ellátásába s vezetésébe. A rend kormánya azonban 1889. decz. 13-án azon választ adta, hogy ez idő szerint kellő számu rendtagok hiányában a gymnasiumot át nem veheti. Ily körülmények közt tehát nem volt más hátra, mint hogy maga Nagy-Becskerek város oldja meg a függő kérdéseket és dicséretére legyen mondva, ha még oly nagy áldozatok árán, mert hiszen mint fentebb is láttuk, ingatlan vagyonnal a város egyáltalán nem rendelkezik, de ma már az egy tornacsarnok-ügy leszámításával úgyszólván az összes függő kérdések megoldvák. Következetes buzgalommal szüntette meg a nemes város a hiányokat s orvosolta a bajokat. Így:

Az algymn. alap hiányzó 20000 frtját 1890. óta évi 2000 frtnyi tőkével pótolja saját házi pénztárából; a főgymn. alapot — egyes kisebb adományoktól eltekintve — a főgymn. tandíj felének évenkénti pontos tőkésítésével növeli s ma az algymn. alap tényleg kitesz 35,366 frt 75 krt, a főgymn. alap pedig 41926 frt 19 krt kötvényekben.

A felső négy osztályban a róm. kath. hittan tanításáról akként gondoskodott a város, hogy a gymn. igazgatóság előterjesztésére az 1889/90. tanévtől kezdve 400 frtot fizet a kegyesrendi tanároknak, kik ezen díjazásért rendes heti óráikon felül a felső osztályokban a hittan tanítására vállalkoztak. A többi felekezetek hitoktatói az 1890/91. tanév óta nyernek rendszeres díjazást a városi pénztárból és pedig a g. kel. hitoktató évi 300 frtot, az izr. hitoktató évi 200 frt, az ág. ev. 100 frt, az ev. ref. vall. hitoktató szintén 100 frt javadalmazást, azon kikötéssel nevezetesen, hogy ezentúl a tanulók által eddigelé fizettetni szokott díjak többé ne szedessenek. Az énektanításért az illető tanárnak még 1886-ban évi 100 frt tiszteletdíjat állapított meg a város.

A gymnasium viszonyainak consolidálására nézve azonban kiválóan jelentős az 1891/92. tanév. Ekkor lépett életbe ugyanis a nyugdíjszabályzat és ekkor nyert megtestesítést a város által alkalmazott világi tanárok régi jogos óhaja és kérelme, midőn t. i. a város törzsfizetésüket 1000 frtról 1200 frtra kiegészítette, tehát az állami tanárok az időbeli törzsfizetésével egyenlő fokra emelte. Miután pedig e költségöbbllet a községi pótdadó újabb emelése nélkül nem volt fedezhető, ezt pedig a város ez alkalommal el akarta kerülni, a gymn. bizottság ekkor határozta el, hogy a tandíj az egész gymnasiumban 24 frtra emelendő, tehát osztálykülönbség nélkül. A bizottság e határozatát a városi közgyűlés 1891. ápril 27-én tette magáévá s azt a vall. és közokt. m. kir. ministerium 1891. június 13-án kelt 24740. sz. a. rendeletével megerősítette.

1891. jan. 1-én lépett életbe a nyugdíjszabályzat, tehát kerek tíz évi tervezgetés után. E nyugdíjszabályzat, mely egyidejűleg a városi tisztviselők ellátásáról is gondoskodik, egész terjedelmében a következő:

Nyugdíjszabályzat.

Nagy-Becskerek r. t. városnál alkalmazott tisztviselők segéd- és kezelőszemélyzet tagjai, valamint a városi főgymnasiumnál alkalmazott tanárok és azok özvegyeik és árváik ellátásáról

Az ellátásról általában.

1. §.

N.-Becskerek r. t. városánál rendszeresített állomásra megválasztott, vagy állandóan kinevezett tisztviselők, segéd- és kezelőszemélyzet tagjai, úgy nemkülönben a vár. főgymnasiumnál alkalmazott főgymnasiumi tanárok, azok özvegyei és árvái a jelen szabályzatban megállapított feltételek alatt nyugdíj, végkielégítés, özvegyi nyugdíj és neveltetési pótlékban részesíttetnek, mi végből az ezen szabályzatban megjelölt nyugdíjalap létesíttetik.

A városi tisztviselői, kezelő- és segédszemélyzet választott vagy kinevezett vagy rendszeresített fizetéssel javadalmazott minden tagja — kivéve a nyugdíjasokat valamint a főgymnasiumi rendes tanárok feltétlenül és kötelezőleg tagjai ezen nyugdíjintézménynek.

2. §.

Ellátásnak van helye.

a) Ha a város közvetlen szolgálatában álló egyén, avagy a városi főgymnasiumnál alkalmazott főgymnasiumi tanár betegség, testi vagy szellemi fogyatkozás miatt hivatalos állásának betöltésére végképen képtelenné válik;

b) ha új szervezés következtében egy városi tisztviselő állomása megszüntetett, anélkül, hogy előbbi illetményei mellett állásának megfelelő más alkalmazást nyerne;

c) ha a városi tisztviselő tisztujítás alkalmával állásából kimaradt;

d) ha a városi tisztviselő az alábbi §§-ok értelmében beszámítható (40) negyven évi, a főgymnasiumi tanár pedig megválasztása napjától kezdve harmincz (30) évi szolgálati idő után ellátását önmaga kérelmezi;

e) ha a város szolgálatában álló egyén illetve a főgymnasiumnál alkalmazott tanár életkorának hatvanötödik (65) évét betöltötte;

f) ha a városi képviselő-testület a d) és e) pont alatti esetekben a nyugdíjazást elrendeli.

Az ellátási igény mérvének megállapításánál minden megkezdett szolgálati év, egész évnél tekintendő, köteles azonban az ellátást élvező a még le nem rótt évi nyugdíjárulékot az év végéig befizetni.

3. §.

Ugy a városi tisztviselők, mint a főgymnasiumi tanárok mindennemű ellátásra való igényüket magukra, özvegyeikre és árvaikra elvesztik:

a) ha büntető cselekmény miatt bíróságilag, avagy fegyelmi uton hivatalvesztésre ítéltettek, mely intézkedés a már nyugdíjazott tisztviselők és főgymnasiumi tanárokra is kiterjesztetik;

b) ha állomásukat önként elhagyják és felhívás dacára haládektalanul vissza nem térnek;

c) ha az állomásukról lemondottak, vagy ha a városi tisztviselők a közválasztás alkalmával eddig elfoglalt állomásukért a szabályszerű pályázati határidőn belül nem folyamodtak, illetőleg nem jelentkeztek;

d) a kik oly cselekmény elkövetése után a mely hivatalból való elbocsátásukat vontá volna maga után öngyilkosokká váltak, megszöknek, vagy bármely más okból ezen cselekmény miatt ellenük a bűnvádi vagy fegyelmi eljárásnak helye nem lehet; mely esetekben azonban az ellátásból való kizáratása fegyelmi eljárás megfelelő alkalmazása mellett monadtik ki;

e) kik idegen állam szolgálatába lépnek, vagy pedig magyar állampolgárok lenni megszűnnek.

4. §.

Az ellátás mérvének alapját a beszámítható szolgálati idő és a legutóbb élvezett rendszeres évi fizetés képezi.

Ha azonban a városi tanácsnál alkalmazott tisztviselő, a segéd- és kezelőszemélyzet tagjai időközben kisebb javadalmazással ellátott állásba jut, a magasabb fizetés után járó nyugdíj iránti igényét elveszti ugyan, de jogában áll azon különbözet kamat nélküli visszafizetését követelni, mely az eddigi magasabb állás tartamára fizetett nyugdíjilleték és az elfoglalandó új állás után ugyanazon időre járandott illeték között mutatkozik.

5. §.

Beszámítható azon szolgálati idő, melyet az illető huszonkettedik (22.) életévének betöltése után a városnál rendszeresített állomáson töltött, s kezdődik azon naptól fogva, melyen a városnál az első hivatalos esküt

letette; a főgymnasiunai tanároknál pedig a szolgálati idő a tanári szék elfoglalása napjától számítatik.

Városi tisztviselőknél a 22-ik életév betöltése előtt — habár rendszeresített állomáson és eskütétel mellett, ugy a tiszteletbeli és helyettesítési szolgálatban töltött szolgálati idő azonban semmi esetre be nem számítható.

Ugy a városi tisztviselőknél mint a főgymnasiunai tanároknál az ideiglenes minőségben vagy helyettesítésben töltött szolgálat, a mennyiben a végleges alkalmazás később bekövetkezik, az ellátás alapjául beszámítandó, azonban az illetők kötelesek a fenti időre esedékes törzs- és nyugdíjjárulékokat utólagosan megfizetni.

Az 1873. év január hó 1-je előtti szolgálati idő a vár. tisztviselők egyikének sem számítatik be.

A főgymnasiunai tanároknak más középiskoláknál megszakítás nélkül töltött évekből a nyugdíjba beszámítatik 3 illetve 8 év, és pedig helyettes tanári éveiből 3 év, rendes tanári éveiből 8 év.

A más középiskolánál töltött szolgálati évekre nézve az illető tanár köteles a főgymnasiunai igazgatóság útján kimutatást terjeszteni be a főgymnasiunai bizottsághoz, mely utóbbi azt véleményes javallata kíséretében a képviselő testületnek terjeszti be.

Negyven (40) éven, a főgymnasiunai tanároknál pedig harmincz (30) éven felüli szolgálati idő be nem számítatik.

6. §.

A szolgálatnak egyáltalán megszakítás nélkülinek kell lennie. A megszakítás előtti szolgálati idő ellátási alapul nem szolgálhat; kivételt csak a következő esetek képeznek:

a) ha valamely tisztviselő a közválasztásnál, daczára annak, hogy az előbbi állomására pályázott, kimaradt — de későbbben ismét megválasztatott;

b) ha a város által nyugdíjazott, illetve nyugdíjra igény szerzett egyén ismét tényleges városi szolgálatban alkalmaztatik;

c) ha a főgymnasiunai tanár, ki itteni tanszékét elhagyta, ismét a vár. főgymnasiunumnál alkalmaztatik, ez esetben az előző §. értelmében a más tanintézetnél töltött idő is számításba vehető oly feltétel alatt, hogy az illető tanár a nyugdíjjárulékot újból befizeti.

Ezen esetekben a város által való ellátás alkalmával az előbb eltöltött városi szolgálati idő is a fokozatos nyugdíj mérvének alapjául beszámítandó lesz.

A felfüggesztés alatt avagy szabadságon töltött idő megszakításnak nem tekintetik.

7. §.

Az ellátás kiszabásánál csupán a legutóbbi rendszeresített évi fizetés mellékjárandóságok nélkül vétethetik tekintetbe, a főgymnasiunai tanároknál az ötödéves pótlék is fizetésnek tekintetik.

8. §.

A nyugdíjazásról.

Az első szakaszban felsorolt egyének az előző §§-ai értelmében beszámítható tiz (10) évi szolgálati idő után nyugdíjban részesíttetnek.

Ha az 1-ső §-ban érintett egyének valamelyike hivatalos eljárása közben szenvedett baleset folytán teljesen és nyilvánvalóan beigazolt módon válik szolgálatképtelenné akkor, ha beszámítható szolgálati ideje még tiz (10) évre nem terjed is — ő, illetőleg özvegye és árvái ugyanazon el-látásban részesítendőek, mintha már tiz (10) évet szolgált volna.

Ugyanily tekintet alá esnek a városnál állandóan alkalmazott azon orvosok és az egészségügyi személyzet azon tagjai is, kiknek szolgálat-képtelenségét, vagy halálát járvány ellen külön intézkedés folytán történt alkalmaztatásuk okozta.

9. §.

Az évi nyugdíj tiz (10) évi beszámítható szolgálati idő után a leg-utóbb élvezett rendszeres évi fizetés 40 százalékában állapíttatik meg.

Minden további szolgálati év után a városi tisztviselőknél ugyancsak a rendszeres évi fizetés két (2), a főgymnasiumi tanároknál pedig három (3) százaléka jár mindaddig, míg a nyugdíj magával a legutóbbi rend-szeres évi fizetéssel felér.

10. §.

A nyugdíjazott egyének nyugdíja végleg megszűnik:

- a) ha a nyugdíjazott egyén meghal;
- b) ezen szabályrendelet 3. §-a e) pontjában körülírt esetekben.

11. §.

A nyugdíj élvezete ideiglenesen felfüggesztetik, ha a volt városi tiszt-viselő avagy tanár más nyilvános állandó évi fizetéssel egybekötött állami törvényhatósági vagy egyéb alkalmazást vállal, avagy más tanári széket foglal el és pedig ezen alkalmaztatás tartamára oly mérvben, mint a mely mérvben újabb fizetése a nyugdíjjal együtt meghaladja a nyugdíjaztatásá-nak alapjául szolgált városi illetményeit.

12. §.

A végkielégítésről.

Végkielégítést nyernek a városi tanácsnál azon alkalmazott tiszt-viselők, továbbá a kezelő és segédszemélyzet és végre a főgymnasiumi tanári kar azon tagjai, kik a hat (6) évi szolgálati idő befejezése után bármi oknál fogva szolgálatképtelenné válnak, és ennek következtében hivatalukat továbbra ellátni nem képesek.

A végkielégítés magassága a város szolgálatában, vagy a főgymna-siumnál töltött évek mérvéhez képest minden betöltött szolgálati év után a legutóbb élvezett fizetés $\frac{1}{10}$ részében állapíttatik meg. Ezen igény a jogosult elhalálozása esetén ennek özvegye és árváira is átmegy.

Kik azonban a hat évi szolgálati idő letelte előtt válnak szolgálat-képtelenné, ugyszintén azon tisztviselők is, kik 10 éven aluli szolgálatuk

után a választásnál állásaikból kiesnek, befizetett nyugdíjárulékaiknak kamatnélküli visszatérítését igényelhetik.

13. §.

Az özvegyek ellátásáról.

A jelen szabályzat értelmében ellátásra jogosított egyének özvegyei szintén ellátásra tarthatnak igényt, ha az özvegy az elhunytal annak tényleges szolgálata idejében, vagy még azelőtt törvényesen egybekelt, a házasság megkötése a férj halála napját legalább egy évvel megelőzte, és a férj elhunya alkalmával avval együtt élt.

Azon nő, ki a férj halálakor férjével nem él együtt, csak azon esetben bir ellátásra való igénynyel, ha hitelt érdemlőleg beigazolja, hogy a különélés nem az ő hibájából következett be.

14. §.

Eltűnt és fel nem található tisztviselő, segéd- és kezelőszemélyzet tagja, vagy főgymn. tanár nejeinek és gyermekeinek, ha egyébként a megkivántató feltételek megvannak, az özvegyek és árvák számára jelen szabályzatban megállapított ellátás ideiglenesen és mindaddig utalványoztatik, míg a férj, illetőleg az apa elő nem kerül, vagy törvényesen holtak nem nyilvánittatik, a mennyiben az ellátás élvezetére jogosító feltételek létezni előbb meg nem szűntek.

15. §.

Az özvegyi ellátásra való igény azonban megszűnik:

- a) ha a házasság a férj nyugdíjazott állapotában kötöttet;
- b) ha a házasság kötése alkalmával a férj ugyan még tényleges szolgálatban, de már 55. életévét túlhaladta;
- c) ha az özvegy erkölcsi magaviselete miatt az ellátás engedélyezésére nem méltó.

16. §.

A város szolgálatában, vagy nyugdíjas állapotban elhunyt nők után maradt özvegy férjek semminemű ellátásra igényt egyáltalán nem tarthatnak.

17. §.

Nyugdíj igényre jogosított tisztviselők, segéd- és kezelőszemélyzet tagjai, valamint a főgymnasiumi tanárok özvegyei özvegy-nyugdíj fejében kapják a férjet megillető nyugdíjnak 50 százalékát.

18. §.

Az özvegy özvegyi nyugdíjából nemcsak saját gyermekeit, hanem férjének, esetleg előbbi házasságából hátramaradt gyermekeit is eltartani köteles.

19. §.

Az özvegyi nyugdíj élvezete életfogytiglan terjed, végleg megszűnik azonban:

- a) ha az özvegy a magyar állami polgárságot elveszíti, vagy idegen állam szolgálatába lép;
- b) ha becstelenítő büntett miatt bünfenyítő uton jogerejü ítélettel elítéltetik;
- c) ha valamely büntetendő cselekményért hivatalvesztésre ítéltetett;
- d) ha az özvegy erkölcstelen életet folytat: végre
- e) ha ismét férjhez megy.

20. §.

Ha az özvegy akár állami, akár pedig törvényhatósági vagy másféle nyilvános és állandó évi fizetéssel összekapcsolt hivatalos állomást nyer, nyugdíjának élvezete ezen állomásának tartamáig ideiglenesen beszünttetik, azon mérvig, a mennyiben hivatalos állásával kapcsolatos fizetése a nyugdíjat eléri, avagy felülhaladja.

Ha pedig ugyanazon női egyén saját a városnál töltött szolgálata után nyugdíjra és egyszersmind néh. férje szinte a városnál töltött szolgálata után özvegyi nyugdíjra tarthatna igényt, a két rendbeli ellátásnak csak egyike és pedig a magasabb összeg lesz érvényesíthető. — Ellenben, ha ugyanazon női egyén saját a városnál töltött szolgálata után nyugdíjra és egyszersmind néh. férjének akár állami, akár törvényhatósági vagy más nyilvános szolgálata után özvegyi nyugdíjra tarthatna igényt, ugyszinte akkor is, ha ezen női egyén saját állami vagy törvényhatósági és más nyilvános szolgálata után nyugdíjra, és egyszersmind néh. férjének városi szolgálata után özvegy-nyugdíjra tarthatna igényt, ez esetekben nyugdíjra csakis annyiban és oly mérvben tarthat igényt, a mennyiben és a mely mérvben a városi nyugdíj és fenti hatóságok által szolgáltatandó nyugdíj összeget meghaladja.

21. §.

Árvák ellátásáról.

Azon özvegy, kinek férje halálakor még anyai ellátásban álló gyermeke van, illetőleg teherben van, nyugdíjigényre jogosított tisztviselő, segéd- és kezelőszemélyzet tagjai, valamint főgymnasiumi tanár törvényes gyermekei számára, ha mindjárt mint nyugdíjazott is halt el, ha atyjuk tényleges szolgálatának idejében, vagy azelőtt, vagy azután születtek, és a jelen szabályrendeletben meghatározott életkort még el nem érték, ennek bekövetkeztéig nevelési pótlékot kap.

Nem nyugdíjképes állapotban elhunyt vagy végkielégítésben részesített egyének árvái neveltetési pótléokra igényt nem tarthatnak.

22. §.

A neveltetési pótlék az özvegyet illeti, és a fölött nem a gyermek, hanem az özvegy, illetve a gondnok vagy gyám rendelkezik.

23. §.

Nyugdíjigényre jogosított tisztviselő, segéd- és kezelő személyzet tagjai, valamint a főgymn. tanárok árváinak neveltetési járuléka minden egyes árva részére az anyát megillető $\frac{1}{6}$ részben állapittatik meg.

A neveltetési járulékoknak valamennyi gyermekre eső része az özvegyi ellátás összegét meg nem haladja. Ha tehát 6 gyermeknél több látandó el neveltetési járulékkal, minden egyes gyermek számára csak azon járulék utalványozandó, mely az özvegyi ellátás összegét elosztva a gyermekek számával egy gyermekre esik. De ha később egy vagy több gyermek neveltetési járuléka megszűnik, ezek megszünt járuléka is a többinek javára osztandó szét, s az özvegyi ellátással felérő egész összeg valamennyi gyermek részére mindaddig meghagyandó, míg egynek-egynek járuléka annak $\frac{1}{6}$ -át el nem éri.

Teljesen elárvult gyermekek mindegyike atyjuk halála után az atyját megilletett nyugdíjnak $\frac{1}{6}$ részét kapja nevelési pótlékkul.

Ugyanezen határozatok alkalmaztatnak a nyugdíjigényre jogosított nőszemélyek árváira is, ha az özvegyiségben halt el, avagy a túlélő férjnek keresetképtelensége beigazoltatik.

24. §.

A tisztviselők, segéd- és kezelő személyzet tagjainak, valamint a főgymn. tanárok figyermekai a neveltetési járulékot 18 éves koruk, leánygyermekük 16 éves koruk betöltéseig kapják.

25. §.

A neveltetési pótlék az árvának a 25. §-ban meghatározott életkora előtt is megszűnhetik, és pedig

1. véglegesen:

- a) ha az árva elhal;
- b) ha a leány férhez megy;
- c) ha az árva a magyar állam polgára lenni megszűnik;
- d) ha az árva valamely becstelenítő büntetésre méltó cselekmény miatt büntető uton, avagy hivatalvesztésre jogerejű ítélettel elítéltetik;

2. ideiglenesen:

- a) ha az árva oly állami közhatósági vagy intézeti ingyenes ellátásban részesül, melynek értéke a nevelési járulékot meghaladja, de a nevelési járulékhoz való igény újból feléled, ha az ingyenes ellátás megszűnt;
- b) ha az nem becstelenítő vagy hivatalvesztést maga után nem vonó büntetésre méltó cselekmény miatt szabadságbüntetésre ítéltetett, ezen szabadságbüntetés kiállta tartamáig.

26. §.

Az özvegyi nyugdíjnak bármely okból való megszüntetése vagy felfüggesztése a neveltetési pótlék élvezetét meg nem szünteti, vagy fel nem függeszti.

27. §.

Az ellátás iránti eljárásról.

Az első §-ban felsorolt egyének, továbbá azok özvegyei és árvái jelen szabályrendelet alapján való ellátás iránti igényeiknek jogosultsága felett,

valamint az ellátás módja és mérve iránt a város képviselő testülete van hivatva határozni.

A képviselő testületnek ez ügyben hozott határozata a megye törvényhatósági bizottságához, ennek határozata pedig a m. kir. belügyminis-terhez 15 nap alatt felelbezhető.

28. §.

Ezen szabály értelmében eljárás vagy hivatalból, vagy az érdekelt fél kérelmére történik.

29. §.

A hivatalból való eljárás esetén az ellátáshoz szükséges szolgálati adatokat a számvevőség állítja össze. — Ezen adatok a féllal közöltetnek, kinek jogában áll azokra nézve észrevételeit tizenöt (15) nap lefolyása alatt megtenni, s egyszersmind köteles születési bizonyítványát, valamint a netán hivatalosan fel nem jegyzett adatokat okmányilag igazolva pótolni, mert ellenesetben az ellátás csupán a hivatalból összeállított adatok alapján állapítatik meg.

30. §.

Ha az ellátást maga a fél kérelmezi, köteles kérvényét mindazon okmányokkal felszerelni, melyek az ellátás megállapítása céljából szükségesek.

Az ellátást kérelmező özvegy által ezenkívül az esketési anyakönyvi kivonat, továbbá a jó erkölesi viseletéről kiállított hatósági bizonyítvány is melléklendő.

Tartozik továbbá az özvegy az illetékes lelkészi hivatal bizonyítványaival igazolni azt, hogy férjével annak haláláig együtt élt, ha pedig együtt nem élt volna, hogy a külön élésre nem ő szolgáltatott okot.

Árvák ellátása esetén azok törvényes származása és kora anyakönyvi kivonattal igazolandó.

31. §.

Az ellátás iránti kérvények a városi tanácshoz nyújtandók be, mely azokat a városi ügyész véleményének meghallgatásával tárgyalja s az ügyet elhatározás végett javaslat kíséretében a közgyűlés elé terjeszti.

32. §.

A tisztviselők, segéd- és kezelő személyzet tagjai, valamint a főgymn. tanárookra nézve az ellátás a közgyűlési határozatban kimondott napon, avagy ha ki nem mondatott, a határozat keltét követő hó 1-ső napján, az özvegyekre és árvákra nézve pedig a férj, illetve az atya vagy az anya elhunytát követő hó 1-ső napján válik esedékessé.

33. §.

A végkielégítési összeget egyszerre, a nyugdíjat és a neveltetési pótlékot pedig előleges havi részletekben a városi tanács a közgyűlési határozat alapján utalványozza.

34. §.

Az állandó ellátást élvező egyének a vár. számvevőség által nyilván tartatnak és az ellátási összegről kiállított nyugták az életbenlét igazolásául a polgármester által, ha pedig az ellátást élvező vidéken, vagy külföldön tartózkodik, az ottani községi elöljáróság és lelkészi hivatal által mindannyiszor láttamozandók.

35. §.

Bármely okból fel nem vett ellátási összeg után kamat semmi esetre nem jár.

36. §.

Nyugdíjjárulékok.

Minden a városi tanácsnál rendszeresített állomáson, akár állandóan, akár ideiglenes, de eskütétel mellett alkalmazott tisztviselő, segéd- és kezelő személyzet tagja első kineveztetése vagy megadóztatása alkalmával köteles rendszeresített fizetésének tiz (10) százalékával a nyugdíjalaphoz járulni.

37. §.

Minden magasabb illetménybe lépéskor az egy évi fizetési többlet egyharmada a nyugdíjalap javára levonatik.

38. §.

Ezen törzsjarulékok a nyugdíjalap tagjai illetményéből azok elhalta után az özvegy és árvák illetményéből tizenkét (12) havi egyenlő részletben a házi pénztár által levonatnak.

39. §.

Az egyszersmindenkori törzsjarulékon kívül, állandó járulékképen a jelen szabály életbe léptekor már tényleges szolgálatban álló egyének a rendszeres évi fizetés három (3) százalékát a már eltöltött szolgálati időre, tekintettel azonban az 5. §-ban foglaltakra csak az 1873. évi január 1-ig terjedő időre visszamenőleg kötelesek lefizetni, ellenben a nyugdíjintézmény életbeléptetése után, ugy ezek mint a jövőre szolgálatba lépők évi fizetésük 5⁰/₀-át tartoznak a nyugdíjalapba befizetni, mely járulék a fizetésből havonként vonatik le.

40. §.

A főgymn. tanárok a nyugdíjalaphoz egyszer és mindenkorra 600 frttal, szóval hatszáz forinttal járulnak, mely összeg tőlük öt (5) év alatt, vagy 60 egyenlő havi részletekben a fizetésből vonatik le.

A jelenleg alkalmazásban levő véglegesített tanárok ezen járulékokat jelen nyugdíjszabályzat életbeléptetésétől kezdve kötelesek fizetni, míg a nem véglegesített tanárok ez iránybani kötelezettsége a véglegesítés idejétől veszi kezdetét.

Ha egy főgymnasiumi tanár állomását bármely okból önként elhagyja, az általa a nyugdíjalaphoz befizetett összegnek csak 50⁰/₀-át kapja vissza minden kamat nélkül.

41. §.

A nyugdíjalap létesítése.

A nyugdíjalap létesítésére szolgálnak :

a) a jelen szabályzatban már megállapított nyugdíjjárulékok :

b) a tisztviselők, segéd- és kezelő személyzet tagjaira, valamint a főgymn. tanárookra esetleg kirovandó fegyelmi vagy rendbüntetési pénzek ;

c) minden a város szolgálatában álló, már nős, avagy jövőben nősülendő tisztviselőknak, segéd- és kezelő személyzet tagjainak, ide nem értve a főgymn. tanárokat, a rendes fizetésének $10\frac{0}{10}$ -a ;

d) netáni adományok, jótékonycélú előadások és mulatságok esetleges jövedelmei, nemkülönbén a fennálló szabályrendeletek és külön intézkedések folytán ezen alapba esetleg beszolgáltatandó összegek ;

e) a város évi járuléka, mely félévenkénti előzetes részletekben a nyugdíjalap pénztárába befizetendő tizenöt (15) éven át évi 1500 frtban állapítatik meg.

f) az egyes betöltetlen állomások után járó időközi illetményekből, az esetleges helyettesítési díjazás levonásával.

42. §.

A nyugdíjalap kezelése.

A nyugdíjügyek vezetésére és a nyugdíjalap kezelésére egy a rendszerinti polgármester elnöklete alatt működő 10 tagból álló bizottság alakítatik, mely bizottság fele részét a közgyűlés mindig hat évre a városi képviselőtestület tagjaiból választja ; a bizottság másik fele részét képezik : a rendszerinti főjegyző, ki egyszersmind a bizottság jegyzője, a főszámvevő, a városi ügyész és a főgymnasiumi igazgató, mint állandó tagok, az ötödik tagot a városi tisztikar saját kebeléből hat évre választja.

A nyugdíjalap kezelője a városi főpénztárnok s az köteles az alapszabályok és a közgyűlés határozatai szerint a nyugdíjalap növelésére és a városi pénztárba befolyt összegeket, továbbá a tisztviselők és tanárok által fizetendő járulékokat a havi fizetésből felelősség terhe alatt levonni és a nyugdíjalap számára bevételezni, azokat a kezelő bizottság utasításaihoz képest gyümölcösztetés végett a takarékpénztárba, avagy kamatozó állampapírokba elhelyezni és évnegyedenként tartandó bizottsági ülésnek a nyugdíjalap állásáról írásbeli jelentést tenni. A városi tanács az ekként takarékpénztárilag kezelt pénzeket a szokásos kamatláb és árvatári biztosíték mellett jelzálogi kölcsönökképen is kiadhatja.

Az alap a gyámügyi pénzekkel egyenlő módon kezelendő.

A városi főszámvevő a nyugdíjalapról külön könyvelést vezetni köteles.

A bizottság köteles a nyugdíjügy és nyugdíjalap állásáról minden év február havában a képviselőtestületnek írásbeli jelentést tenni.

43. §.

A nyugdíjak kielégítésénél a nyugdíj-alaptőke sohasem vehető igénybe. Azon időpontig, a midőn a nyugdíjalap évenként 6000 forintot fog jövedelmezni, jelen nyugdíj-szabályrendelet értelmében folyóvá teendő nyugdíjakat a vár. közjövedelem fedezendi, mihelyt azonban a nyugdíjalap

6000 frt évi kamatot hajt, ez időponttól fogva a nyugdíjak fedezése az alap kamataiból lesz eszközözendő.

Ha a kifizetendő nyugdíjösszegek 6000 frtból nem lennének fedezhetők, az esetre a hiány a városi pénztárból előlegképen fedeztetni fog mindaddig, míg a nyugdíjalap oly nagyra gyarapodott, hogy annak jövedelméből a nyugdíjfizetések fedezhetők legyenek, az esetleges többlet a városi pénztár által a nyugdíjalap létesítésére a 42. §. e) pontja értelmében teljesített befizetéseknek, valamint teljesített előlegezések visszafizetésére fordítandó.

44. §.

Átmeneti intézkedés.

Jelen szabályzat a felsőbb jóváhagyást követő hó első napján lép életbe s hatálya kiterjed mindazon egyénekre, illetőleg azok özvegyeire és árváira, kik az életbelépés időpontjában a város tényleges szolgálatában állanak, vagy azontul a város szolgálatába belépnek, valamint a vár. főgymnasiumi tanárookra is.

45. §.

Mindazok, kik a jelen szabályrendelet életbeléptekor már a város tényleges szolgálatában állanak, avagy a városi főgymnasiumnál mint véglegesített tanárok alkalmazva vannak, kötelesek a városnál, vagy a főgymnasiumnál lett alkalmaztatásuk óta beszámítandó szolgálati évek után a jelen szabályrendelet életbeléptetésekor élvezett évi fizetésük alapul vétele mellett a törzsjárulékokat, és a fentiek szerint megállapítandó állandó nyugdíjjárulékokat, esetleg nősülési díjt pótlólag 60 havi részletben befizetni.

Elhalálozás esetére a hátralékos részletek az özvegynek ellátásából, illetve az árváknak neveltetési járulékából levonásba hozandók.

62. szám
—
kgy. 890.

Jelen nyugdíjszabályzat Nagy-Becskerek rendezett tanácsu város képviselő testületének 1890. évi márczius hó 24-én tartott rendes közgyűlésében, Torontálmegye törvényhatósági bizottságának 1889. évi október hó 14-én 1230/32558. szám alatt kelt rendelete értelmében módosítottván, elfogadtatott és megállapított.

Krsztics János,
polgármester.

Dr. Perisits Zoltán.,
vár. főjegyző.

514. kgy.
15577. ex 890.

Törvényhatóságilag jóváhagyatik azzal, hogy jelen szabályrendelet 1891. évi január hó 1-ével lép életbe.

Kelt Torontálvármegye törvényhatósági bizottságának 1890. évi május hó 19-én s folytatva következő napjain Nagy-Becskereken tartott rendes tavaszi közgyűléséből.

Kiadta:

Daniel.
megyei főjegyző.

50064. szám.

Ezen nyugdíjszabályzatnak a gymnasiumi tanárokat érdeklő részeit jóváhagyom.

Budapest, 1890. évi november hó 24-én.

Gt. Csáky.

De hátra volt még a leglényegesebb és legfontosabb kérdés megoldása, t. i. a gymn. épület kibővítése. Fentebb láttuk már, hogy a gymn. épület a szükségleteknek egyáltalán nem felelt meg. A város azonban pénzhánya miatt egy ideig huzta-halasztotta az építést s valahányszor ezt a felső tanhatóság megsürgette — különösen pedig a tornacsarnok-építést is, vagy kitérőleg felelt, vagy pedig többször tett ígéretének ismétlésére szorított. Azonban segítségül jött az 1890. XXX. törvénycikk, mely a gymnasiumokban a görög nyelvet facultativvá teszi s így a görögöt pótló tantárgyak számára külön előadó teremről kelle gondoskodni. Az 1890/91. tanévben, midőn ez ujtás életbe lépett, még csak ment valahogyan a dolog új terem nélkül, hol a physikai szertár, hol a tanári könyvtár, hol a „tanári szobá“-nak csufolt valami zúg segítségül jöttek. Az 1891/92., 1892/93. és 1893/94. években, mely utóbbiban — a görögöt pótló cursus teljesen életbe lépett s a város által eddig alkalmazott 7 tanerőhöz egy nyolczadik is választatott, — a város már a gymnasiumhoz közeleső magánházban két szobát bérelt a g. p. studiumok számára. Hogy az ilyen dolognak tanügyi szempontból minő értéke van, azt bővebben magyarázni felesleges. Ily viszonyok között nem maradt egyéb hátra a város számára, mint az *építés*. A városunkban az 1891. évben felállított állami polgári iskola építését a város magára vállalván, ennek keresztül vitelére a regále-váltáság után fenmaradt 125000 frtnyi (kerekszámban) tőkét szánta, melyből 30000 frt megmaradt. Ez összeget határozta a város a gymn. kibővítésére fordítani s az építkezést az 1894. év június—szeptember hónapjaiban foganatosították is egy kétemeletes szárnyépület emelése által. Az új szárnyépületnek tengelye a régi gymn. épület hossztengelyére merőlegesen áll úgy, hogy az a régi épületben levő VIII. sz. tanterem (l. alaprajzot) kereszttenegelyével egy egyenesbe esik. Ez oknál fogva a folyó iskolai évben az előadások csak október hóban vehették kezdetüket. Mindazáltal az új épület nedvessége miatt a VI. és VII. osztályok

1895. márczius haváig a polgári iskolában voltak elhelyezve, s a szertárak is véglegesen csak az isk. év vége felé, nyár kezdetével nyertek az új épületben elhelyezést. A város az építkezésnél s a berendezésnél költséget nem kimélt, hogy az épület a modern kor igényeinek megfelelően, amennyiben az építés (kerekszámban: 38000 frt) és berendezés (2000 frt körül) költségei kerekszámmal 40000 frtra rúgnak. Tervebe van véve egyúttal az is, hogy a régi gymn. épület is az új épület magasságáig felemeltetik s alaposan renováltatik. Csak egy kérdés és pedig egy lényeges ügy nem volt ez alkalommal végleg megoldható, és az a *tornacsarnok ügye*. A torna egyébiránt mindig mostoha elbánásban részesült intézetünknel és pedig azért, mert a gymn. épülettel kapcsolatos hely, melyen egy tornacsarnokot lehetne építeni, nem áll rendelkezésre, hacsak a város a gymnasium mögött, azon helyet nem áldozza fel, hol most részben a városi istállók, részben pedig a tüzoltói szertárak vannak elhelyezve. Ezt pedig már azon szempontból is meg kellene tenni, mert az istállók és tüzoltói szertárak ugyancsak tágasabb elhelyezést igényelnek. Ily körülmények között a gymnasiumban a torna az 1891. évi januárig csak nyáron át tanították. Pedig egy tornacsarnok építését a 60-as évek óta, amióta csak a torna rendszeres tanítást nyert, állandóan sürgették a városnál részint a gymn. igazgatóság, részint a felső tanhatóság — eredménytelenül. Ekként aztán a nyári tornát is mindig a gymnasiumon kívül eső helyeken tanították. Így 1867/8-ban a gymn. igazgatóság a helyben állomásozó katonai parancsnoksághoz Kengyelácznak örnagyhoz folyamodott, hogy engedje át az ifjúság használatára a katonai tornacsarnokot, ki azt szívesen meg is tette, egyúttal a tornatanításra egy az abban jártas altisztet is csekély díjazás mellett kirendelt. Később aztán rendszeresen a népiskolai udvaron, mely nyári tornázásra eléggé fel volt szerelve, történt a tornaoktatás az egyik népisk. tanító által, ki egyúttal okl. tornamester is volt egészen a fentemlített 1891. évig. Ez év január havában ugyanis a gymn. tornatanítás fordulóponthoz jutott. A „Torontálmegyei atletikai klub“ a Béga parton az u. n. „Amerika“ városrészben (a gymn. épülettől 6 percznyi távolságra) tornacsarnokot épített, melyet a város által fizetett évi bérért a gymn. ifjúság is használatba vett. A tornacsarnok ugyan kis méretei miatt nem felel meg a követelményeknek, de a semminél mégis csak jobb. 1891/2. tanév óta a tornatanítást is a város által alkalmazott egyik gymn. tanár, okl. tornatanító végzi évi 400 frt tiszteletdíj élvezete mellett heti 10 órában, tehát az osztályok csoportosításával. Vajha ezen tornaügy is kielégítő módon nyerne mielőbb végmegoldást.

Ugyanezen időben készült el a főgymnasiumi *közigazgatási szabályzat*. Régen érzett hiány volt egy oly szabályrendelet, mely a tanárok szolgálati viszonyait, az intézet jellegét, fentartását, a tanszékek betöltésének módozatait, egyszóval a főgymnasium közigazgatását megállapítsa, kellően

fixirozza. E szabályrendelet ugyan, melynek tervezése 1887. óta van folyamatban, még nem nyert ministeri megerősítést és pedig éppen a ministerium részéről a közelmúltban tett kifogások miatt. De tekintve, hogy a gymn. bizottság a szabályrendeletet e kifogások alapján, tehát egészen a ministerium intentiói szerint ujonnan átdolgozta, s már expeditio alatt is áll, — semmi kétség nem foroghat fen arra nézve, hogy ezen főgymn. közigazgatási szabályzat a ministeri megerősítéssel ellátva, mielőbb teljesen érvényesülni is fog. Azért is ezen szabályzat, mint a melyen immár semmi változás nem történik, a maga teljes szövegében ide iktatható.

A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló nagy-becskerek-i községi főgymnasium közigazgatási szabályzata.

I.

Az intézet neve, jellege, tannyelve és fokozata.

1. §. A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló nagy-becskerek-i magyar tannyelvű, községi róm. kath. jellegű főgymnasium.

II.

Az intézet fentartása.

2. §. Az intézet patronusa és fentartója N.-Becskek r. t. város közönsége, mely a képviselő testület közgyűlése és egy főgymnasiumi bizottság által gondoskodik az intézet anyagi és azon szellemi szükségleteiről, melyek a törvény és az annak alapján kifejtett joggyakorlat szerint nem a közoktatási minister vagy annak közégeit illetik meg.

N.-Becskek város és a magyarországi kegyes-tanítórend közötti viszonyt az 1843. évi december hó 16-án létrejött alapszerződés szerint, továbbá az 1880. évi november hó 22-én és 23-án 170/5061. sz. és az 1893. évi október hó 5-én 378 kgy. 14507/893. szám alatt hozott városi képviselőtestületi határozatok szabályozzák.

4. §. A tanulóktól szedett díjak a következők:

a) a beiratási díj, b) az ifjusági könyvtárra, c) az értesítőre szedett díjak és d) a tandíj.

Az a) alatti díj csakis tanszerek beszerzésére, a b) alatti az ifjusági könyvtárak gyarapítására, és a

c) alatti az évi értesítő előállítására fordíthatók.

Az alsó négy osztályban szedett tandíj az algymnasium folyókiadásainak fedezésére, a felső négy osztályban szedett tandíj pedig felerészben a folyó kiadások fedezésére, felerészben a főgymnasiumi alap gyarapítására fordíttatik.

A fenti összes díjak az algymnasium- és főgymnasiumra nézve külön kezelendők és elszámolandók (lásd 22. §.).

III.

Az intézet vezetése.

5. §. Az intézet tanügyi és erkölcsi vezetése az igazgatót illeti meg, ki ezen tisztét a fennálló középiskolai törvények értelmében az illető tanterületi kir. főigazgatóság közvetítésével a vallás és közoktatásügyi m. kir. ministerium főfelügyelete és rendelkezése mellett gyakorolja.

Az intézet anyagi ügyeiről azonban egyedül N.-Becskekerek r. t. város mint fentartó gondoskodik.

IV.

Az intézet közegei.

6. §. N.-Becskekerek város közönsége és Torontál vármegye törvényhatósági bizottsága az intézet összes gazdasági ügyeinek s a gymnasiummal szemben e szabályzatban körülírt jogainak gyakorlását, a nagy-becskekerei főgymnasiumi bizottságra ruházzák; az intézet közegeit e szerint képezik:

- a) a községi főgymnasiumi bizottság;
- b) a főgymnasiumi igazgató;
- c) a főgymnasiumi tanári testület.

V.

A főgymnasiumi bizottság szervezete.

7. §. A főgymn. bizottság 20 tagját N.-Becskekerek város képviselő testülete és Torontálvármegye törvényhatósági bizottsága választja, mindkét testület saját kebeléből választ 10—10 bizottsági tagot 6 évről 6 évre.

Ezen bizottságnak tiszteletbeli elnöke az időszerinti megyei alispán, rendes és felelős elnöke pedig N.-Becskekerek város időszerinti polgármestere.

A főgymn. bizottsági ülések jegyzője mindenkor az időszerinti városi I. jegyző, ki mint ilyen szavazati joggal nem bír.

A főgymn. bizottság elnökei és a főgymn. igazgatója választás nélkül való tagjai a bizottságnak.

A főgymnasiumi tanári kar jogosítva van a főgymn. bizottságba saját kebeléből évenként választandó egy rendes tagot küldeni.

8. §. A főgymn. bizottság rendes elnöke a tiszteletbeli elnökkel egyetértve összehívja a bizottság alakulására úgy a 20 bizottsági tagot, mint a főgymn. igazgatót és a tanári testület képviselőjét.

9. §. A bizottsági tagság 6 évi lejárta előtt is megszűnik halálozás, lemondás, a városból való elköltözés vagy az által, ha a bizottsági tag ellen valamely büntett miatt a bünvizsgálat jogérvényesen elrendeltetik, vagy ha valaki önképviselési jogát elveszíti s végre ha az illető tag a bizottság három egymásutáni üléséről igazolatlanul elmarad.

10. §. A bizottságban bekövetkező üresedést az elnökség az illető városi vagy megyei közgyűlésnek újabb tag választhatása céljából bejelenti.

11. §. A megalakított főgymn. bizottság tagjainak névsora a rendes elnök által a tanterületi kir. főigazgatóságnak bejelentendő.

12. §. Jogérvényes határozatok hozatalára a bizottsági tagok legalább egy harmadának jelenléte szükséges (beleértve az elnököket s a főgymn. igazgatót is).

Ha azonban a bizottsági gyűlés a megjelent tagok száma miatt nem határozatképes és a miatt egy újabb gyűlés egybehívása válik szükségessé, ez tekintet nélkül a megjelent tagok számára határozatképes lesz. Erről a bizottsági tagok a tárgy megjelölésén kívül már a meghívón értesítendők.

13. §. A jelenlévők nevei a jegyzőkönyvben megemlítendők s a jegyzőkönyv a rendes elnök, jegyző és még két bizottsági tag által aláírandó.

Határozatait a bizottság a jelenlévők általános szótöbbségével hozza.

A gymnasiumi bizottság határozatai ellen a nm. vall. és közokt. ministeriumhoz felebbezésnek van helye; ez valamint a bizotts. összes felterjesztései a tankerületi főigazgatóság útján eszközöndők.

14. §. A községi főgymn. bizottság hatásköréhez tartozik: a) Javaslattétel a városi közgyűlés elé új tanszékek felállítása vagy a régiéknak megszüntetése tárgyában.

Ezen esetekben köteles a bizottság a gymn. igazgató és a tanári testület indokolt és írásban kikérendő véleményét meghallgatni, a városi közgyűlés pedig köteles ez irányban hozott határozatát végrehajtás előtt a tankerületi kir. főigazgatóság közvetítésével a vallás és közoktatásügyi m. kir. ministeriumhoz jóváhagyás végett fölterjeszteni.

b) Javaslattétel az illetékes közgyűlés elé az összes tanerők illetményeinek rendszeresítése, jutalmazása, nyugdíjazása és végkielégítése esetén.

c) A kegyes tanítórend jogkörébe nem tartozó tanári állomások betöltésénél a pályázatok kiírása és az illető tanárok megválasztása.

A pályázatok a kir. főigazgatóság jóváhagyása után az intézet igazgatóságának előterjesztése szerint irandók ki, mely célból azt az igazgatóság jóváhagyása végett előzetesen a tankerületi kir. főigazgatóságnak mutatja be és csak ennek jóváhagyása után terjeszti kihirdetés végett a bizottság elé; a pályázat kihirdetése a hivatalos budapesti közlönyben is eszközöndő.

A beérkezett pályázatok a gymn. igazgatóságnak adatnak ki a minősítvényi táblázat összeállítására és indokolt véleményezés céljából.

d) A megválasztott tanárnak megerősítése céljából a főgymnasiumi bizottság 10 nap alatt heterjeszti a tankerületi kir. főigazgatósághoz a pályázat szövegét, az összes kérvényeket illetőleg a beérkezett pályázatokkal mellékleteikkel együtt, a pályázók betűrendes minősítvényi táblázatát és végre a választási jegyzőkönyvet.

A megválasztott tanár addig, míg megerősítése le nem érkezik, állását nem foglalhatja el.

e) A főgymn. bizottság hatáskörébe tartozik az általa megválasztott és a nm. m. kir. vallás és közoktatásügyi ministerium által megerősített tanárok véglegesítése alkalmával nyilatkozatot adni a szóban levő egyének társadalmi magatartásáról.

E bizonyítványt a bizottság nevében a főgymn. bizottság rendes elnöke írja alá. E nyilatkozat, illetőleg bizonyítvány a tankerületi kir. főigazgatóság útján a nm. m. kir. vallás és közoktatásügyi ministeriumhoz terjesztetik fel, mert a tanárnak véglegesítése a nm. m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium hatáskörébe tartozik.

f) Indokolt javaslattétel a város által alkalmazott tanárok valamelyi-

kének a tanítás alóli ideiglenes felmentésére és a helyettesítők díjazására nézve.

A főgymn. bizottság valamely tanárnak szabadságolására hozandó határozata csakis a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium jóváhagyása után válik jogérvényessé.

Megjegyeztetik, hogy az intézetnél alkalmazott igazgató és a többi kegyesrendi tanár alkalmazását és változtatását a fennálló szabályzatok értelmében a rendfőnök szabadon eszközli.

g) Javaslattétel a gymn. igazgatóság által bemutatott jövő évi költségvetésre a városi közgyűlés elé.

h) A tanulók által fizetendő tandíj s egyéb iskolai díjak összegének megállapítása.

Ezen összeg az állami középiskolákban szokásos díjknál nagyobb nem lehet. Minden a díjak változtatására vonatkozó határozat csakis a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium jóváhagyása után fogantatosítható.

i) A tanulók által fizetett tandíj s egyéb díjakról kiállított igazgatói számadásoknak megvizsgálása és a számadást tevő igazgató részére a fölmentvény kiadása.

k) Az intézet összes helyiségeinek egészségi és tisztasági szempontból való ellenőrzése; apróbb javításoknak, tisztogatásoknak s czélszerűbb berendezéseknek évközben való elrendelése.

A szünidei tisztogatás és tatarozás nemkülönben az intézet helyiségeinek kisebb rendű átalakítása, ezek bebutorzása s tanszerekkel való ellátása a költségvetés keretén belül.

l) A szükséges főgymn. alap beszerzését vagy a szükséges állami segély kieszközlését czélzó intézkedések megtétele.

m) Ellenőrzése a főgymn. alap gyümölcsözöleg leendő kezelésének és jövedelme hová fordításának.

n) Az intézetnek a kor színvonalára leendő emelése és azon leendő megtartása tekintetéből szükséges intézkedések és indítványok megtétele.

o) Eljárásáról esetről esetre jelentést tenni a városi képviselő testületnek.

15. §. A főgymn. bizottság tiszteletbeli elnökének az időszerinti alispánnak jogában áll minden felelősség nélkül az ügyek vezetése fölött örködni, magát az ügyrendre vonatkozólag tájékoztatni és az üléseken, ha azokon megjelenik, elnökölni és szavazni.

16. §. A főgymnasiaumi bizottság rendes elnöke, az időszerinti polgármester, tartozik a bizottság működésének és érdeklődésének biztos ébrentartása szempontjából a tanév elején s közepén s ezen kívül minden esetben, midőn az elintézésre váró ügyek szükségessé teszik, ülést egybehívni. Öt bizottsági tagnak irásbeli kívánatára köteles a beadvány átvétele után 5 napon belül ülést tartani.

Az ülésre kitűzött tárgysorozatot a bizottsági tagokkal a meghívás alkalmával közli; ha a tiszteletbeli elnök nincs jelen, a bizottság üléseit vezeti, a szavazást elrendeli, szavazatok egyenlősége esetén dönt s a tanterületi kir. főigazgatósággal, a városi és megyei hatósággal, a főigazgatósággal és az érdekelt magán felekkel közvetlenül érintkezik, ezekkel szemben a bizottságot képviseli és annak határozatait aláírásával közli;

végre sürgős és el nem odázható ügyekben saját felelősségére intézkedik, eljárásáról azonban a legközelebb tartandó ülésben jelentést tesz.

VI.

A főgymnasiumi igazgató.

17. §. A főgymn. igazgató teendőivel N.-Beckerek r. t. város az alapszerződés és az 1879. évi december hó 23-án az intézet főgymnasiummá való kiegészítése alkalmából — 154. sz. a. hozott határozat értelmében — mindenkor azon kegyesrendi igazgató bizatik meg, kit ily minőségben a kegyes tanítórend kormánya fog a nagybecskereki főgymnasiumhoz ki-nevezni.

18. §. Az így kinevezett főgymn. igazgató a főgymnasium alappénztárából igazgatói pótlék czimén 200 o. ért. frt. tiszletdíjban és a 100 frtos ötödéves pótlékban részesül.

19. §. A nbeckereki városi főgymnasium tanügyi és erkölcsi tekintetben az igazgató személyes vezetése alatt áll, ki azért a tankerületi kir. főigazgatóságnak felelős.

Az igazgató az intézet képviselője, hatóságokkal, szülőkkel, gyámokkal és általán a közönséggel szemben.

20. §. Az igazgató az intézetnek rábizott vagyonaért felelős az azt fentartó városi községnek.

21. §. A főgymn. igazgató kötelességei az intézet patronusával, illetőleg a főgymn. bizottsággal szemben.

a) A nyilvános vizsgálatokra vagy intézeti ünnepélyekre a polgármester utján a fentartóságot illetőleg a főgymn. bizottságot meghívja.

b) A tanszékek rendszeresítése vagy megszüntetése esetén, nem különben üresedés alkalmával kötelessége a beérkezett folyamodványokat a minősítvényi táblázatokkal együtt a főgymn. bizottsághoz indokolt véleményezésével beterjeszteni.

c) Az intézeti szolgáló teendőit előírja s vele rendelkezik, azt felfogadja és szabadon elbocsáthatja.

d) Minden év június hó 15-ig előterjeszti a főgymn. bizottságnak az intézet jövő iskolai évi tanártestületileg megállapított költségvetési előirányzatot, külön jelezve és tételenként bemutatva a tanszerek szükségleteit és külön feltüntetve az előirányzott irodai, házi és kezelési kiadásokat.

e) A helybenhagyott költségvetés értelmében kiutalványozott általános nyokat felveszi bélyegtelen elismervényre a városi pénztárnál, még pedig a tanszerekre szánt összeget egyszerre minden év október hó elején, az intézet folyó és az irodai kezelési és házi szükségletekre szolgáló általános nyokat pedig félévi előleges részletekben.

f) A kiutalványozott általánosokról szóló számadásokat, a tanszerek gyarapodását feltüntető évi pótleltárakkal és minden öt évben az ujonnan felvett alapelvtárakkal együtt beterjeszti a főgymn. bizottsághoz az iskolai év végén legkésőbb július hó 15-eig.

g) A tanulók által fizetendő tandíjak és egyéb illetményeket félévenként beszedi s azokról október és márczius 15-ig a városi polgármesteri hivatalnak beszámol.

h) Az ifjúsági könyvtárra szedett díjak kizárólag ezen könyvtárra fordítható jövedelmet képezvén, gondoskodik arról, hogy ezek a tanári

testület megállapításai szerint felhasználtassanak és a számadásokat ezekről a tanév végéig a főgymn. bizottságnak bemutatja.

i) Az évi „Értesítő“-i díj a fentartóságot illeti, mely ennek fejében az évi „Értesítő“ kiadásáról gondoskodni tartozik.

k) A tanulók által fizetett összes díjakat (az ifjúsági könyvtár kivételével) a városi pénztárba szállítja ellennyugta mellett, megjegyeztetvén, hogy a tandíj és beiratási díjak kezelése után 5°/₁₀ illeti meg a tandíj szedéssel megbízott gymn. igazgatót.

22. §. A tanulóktól a jelen szabályrendelet 4. §-a értelmében szedendő díjak elszámolásánál a főgymn. igazgató az ezen §-ban foglalt intézkedéseket tartozik szem előtt tartani, úgy azonban, hogy az algymn. tanulóktól beszedett díjak a főgymn. tanulóktól beszedett díjaktól külön kezelendők és elszámolandók.

23. §. A tandíjmentességre nézve az igazgató a főgymn. bizottság következő megállapodásait tartozik irányadóul tekinteni:

a) Tandíjmentességre egyáltalában csak oly szegény tanulók tarthatnak igényt, kiknek bizonyítványa több „jeles“ vagy „jó“ mint „elégséges“ érdemjegyet tüntet fel, és a kiknek magaviselete „jó“ vagy legalább „szabályszerű“.

b) Tekintettel arra, hogy a főgymn. négy alsó osztályát N.-Beckerek város tartja fenn, ezen osztályokban rendszerint csak oly tanulók tarthatnak igényt tandíj mentességre, kik nagybecskereki illetőségűek. A főgymn. felső osztályainak tanulói közül pedig, mivel a felső osztályok fentartásához részben Torontál vármegye is járul, csak Torontálmegyei illetőségű szegény és jó tanulók menthetők fel a tandíj fizetése alól.

Szegénysorsu tanulók, kik Torontálmegye területén illetőséggel nem birnak, a nagybecskereki községi főgymnasiumban tandíjmentességben csak kivételesen és az igazgató előterjesztésére részesülhetnek.

A tandíjmentességre igényt tartó tanulók tartoznak évről évre a községi főgymn. igazgatósághoz címzett folyamodványaikat legújabb keletű lelkészi és politikai hivatal által kiállított szegénységi, illetőségi és iskolai bizonyítványaikkal felszerelve a főgymn. igazgatósághoz a beiratások alkalmával, de legkésőbb szeptember hó 15-ig benyújtani. Megjegyzendő, hogy a vidékbeli község által kiállított szegénységi bizonyítvány a járási főszolgabíró és lelkészi hivatal által hitelesítendő. Az igazgató pedig a beérkezett folyamodványokat minden év szeptember és február hó végéig a főgymn. bizottsághoz terjeszti elintézés végett.

c) I-ő osztálybeli tanuló az I. félévi tandíj alól fel nem menthető; kivételt az alól csak a városi tanárok, tanítók, tisztviselők és egyéb városi alkalmazottak fiai képezhetnek, de csak úgy, ha az előző osztály bizonyítványában nagyobb részt jeles vagy jó előmenetelt mutatnak fel.

d) A karácsonyi érdemsorozat alkalmával kevésbé szabályszerű viseletet és bár egy rendes tantárgyból is (a testgyakorlást és szépírást kivéve) elégtelen előmenetelt tanúsított tanulók elvesztik tandíjmentességüket, és a II. félévi tandíjat fizetni tartoznak.

e) A beiratási, díjak az ifjúsági könyvtárra és az évi „Értesítő“-re szánt díjak alól egyetlen egy gymnasiumi tanuló sem menthető fel.

VII.

A főgymnasiumi tanári testület.

24. §. A főgymnasiumi tanári testületnek jogában áll saját kebeléből évenként választandó egy rendes tagot küldeni a főgymn. bizottságba.

25. §. A választás minden évi szeptember hóban ejtendő meg.

26. §. A választás titkos szavazás útján történik, szavazatok egyenlősége esetén az igazgató dönt.

27. §. A választás eredményéről az igazgatóság jelentést tesz a főgymnasiumi bizottságnak s felterjeszti a választási jegyzőkönyvet.

28. §. A tanári testület indokolt javaslatot terjeszt a főgymn. bizottság elé új tanszékek rendszeresítése és a régiék megszüntetése tárgyában.

29. §. Az igazgató elnöklete alatt véleményt nyilvánít az évi tanszer-általány és a tanulók által fizetett ifjúsági könyvtári díjak hová fordítására nézve.

30. §. A tanári testület összes előterjesztéseit mindenkor az igazgató útján teszi meg.

31. §. A főgymn. tanári kar minden egyes tagja tartozik: a vallás és közoktatásügyi m. kir. ministerium által kiadott tantervben és utasításokban előirt elvek alapján tanítani s hivatalos körében mindazt és ugy teljesíteni, mint azt a középiskolákról szóló törvények értelmében előirt középiskolai rendtartás előírja.

32. §. Ha valamely rendes vagy helyettes tanár akadályoztatása folytán a többi tanároknak helyettesítést kell végezni, mely azonban három hónál kevesebb ideig tart, a helyettesítő tanárok jutalomra nem számíthatnak. Ha azonban a helyettesítés legalább három hóig tart s a nyelvész tanárok 17, a többi tanárok 20 órán felül vannak megterhelve, a helyettesítés folytán keletkezett óra többletért a helyettesítés egész idejére jutalomnak van helye.

A helyettesítő tanárok a helyettesítésben töltött egy óráért egy osztr. ért. frtot nyernekn jutalmul.

33. §. Oly esetekben, midőn valamely a főgymn. bizottság választási körébe eső tanszék üresedésbe jő s a tanárok e tanszék rendes betöltéséig annak szakszerű ellátására vállalkoznak, a helyettesítés idejére kellő arányban az 54. §-ban jelzett helyettes tanárnak rendes fizetésében a lakbér kivételével részesíttetnek.

34. §. A nagybecskereki városi főgymnasiumban alkalmazott nem kath. hitoktatók nem rendes tanárai ugyan az intézetnek, de az ellenőrző és classificáló tanácskozmányokra meghivandók s az igazgatónak, illetőleg a tanári testületnek az iskola közérdekeire vonatkozó határozataihoz alkalmazkodni tartoznak.

35. §. A hitoktatók a saját egyházi hatóságoktól előirt tanterv betartásáért (az igazgató ellenőrzése mellett) ezen egyházi hatóságnak, az intézetben való pontos megjelenés és a tanulókkal szemben követendő eljárásra nézve pedig a gymn. igazgatónak felelősek.

36. §. Bármely vallásu tanulók hitoktatása az intézet épületeiben a gymn. igazgatóság által kijelölt teremben és az illető hitoktatóval együtt megállapított időben tartandó.

37. §. A tornatanító szolgálati teendőire nézve a gymn. igazgatóval oly viszonyban áll, mint a rendes és helyettes tanárok.

38. §. A kath. hitoktatók kinevezését a kegyes tanítórend kormánya, a többi felekezetbeli hitoktatók alkalmazását az illető egyházi hatóság, illetőleg hitközség eszközli; az így alkalmazott hitoktatók megerősítése a vallás és közokt. m. kir. minister hatáskörébe tartozik.

39. §. A tornatanitót a főgymn. bizottság választja s a vallás és közoktatásügyi m. kir. ministerium erősíti meg.

40. §. A hitoktatók kötelesek tanítványaik osztályzatát minden év december hó 15-éig, márczius hó vége előtt egy héttel és junius hó 15-ig a gymn. igazgatóságához multhatatlanul s külön felszólítás nélkül írásban betérjeszteni.

VIII.

A tanerők alkalmazása és választása.

41. §. A nagybecskereki városi főgymn. N.-Becskek város és a magyarországi kegyes tanítórend között fennálló szerződés értelmében a kegyes tanítórendiek vezetése alatt áll s ez oknál fogva az igazgató s öt gymn. tanárnak kinevezése, illetőleg alkalmazása a kegyes tanítórend kormányát illeti.

42. §. A többi tanárt beleértve a torna- és énektanitót a főgymn. bizottság választja.

43. §. Igazgatóul csak rendes tanár, rendes tanároknak csak oly feddhetlen előéletű magyar honpolgárok alkalmazhatók, kik tanári oklevelet nyertek és első sorban azon tanszakra, melyre oklevelök szólnak.

44. §. A választás alá eső tanári állomások betöltése a községi főgymn. bizottság által kiírt és a tankerületi kir. főigazgatóság által helybenhagyott pályázat útján történik.

IX.

A tanárok fizetése.

45. §. A kegyes tanítórendi tanárok ellátásáról és díjazásáról a jelen szabályzatnak 3. §-a értelmében N.-Becskek r. t. város gondoskodik és az évi 4000 frtnyi alapítványösszeget a nagybecskereki városi pénztár szolgáltatja ki előleges negyedévi részletekben a házfőnök-igazgató bélyegtelen elismervényére.

46. §. Az igazgatói illeték, illetőleg tiszteletdíj 200 frt és 100 frtos ötödéves pótlék (l. 18. §.)

47. §. A világi rendes tanárok évi fizetése 1200 frt, lakásbére 200 frt és ötödéves pótlék 100 frt.

48. §. Ötödéves 100 frtnyi pótlékban a kegyesrendi tanárok is részesülnek, de csak a nagybecskereki főgymnasiumnál töltött szolgálatuk után.

49. §. A helyettes tanárok fizetése 800 frt, lakásbére 200 frt.

50. §. A tornatanító és a rendkívüli tantárgyak tanárai a főgymn. bizottság előterjesztése értelmében a városi közgyűlés által meghatározott díjazásban részesülnek.

Ilyen a jelenben megállapított fizetések: 400 frt a tornatanításért, 100 frt az énektanításért, 50 frt a tanári tanácskozmányi jegyző teendőinek ellátásáért és 30 frt a kegyesrendi tanárok irodai átalánya fejében;

a római kath. hittannak a felső négy osztályban való tanításáért évi 400 frt;

a görög keleti hitoktatásért évi 300 frt;

az ágost. evang. hitoktatásért évi 100 frt, az ev. ref. hitoktatásért évi 100 frt és az izraelita hitoktatásért évi 200 frt jár a városi pénztárból.

A szerb nyelv tanításáért évi 300 frt jár az országos tanulmányi alaptól, a miért a szerb nyelv tanítójának kinevezését a n. m. vallás és közoktatási ministerium magának tartja fenn.

51. §. Az ujonnan választott tanár első havi fizetését csak a városi polgármester utalványozására veheti fel, de a következő fizetések már utalványozás nélkül szabályszerűen bélyegzett nyugtákra adatnak ki a városi pénztárnál.

52. §. Az igazgató, rendes és rendkívüli tanárok, nemkülönben a torna- és énektanító fizetései, — ideértve az ötödéves pótlékokat is — egyenlő előleges havi részletekben, a lakásbér előleges negyedévi és a jegyzői díj előleges félévi egyenlő részletekben adatnak ki.

53. §. A helyettes tanárok évi 800 frt fizetése 12 havi utólagos, lakásbérük negyedévi előleges részletekben fizettetnek az igazgatóság által látalmazott nyugtáira.

54. §. Az iskolai szolga évi 300 frtnyi díja 12 havi egyenlő s utólagos részletekben adatik ki.

55. §. A nyugdíj rendszer külön szabályrendeletben állapított meg.

X.

Fegyelmi eljárás.

56. §. A kegyes tanítórendi tanárok az 1883. évi XXX. tcz. 39. §-a értelmében a rendnek fegyelmi hatósága alatt állanak.

57. §. Az intézet többi tanárait a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium rendelkezése és közvetlen vezetése alatt álló intézetekre vonatkozó fegyelmi szabályok alkalmazandók.

E szabályzatból tehát tisztán kivehető az intézet jellege is, mihez ez alkalommal csak azt akarom még hozzáadni, hogy azt 1846-tól a 60-as évekig rendszeren királyi gymnasiumnak nevezték, onnan kezdve főgymnasiummá történt kiegészítéseig róm. kath. algymnasiumnak.

Gymnasiumunk hivatalos pecsétet alapítása idejétől kezdve használ. A pecsét, mint az ország több gymnasiumánál két álló nőalakot tüntet fel, akik kezet fognak egymással. A jobboldali nő vagy nemtő baljában hosszú pálczát tart s feje felett csillag van; a baloldali nő tükröt tart maga előtt. A körirat: „Sigillum Gymnasii M. Becskerekiensis 1846.” Főgymnasiummá való kiegészítése idejétől kezdve a pecsét a következő körirattal van ellátva: „Nagybecskereki középtanoda pecsétje 1846.”

Az eddigiekből láthatjuk, miként iparkodott s törekszik Nagy-Becskerek város áldozatkész közönsége most is arra, hogy a gymnasium a haladó kor igényeinek mindenképen megfeleljen. De legszebb és elismerésre legméltóbb eljárást azáltal tanusít a nemes város főgymnasiuma iránt, hogy a *szertárak berendezése s felszerelésére* az 1876. évtől kezdve költ annyit, a mennyit csak meglehetősen nehéz anyagi viszonyai közepette költhetett. Hol többet, hol kevesebbet, de évenként átlag 600 frtot ad a szertárak gyarapítására. Ez ugyan meglehetősen szűk határok között mozgó általány s különösen a tanári könyvtárra szánt 200 frtnyi összeg egyáltalán nem megfelelő. Szükségesnek tartom mindazonáltal megjegyezni, hogy kezdetben, tehát a főgymnasium kiegészítése idejében jóval nagyobb dotatióban részesültek a szertárak, mint az említett átlagos összeg, midőn t. i. a gymnasiumnak az előző időkből saját pénzén szerzett gyűjteménye, múzeuma nem volt. Lássuk ezen szertárakat egyenkint.

A *tanári könyvtárban* az 1876. évig egy jó kézi atlaszon és egy pár jó latin és görög szótáron és a mintegy 50 füzetből álló classicusok német fordításán kívül érdemes, arra való munka egyáltalán nem volt. És ma, habár még sok kívánni való marad hátra, ezen könyvtár az egyes tudományszakok aránylagos elosztásával áll: 2382 munkából, 2543 kötetből, s 1498 füzetből 5991·43 frt értékben. A tanári könyvtárra évenként átlag 200 frt fordítatik.

Az *ifjusági könyvtár* alapítójául az 1877/8. tanévben Szabó Ferencz német-eleméri róm. kath. plébános tekinthető, midőn annak 300 kötet válogatott, nagyobbbrészt magyar művet adományozott s aki azóta is nemcsak ifjusági könyvtárunkat, hanem tanári könyvtárunkat, sőt Magyarország igen számos tanintézetét is a saját kiadásában és szerkesztésében megjelenő „Történeti, nép- és földrajzi könyvtár“ című tudományos vállalatának oly igazán értékes és nagybecsű kiadványaival valóban nagylelkűen gazdagította és folyton gyarapítja. Tartsa meg őt a Mindenható igen sokáig a haza, az egyház és az ifjuság javára! Az ifjusági könyvtárra évenként rendszeren ráfordítatik a minden egyes tanuló által e célra fizettetni szokott 1—1 frt, úgy hogy e könyvtár jelenleg 1381 munkából, 1848 kötetből áll 2340·20 frt értékben.

A *Természettani szertár* a főgymnasium kiegészítésének idejéig szintén alig volt. De a város ezen szertárral szemben nemes áldozatkészséget tanusított, mert különösen a 70-es évek végén volt év, midőn arra 583 frt 66 kr. fordított s a jelenben is évről-évre átlag 120 frt összeg van előírányozva. E szertár az 1894. év végén 497 drbból áll, 2922 frt értékben.

A *Vegyteni szertár* az 1877. évben létesült, midőn a város 360 frtot fordított arra, s azontul is évről-évre bizonyos összeget rendszeren előírányoztak e célra. A jelenben 192 drbból áll, 143·16 frt értékben.

A természetrajzi szertárnak alapját az 50-es években a piarista tanárok vetették meg 636 ásvány drb. ajándékozása által, nemkülönben Kümmer János főigazgató, ki egy szép csigagyűjteményt ajándékozott. A város a 70-es évek óta évenként rendszeren 150 frtot fordít a természetrajzi szerek szaporítására. E szertár az 1894. év végén 3496 drbból áll, 1709·28 frt értékben. E múzeumnál nem lehet említés nélkül hagyni, hogy néhai *Steingassner Kálmán* törökbecsei főmérnök az 1885/6. tanévben egyéb értékes tárgyakon kívül egy párját ritkító *mammuth-fejvázat* ajándékozott intézetünknek.

Az archeologiai és éremgyűjtemény adományokból gyarapszik. Alapját 1858-ban Antonius Simon ujvidéki plébános vetette meg 131 drb. római és ujjabkori érem adományozása által. Jelenlegi leltára szerint áll: 469 drból 180 frt értékben.

A történelmi- és philologiai szertárra a szükségletekhez képest és pedig rendszeresen szintén csak a 70-es évek dereka óta fordítottak bizonyos előirányzott összeg. Jelenleg 197 drb. tárgyat foglal magában 349·90 frt értékben.

A rajzszertár a 80-as évek elején keletkezett, s a jelenben 238 drb. mintából, 14 füzetből áll, 562·10 frt értékben.

A földrajzi szertár 315 drb. tárgyat foglal magában 302·50 frt értékben.

Mindezekből kitűnik, mennyit áldozott Nagy-Becskerek város arra nézve, hogy ne csak gymnasiuma legyen, hanem hogy az a modern kor követelményeinek meg is feleljen; és kitűnik nevezetesen az, hogy a város mint fentartóság lelkiismeretesen iparkodott s iparkodik megfelelni a főgymn. alapító oklevélben elvállalt kötelezettségének, s ha vannak is még hiányok, amint hogy főként a tornaügy egy nagyon is égető kérdés, melyet mielőbb meg kell oldani — azokat, jóakarattal és kellő ügybuzgalommal el lehet enyésztetni; mert hogy a költségektől Nagy-Becskerek város közönsége nem fog visszariadni, azt sokszor megmutatta, valahányszor kulturális célok előmozdításáról, megvalósításáról volt szó. Hiszen már maga az a körülmény is elismerésre méltó, hogy a gymnasium évi 20000 frtnyi* összkiadásaihoz ma 9000 frttal járul házipénztárából, a többit Torontálmegye fedezi a fentebb említett nemesi alapok kamatjövedelmeiből 3000 frt erejéig, a gymnasium tanulóinak tandíjai 6000 frtig, s a gymnasium cselekvő tőkének kamatai pedig 2000 frt erejéig képeznek fedezetet. Tekintélyes összeg ez, főként ha tekintetbe vesszük, hogy az összköltségek fedezéséhez a kegyes tanítórend központi pénztárából évenként körülbelül 5—6000 frttal járul, miután a város által a 6 kegyesrendi tanár ellátására évenként fizetett 4000 frt nem elégséges. S ha mindehhez hozzávesszük, hogy a város a

---

* Ez összegek kerekszámban veendőek.

régi gymnasialis épületet — mint fentebb is említettük — az új épülettel egyenlő magasságra emeltetni szándékozik, nincs okunk kételkedni, hogy városunk áldozatkész közönsége, élén derék polgármesterével, ki a gymnasium ügyei iránt mindenkoron a legszebb érdeklődést tanúsítja, a jövő 1896. évben azzal fogja megünnepelni intézetünk fenállásának félszázados jubileumát, hogy gymnasiumának még függő kérdéseit, így különösen a tornacsarnok ügyét is, esetleg a már fentebb említett módon, a tanügyi kívánalmaknak teljesen megfelelően és *véglegesen meg fogja oldani. Adja Isten, hogy úgy legyen!*

.

III.

Tantervek s ezek módosításai.

1.

Intézetünkben, mint az fentebb is említve volt, az oktatás 1846-tól napjainkig rendszeren a kir. kormány által kiadott tantervi utasítások szerint folyt, mint ezt a levéltárunkban levő tanácskozmányi jegyzőkönyvek ugyszólván *betűről-betűre* bizonyítják. Érdekes, valóban tanulságos összehasonlítást tehetni a régi és újabb tantervek, tanmenetek között. Ha még úgy is elismerjük a „*keveset de jól*“-elvnek igazi és helyes voltát, másrésztől okvetlenül be kell látnunk, mily nagy fölényben vannak a régiekkel szemben újabbi tanterveink, melyek habár javításra illetve fokozatos fejlesztésre egész természetszerűleg reá is szorulnak, de igenis bizonyítják azt, hogy a tananyag kellő csoportosítása és beosztása, a tanítás „*miként*“-je által a „*többet és jól*“ elvet is megvalósíthatni.

Gymnasiumunknál az oktatás mérvét az **1846—1850. terjedő időszakban** némely változtatásokkal a még I. Ferencz királyunk által az 1806-ban kiadott „Ratio Educationis publicae“ czimű munka szabályozta, mely a Mária Terézia által 1777-ben kiadott „Ratio Educationis totiusque rei literariae per Regnum Hungariae et Provincias eidem adnexas“ czim alatt közrebo-csátott s érvényre juttatott tanrendszernek mintegy javított kiadása volt. E szerint a középiskolai oktatás 3 részre volt osztva: az első magában foglalta a grammatikai iskolákat 4 éves tanfolyammal (kis gymnasium); a második rész az u. n. humanisták 2 éves tanfolyamát (nagy gymnasium, és pedig az V. osztály szónoklati osztály, a VI. osztály költészeti osztály); a harmadik rész a 2 éves bölcséleti tanfolyamból állott.

A grammatikai osztályok rendes tantárgyai voltak:

1. Vallástán, és pedig minden osztályban heti 2 órában az erkölcsstan és biblia.

2. A latin nyelv kapcsolatban a magyar nyelvvel, és pedig az 1. osztályban heti 15., a 2., osztályban heti 12 órában az alaktan tananyagával. A 3. osztályban heti 10 órában a mondattan, a 4. osztályban heti 10 órában a mondattan és a verstan. Olvasmányul szolgáltak különböző szemel-

vények leginkább Cornelius Nepos, Julius Caesar, Ovidius, Cicero és más classicus írókból.

3. A földrajzot a II., III. és IV. osztályban tanították, és pedig heti 2—2 órában. Magyarország, Erdély, az osztrák örökös tartományok, európai Törökország földrajzát és az osztrák örökös tartományok phisikai és mathematicai földrajzát.

4. A történelemből a hazai történetet tanították a 3. és 4. oszt. heti 2—2 órában.

5. Számtant osztályonként heti 2 órában tanítottak, és pedig a négy alpműveletet egész számokkal, ugyanazt törtekkel; arányok és hármasszabály; a II. osztályban ezek ismétlése.

Az 5. és 6. vagyis a szónoklati és költészeti osztályokban a következő tantárgyakat adták elő:

1. Vallástan, heti 2—2 órában, és pedig az erkölcsstan, szertartástan és egyháztörténet.

2. A latin nyelv a magyar nyelvvel kapcsolatban heti 10—10 órában adatott elő, és pedig remekírók, görög és római régiségek, szónoklat és költészet.

3. Földrajz, heti 2—2 órában Európa, Ázsia, Afrika, Amerika földrajza.

4. Történelem, heti 2—2 órában Magyarország története.

5. Természetráajz, heti 1—1 órában, állattan, növény- és ásványtan.

6. Számtan, heti 2—2 óra, az alsó négy osztály tananyagának ismétlése és gyakorlati alkalmazása.

Ez időben az iskolai év rendszeren októberben kezdődött; 1849/50-ben novemberben. Félévenként rendes vizsgálatokat tartottak. A heti órák *átlagos* száma 20 volt. A tanulók előmenetelük elbírálásánál külön tanjegyet 1846/7. és 1847/8. csak a viseletből, hittanból, magyar nyelvből és a *többi* tantárgyakból nyertek, míg 1849/50-ben 1) viseletből, 2) latinból, 3) természetrajz-földrajz-történelemből, 4) számtanból, 5) magyar nyelvből, 6) német nyelvből.

Az általános sorozat volt: jeles (eminens), első rendű (prime classis), másodrendű (secundae classis) és harmadrendű (tertia classis), melynek mindegyikéhez még a helyzetszám is járult. Az évvégi bizonyítványokat az igazgató írta alá, s a jeles, első- és másodrendű tanulók, ez utóbbiak a javítóvizsgálat sikeres letétele után felléphettek a következő osztályba, míg a harmadrendűek ismételni tartoztak.

2.

Az Organisations Entwurf tanterve.

Intézetünk levéltárának az 50-es évekből származó jegyzőkönyveinek tanúsága szerint a tanítás az 1850—1860. terjedő időszakban a fentebb

említett „Organisations Entwurf“ által előirt mederben folyt. A heti órák számára nézve ugyan az egyes évek között van némi különbség, de ezt azon körülmény határozta meg, hogy némely évben egyik-másik studiumból, így különösen a *német* és magyar nyelv — meg a történelem-földrajzból avagy mennyiségtanból néha több, néha kevesebb órát vettek az előirt normánál. Így az I. és II. oszt. latin nyelv 8 órája helyett néha csak 7 órát, míg a magyar és német nyelv heti 4 órája helyett néha 7 órát is vettek, és pedig a német nyelv előirt 2 órája helyett 4, a magyar nyelv 2 órája helyett 3-at. Az Entwurf tanterve a következő volt:

I. osztály. Vallástan, heti 2 óra. Hit- és erkölcesstan.

Latin nyelv, heti 8 óra. Név- és igeragozás megfelelő fordításokkal.

Magyar és német nyelv, heti 4 óra. Alaktan, helyesírás, beszéd- és értelemgyakorlatokkal.

Történelem és földrajz, heti 3 óra. Az általános és politikai földrajz elemei (a föld felületének term. viszonyai, a népek és államok osztályozása) alapvetésül a történelmi oktatáshoz.

Mennyiségtan, heti 3 óra. A számtanból: a négy alpművelet egész számokkal, közöséges és tizedes törtekkel.

A mértanból: a vonal, szögek, három- és négyszögek szerkesztése és leírása.

Természetráajz, heti 2 óra. Az állattanból: I. félévben: az emlősök; II. félévben: rovarok, puhányok és izlábuak.

II. osztály. Vallástan, heti 2 óra. A kath. egyház szertartástana

Latin ny. heti 8 óra. A rendes alaktan kiegészítése; a *declinatio* és *conjugatio* rendhagyó alakjainak begyakorlása megfelelő fordítások és írásbeli dolgozatok alapján.

Magyar- és német ny. heti 4 óra. Teljes alaktan és a mondattan elemei, beszéd- és értelem gyakorlatokkal.

Történelem és földrajz heti 3 óra. Az ókor története Kr. u. 476-ig, kapcsolatban az ott előforduló országok földrajzának rövid ismertetésével.

Mennyiségtan, heti 3 óra. Számtanból: Arányosság, hármasszabály s a különböző pénz nemek, mértékek és súlyok ismertetése. Mértanból: a három és több oldalú idomok nagysága, átalakítása, osztása.

Természetráajz, heti 2 óra. Az I. félévben: madarak, hüllők és halak; a II. félévben: Növénytan.

III. osztály. Vallástan, heti 2 óra. — Bibliai történet: Az ó-szövetség.

Latin nyelv, az I. félévben heti 6, a II. félévben heti 5 óra. Az előző osztályok tananyagának ismétlése mellett: az esettan és Cornelius Nepos fordítása.

Görög ny. heti 5 óra. Név- és igeragozás a „*μ*“ végü igékig.

Magyar- és német ny. heti 4 óra. A teljes alaktan ismétlése mellett

a mondattan főbb szabályai és prózai s költői darabok olvasása fordítási gyakorlatokkal.

Történelem és földrajz, heti 3 óra. I. félévben: a középkor, a II. félévben: az újkor története, különös tekintettel az osztrák állam történetére.

Mennyiségtan, heti 3 óra. Számtanból: Betűszámtan: hatványozás. négyzet- és köbgyökvonás. Mértanból: A kör.

Természetrajz, heti 2 óra. I. félévben: Ásványtan; II. félévben: Természettan, a testek általános tulajdonságai, halmazállapot, alapelemek, hőtán.

IV. osztály. Vallástan, heti 2 óra. Bibliai történet: az új-szövetség.

Latin ny. heti 6 óra. Az előző osztályok tananyagának ismétlése után az idők és módok tana, prosodia. Olvasmányok Julius Caesar „De bello Gallico“ cz. művéből és Ovidiusból.

Görög ny. heti 4 óra. A „*mu*“ végű igék, a név- és igeragozás, rendhagyó alakjai. A mondattan főbb szabályai; megfelelő fordítási gyakorlatok.

Magyar- és német ny. heti 5 óra. A nyelvtan ismétlése mellett a mondattan; költői és prózai darabok olvasása, fordítása s emlézése.

Történelem és földrajz, heti 3 óra. Az I. félévben: Az újabb történet befejezése és földrajzi ismétlés. A II. félévben: Népszerű honismertetés.

Mennyiségtan, heti 3 óra. Számtanból: Összetett viszonyok és arányok; lánczszabály, társaságyszabály, vegyitésszabály, elsőfoku egyenletek egy ismeretlennel. Mértanból: Vonalak és síkok egymáshoz való helyzete, a testek főalakjai, alakjuk és nagyságuk meghatározása.

Természettan, heti 3 óra. Egyensúly és mozgás. Hangtan, fénytán, mágnesség, elektromosság, a csillagászati és physikai földrajz elemei.

Rendkívüli tantárgyként az Entwurf a szépirást, rajzot, tornázást és éneket említi. Intézetünkben állandóan előadatott a szerb ny. is mint rendkívüli tantárgy, a szerb tanulókra azonban kötelezőleg.

Az iskolai év ez időben is október 1-én kezdődött. Félévenként rendszeres vizsgálatok voltak; a félévi és évvégi szünetek két hónapra rúghattak, a heti szüneteket vásár- és ünnepnapon kívül szerdán és szombaton d. u. tartották meg. A heti órák száma a két alsó osztályban átlag 23, — a III. és IV. oszt. 26 volt. A tanjegyek voltak: kitünő, jeles, jó, elég jó, elégséges, alig elégséges, elégtelen, rossz. Az egyes tanjegyek mellé sokszor az előmenetelnek vagy más irányban kifejtett ügyességnek bizonyos meghatározott fokát külön-külön is odajegyezték. Az általános sorozat, melyhez még a helyzetszám is járult, hasonló volt az előző időszakéhoz, csak hogy persze ez is, mint a tanjegyek, meg minden németül ment. Érdekes ez időben az írásbeli dolgozatok *mikéntje*. A latinból általában hetenkint egy iskolai és kéthetenkint egy házi dolgozatot, — a görögből kéthetenkint egy házi és négyhet. egy isk. dolgozatot, — a német nyelvből a három alsó osztályban minden héten egy isk. és egy házi dolgozatot, — a magyar

nyelvből minden két héten egy isk. és egy házi dolgozatot készítettek a tanulók. A mennyiségtanból is gyakran voltak házi és isk. gyakorlatok.

Az ifjuság rendszeren naponkint reggeli ¹/₂ 8 órakor, ünnep- és vasárnapokon d. e. 9-kor a tanárokkal együtt szent misét hallgatott, ez utóbbi alkalmakkor előbb a hitvallási oktatásban részesülvén. A sz. gyónást és áldozást a kath. növendékek évenként néha ötször, de rendszeren négyszer végezték. A sz. gyónást és áldozást *ezentul is és a jelenben is* évenként négyszer végezik a kath. tanulók; naponkinti istenitisztelet azonban csak az őszi és nyári hónapokban (szept. 1— nov. 1. és husvétől év végeig) van.

3

A visszaállított helytartótanács által kiadott ideiglenes tanterv.

(1861—1867.)

Ez időszak tanterve főként abban különbözött az előbbiétől, hogy 1. a görög nyelvet az algymnasiumban nem tanították, 2. a magyar ny. és irodalom, Magyarország földrajza, a magyarok története külön, magokban véve nagyobb terjedelmet nyertek és intenzívebb tanításban részesültek, bár az előadási nyelv még vegyes: magyar és német, hogy t. i. minden nagyobb zökkenés a tanulmányokban elkerültessek. A heti órák számára nézve az egyes évek között itt is különbség van; azt pedig azon körülmény magyarázza, hogy pl. a magyar világ beköszöntével az 1861/2. évben a német nyelv nem adatott elő, mikor is az I. és II. oszt. heti óráinak száma a rendes tantárgyakból 18, a III. és IV. oszt. pedig 20 volt. De a következő évben a német ny. ismét divatba jött s a heti óraszám 20 és 22-re emelkedett. Egyik másik tárgynál a tananyag beosztására nézve is van különbség az egyes évek között; így pl. a magyar történelemből az 1861/2. évben a III. és IV. osztályokban csak a mohácsi vészig terjedő időszakot tárgyalták, a harmadik rész, t. i. a Habsburgházi királyok kora az V. osztályban adatván elő; de már a következő évben a III. és IV. oszt. természetesen rövidebb keretben, az egész magyar történetet előadták. Intézetünknel különben a tananyag beosztása ez időszakban általában a következő volt:

I. osztály. Vallástan, heti 2 óra. Hit- és erkölcsstan.

Latin nyelv, heti 7 óra. A név és igeragozás megfelelő fordításokkal.

Magyar nyelv, heti 5 óra. Alaktan, helyesírási, beszéd- és értelemgyakorlatokkal.

Német nyelv, heti 2 óra. Helyesírás, a fő-, mellék- és számnevek valamint a névmások ragozása. Igehajlítás. A főnevek nemei.

Földrajz, heti 2 óra. Magyarország földrajza.

Mennyiségtan, heti 2 óra. A négy alaplümvelet egész számokkal, közőnséges és tizedes törtekkel.

II. osztály. Vallástan, heti 2 óra. A kath. egyház szertartástana.

Latin nyelv, heti 8 óra. A rendes alaktan kiegészítése, a declinatio és conjugatio rendhagyó alakjainak begyakorlása alkalmi gyakorlatok s olvasmányok alapján. Phaedrus némely meséinek elemzése s emlézése.

Magyar nyelv, heti 4 óra. Az alaktan kiegészítése. beszéd- és értelemgyakorlatok.

Német nyelv, heti 2 óra. Az alaktan kibővítésé.

Földrajz, heti 2 óra. Az osztrák birodalom és Európa földrajza.

Mennyiségtan, heti 2 óra. Az első osztály tananyagának ismétlése után: számolási rövidítések, arányok, aránylatok, egyszerű hármasszabály.

III. osztály. Vallástan, heti 2 óra. Bibliai történet: az ószövetség.

Latin nyelv, heti 6 óra. Szókötés és Cornelius Nepos fordítása.

Magyar nyelv, heti 4 óra. Az alaktan ismétlése különös tekintettel az „ik“-es és „ik“-telen igeragozásra. Az egyszerű, összevont és összetett mondat. Olvasmányok elemzése s emlézése.

Földrajz, heti 2 óra. Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália.

Történelem, heti 2 óra. A magyarok története az Árpádhoz kihaltáig.

Mennyiségtan, heti 2 óra. Az előző osztály tananyagának ismétlése után: összetett hármasszabály, kamatszámítás, határidő számítás, társaság, vegyítés- és láncszabály.

Természetráajz, heti 2 óra. Állattan.

IV. osztály. Vallástan, heti 2 óra. Bibliai történet: az újszövetség.

Latin nyelv, heti 6 óra. Mondattan, prosodia. Fordítás Cornelius Neposból és Ovidiusból „Vade Salutatum“ cz. elegia.

Magyar nyelv, heti 4 óra. Mondattan. Az irály nemei; mese, szórajz; elbeszélés, levelek. Olvasmányok elemzése, emlézése.

Német nyelv, heti 2 óra. A mondattan befejezése. Olvasmányok elemzése s emlézése.

Történelem, heti 2 óra. A magyarok története a vegyes és Habsburg-házi királyok korában.

Mennyiségtan, heti 2 óra. Az algebrai műveletek. Hatványozás és gyökfejtés.

Természetráajz, heti 2 óra. Növénytan.

Természettan, heti 2 óra. Bevezetés; alapelemek. Vegytan.

A tanrendszert illetőleg: ez időben a két alsó osztályban ismét behozták az osztálytanítást, míg a III. és IV. oszt. megmaradt a szaktanítás mindazáltal akként, hogy a rokontárgyak a lehetőségig egy tanár kezében maradjanak. Az iskolai év akkor is okt. 1-én kezdődött. A nagy szünet két hónapig tartott. Az évvégi értesítőket már magyar nyelven adták ki. A tanjegyek fokozata volt az előmenetelre nézve: kitünő, jeles (eminentia), jó, elégséges (I. classis), elégtelen (II. classis), rossz (III. classis). A szorgalomra nézve: ernyedetlen (eminentia), kellő, hanyatló (I. classis), csekély

(II. classis), semmi (III. classis). A figyelemre nézve: feszült (eminentia), kellő, változó (I. classis), szórakozott (II. classis). Az erkölcsi viseletre nézve: példás, dicséretes (eminentia), törvényszerű, kevésbé törvényszerű (I. classis), nem törvényszerű (II. classis). A vizsgálati rend, az általános sorozat és a tanulók helyzetszáma megmaradt, mint azelőtt volt. Mint rendkívüli tantárgyakat ez időben több-kevesebb megszakítással tanították: a rajzot, műéneket, francia nyelvet.

4.

A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi ministerium által kiadott gymnasiumi tanterv 1868—1878.

Báró Eötvös József, az 1867-ben kinevezett magyar ministerium felelősetlen emlékü vall. és közokt. miniszterre 1868. évben a középiskolákra új tantervet adott ki, mely az 1871-ik módosítással 1878-ig volt érvényben. E tanterv lényegileg az Entwurf tantervéhez alkalmazkodik, a különbség a két módosítás és az Entwurf tervezete között némely tantárgyak órászámában és abban áll, hogy a görög nyelvet ezentul csak az V. osztálytól kezdve tanították. Egyéb lényegesebb eltérések: 1867/8-ban a német nyelvet csak a 2. osztálytól kezdve tanították heti 2—2 órában; 1868/9—1870/71-ig már csak a III. (heti 2 órában) és IV. osztályban (heti 3 óra), míg 1871/72-től 1878/9-ig minden osztályban ismét heti 2—2 órában, azontul pedig csak a II. illetve 1879/80-tól a III. osztálytól kezdve. 1868/9-ben a rajzot csak az I. és II. oszt. tanították heti 4 órában, azontul mind a négy osztályban heti 4—4 órában. 1868/9. és 1869/70-ben a mértant az I. és II. oszt. a számtantól külön tanították heti 2—2 órában, amikor is a számtan heti óráinak száma 3—3 volt, úgy hogy ekkor a számtanból és mértanból külön tanjegyet is nyertek a tanulók. Ezentul a mértant a számtannal összevonták, heti 4—4 órában adták elő, s a tanulók ebből csak egy tanjegyet nyertek. A tornát, rajzot és szépírást 1867/8-tól kezdve mint rendes tantárgyakat tanították. A szépírás tanítása az I. és II. oszt. az 1878/9. évben elmaradt.

Ezen alapon ez időszak tanterve a következő volt:

I. osztály. Vallástan, heti 2 óra. Hit- és erkölctan.

Magyar nyelv, heti 3 óra. A nyelvnek mondattanra fektetett alaktana, még pedig: az egyszerű, bővített, összevont és összetett mondatokban, azok lényegének s egymás közötti különbségének megismertetésével. Értelmes olvasás, helyesírás, az olvasottak előadása és szavalása, s ezzel összhangzólag a tananyaghoz alkalmazott folytonos gyakorlatok.

Latin nyelv, heti 6 óra. Az alaktanból a nevek, igék, névmások szabályos alakjai, azok begyakorlása megfelelő példák alapján; sark- és sorszámok, elöljárók, kötszők. A szükséges szavak emlézése. Minden héten egy iskolai írásbeli gyakorlat.

Német nyelv, heti 2 órában. A betűk ismertetése, olvasás és írás, a névelők, a főnevek ejtegetése, a melléknevek, névmások, az időbeli segédigék és a gyenge hajlitású igék; a jelzők és állítmányok egyeztetése. Folytonos szóbeli s minden két hétben egy írásbeli gyakorlat.

Földrajz, heti 2 óra. A mértani s természettani földrajz főpontjai s az általános földrajzi fogalmak magyarázata. A tengereknek s az öt földrésznek általános és összehasonlító leírása. Végre az általános népisme rövid és jellemző vonásokban. Ezután Magyarország földrajza.

Mennyiségtan, heti 4 óra. Számítan: a számjegyek ismertetése, azok szám- és helyértéke, a tizes számrendszer; a négy alapművelet közönséges és tizedes törtekkel. A számok oszthatósága, a legnagyobb közös osztó, a legkisebb közös többszörös; a közönséges törtek átváltoztatása tizedesre és viszont; a mértékek ismertetése. Mértan: Pont. Vonalak, szögek egyenközü vonalak, a háromszögek és egyenközüények szerkesztése s főbb tulajdonságaik megismertetése.

Természetrajz, heti 2 óra. Állattan.

Rajz, heti 4 óra. Mértani rajz szabad kézzel körző és vonalzó nélkül. Az évfolyam első felében a tanulók a táblára rajzolt egyszerű idomokat (egyenes és görbe vonalak; szögek stb.) utánrajzolják; az év második felében sodrony- és faminták után rajzolnak (egyenes vonal, egyenközü vonalak, derékszög, három-, négy-, többszög, körlap, henger, gúla, kúp, gömb stb.).

Szépírás, heti 1 óra.

Tornázás, heti 2 óra. Szabad- és eszközgyakorlatok.

II. osztály. Vallástan, heti 2 óra. A kath. egyház szertartásai.

Magyar nyelv, heti 3 óra. A mondattan tüzetes tárgyalása, különösen a szókötés. A többi mint az I. osztályban. Hetenkint egy iskolai írásbeli feladvány.

Latin nyelv, heti 6 óra. A szabályos alaktan ismétlése mellett az alaktan teljes befejezése; megfelelő latin és magyar példák fordítása. A szükséges szavak emlézése. Minden héten egy iskolai írásbeli gyakorlat.

Német nyelv, heti 2 óra. Az alaktan ismétlése. Erős igehajlítás. Szótanulás, fordítás.

Földrajz, heti 2 óra. Ausztria bővebb leírása és Európa egyéb államainak földrajza.

Mennyiségtan, heti 4 óra. Számítan: A törtszámok tanának ismétlése; viszonyok és arányok, ezek alkalmazása. Egyszerű hármasszabály. Százalék számítás. Mértan: Síktan. A négyzetek, egyenközüények, három- és sokszögek területszámítása. Az idomok átalakításának egyszerűbb esetei. A háromszögek alakjának meghatározása. A körre vonatkozó szerkesztések. A kör kerület- és területszámítása.

Természetrajz, heti 2 óra. Télen: Ásványtan, nyáron: Növénytan.

Rajz, heti 4 óra. Mértani rajz, heti 2 órában. Szerkesztés körzővel és vonalzóval párhuzamosan a síkmértan előadásával. Szabadkézi rajz, heti 2 órában. Körrajzok az emberi fej egyes részeitől kezdve.

Szépírás, heti 1 óra.

Tornázás, heti 2 óra. Szabad- és eszközgyakorlatok.

III. osztály. Vallástan, heti 2 óra. Az ó-szövetségi bibliai történet.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Szóképzés, mondatkötés. Az irány főbb szabályainak ismertetése. A mindennapi életben előforduló legszükségesebb ügyiratok, egyszerű elbeszélések és leírások készítése. Értelmes olvasás, előadás, szavalás és helyesírás. Írásbeli gyakorlatok mint a II. oszt.

Latin nyelv, heti 5 óra. Mondattanból esettan, hozzáértve a megfelelő latin és magyar mondatok fordítását. Latin olvasásból prózai szemelvények főképen Cornelius Neposból. A szükséges szavak és nevezetesebb olvasmányi darabok emlézése. Minden héten egy iskolai írásbeli gyakorlat.

Német nyelv, heti 2 óra. Az alaktan. A helyesírás, szóképzés; a főnév, melléknév, számnév, névmás s az igeajlitás; fokozás és szóegyeztetés megfelelő gyakorlatok- és olvasmányokkal.

Földrajz, heti 2 óra. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália földrajza.

Történelem, heti 2 óra. A magyarokat megelőzőtt legfőbb események előadása után a magyarok története a vegyes házakból származott királyokig.

Mennyiségtan, heti 3 óra. Számtan: Az összetett hármasszabály. Kamatszámítás. Társaságsszabály. Mértan: Térntan. Az egyenes vonalak és síklapok kölcsönös fekvése. A szögletek. A szögletes testek megismertetése, felület és térfogatszámítások.

Természettan, heti 3 óra. A testek közönséges tulajdonságai, halmazállapot. A testeknek leglényegesebb különbségei, ugymint: az egyszerű testek, savak, aljak és a sók fogalma. Hőtan. Légköri csapadékok. Déle-jesség. Villamosság.

Rajz, heti 4 óra. Mértani rajz összhangzatban a mértani alaktan tanításával heti 2 órában. Szabadkézi rajz: heti 2 órában. Az emberi fejrajzolásnak folytatása. Az árnyékolás kezdete minták után. Ékitmények rajzolása.

Tornázás, heti 2 óra. Szabad- és eszközgyakorlatok.

IV. osztály. Vallástan, heti 2 óra. Az új-szövetségi bibliai történet.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Az iránytan és ügyiratok folytatása és kiegészítése. Szó- és versmértan, főtekintettel a megfelelő olvasmányok taglalgatására. Két hetenkint egy írásbeli iskolai gyakorlat.

Latin nyelv, heti 6 óra. Mondattanból: idő- és módtan, a megfelelő latin és magyar mondatok fordításával. Olvasmányok: a prosodia és metrika előrebocsátásával Julius Caesar, és költői szemelvények főképen Phaedrusból. Hetenkint egy írásbeli iskolai gyakorlat.

Német nyelv, heti 2 óra. A mondattanból: a szóvonzat, a névelő, főnév, melléknév, számnév, névmás, az előljárók, igék és igehatározók használata. Olvasás, elemzés, szavak és jelesebb mondások emlézése.

Történelem, heti 2 óra. Magyarország történetéből a vegyes házak s a Habsburgház. A világtörténetből minden magyar történeti korszak végén kiemeltetnek röviden a legnagyobb fontosságú események, jelesen a történetben fontosabb szerepet játszott nemzetek, országok, néha kormányformáknak sőt egyes nagyobb dynastiáknak is keletkezése vagy bukása, rövid de élesen körülírt vázlatával azon viszonyoknak, melyek azt előidézték; továbbá nagyobb földrészek felfedezése, s a legfontosabb találmányok keletkezési ideje és hazája, és pedig mindezek különös tekintettel az évszámokra.

Mennyiségtan, heti 3 óra. Számtan: A betűszámán elemei. A négy alsóbbfoku művelet egész számokkal. A számok oszthatóságának rövid elmélete. A négy alsóbbfoku művelet tört számokkal. Elsőfoku egyenletek egy ismeretlennel. Aránylatok tana és ennek kapcsán a hármasszabály, társaság- és lánczszabály megalapítása és ismételt begyakorlása. Mértan: Tértan. A gömbölyü testek megismertetése, fölület- és térfogatszámítások.

Természettan, heti 4 óra. Csak az első félévben adatik elő, mely alatt a természettant befejezik, illetőleg tárgyaltnak: a testnek egyensúly- és mozgástana; hangtan, fénytán.

Vegyten, heti 4 óra. A tanév II. felében adatik elő mint külön tanulmány. Nevezetesen. Egyszerű és összetett testek. Vegytörvények. Vegyszámán. A természetben vagy a közéletben előforduló érdekesebb anyagoknak tüzetesebb tárgyalása lehetőleg az egyfajú sorok alapján, kísérletekkel felvilágosítva. Havonkint egy vegyszámán iskolai dolgozat.

Rajz, heti 4 óra. Szabadkézi rajz: Nagyobb fejminták. Egész emberi alakok. Ékítmények.

Tornázás, heti 2 óra. Szabad- és eszközgyakorlatok.

1876/7-től kezdve:

V. osztály. Vallástan, heti 1 óra. A hittan általános része és pedig az isteni kinyilatkoztatásról, az ó- és új-szövetségi szent könyvekről és az anyaszentegyházról.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Az elbeszélő és leíró prózai és költői műfajok elméleti és gyakorlati ismertetése. Megfelelő írásbeli gyakorlatok kéthetenkint egyszer.

Latin nyelv, heti 6 óra. Nyelvtani ismétlések s iránytani szóbeli gyakorlatok mellett olvastatnak Cicero Cato s Lealiusa, és Ovidiusból szemelvények. Hetenkint egy írásbeli iskolai gyakorlat.

Görög nyelv, heti 5 óra. Az alaktan a „*μ*“ végű igékkel a rendhagyó igékig. Kéthetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

Német nyelv, heti 2 óra. Magyar mondattani ismeretekre alapított

mondatalkotás; nyelvtani és mondattani elemzés; rövid főleg prózai műdarabok betanulása és szavalása, egyszerű ügyiratok, levelek és elbeszélések fogalmazása. Kéthetenként egy írásbeli iskolai gyakorlat.

Történelem, heti 3 óra. Ókor.

Mennyiségtan, heti 4 óra. Algebra: Az előbbiek ismétlése után a hatványozási és gyökfejtési műveletek. Elsőfoku egyenletek több ismeretlennel. Mértan: Síkmértan. A szabályos sokszögek, és a kör kerület- és területszámításaig.

Természetráaj, heti 3 óra. Ásvány- és Növénytan.

Tornázás, heti 2 óra. Szabad- és eszközgyakorlatok, kiváló tekintettel a katonai gyakorlatokra.

1877/8-tól kezdve:

VI. osztály. Vallástan, heti 1 óra. A hittan különös része.

Magyar nyelv, heti 3 óra. A lantos és tanköltészet műfajainak elméleti és gyakorlati ismertetése. Írásbeli gyakorlatok mint az V. oszt.

Latin nyelv, heti 5 óra. Nyelvtani ismétlések s iránytani szóbeli gyakorlatok mellett olvastatnak Livius, Sallustius, Vergilius. Hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

Görög nyelv, heti 5 óra. Az alaktan teljes befejezése. A mondattan főbb pontjai szemelvények olvasásával.

Német nyelv, heti 2 óra. Az alak- és mondattan ismétlése; a levelezés és ügyiratok fogalmazásának gyakorlása. Elbeszélő és leíró prózai, és költői művek olvasása és fejtegetése. Kéthetenként egy írásbeli iskolai dolgozat.

Történelem, heti 3 óra. Középkor.

Mennyiségtan, heti 4 óra. Algebra: A másodfoku egyenletek egy ismeretlennel. Logarithmusok. Mértan: A síkmértan ismétlése, kiegészítése és befejezése. Síkháromszögtan.

Természetráaj, heti 2 óra. Állattan.

Vegytan, heti 2 óra. A vegyszűly, parányszűly, tömeessűly, vegyértékesség, a térfogati viszonyok és ezek törvényei kísérletekkel bebizonyítva. A különféle vegyképletek és az azokra vonatkozó nézetek. Az elemek és a nevezetesebb vegyek, tekintettel azok vegyhatására.

Tornázás, heti 2 óra. Szabad- és eszközgyakorlatok, kiváló tekintettel a katonai gyakorlatokra.

1878/9-iki átmeneti évtől kezdve:

VII. osztály. Vallástan, heti 1 óra. Erkölcstan.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Drámai költészet és szónoklattan Katona „Bánkban“ című szomorujátékának fejtegetésével. Havonkint egy írásbeli házi dolgozat.

Latin nyelv, heti 6 óra. Cicero beszédei és Vergilius Aeneise. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat.

Görög nyelv, heti 4 óra. Xenophon Cyropaediája és Homeros Iliása. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat.

Német ny. heti 3 óra. Német verstan; a rhythmus; versszerkezet, rím; régi versformák. Schiller „Wallenstein“ trilogiájának fejtegetése. Göthe költészete: Göthe „Fischer“, „Erlkönig“ és „Mignon“ című balladáinak elemzése. Havonként egy írásbeli házi gyakorlat.

Történelem, heti 3 óra. Az újkor története.

Mennyiségtan, heti 4 óra. Algebra: Haladványok és alkalmazásuk az összetett kamatszámításnál; kapcsolástan; valószínűségtan; Newton tétele. Mértan: Térta; gömbháromszögtan.

Természettan, heti 4 óra. A szilárd-, cseppfolyó- és légnemű testek statikája és dinamikája; a hullámozó mozgás törvényei s ennek alapján a hangtan és hőtan.

Tornázás, heti 2 óra. Szabad- és eszközgyakorlatok, kiváló tekintettel a katonai gyakorlatokra.

A tanrendszert illetőleg: ez időben és ez időtől fogva állandóan, a szakrendszer teljesen érvényre jutott. Az 1868-ban kiadott *gymnasiumi rendtartás* szerint a tanulók lehetnek nyilvános, magán és rendkívüli tanulók. Rendkívüli tanuló volt ugyanis az, ki magát ilyennek az iskola növendékei sorába szabályszerűen ugyan bejegyeztette, s az intézet szabályai és törvényei megtartására magát kötelezte, a nyilvános oktatásokra azonban csak egy vagy néhány tantárgy hallgatása végett járt el s ennél fogva igényt sem tarthatott az intézet által a rendes tanulóknak nyújtott előnyökre.

A felvételre vonatkozólag ezen rendtartással lépett életbe azon szabály, hogy a gymnasium első osztályába szabályszerűen csak a 9-ik évet betöltött, vagy idősb növendék vétethetik fel. A gymn. I. osztályába felvett tanulókra nézve a felvételi vizsgálat kötelezőnek mondatott ki. Az iskolai év okt. 1-én kezdődött, 1876-tól azonban szept. 1-én s így ez utóbbi időpont óta a nagy szünidő július és augusztus hónapokra esik. A heti szünetek intézetünknel a vasár- és ünnepnapokon kívül rendszeren (1867/8. kivételével, midőn a heti szünetek csütörtökre esett) szerda és szombat d. u. voltak s vannak a jelenben is. A heti órák száma a négy alsó oszt. 28, az V., VI. oszt. 29, a VII. oszt. 30 volt. A nyilvános vizsgálatokat minden osztályban rendszeren július, 1876. óta június második felében tartották meg. A félévi vizsgálatokat azonban, mint a melyek a tanításra nagy mértékben zavarólag hatnak, megszüntették; de azon tantárgyakból, melyeket a tanterv szerint évközben fejeztek be (pl. természettan, vegytan), befejezésök utánrendszeres vizsgálatot tartottak s az érdemjegy jegyzékbe vétetvén azt a tanulók előmenetelének legközelebbi bírálata alkalmával a bizonyítványba bevezették. A tanulók előmenetelének megbirálása és a szülők részéről való ellenőrizhetése végett a tanév négy

időszakra volt felosztva (decz. 23. február 28. május 15, július 31.), 1876. évtől fogva azonban három időszakra. A tanulók ez időszakok végével magaviseletök, — szorgalmok — és minden egyes tantárgyból tanusított előmenetelökről bizonyítványt kaptak, melyet atyjok vagy ezek helyettese által tartoztak láttamoztatni.

A tanulmányokban való előmenetel minőségét az illető mintákban illetve rovatokban számokkal jelezték s e tekintetben: 1 = kitünő, 2 = jeles, 3 = jó, 4 = elégséges, 5 = elégtelen, 6 = rossz vagy semmi. Ugyancsak számokkal jelezték az erkölcsi viseletet és szorgalmat. Az előbbire nézve: 1 = példás, 2 = dicséretes, 3 = jó, 4 = törvényszerű, 5 = nem törvényszerű. A szorgalomra nézve: 1 = ernyedetlen, 2 = kitartó, 3 = kellő, 4 = hanyatló, 5 = csekély, 6 = semmi. E fokozatokban 1876-tól fogva azonban változás állott be; a tanulmányi előmenetel jegyei lettek: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen, mint a jelenben is. A szorgalomra nézve: 1 = ernyedetlen, 2 = kitartó, 3 = kellő, 4 = hanyatló, 5 = csekély. De a szorgalom classificálása az 1877/8. évben elmaradt. Az erkölcsi viseletre nézve: mint ma is: 1 = jó, 2 = szabályszerű, 3 = kevésbé szabályszerű, 4 = rossz. Az általános sorozat rovatát csak az év végén töltötték be és pedig az évi vizsgálatok után. Az általános osztályzat jegyei voltak: kitünő, jeles, I. rendű, II. rendű, III. rendű, melyek meghatározásánál a következőket vették figyelembe: Az általános *kitünő* osztályzatnak legnagyobb foka volt minden tantárgyból kitünő, legkisebbik: csupa kitünő két jelessel. A *jelesnek* legnagyobb foka: csupa kitünő s egy tárgyból jó; legkisebbik: csupa jeles és egy jó. Az *elsőrendűnek* legnagyobb foka csupa kitünő és egy elégséges; legkisebbik: csupa elégséges. A *másodrendű* egyetlenegy elégtelen s a *harmadrendű* egyetlenegy rossz vagy semmi osztályjegyből származott. Az általános sorozat meghatározásába a szabadkézi rajz, testgyakorlat s a melléktantárgyak be nem folytak. A számszerinti sorozat megszűnt. A tanuló feljebbmenetelének képessége iránt csak az év végén eszközölt bírálat eredménye határozott, de azért ennek megállapításánál az előbbi időszakok eredményét is kellő tekintetbe kellett venni. Mint rendkívüli tantárgyak szerepeltek ez időben: műének, francia ny. gyorsírás és a szerb nyelv, ez utóbbi a szerbekre nézve kötelezőleg. Vegyes: t. i. magyar és német nyelven való előadási nyelvvél 1871/2-ig találkozzunk, azontul intézetünk-nél a német ny. mint előadási nyelvről az egyes tantárgyakban, nincs többé szó.

5.

A legújabb tanterv és módosításai.

A legújabb középiskolai tanterv módosításai, melyet a vall.- és közoktatásügyi m. kir. ministerium 1879. évi 17630. sz. a. adott ki, és mely különösen az 1883. 26776. sz. a. rendelettel és az 1883. XXX. trvezikk

alapján is lényeges változáson ment keresztül, — a mai tanításnak alapul és mintegy zsinórmértékeül szolgál. Azonban az utóbbi időpontban változtatott tanterv az 1887. évi 8619. sz. a. min. rendelettel immáron részletes és kimerítő utasításokkal ellátva, újabb változáson ment át. Ezen legújabb tanterv azonban a tananyag beosztására nézve csak kevésben tér el az előbbentől. Mielőtt a mai tanításunk alapjául szolgáló tantervet ide iktatnók, hadd álljanak itt előbb az 1879/80. 1883/4. 1887/8. átmeneti évek tanterv-változtatásaiban intézetünknel nyilvánuló lényegesebb eltérések.

A latin nyelvből az I. oszt. a tanterv 7 órájával szemben 1879/80—1887/8. csak 6 óra volt hetenkint. A földrajz és természetrajz a két alsó osztályban 1879/80—1882/3. külön — és pedig heti 2—2 órában tárgyaltatott; 1882/3-ban a két tantárgyat már együttesen adták elő heti 3 órában, míg 1883/4-ben heti 4 órában és pedig a tananyag olytatón módosításával, hogy míg eleinte Magyarország és az öt földrész geographiája a három első osztály közt volt felosztva, addig 1884/5-től kezdve egészen 1887/8-ig az I. oszt. tárgyalták Magyarország és a földközi tenger medencéjét, Európát és a többi 4 világrészt pedig a II. oszt., míg a III. oszt. tananyagát csak a phys. földrajz képezé heti 2 ó. Az 1887/8. évtől kezdve Európa földrajza egészen az I. osztályba került, a II. oszt. pedig a többi 4 világrész leírása maradt. A természetrajz mint külön tantárgy a IV. V. VI. osztályokba került és pedig heti 3—3 órával, míg 1883/4-től az V. osztályban csak heti 2 órával. A magyar nyelvre a III. oszt. az 1883/4—1887/8. heti 3 órát fordítottak a rendes előírás szerint, míg a német nyelvre hetenkint 4 órát. Helyi érdek és szükség szempontjából 1887/8. óta, 1887. jun. 29. 20266. sz. a. miniszteri engedéllyel a magyar nyelvre heti 4, a német nyelvre pedig heti 3 óra fordittatik. A természettant a III. oszt. az 1879/80. iskolai évben még tárgyalták, de azontúl anyagának elhelyezését a phys. földrajzban nyerte. A történelmet az 1879/80. évben a III. oszt. nem, csak a IV. oszt. tárgyalták és pedig még az előző időszak tanterve szerint. Az 1880/81. évvel a IV. és illetve V. oszt. kezdődött a világtörténelem az ókorral, úgy hogy fokozatosan végre az 1883/4. évtől kezdve a VII. osztályra már csak a polit. földrajz jutott heti 2 órában. Az 1883/4. év óta a III. oszt. előadatott Magyarország története kapcsolatban Ausztria-Magyarország polit. földrajzával. A rajz. geometriát 1879/80—1883/4. a III. és IV. oszt. is heti 3 órában tárgyalták, azontúl csak 2—2 ó. A szépírást az 1882/3. évben a III. oszt. is tanították heti 1 ó., azontúl csak az I. és II. oszt. A hittant a IV—VIII. oszt. 1879/80—1883/4. csak heti 1—1 órában adták elő, ezentúl ismét mind a 8 oszt. heti 2—2 ó. A mennyiségtant a VI. oszt. 1879/80—1886/7. heti 4 ó., azontúl heti 3 ó., a VII. oszt. 1879/80—1883/4. heti 4 ó., azontúl 3 ó., a VIII. oszt. pedig 1879/80—1883/4. heti 3 ó., azontúl csak heti 2. ó. tárgyalták. A természetant 1879/80—1883/4. a VII. és VIII. oszt. heti 5 ó. adták elő, azontúl

csak heti 4 ó. 1887/8—1890/91. az I. és VII. oszt. a fel nem használt téli tornaórákból 1—1 óra a földrajzra és illetve a természettanra fordítatott. A görög nyelvből 1889/90. óta intézetünknel állandóan csak 3 óra van hetenkint a tanterv 4 órájával szemben, mert 1889/90—1892/3. az 1889. aug. 5. 23864. sz. a. min. engedélyvel a görög nyelvből 1 óra elvéteztetett és a német nyelv heti 2 órájához (1883/4. óta a német nyelvre hetenkint 2 óra, azelőtt 3 óra volt) csatoltatott, míg 1892/3. óta az 1892. aug. 21. 33513. sz. a. min. engedély alapján e kérdéses órát a magyar nyelv nyerte, és ezt tehát azóta intézetünknel a VIII. oszt. heti 4 órában tanítják. 1887/8. óta van azon változás is, hogy Terentius a VII. oszt. mellőzhető, Tacius azonban a VIII. oszt. csupán gyöngébb osztályoknál. 1890/91. óta az V. osztálytól kezdve a gör. p. magyar- és rajz is szerepelnek; ezeknek tanterve az állandó tanmenetnél fordul elő.

E módosítások és eltérések jelzése után lássuk már most a mai tanítás alapját képező legújabb tantervünket.

I. osztály. Vallástan, heti 2 óra. A hitről. A hit tulajdonságairól. Az apostoli hitvallásról.

Magyar nyelv, heti 6 óra. a) Elbeszélő prózai és költői olvasmányok — különösen a népmese, magyar történeti monda, klasszikus mythus, néprajz köréből. — Értelmes és kellően hangsúlyozott olvasás; az olvasmányok tartalmi megmagyarázása, s ugyancsak az olvasmányok tartalmának szabadon való elbeszélése; könyv nélkül tanult versek szavalása. b) Nyelvtan: Egyszerű mondat és mondatrészek, fő- és mellékmondat megkülönböztetése. — A teljes alaktan, tekintettel a hangtani módosulásokra is. — Szóképzés, gyakorlatilag szócsoportok egybeállításával: az élő képzők. c) Két hetenkint egy írásbeli házi vagy iskolai dolgozat, mely főleg a nyelvtan és helyesírás begyakorlását tartsa szem előtt; a feladat felfogására a gyermeket az iskolában gondosan elő kell készíteni.

Latin nyelv, heti 7 óra. Megfelelő olvasmányokkal kapcsolatban a név- és igeragozás fontosabb alakjainak begyakorlása. Az olvasmányokban előforduló szókincs elsajátítása szóbeli fordítási gyakorlatokkal. — Hetenkint egy óra írásbeli dolgozat.

Földrajz, heti 4 óra. Magyarország és azután Európa többi részei, főtekintettel a természeti viszonyokra.

Számtan, heti 3 óra. A tizes számrendszer. A négy számolási művelet egész számokkal s tizedes törtekkel. A tört mint hányados és viszony; közönséges törtekkel való számolás. — A métermérték és a hazai pénzek ismertetése, időszámítás.

Rajzoló geometria, heti 3 óra. Planimetriai elemek. Pontok, vonalak és szögek fekvési és mérési viszonyai. A legegyszerűbb síkidomok, u. m. három-, négy- és sokszög, és a kör alakítása és főtulajdonságai. Az idomok összeillősége, szimetriája, hasonlósága és területmeghatározása. A kerülek

(ellipsis) és néhány más görbe vonal. — A geometriai ornamentális rajzolás elemei rendszeresen haladó táblarajzok után, előbb rajzeszközökkel, majd szabadkézzel.

Szépírás, heti 1 óra. Folyó magyar írás, kis és nagy betűk.

Tornázás, heti 2 óra. A) Rendgyakorlatok. a) Katonai rendgyakorlatok a m. kir. honvédségi „Gyakorlati szabályzat” szerint: sortelállítás, igazodás, fedezés, fordulatok helyben és járás közben, rendekbe- és kettős rendekbe-fejlődés, kanyarodás. b) Tornázó rendgyakorlatok: sornytások, mellé-, elé- és mögésorakozás, körzések, kör-, szög-, csiga-, kigyó- és ellenvonulások, kanyarodások ($\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ és a közép körül). B) Szabadgyakorlatok. 1. Állások (kivéve a vivóállást) és fekvések. 2. A tag-szabadgyakorlatokból az egyszerű és könnyebb összetett mozgások. E gyakorlatok könnyű kézi szerekkel is végzendők (fabot, rud, sulyzók). 3. Tovább haladási gyakorlatok: járások (különös tekintettel a katonai járásra), műjárások, futás (fokozatosan 5—10 perczig) és egyszerű szökdelések. 4. A birkózó gyakorlatokból az előkészítő birkózás és végre 5. társas szabadgyakorlatok kettésével és hármásával. C) Szergyakorlatok. Magas- és távolugrás, mélyugrás (egy test magasságnyról). Rohanugrás, lengőkötél-ugrások, bakugrás (III. IV. oszt.), vegyes ugrások a kápákkal ellátott támaszfán. Mászás függélyes és rézsutos póznán, kötélén és árboczon. Gyakorlatok függésben a rézsutos és vízszintes létrán, fokos árboczon, fel- és lemenésben, alacsony nyujtón vegyes függésben és támaszban, korláton csak feszítő támaszban és függésben, gyűrűhintán függésben. D) Játékok. Labdázás, körfutás, szökdelő kör stb.

II. osztály. Vallástan, heti 2 óra. A parancsolatokról. Az Isten tizparancsolata. Az anyaszentegyház öt parancsolatáról. A parancsolatok megszegéséről. Az erényről és keresztény tökéletességről. Az ó-szövetség.

Magyar nyelv, heti 5 óra. a) Olvasmány és feldolgozása, mint az első osztályban. b) Nyelvtan: Összetett szerkezetű mondatok tagolása; mellérendelt és alárendelt mondatok viszonya. A szókötés (a határozók, ugynevezett igckiegészítők tana tüzetesen). — Szóképzés. Synonymák egybeállítása és magyarázata az olvasmány alapján. c) Két hetenkint egy írásbeli iskolai vagy házi dolgozat. A nyelvtan tüzetes begyakorlásán kívül a feladat kiterjed az olvasmány egyes részleteinek vagy a költői elbeszélés tartalmának írásban való előadására is, miután azt a tanulók az iskolában már a maguk szavával elmondták.

Latin nyelv, heti 7 óra. Megfelelő olvasmányok alapján a fő- és mellékmondat megkülönböztetése kötőszók szerint. Az alaktan befejezése, főleg: genusszabályok, teljes conjugatio (praesens-, perfectum- és supinum-képzés), a szóképzés elemei. — A szókincs megfelelő bővítése az olvasmány alapján és szóképzési csoportok összeállításával. — Hetenkint mint az első osztályban, egy írásbeli dolgozat.

Földrajz, heti 4 óra. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália oly módon, mint az első osztályban.

Számтан, heti 4 óra. Számolási rövidítések, számtani műveletek korlátolt pontossággal. — Az arányosság fogalmának fejtegetése. Egyszerű hármasszabály: az olasz számolási mód. Geometriai viszonyok és arányok elemei. Százalék és a százalékszámítás mindennemű alkalmazása.

Rajzoló geometria, heti 3 óra. Stereometriai elemek. A sík. Az egyenesek és síkok fekvése; a lapszög és szögletek. A legegyszerűbb testek, u. m. hasáb, gúla (pyramis), henger, kúp és gömb főtulajdonságai és hálózata. A testek összeillősége, symmetriája, hasonlósága, felszínének és térfogatának meghatározása. Testminták készítése. — Síkékitmények rajzolásának folytatása alkalmas minták után. Testek és egyszerűbb tárgyak rajzolása.

Szépírás, heti 1 óra. Magyar írás folytatva, német írás.

Tornázás, heti 2 óra. L. I. oszt.

III. osztály. Vallástan, heti 2 óra. A malasztról, szentségekről, szentelményekről, imádságról. Az uj-szövetség.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Összefüggő történeti olvasmány: Szalay László: A tatárjárás Magyarországon 1241—1242. Elbeszélő költemények. b) A nyelvtan rendszeres áttekintése. — A hangsúlyos versismertetés. c) Kéthetenként egy írásbeli házi dolgozat; tárgya az iskolai olvasmánnyal tartandó kapcsolatban, és feldolgozása élő szóval az iskolában kísér-lendő meg.

Német nyelv, heti 4 óra. Olvasmánnyal kapcsolatban az alaktanból: név- és igeragozás, szóképzés elemei; a mondattanból: a mondatrészek, a fő- és mellékmondatoknak gyakorlati megkülönböztetése. — Szótanulás az olvasmánnyal kapcsolatban és tárgyi csoportokban. Szóbeli fordítás magyarból németre. Kisebb, főleg költői darabok betanulása.

Latin nyelv, heti 6 óra. Összefüggőbb történeti olvasmány alapján az infinitivusi és participiális mondat szerkezet gyakorlati ismertetése. A szóképzés tan kiegészítése. A mondattanból az egyszerű mondat rendszeres tárgyalása. (Alany és állítmány, tárgy, határozók, jelzők.) Szótanulás, kapcsolatban az olvasmánnyal és etymologikus csoportokban. — Hetenként egy óra írásbeli dolgozat a syntaktikai szabályok és a tanult szók be-gyakorlására.

Történelem, heti 4 óra. Magyarország története és az osztrák-magyar monarchia politikai földrajza.

Phisikai földrajz, heti 2 óra. A matematikai és phisikai földrajz elemei.

Számтан, heti 3 óra. Az összetett hármasszabály. Kamatszámolás. Határidő számolás. Lánccszabály. Az arányos osztás. Elegyítési feladatok.

Rajzoló geometria, heti 2 óra. Planimétriai szerkesztések. Az össze-

illőség, symmetria, hasonlóság és területmeghatározás kibővítése s az idevágó egyszerűbb constructiv feladatok. A kör s az idevágó legegyszerűbb constructiv feladatok. A geometria alkalmazása a rajzolásnál és mérésnél, u. m. az idomok másolása, a térképrajzolás stb.

Tornázás, heti 2 óra. L. I. oszt

IV. osztály. Vallástan, heti 2 óra. A katolikus szertartástan.

Magyar nyelv, heti 4 óra. a) Nagyobb epikus olvasmány: Arany János Toldi-ja. Az olvasmány tartalmán kívül a mű szerkezete és a költői stílus sajátága is megvilágítandó. Prózai olvasmány: Leírások és elbeszélések, u. m. tárgyrajzok, jelenetek, jellemrajzok, könnyebb életrajzok. b) A stílus általános törvényei. A prózai és költői stílus különbségei tüzetesen. A mértékes vers ismertetése. c) Két hetenkint egy írásbeli házi dolgozat, melyben a költői olvasmány tartalmát vagy kisebb leírásokat, elmélgedéseket, melyekhez az iskolai olvasmány nyújt anyagot, kell írásba foglalni. Feldolgozásuk módja az iskolában előre megbeszélendő.

Német nyelv, heti 3 óra. Az összetett szerkezetű olvasmányok taglalása. A mondatban elemeinek és a szóképzéstannak kiegészítése, a német nyelvtan rendszeres áttekintésével kapcsolatban. Szótanulás etymologikus csoportokban; fordítás és elemzés, mint a III. osztályban.

Latin nyelv, heti 6 óra. Összefüggő történeti olvasmány alapján az összetettebb mondat szerkezet, az *oratio obliqua*, a latin *periodus* gyakorlati ismertetése. A mondatból a függő mondatoknak s a mód- és időtannak rendszeres ismertetése. Szótanulás, írásbeli dolgozat, mint a III. osztályban.

Történelem, heti 3 óra. Az ókor története, különösen a görög és a római történet a császárság megalapításáig.

Természetrész, heti 3 óra. Az ásványtan és földtan elemei. Bevezetésül chemiai előismeretek. Ásványtan: A közéletben használatos ásványok ismertetése külső (alaki és phisikai), valamint chemiai tulajdonságaik szerint. Földtan: A kőzetek általánosan elterjedt fajai. A földtani főbb tényezők. A föld multja általános vonásokban.

Mennyiségtan, heti 3 óra. Bevezetés a betűszámokban. Összeadás és kivonás egész számokkal. Sokszorozás egész számokkal; kiterjeszkedve a kéttaguak négyzetének és köbének képzésére. Osztás egész számokkal; a geometriai haladvány mint osztás eredménye. Ugyanazon műveletsorozat törtszámokkal. Első fokú egyenletek egy ismeretlennel, kiterjeszkedve az arányok tanára.

Rajzoló geometria, heti 2 óra. Planimetriai szerkesztések folytatva: a kúpszeletvonalak. Egyszerűbb tárgyak (épitmények) homlok- s alaprajzának, valamint metszeteinek ismertetése.

Tornázás, heti 2 óra. L. I. oszt.

V. osztály. Vallástan, heti 2 óra. A katolikus alap- és ágazatos hitan az apostoli hitvallás alapján.

Magyar nyelv, heti 3 óra. a) Költői olvasmány: Románzcok, balladák és lyrai költemények. Tartalmi magyarázatuk mellett szerkezetük megértetése; befejezésül rendszeres verstan. Prózaí olvasmány: Beszélgetések, levelek, kisebb értekezések és kisebb szónoki művek. b) Írásművek szerkesztésének általános szabályai. c) Havonkint egy írásbeli házi dolgozat. A feladat feldolgozása ez osztálytól fogva mindinkább önállóan a tanuló szabad munkája lesz, de tárgya mindvégig a legfelsőbb osztályig vagy az iskolai vagy a kijelölt magán olvasmánnyal kapcsolatban tartandó. Az V. osztályban azonban a feladat dispositiója még, mint előbb, közös iskolai megbeszélés tárgyát képezze.

Német nyelv, heti 3 óra. Válogatott románzcok Herder Cid-jéből, vagy egyéb könnyebb költői elbeszélések. Nyelvtani és mondattani ismétlések; nagyobb prózaí művek olvasása. Havonkint egy írásbeli gyakorlat, még pedig vagy az olvasmányok tartalmának német nyelven való elmondása, vagy magyar próza fordítása németre.

Latin nyelv, heti 6 óra. a) Prózaí olvasmány: Livius, egységes egészlet alkotó részlet. A tárgyi, tartalmi magyarázat mellett gond fordítandó a stilus sajátosságaira is, és az év végével, mind a tárgyalt kor régiségeire vonatkozó ismeretek, mind az író legjellemzőbb sajátosságait feltűntető észrevételek kellő módon csoportosítandók. b) Szóbeli stilus-gyakorlatok az olvasmányokhoz fűződnek; azonfelül havonkint két írásbeli dolgozat magyarból latinra, tekintettel a latin stilus begyakorlására és a nyelvtani szabályok ismétlésére. c) Költői olvasmány: lyrai szemelvények, velők kapcsolatban a metrikai ismeretek bővítése. d) Házi munkásság: az olvasásra való pontos előkészület a tanár utasítása szerint.

Görög nyelv, heti 5 óra. Az alaktan elemei, megfelelő olvasmánnyal. Két hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

Történelem, heti 3 óra. Európa története Amerika felfedezéseig. A római császárság és bukása; a kereszténység eredete és terjedése. A népek nagy vándorlása, s az annak folytán keletkezett új államok. Az izlam eredete és terjedése. A pápaság, a hűbériség és a kereszties hadjáratok. A középkori intézmények bomlása.

Természetráajz, heti 2 óra. Növénytan. A növények külső tagoltsága (a mennyire lehet, élő példányokon.) Linné seregeinek ismertetése. A növények szervezete és életfolyamata főbb vonásaiban. Az ismertetett növények a természetes rendszernek megfelelőleg. Kiválóbb figyelembe veendő a közönségesebb fák, az ipari és gazdasági nyövények. — Végül a növények földrajzi elterjedése.

Mennyiségtan, heti 4 óra. Algebra: Kéttaguak magasabb positiv egész hatványai (Pascal-féle háromszög). Számtani haladvány. Négyzetgyök és az ismeretlenek kiszámítása másodfoku egyenletekben. Köbgyök. Számolás gyökmennyiségekkel. — Elsőfoku egyenletek két és három ismeretlennel.

Geometria: A planimetria főtételei (kihagyva mindazon tételeket, melyek a tárgyalás rendszeres menetének megértésére nem szükségesek).

Tornázás, heti 2 óra. A) Rendgyakorlatok. a) A katonai rendgyakorlatokból a szakasz felállítása és egyszerű mozdulatai, gyors lépés és futás közben is, gyakorlandók. b) A tornázó rendgyakorlatokból az I—IV. osztályban felsorolt rendgyakorlatok lehető változatos összetételei, melyek mint felvonulások a sortest alakítására s különösen a szabadgyakorlatok véghezvitelére alkalmasak. B) Szabadgyakorlatok. 1. Állások és taggyakorlatok különféle összetételekben, szigorú tekintettel a plastikai alakzatokra, a gyors mozgásra és — nehezebb kézi szerek használatával — az izmok fokozott működésére. (A kézi szerek: súlyzók, vasbot, buzogány.) 2. Továbbhaladó gyakorlatok összekötve taggyakorlatokkal, egymásután és egyidőben: kitartó futás 15 perczig, gyors futás 125 méter távolságra gyakorlandó. Szökdelések állás-cserével és kargyakorlatokkal. 3. A szabad birkózás különféle nemei. 4. Társas gyakorlatok: pyramisok, csoportozatok. C) Szergyakorlatok. Magas- és távolugrás (szilárd akadályokon át is, kézi szerekkel is). Mélyugrás állásból és függésből ($1\frac{1}{2}$ —2 testmagasságnyról). Rohamugrás (a deszka 60 fokig emelhető). Rúdugrás, bak- és lóugrások. A mászás nehezebb nemei, kitartó mászás. Gyakorlatok a rézsutos és vízszintes létrán (a felső oldalon is). Magas nyujtón az alapgyakorlatok, alacsony nyujtón alugrások. Korláton nyiktámaszban is, gyűrűhintán függésben és támaszban. Kívánatosak az ugróasztalon és rugódeszkán való gyakorlatok, továbbá a gerely- és kődobás, a súlyemelés és a korong (discus)-vetés. D) Kirándulások alkalmával a labdázás, kitartó járás, lóvagyjátékok és a természeti akadályok legyőzése különösen gyakorlandók.

VI. Osztály. Vallásban, heti 2 óra A kath. ágazatos hittan.

Magyar nyelv, heti 3 óra. a) Költői olvasmány: Dráma, Shakespeare-től Coriolanus. A tartalmi magyarázat mellett a drámai szerkezet megértése. b) Rhetorika, a prózai műfajok elmélete, tekintettel történeti fejlődésükre, főleg a görög, latin és magyar irodalomban. Megfelelő szónoki művek és rhetorikai értekezések olvasása. c) Feladatok, I. V. osztály.

Német nyelv, heti 3 óra. Válogatott balladák (Bürger, Goethe, Schiller, Uhland), elbeszélések, lyrai költemények; velök kapcsolatban a verstani ismeretek kiegészítése, tekintettel a magyar és latin verstanból szerzett ismeretekre. Írásbeli dolgozatok mint az V. oszt.

Latin nyelv, heti 6 óra. a) Költői olvasmány: Vergilius Aeneise. b) Prózai olvasmány: Livius olvasása folytatólag, vagy Sallustius egyik műve, azonfelül Cicero egy-egy könnyebb beszéde. c) Tartalmi és stílus-magyarázat, gyakorlatok s házi munkásság, mint az V. osztályban.

Görög nyelv, heti 5 óra. Az alaktan befejezése és a mondattan főbb pontjai, Xenophon-féle olvasmánynyal (kül. a Memorabiliákból). Kéthetenként egy írásbeli iskolai dolgozat.

Történelem, heti 3 óra. Az újkor története. A fölfedezések, a tudomány és művészet ujjáéledése. A vallási reform. A vallási és nemzeti háborúk. A fejedelmi absolutismus kora. A francia forradalom és Napoleon kora. Politikai mozgalmak 1848-ig.

Természetrész, heti 3 óra. Állattan. Az állatok élete és szerveik általában. A szervek berendezése alapján az állat-törzsek (typusok) és az egyes osztályok főbb képviselőinek leírása, tekintettel a gyakoribb állatleti jelenségekre. — Végül az állatok földrajzi elterjedése.

Mennyiségtan, heti 3 óra. Algebra: A hatványozás általánosítása. (Negatív kitevők és alkalmazásuk a 10-es számrendszerben; törtkitevők). Brigg-féle logaritmikusok. Műveleti szabályok, logaritmikusok kiszámítása és számítás logaritmikusokkal. Geometria: a) Síkháromszög. A hegyes szög függvényei, kapcsolatban a derékszögű háromszög kiszámításával. A szögfüggvények értelmezése tetszés szerinti szögekre. Szögek összegének és különbségének függvényei. Ferde szögű háromszögek. b) A pont koordinátái. Két pont távolsága. Egyszerű algebrai kifejezések graphikai ábrázolása.

Tornázás, heti 2 óra. L. V. oszt.

VII. Osztály. Vallástan, heti 2 óra. A kath. erkölcsstan.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Poetika, a költői műfajok elmélete, tekintettel történelmi fejlődésükre, főleg a mintakul szolgált remekművek taglaló ismertetése. — Költői magánolvasmány mellett megfelelő aesthetikai és poetikai értekezések iskolai olvasása. Feladatok, I. V. osztály.

Német nyelv, heti 3 óra. Goethe, Hermann und Dorothea; Schiller, Wilhelm Tell vagy a drámai költészet megfelelő más terméke. (pl. Lessing, Minna von Barnhelm.) Írásbeli dolgozat mint az V. oszt.

Latin nyelv, heti 6 óra. a) Ciceronak rhetorikai és poetikai tekintetből nevezetesebb beszédei; néhány a kort jellemző levele. b) Vergilius folytatva, vagy haladottabb osztályoknál a tanár vezetése mellett gyorsabban olvasva Plautus vagy Terentius egy comoediája. c) Magyarázat, stílusgyakorlatok és házi munkásság, mint az V. osztályban.

Görög nyelv, heti 5 óra. Homeros olvasása; az ion dialektus alaki különbségei.

Az év második részében esetleg válogatott helyek Herodotusból, különösen nyelvi szempontból. Kéthetenként egy írásbeli iskolai dolgozat.

Politikai földrajz, heti 2 óra. A történelmi tanítás befejezéseül politikai földrajz, különösen Európa és Amerika államai viszonyainak általános tárgyalása.

Természettan, heti 4 óra. Mechanika. Hangtan és fénytán.

Mennyiségtan, heti 3 óra. Algebra: A másodfoku egyenletek teljes elmélete. A geometriai haladványok és alkalmazásuk (pl. tüke és lakosság-felzaporodás, szabadesés.) A végtelen geometriai haladvány, különös

tekintettel a szakaszos tizedes törtekre. Geometria: Stereometria. Azon bevezető fogalmak és tételek, melyek a felszín és köbtartalom kiszámítására szükségesek. Szögletes testek (a prizmatoid kizárásával.) A henger, a kúp és a gömb.

Tornázás, heti 2 óra L. V. oszt.

VIII. osztály. Vallástan, heti 2 óra. A kath. egyház története Krisztustól napjainkig.

Magyar nyelv, heti 3 óra. A magyar irodalom fejlődésének áttekintése: A régibb irodalomnak Bessenyeiig való rövid tárgyalása után, főleg az újabb irodalom tüzetes ismertetése, nevezetesebb irodalmi jelenségek méltatása és a főbb irányok megjelölése mellett. Irodalmi és irodalomtörténeti tanulmányok olvasása. Feladatok I. V. oszt.

Német nyelv, heti 2 óra. Goethe, Iphigenie auf Tauris; vagy Goethe és Schiller más drámája (pl. Egmont, Wallensteins Tod.) Írásbeli dolgozat mint az V. oszt.

Latin nyelv, heti 5 óra. a) Horatius, néhány jellemző satira, epodos, óda, epistola (ezek közt különösen az Ars poetica). b) Összefüggő részek Cicero philosophiai műveiből. (De officiis, De finibus bonorum et malorum,) — vagy: Tacitus: Annales, vagy: Historiae, némi kerek egészlet képező részlet. c) Tárgyi és stilus-magyarázat mint előbb; írásbeli feladatul fordítás helyett az olvasmányra vonatkozó önálló latin dolgozat is adható.

Görög nyelv, heti 4 óra. Homeros folytatva; azonfelül szemelvények Platonból. Kéthetenként egy írásbeli iskolai dolgozat.

Történelem, heti 3 óra. Magyarország története tekintettel a társadalmi és állami viszonyok fejlődésére.

Természettan, heti 4 óra. Hőtan, az anyag szerkezetére vonatkozó főbb chemiai fogalmak; elektromosság, mágnesség. A kosmographia elemei.

Mennyiségtan, heti 2 óra. Combinációk és binomialis együtthatók. Permutációk és variációk. A matematika főbb tanainak ismétlése.

Bölcsészeti előtan, heti 3 óra. A psychologia és logika elemei. A testi és lelki élet különbsége. A lelki jelenségek főbb csoportjai. Az értelmi fejlődés. A logikai formák. A tudományok felosztása és a főbb módszerek.

Tornázás, heti 2 óra. L. V. oszt.

A tanrendszert illetőleg: Már fentebb láttuk, hogy az 1868-ban kiadott rendtartás ismételten, így az 1876. évben, majd 1890-ben is módosulást szenvedett. Ez alapon a jelenben az iskolai év szeptember hó 1-én kezdődik, a beiratások pedig 1890. óta nem aug. 3 utolsó napján, hanem szept. első 3 napján történnek. Vannak nyilvános és magán tanulók.

Az 1883. XXX. trvczikk 10. §-a értelmében az első osztályba csak oly tanulók vehetők fel, kik életök 9. évét már betöltötték (12 évesnél idősebb tanuló felvétele felett a tanártestület határoz,) és vagy arról, hogy

a népiskola négy alsó osztályát jó sikerrel végezték, nyilvános népiskolától nyert bizonyítványt mutatnak elő, vagy felvételi vizsgálaton igazolják, hogy hasonló mértékű képzettségük van. A felvételkor tartozik a tanuló felmutatni születési bizonyítványát, továbbá orvosi bizonyítványt arról, hogy mikor volt utolsósor beoltva s mily eredménnyel. Egyik elvégzett osztályból a következő felsőbb osztályba csak azon tanuló léphet, ki az előző osztály rendes tantárgyaiból — ide nem számítva a szépírást és tornázást — legalább is elégséges osztályzatot kapott. A ki egy tantárgyból nyer elégtelen tanjegyet, a tanártestületi, a ki két tantárgyból, az felsőbb tantárgyhatósági engedéllyel tehet javító vizsgálatot minden év aug. 3. utolsó napján. A több tantárgyból bukott tanuló osztályismétlésre utasítatik. Az olyan tanulónak, ki mint ismétlő ujjal megbukik, mivel az ilyen semmi biztosítékot sem nyújt a továbbhaladásra, és mivel az osztály harmadszori ismétlése a középiskolai törvény szellemével is ellentétben áll, — a vall. és közokt. m. kir. ministerium 1888. jan. 4. 49715/87. sz. a. kelt rendelete értelmében az osztály másodszori megismétlése ezentúl meg nem engedhető. A javító vizsgálatot más tanintézetnél csak miniszteri engedéllyel lehet letenni.

A tanítás folyama az egész tanéven keresztül megszakítás nélkül halad a helyi tanterv illetve állandó tanmenet, s az évharmadonkint tartott módszeres értekezletek határozatai értelmében. A tanulmányi eredmény megállapítására és biztosítására szolgálnak az ellenőrző tanácskozmányok és pedig évharmadonkint 2—2. Az évi tanfolyam, mint már láttuk, 1876. óta három időszakra osztatott és pedig az I. és II. évharmadoknál a karácsony- és husvétal mint határpontokkal. 1890. óta azonban az I. időszak tartama: szept. 1—decz. 23., a II. decz. 23—márcz. 31.; a III. márcz. 31—jun. 30. Minden év végén június hó második felében nyilvános vizsgálat tartatik és pedig a tantárgyakból alkotott csoportokban. A vizsgálaton minden tanuló felel, de nem okvetlenül minden tantárgyból; azonban az elégtelen és kétes előmenetelű tanulók mindenestre felhivatnak az illető tárgyból, mivel a vizsgálati felelet befolyással van az érdemjegy végleges megállapítására. Az I. és II. időszak végén a szülők által láttamozandó Értesítőt kapnak a tanulók, év végén pedig az igazgató és osztályfőnök által aláírt és a gymn. pecséttel ellátott bizonyítványt, mely tanulmányi előmenetelük és magaviseletük osztályozását az előző szakaszban említett érdemjegyek szerint tartalmazza. A heti órák száma a jelen időben a 4 alsó oszt. 28, a 4 felső oszt. 30. Az általános osztályozás, valamint a számszerinti sorozás teljesen megszűnt. Mint rendkívüli tantárgyak szerepelnek intézetünknel a jelenben: a szerb nyelv, (a szerb tanulókra nézve kötelezőleg), francia nyelv, műének, gyorsírás, és meg-megszakítással a szabadkézi rajz.

A tankönyveket illetőleg: az időközben használt tankönyvek teljes jegyzékét csak a hetvenes évek közepétől kezdve kiadott iskolai értesítők

ben találhatjuk. Mily könyveket használtak régebben, arról részben a tanári tanácskozmányok jegyzőkönyveiből, részben a felső tanhatóságoktól leérkezett hivatalos rendeletekből értesülünk. Ezekből kitűnik, hogy régebben is, épen úgy mint a jelenben, csakis a kormányhatóságok által engedélyezett tankönyvek alapján történt a tanítás, eltekintve attól, hogy eleinte, különösen pedig a gymnasium alapítása idejében, némely tantárgyakat kézirat után tanítottak.

6.

Állandó tanmenet.

Az előbbiekből látható, hogy a tantervek, aránylag rövid időközökben sok változáson mentek keresztül. És ez igen természetes. Mert a tanterv és az ezt követő utasítások főként a tananyag részleteire nézve oly tanintézeteket tartanak szem előtt, melyek minden tekintetben normalis viszonyok között vannak. Oly tanintézeteknél tehát, melyek a tanári testületek alakulását, vagy a tanulók előképzettségét, tannyelvi ismereteit illetőleg, vagy bármi más tekintetben sajátos viszonyok között vannak, úgy az utasítások mint maga a tanterv is módosítást igényel. Ez okból a vall. és közokt. m. kir. ministerium felszólította a tantestületeket, hogy az általános tanterv keretén belül, tekintetbe véve a már megállapított helyi tanterveket, *állandó tanmenetet* készítsenek. Ez intézetünknel az 1888/9. évben meg is történt, és a felső tanhatóság által jóváhagyatva, az 1889/90. isk. évben életbe is lépett, és a tanítás gymnasiumunkban azóta állandóan e tanmenet szerint történik. Ez állandó tanmenet a következő:

I. osztály.

Hittan, heti 2 óra. A hitről, a hit tulajdonságairól. Az apostoli hitvallásról.

Magyar nyelv, heti 6 óra. Olvasás, magán és mássalhangzókra, s a szótagok elválasztásának begyakorlására (4 hét). A jelentő, kérdő és felkiáltó mondatok és a mondatrészek általában (3 hét). A különféle beszédrészek (2 hét). Az ige mint állitmány, a személyek és személyragok, a névszó mint állitmány (2 hét). A névszó mint alany és a különféle névmások (2 hét). Ismétlés (1 hét). A névszó mint tárgy (1 hét). A helyhatározók; a névmások, határozók, határozók raggal és névutóval (3 hét). Az állapot, eredet-, véghatározók (2 hét). Ismétlés (1 hét). A mód-, ok- és célhatározók (2 hét). Az időhatározók (2 hét). A melléknévi, értelmező és birtokos jelzők, a birtokoszó és birtokos névmások (2 hét). Ismétlés (1 hét). A névszó és ige-utóval (1 hét). A szóképzés, nevezetesebb ige- és névszóképzők s azok jelentése (2 hét). Az igeragozás. Az állítás és cselekvés módja, ideje, az alanyi és tárgyias ragozás (3 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Latin nyelv, heti 7 óra. Az olvasás begyakorlása, a hosszú és rövid szótagok, a hangsúly és a szótagok elválasztása (3 hét). Az *a* tövű nevek ragozása és a nemekre vonatkozó szabályok (2 hét), Az *o* tövű nevek ragozása, a főbb kivételekkel (1 hét). Az *a* és *o* csoporthoz tartozó melléknevek s azok egyeztetése, s az *u* tövű nevek ragozása és neme (1 hét). Az *e* végű tövek ragozása és neme (1 hét). Az *i* végű tövek ragozása, a nevekre vonatkozó szabályok a több kivételekkel, az esetkivételek, hol megmarad a tö *i* végbetűje; az *i* csoporthoz tartozó melléknevek, tekintettel az abl. sing. s gn. pluralisára (3 hét). Ismétlés (1 hét). A mássalhangzós tövű nevek ragozása, azok nemére vonatkozó szabályok és kivételek (3 hét). Locativus és vocativus (1 hét). A praepositíók (2 hét). Ismétlés (1 hét). A melléknevek fokozása a melléknévekkel, melyek nem a tőhöz kapják a fokképzőket ($2\frac{1}{2}$ hét). Adverbiumok képzése a kivételekkel ($1\frac{1}{2}$ hét). A számnevek, azok használata (3 hét). Ismétlés (1 hét). A névmások (2 hét). A cselekvő és szenvedő igeragozás (5 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Földrajz, heti 4 óra. Magyarország alföldjei (5 hét). A Dunántuli dombvidék, a Duna és Dráva köze, a tengerpart és vidéke (4 hét). Magyarország felföldjei (6 hét). Ismétlés (2 hét). Európa általában. Fekvése, tengerei, tagozata, hegy és vízrendszerei, éghajlata, terményei (8 hét). Ismétlés (1 hét). Az austriai örökös tartományok (3 hét). Európa többi államai (6 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Számтан, heti 3 óra. Természetes számsor. Tizes számrendszer, római számírás. A négy alapmivelet egész számokkal (7 hét). Ismétlés (1 hét). A közönséges törtek, mint megnevezett számok; a négy alapmivelet törtekkel a forint és részei alapján (3 hét). Időszámítás. A kelet kiszámítása. Feladatok a munka köréből (3 hét). Ismétlés (1 hét). Méterrendszer és tizedes törtek, a hosszúságmérték, területmérték. A négy alapmivelet tizedes törtekkel. Űrmérték, súlymérték. Szorzás, osztás törtekkel. Az ár kiszámítása (8 hét). A törtek nemei, a törtek értékének változása, egyenlő értékű törtek (5 hét). Ismétlés (2 hét). Oszthatóság, törtszámok és összetett számok. Különnemű törtek összeadása, kivonása (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Rajzoló geometria, heti 3 óra. A háló. Az egyenes és pont. Irányvonalak. A négyzet. A négyzet negyede és négyszerese. A négyzet átlója. Egyenszáru derékszögű háromszög. A négyzet kettese és fele. A téglalap. Általános derékszögű háromszög (10 hét). A háromszöges háló. Egyenlő oldalú és minta háromszög. Szabályos hatszög. Szabályos nyolcszög. Általános egyenszáru háromszög (4 hét). Ismétlés (1 hét). A rhombus, deltoid és általános háromszög. Az általános egyenközény. Egyenszáru trapéz, általános trapéz. Általános négyszög (5 hét). Ismétlés (1 hét). A négy alapmivelet távolságokkal. A szög és kör. A szög nemei, a kör részei, a szög-

párok. A négy alaplívelet szögekkel. A kör rectificatiója. Rokonidomok (8 hét). Ismétlés (1 hét). Területmérés. Négyzet, téglalap, rhombus, általános egyenköz területe. A háromszögek, sokszögek és szabályos idomok területe (4 hét). Általános ismétlés (2 hét).

Szépírás. heti 1 óra. A tanterv szerint: Folyó magyar és német írás az egész éven át.

Tornázás, heti 2 óra. A tanterv szerint a) rendgyakorlatok, b) fegyvergyakorlatok, d) játékok.

II. osztály.

Hittan, heti 2 óra. A parancsolatokról. Az Isten tizparancsolata. Az anyaszentegyház ötparancsolata. A parancsolatok megszegése. Az erény és keresztény tökéletesség. Az ószövetség története.

Magyar nyelv, heti 5 óra. Az „ikes“ és „iktelen“, — valamint a szenvedő és változó tövü igék ragozásának ismétlése és begyakorlása. (5 hét) Az állapot-, eredet-, vég- és részes határozók befejezése (3 hét). Ismétlés (2 hét). Összetett mondatok s azok részei, a mellérendelt mondatok, az összevont mondatok (6 hét). Alárendelt mondatok, ú. m. alanyi, tárgyi, határozó mondatok (6 hét). Állapot-, eredet-, vég-, mód-, ok-, célhatározó és jelző mondatok (4 hét). Ismétlés (2 hét). Körmondatok (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (4 hét).

Latin nyelv, heti 7 óra. Bevezető ismétlések, és pedig a declinációk, melléknevek, számnevek és névmások (4 hét). A cselekvő, szenvedő, deponens igének és a conjugatio periphrasticának ismétlése és begyakorlása (4 hét). Ismétlés (2 hét). Az imperfectum, perfectum és supinum tö tárgyalása (2 hét). Az igék perfectuma és supinuma csoportosítva az imperfectum tö végződése szerint: a) Magánhangzós csoport (3 hét). b) Mássalhangzós csoport (3 hét). Tőváltoztató és hiányos igék (3 hét). Ismétlés (3 hét). Kötőszók és indulatszók (1 hét). Szóképzés (2 hét). Igeképzés, az összetett fő- és melléknevek, valamint összetett igék tana (2 hét). Ismétlés (2 hét). A hangváltozások, u. m. a magánhangzók és mássalhangzók változásainak ismertetése (2 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Földrajz, heti 4 óra. Ázsia fekvése, törzse, tagjai, tengerei, felföldjei, hegyei, síkságai, szigetei, elzárt medenczéi, folyói és éghajlata (4 hét). Ázsia terményei, állatai, lakosai. Ázsia államai és nevezetesebb városai: Ázsiai Oroszország, Török-Ázsia, Arábia, Irán, Elő-, Hátsó- és Sziget-India, China, Japán (4 hét). Ismétlés (2 hét). Afrika fekvése, nagysága, alakja, tengerei, körrajza, öblei, szigetei, folyói, tavai, zárkozottsága, éghajlata, belső tagoltsága (4 hét). Afrika növény- és állatvilága, népei. Afrika államai és nevezetesebb városai: Berber államok, Egyptom és a felső Nilus országai; a közép-nyugati és déli államok; szigetek (3 hét). Ismétlés (2 hét). Amerika fekvése, tengere, alkotó részei, körrajza, tagjai, felföldjei, hegyei,

síkságai, folyói, folyamrendszerei, éghajlata (4 hét). Amerika növény és állatvilága, lakosai; felfedeztetése és gyarmatosítása. Észak-, Közép- és Dél-Amerika államai (4 hét). Ismétlés (2 hét). Ausztrália fekvése, alakja, körrajza, belső vidékei, éghajlata, ásvány-, növény- és állatvilága, lakosai. A gyarmatok. Belső és külső szigetek, ezek lakói (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Számтан, heti 4 óra. A számvetésben kínálkozó előnyök. Végtelen tizedes törtek és azok átszámítása. Korlátolt pontosságú számvetés. Régi hazai mértékek. A régi és az új mértékek átszámítása. A javítás. A négy alapművelet korlátolt pontossággal (7 hét). Ismétlés (1 hét). Arányosság; kettőstétel. Olaszgyakorlat (6 hét). Ismétlés (1 hét). Az arányok, aránylatok, kettőstételi feladatok megfejtése arányok és aránylatok segítségével (13 hét). Ismétlés 2 hét). A százalékszám kiszámítása. A százalék kiszámítása. Az összeg kiszámítása; százalékszámítás százra és százba (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Rajzoló geometria, heti 3 óra. A kocka. A négyzetalpu egyenes oszlop. Az egyenszárú derékszögű háromszögalapu egyenes oszlop. A téglalapú test és az általános derékszögű háromszögalaku egyenes hasáb (6 hét). Ismétlés (1 hét). A négyzetalpu ferde oszlop. Az egyensz. derékszögű háromszögalapu ferde oszlop. A téglalapú ferde oszlop. Az általános deréksz. háromszögalapu ferde oszlop. A hasábok általán. A henger (6 hét). Ismétlés (2 hét). A szabályos testek; a gúla és a kúp. A gömb (5 hét). Ismétlés (1 hét). A lapok. Az egyenes és a sík abszolút és relatív fekvése a térben. A lapszög; a testszög. Rokontestek. A testek szimmetriája (4 hét). Összefoglaló ismétlés (2 hét). A négyzet tagozása. Szincombinációk. A háló távlati képe. A padozatdiszitmények távlati képe. A négyzet, kör, négyzetes oszlop, gúla, henger, kúp képei. Szögletes és gömbölyű testek árnyékolása. Távlati combinációk (7 hét). Ismétlés (2 hét).

Szépírás, heti 1 óra. A tanterv szerint magyar és német folyó írás a rythmus és harmonia elérésére egész éven át.

Tornázás, heti 2 óra. A tanterv szerint: a) rendgyakorlatok, b) szergyakorlatok, c) szabadgyakorlatok, d) játékok.

III. osztály.

Hittan, heti 2 óra. A malaszt, szentségek, szentelmények, imádság, az egyház szertartásai és szokásai. Új-szövetség.

Magyar nyelv, heti 4 óra, 2 óra olvasmány, 2 óra nyelvtan. Bévzető ismétlés (1 hét). A hangok felosztása, változásai, leírása (4 hét). A hangtan összefoglaló ismétlése (1 hét). Az igék és névszók nemei (4 hét). A rokontermü szók (1 hét). A jelentés tan összefoglaló ismétlése (1 hét.) Az összetétel (1 hét), a szóképzés (2 hét). A ragozás (3 hét). Az alaktan összefoglaló ismétlése (1 hét). Az egyszerű mondat nemei; alany, állitmány, tárgy,

jelző (4 hét). A határozók tana (4 hét). Az egyszerű mondat összefoglaló ismétlése (1 hét). A mellérendelt, alárendelt és a körmondatok (4 hét). Az összetett mondat összefoglaló ismétlése (1 hét). A hangsúlyos versről alkalmilag mondottak összefoglalása (1 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Német nyelv, heti 3 óra, változtatva olvasmány s nyelvtani begyakorlás. Kiejtés, olvasás, írás begyakorlása (2 hét). Főnév, melléknév, névmás és számnév ragozása (4 hét). Ismétlés a névszó ragozásának összefoglalására (1 hét). Az igeragozás főbb részeinek begyakorlása, kiterjeszkedve a mód-jelző ragokra s a hangváltásokra (6 hét). Az igeragozás schematicus összefoglalása (1 hét). Ismétlés, a névszó és ige hangtani változásai összefoglalólag (1 hét). A névszó tüzetes tárgyalása alak és mondattani szempontból, kiterjeszkedve a névszóképzőkre is (4 hét). Összefoglaló ismétlés (1 hét). A segédigék és a gyengeigék ragozásának begyakorlása (3 hét). Az erős igék begyakorlása, az ige mondattani szerepe, igeképzés (5 hét). Az ige összefoglaló ismétlése (1 hét). A határozók, praepositíók és a kötőszók begyakorlása s összefoglalása (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Latin nyelv, heti 6 óra; 3 óra olvasmány, 2 óra nyelvtan, 1 iskolai dolgozat. Általános bevezető ismétlés (2 hét). A főnév, melléknév és névmás ismétlése, azok mondattani szerepe, főnévi és melléknévi képzők; a prosodiából a quantitas meghatározása a natura és a positione s az esetragok a quantitas szempontjából (3 hét). Az ige nemei, idők és módok, igenevek, infinitivus ismétlése, azok mondattani szerepe, az igeképzés; a prosodiából a személyragok quantitas (4 hét). A gerundium, supinum, participium ismétlése, azok mondattani szerepe, az igeképzés; az összetett főnevek, melléknevek és igék képzése, quantitasok, a versnemek, és a scansio (4 hét). A prosodia összefoglaló ismétlése (2 hét). A beszédrészek mondattani funkciójának összefoglaló ismétlése (1 hét). Az alany és állítmány mondattani funkciója, beleértve az idők és módok használatát az egyszerű mondat körében (5 hét). A tárgy mondattani funkciója (1 hét). A hely-, idő-, mód-, állapot-, ok, eredet, cél és véghatározók használata (8 hét). A határozók összefoglaló ismétlése (1 hét). A jelző használata (2 hét). Általános összefoglaló ismétlése (3 hét).

Történelem, heti 4 óra. A) A hunok és magyarok östörténete. A magyarok vándorlása: honfoglalás és külföldi kalandozás (3 hét). A kereszténység befogadása és a királyság megalapítása Szent István által. Pogány lázadások, és a külföldi befolyás elleni védelem kora Szent László és Könyves Kálmán. Külföldi telepítések és a görög befolyás. II. Endre és az arany bulla kora. A tatárjárás és ennek következményei. Összeköttetés a Habsburgokkal. Az Árpádház kihalt (5 hét). Összefoglaló ismétlés (1 hét). Róbert Károly és Nagy Lajos kora. Zsigmond és a Hunyadiak kora. A Jagellók

és a mohácsi vész (6 hét). Összefoglaló ismétlés (1 hét). Kettős királyválasztás; a reformatio terjedése és a török hódítás. Bocskay István, a bécsi és zsitvatoroki béke. Belállapotok a török hódoltság területén. Bethlen Gábor és a 30 éves háború kora. I. Lipót kora; az ország felszabadítása a török iga alól; az örökös királyság megalapítása. II. Rákóczy Ferencz és a szatmári béke (5 hét). Összefoglaló ismétlés (1 hét). III. Károly és a pragmática sanctio kora. Mária Terézia, II. József császár. Az alkotmány diadala II. Lipót alatt. I. Ferencz kora. Reformokra való törekvés és az alkotmányos jogok általánossá tétele 1848. Az absolutismus korának vázolója és az 1867-iki kiegyezés (5 hét). Összefoglaló ismétlés (1 hét). — *B*) A politikai földrajzból: Magyarország területe, alkatrészei, népségi, nyelvi, vallási, műveltségi viszonyai. A lakosok foglalkozása. Az ország alkotmánya, törvényhozás, igazságszolgáltatás, közigazgatás. Fiume és a társországok viszonya Magyarországhoz. Magyarország kapcsolata Ausztriával. Az osztrák örökös tartományok áttekintése (6 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Földrajz, heti 2 óra. *A*) Fizikai jelenségek. A természeti tűnemények általán; a testek halmazállapota és általános tulajdonságai (1 hét). A nehézség általában, a súly fogalma, nevei és meghatározása; a testek tehetetlensége; az erő fogalma és hatása; az erők összetétele és szétbontása; a súlypont és az egyensúly egyszerű esetei és feltételei; az egyszerűségek szerkezete és alkalmazása; a mozgás akadályai (3 hét). A szabadon eső és hajtott test mozgása, az inga és törvényei: a középértartó és a közép-pontfutó erő (2 hét). A cseppfolyó testek egyensúlya és mozgása (1 hét). A hő hatásai: a térfogat és halmazállapot megváltoztatása; a hőmérő és alkalmazása; a légköri levegő hőmérséke, légáramlás, légköri csapadékok; a hő közlése, vezetése és forrásai (3 hét). A világosságról általában; a fénysugár útja, megvilágítás és árnyék: a fény visszaverődése és törése; a testek színe; egyes légköri tűnemények (2 hét). Összefoglaló ismétlés (2 hét). Az elektromosságról: az elektromosság közlése, vezetők és szigetelők, az elektromosság elválasztása, megkötése és kiegyenlítése; az elektrofon és dörzsvillanygép bemutatása; érintkezési és légköri elektromosság (2 hét). A mágnességről; a mágnes tulajdonságai, a delejesítés módja, a föld mágnessége, az iránytű szerepe (2 hét). Az eddigiek összefoglaló ismétlése (2 hét). *B*) Math. és phis. földrajz: A föld alakja és nagysága, ábrázolása; geographiai hely-meghatározások (1 hét). A föld mint csillag (1 hét). A föld területe: A szárazföldek és tengerek eloszlása, kiterjedése; a földfelület függélyes tagoltsága, a tengerek rövid jellemzése, a föld belsejének és a szerves életnek hatása a földfelületre (3 hét). Ismétlés (1 hét). Légköri tűnemények, légáramlatok, csapadékok, a víz körutja a földön (2 hét). A föld szerves világa és emberfajai (1 hét). Régi és újabb nézetek a világrendszerrel, a nehézségi erő működése a világtérben, apály

és dagály, a napról, bolygókról, üstökösök és hullócsillagok (3 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Számтан, heti 3 óra. Bevezető ismétlés (2 hét). Összetett hármaszabályi feladatok megfejtése egységre hozatal után (2 hét). Összetett viszonyok és arányok és a viszonyok átalakítása (2 hét). Összetett hármaszabályi feladatok megfejtése viszonyok után. (3 hét). Kamat- és százalékszámítás. Tőke, határidőszámítás (3 hét). Lerovat. Váltóleszámítolás; középhatáridő és közép kamatláb kiszámítás (3 hét). Ismétlés (1 hét). Közös vagyonszerzés. Egyszerű társaság szabály, arányos osztás, összetett társaság szabály (2 hét). Közös vállalatok; részvénytársaságok, értékpapírok (2 hét). Ismétlés (1 hét). Vegyítés kiszámítása. Középtérték számítás. Kettőnél több fajnak vegyítése. Arany és ezüst ötvények. Vegyítő szabály alkalmazása (3 hét). Pénzrendszerek; új és antik pénzek. Pénzek átszámítása. Láncszabály (3 hét). Ismétlés (2 hét). Csillagidő, napidő, időegyenletek, naptárak, hónapok, holdévek. Antik időszámítás. Időkülönbségek a földön (4 hét). Általános ismétlés (3 hét).

Rajzoló geometria, heti 2 óra. A kör mint mértani hely. Adott távolságok szerkesztése. Távolságok összeadása és szorzások, távolságok kivonása. Párhuzamosak szerkesztése (4 hét). Ismétlés (1 hét). A rhombus tulajdonságán alapuló szerkesztések. Négy alapmivelet szögekkel. A derékszög szerkesztése. A derékszögű háromszögnek egy új tulajdonsága. Egyenszárú és szabályos háromszögek és ferde nyelk szerkesztése (8 hét). Három-, négy- és négy-nél több helynek térképe. Trianguláció. A koordináták módja (8 hét). Visszatekintés a három- és négyszögekre (1 hét). Az egyenes vonalú síkidomok átalakítása. Idomok osztálya (5 hét). Összefoglaló ismétlés (1 hét). A négyzet tagozása körívvel. Stylizált virágkelyhek. Rimgyakorlatok leveleken és lombokon. A négyzet betöltése symmetricusan forduló virágkelyhekkel és lombokkal (4 hét). Ismétlés (2 hét).

Tornázás, heti 2 óra. A tanterv szerint: a) rendgyakorlatok, b) szergyakorlatok, c) szabadgyakorlatok, d) játékok.

IV. osztály.

Hittan, heti 2 óra. A katolikus szertartástan.

Magyar nyelv, heti 4 óra; 3 óra olvasás, 1 óra elméleti taglalás. Az egyszerű stílus kellekei, különös tekintettel a stílisztika azon szakaszára, mely az előadás értelmességére, világosságára, a nyelv tisztaságára és szabátosságára, helyes megválasztására a szavaknak és a mondatnak, és a mondatfűzésre vonatkozik (10 hét). Ismétlés (2 hét). Egyenkinti és beható tárgyalása az idegenszerűségeknek, azok helytelenségének kimutatása és az igaz magyar kifejezési módnak kimutatása (5 hét). Ismétlés (1 hét). A népstílus kellekei és pedig az élénkség (szó- és gondolatalakzatok), a szemléltethőség (festés hangokkal, szókkal és kifejezésekkel). Arany „Toldi”-jából olvasta-

tik az I—X. ének (14 hét). Ismétlés (2 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Német nyelv, heti 3 óra. Alaktani ismétlés. Helyesírástan, mondattan, a mondatok alapja, az alanyi szó. Az állítmány és kiegészítője. Az egyszerű mondatok graphicus megjelölése, az egyszerű mondatok szórendje. Az igeidők használata. A tárgy. Az adverbialis határozók. A jelzők. A névelő használata (9 hét). Ismétlés (2 hét). A mellérendelt önálló mondatok, kapcsolt, elválasztott, ellentétes, következtető, magyarázó mondatok. Az alárendelt mondat. Alanyi mondat, állítmánykiegészítő mondat, tárgy-mondat. Az alanyi és tárgyi mondat megfelelő mondatrészsze való átalakítása. Idéző mondat, egyenetlen kérdés, helyhatározó mondat. Időhatározó mondat, ennek mondatrészsze való átalakulása (8 hét). Ismétlés (2 hét). Módhatározó mondat, következményes mondat, ezeknek mondatrészsze való átalakulása. Ok- és célhatározó mondat, ezek rövidítése. Alárendelt mondatok és körmondatok. Az összetett mondatok szórendje (13 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Latin nyelv, heti 6 óra. Az összetett mondatokról szóló tan a függő beszédig bezárólag. És pedig: a mód- és időtan; a függő kérdés. a hely-, idő-, mód- és álhathatározói mondatok. Hasonlító, föltétes, megengedő és ellentétes mondatok. Ok-, eredet-, cél-, véghatározói és jelzői mondatok. Liviusból olvastatik C. Marcus Coriolanus. Lex agraria. Fabii, Appius Claudius (14 hét). Ismétlés (2 hét). Független beszéd. A független beszédben juttat fő és mellékmondatok, az utóbbiak consecutiója; az egyenes beszédben beszélő személyek megjelölése a független beszédben. Liviusból olvastatni fog: „L. Quinctius Cincinnatus.“ (3 hét). A szórend a mondatokban és mondatok rendje (2 hét). A szép stílus sajátosságai (2 hét). A római pénz- és időszámolás (2 hét). Ismétlés (1 hét). A verstan rendszeres tárgyalása. A szótagok időmennyisége, a vers alkatrészei, a vers lejtés és egyszerű rythmusi versek (7 hét). Ismétlés (1 hét). Általános összefoglaló ismétlés 2 (hét).

Történelem, heti 3 óra. A keleti népek őskora, és pedig a zsidók-, babylonok-, assyrok, phoeniciek, egyiptomiak rövid története, vallása, műveltsége (3 hét). A görögök története: A görög nép eredete, görög törzsek. Homeros és a hőskorszak. Dorvándorlás és a gyarmatosítás kora. Vallás, jósdák, amphiktyoni szövetség, nemzeti játékok. Spárta és Licurgus-, Athen és Solon törvényhozása; a tyrannis. A perzsa birodalom alapítása, a perzsák hódításai Ázsiában, Afrikában. A görög-perzsa háborúk és Athen hegemoniájának kora (8 hét). Ismétlés (1 hét). Pericles kora. A peleonnesusi háború és Spárta hegemoniája. Theba hegemoniája. A görögök szellemi és anyagi műveltsége (4 hét). Összefoglaló ismétlés (1 hét). A macedonok és II. Fülöp kora. Nagy Sándor és birodalmának felosztása. A macedoni korszak műveltsége (2 hét). Összefoglaló ismétlés (2 hét). Róma helyzete és az italiai őslakók. Róma alapítása és a királyság kora; a vallási és po-

litikai viszonyok. A köztársasági hatóságok. A plebejusi és patriciusi küzdelmek kora. Az Italia feletti uralom megszerzése és a római hadügy kifejlettsége (5 hét). Ismétlés (1 hét). Küzdelem a világhatalom megszerzéseért: Karthago és a pün háborúk kora. A köztársasági Róma nagysága (3 hét). A latifundiumok. optimaták. equites, proletarok. A tartományok helyzete és az adórendszer. A Gracchusok reformjai. Marius és Sulla kora. Pompeius nagysága; Catilina összeesküvése. Julius Caesar és az I. triumviratus. II. triumviratus és az imperium megalapítása (5 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Természetrész, heti 3 óra. A) Általános bevezetés után a levegő és a víz phis. tulajdonságai, összetételök és ebből kifolyólag az elem fogalma, a vegyület és keverék különbsége, súlyviszonyok, kémiai vegyképletek, a vegyület jegye és a százalékos összetétel közti összefüggés, vegyszámítási gyakorlatok. A kén, foszfor és szén égési terményei; a savak keletkezése és összetétele és phis. tulajdonságaik. A szénsav a természetben, a legfontosabb szénhidrátok és fehérjeneműek s ezek jelentősége a tápszerekben; fontosabb szerves savak (8 hét). A könnyű és nehéz fémek rövid ismertetése és alképző sajátágaik alapján való megkülönböztetése a savképző nem fémek elemektől. A sók keletkezésének leggyakoribb módjai s ezek értelmezése, a szappan, üveg és porcellángyártás (3 hét). Összefoglaló ismétlés (3 hét). B) Az ásványok phis. tulajdonságai. A kristálytan (7 hét). A természetben és a közéletben fontosabb ásványok rendszeres leírása és kémiai összetételre állapított ásványrendszer szerint (6 hét). Összefoglaló ismétlés (2 hét). C) Az egyszerű, a fontosabb összetett és törmelék-közetek szövet-, illetőleg szerkezet szerinti megkülönböztetése. Azon tényezők, melyek a földkéreg átalakításán jelenleg is működnek, földünk múltja, korszakai, az azokat jellemző állati és növényi maradványok ismertetésével (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Számtan, heti 3 óra. Általános fogalmak a tér és számmennyiségekről. Absolutus és relativus számok. Positívus és negatívus számok. Összeadás és kivonás fogalma absolutus számokkal. Az algebrai számok összeadása és kivonása. Az algebrai számok egyszerűsítése (4 hét). A szorzás fogalma absolutus számokkal. A hatványozás. Algebrai számok szorzása a) egytagu tényezőkkel, b) többtagu és egytagu tényezőkkel. Nevezetesebb szorzatalakok. Többtagu kifejezések négyzete. Absolutus számok négyzete. Többtagu kifejezések és absolutus számok köbe (5 hét). Ismétlés (2 hét). Az osztás fogalma. Egytaguak osztása. A törtszámok. Törtek szorzása és osztása közösnevezéses és algebrai számokkal (3 hét). Többtagu kifejezések osztása. a) Az osztandó többtagu, az osztó egytagu. b) Az osztandó is az osztó is többtagu. c) Az osztandó egytagu az osztó többtagu. Néhány fontosabb hányados alak. Geometriai haladvány (4 hét). Ismétlés (2 hét). A számok oszthatósága. Egyszerű és összetett tényezők. A közös mérték és

közös többszörös. A legnagyobb közös mérték. A törtek rövidítése. A legkisebb közös többszörös. Az egynevű törtek (5 hét). Az egyenlet fogalma, felosztása és rendezése. Az aránypárok. Az egyenletek alkalmazása. Elsőfokú egyenletekre egy ismeretlennel példák kidolgozása (5 hét). Ismétlés (2 hét). Általános összefoglaló ismétlés (4 hét).

Rajzoló geometria, heti 2 óra. A kör érintője. A hur (6 hét). A kör; szögeinek az összefüggése; a körbe és kör köré irt idomok; két körnek relatív fekvése (6 hét). Szab. sokszögek szerkesztése; a kör kerítése és területe (5 hét). Ismétlés (3 hét). A kör evolvensze; ciklois és a csigavonalak (4 hét). Ismétlés (1 hét). Lendületek gyakorlása (2 hét). Voluták. Indamozgások, hellen pálma- és edény típusok (4 hét). Renaissance, keleti és magyar motívumok (4 hét). Ismétlés (2 hét).

Tornázás, heti 2 óra. Tanterv szerint: a) Rendgyakorlatok, b) szergyakorlatok, c) szabadgyakorlatok, d) játékok.

V. osztály.

Hittan, heti 2 óra. A katolikus alap- és ágazatos hittan az apostoli hitvallás alapján.

Magyar nyelv, heti 3 óra; 2 óra olvasmányokra, 1 óra elméleti oktatás. Megfelelő prózai olvasmányok alapján a szerkezettanból az értekező előadás kellékei; az előadás általános formái: leírás, elbeszélés, életrajz, történetírás, kisebb és szorososan vett értekezés és levélalak. Olvasmányok: „Alföldünk magyar fája“ Hanus Istvántól. „A kakukról“ Petényi Salamontól. „Szarvas vipera“ Herman Ottótól. „A magyar“ Rónay Jácinttól. „Az Alpok“ B. Eötvös Józseftől. „A pogány magyarok műveltségi állapotjai“ Toldy Ferencztől. „A három testőr“ (Parabola). „Vörösmarty Mihály első ifjúsága“ Gyulai Páltól. „Agricola“ (Tacitustól). „Részletek a Paraenesis“-ből. Mikes Kelemen törökországi leveleiből (LXXI). (14 hét). Ismétlés (1 hét). A ballada eredete; ennek epikai, lyrai és drámai eleme. a) Népballadák: „Szilágyi és Hajmási.“ „Molnár Anna“ és „Kádár Kata.“ b) Müballadák: „Szép Lenka,“ „Szondi“ Czuczortól. „Kont“ Garaytól. „A király esküje“ Petőfitől. „V. László“ Aranytól. „Szondi két apródja“, „Tetemrehívás“, „Éji látogatás“ Gyulaitól (9 hét). Ismétlés (2 hét). Rendszeres vers-tan (6 hét). Ismétlés (1 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Német nyelv, heti 3 óra. Cidrománccok: I. 1—9. Keresztények és arabok a X. századig. Spanyolország története nagy Fernando, Erős Sancho, VI. Alfonso alatt. Hangtan. Helyesírástan. I. 15—18. románccz. Cid megnyegzője és hatalmas állása a király mellett. Alaktan, oratio obliqua át-tétele a rectába. I. 21—22. románccz. Don Fernando végrendelete és halála. Cid élete, Cid a mondában (9 hét). Ismétlés (1 hét). II. 23—25. románcczok. Középkori intézmények. A középkor feudalismusa. II. 26—31. A Cid-dal.

Cronica rimada. II. 32—36. A Cidrománczok keletkezése; a lovagrend a középkorban (8 hét). Ismétlés (1 hét). III. 37—39. románczok. Alfonso trónra lépte. Herder Cidje és forrásai. III. 42—47. Cid és Alfonso, a Cidrománczok alakja. Elbeszélések olvasása. III. 45—48. Cid számkivetésbe megy. A románczok epikai stílusa. Mondattan. Levelek olvasása (7 hét). Ismétlés (1 hét). IV. 50. románcz. Cid a táborban. 51. románcz. A gyáva harcos. A Cidrománczok nyelvezete, jellemzése. Mondattan. Értekezések olvasása. IV. 52—56. Cid családja. A Cidrománczok cselekvénye, kisebb szónoki művek olvasása. 62—70. románczok. Cid halála. A Cidrománczok szereplői, jellemzés. Fordítások (6) hét. Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Latin nyelv, heti 6 óra. Livius. XXI. 1—15. Saguntum elfoglalásáig. 1. A mondatok analysise. A határozók tana. Acc. c. inf. és participiális constructiók. (Feloldásuk.) 2. Stilstica: phrasisok, synonymák és trópusok. — 3. Tárgyi dolgok: A római ház, fegyverzet, hadakozás, követküldés, hajózás, ostromszerek (7 hét.) L. XXI. 15—24. Hannibálnak a Pyreneusokon való átkeléséig. 1. Mondatanalysis. Határozók tana. Acc. cum. inf. Participiális constructiók. 2. Stilstika: phrasisok, synonymák, trópusok. 3. Tárgyi dolgok: Hispánia az ókorban, politikai és ethnographiai tekintetben. Párhuzam a római és a barbárral. (5 hét). Ismétlés (2 hét). Horatius: I. 3. 10. 20. (2 hét). L. XXI. 24—38. Hannibal a Pádushoz érkezik 1. A mondatok analysise. Idő és mondattan, consecutio temporum. Oratio rectából obliquába és viszont áthelyezés. 2. Stilstika: phrasisok, alakzatok. 3. A római história irás kezdetei. A római vallás alapelemei természeti alapon (5 hét). L. XXI. 38—52. Hannibal Trebiánál. 1. A mondatok analysise: Oratio rectából indirectába és viszont. Consecutio temp. Alárendelt mondatok. 2. Livius stílusa per analysim. 3. A római história irás Cátóig. A római öltözet és életmód. Gallia transalpina ókori földrajza Hannibál útja alapján. Térképszerkesztés (5 hét). Horatius: I. 24. 34. II. 3. 10. III. 22. 1. A latin vers. Horatius prosódiája. A római vallás: Főistenek genealogiája (3 hét). Ismétlés (1 hét). L. XXI. 52—63. Corn. Scipió a Hispániában történő hódításokig. 1. Mondatanalysis általános áttekintéssel. 2. Livius stílusa (Inductio). A latin stílus. 3. A római história irás: Livius. A rómaiak élete (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés.

Görög nyelv, heti 5 óra; 2 óra olvasás, 3 óra nyelvtani begyakorlás. Olvasás, irás, hangsúlyozás begyakorlása, a hangok felosztása (2 hét). Articululus ragozása, az *a, o* declinatio s közben a fordítás céljából a praesens tö alakjainak begyakorlása (4 hét) A második főjetegetés (4 hét). Ismétlés (1 hét). Tájékoztató a görög igeragozásról, legfontosabb tudnivalók az augmentumról, a praesens tö ismert alakjainak ismétlésével s kibővítésével, kapcsolatban az összevont igék (3 h.). A görög igealkotás legjelentősebb sajátosságai: a praesens tö és igető közti különbség; az igetővek szerinti ragozásnak folytatása, felölelve a gyenge és erős aoristust, a futurumot, perfectumot, a

passivum töveit és az igemellékneveket, szóval az ω -végű igék összes alakjait (7 hét). A conjugatió ismétlő és táblázatos összefoglalása a $t\ddot{o}$ végső hangzója szerint rendezve (2 hét). Az alkalmilag elsajátított hangtani törvények ismétlő összefoglalása (2 hét). A főbb μ -végű igék ragozása (2 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Történelem, heti 3 óra. A római császárság szervezete, története. Róma műveltségének képe a császárság korában (4 hét). A germanok. A nagy népvándorlás, a ny. római birodalom bukása; e közben keletkezett államok. A keletrómai birodalom. N. Justinian kora. Mohamed; az izlam elterjedése s a kalifaság (4 hét). Ismétlés (1 hét). A kereszténység terjedése és a szerzetes rendek. N. Károly kora. A karolingok bukása s új nemzeti államok keletkezése (2 hét). A hűbériség, a pápaság és a császárság közötti küzdelem kora. Franciaország Capet Hugó korában; Németország az Ottók, III. és IV. Henrik korában. Anglia N. Alfred alatt; a kereszténység terjedése és új államok alakulása keleti Európában; a keleti egyházszakadás (5 hét). Ismétlés (1 hét). A keresztes háborúk kora (4 hét). Az állami élet fejlődése a keresztes háborúk korában: Németország az utolsó Hohenstaufok alatt; Franciaország a Capetingek korában. Hódító Vilmos Angliában. A magna charta kora. A spanyol keresztény királyok küzdelmei a mórok ellen (3 hét). Ismétlés (2 hét). A középkori intézmények bomlása: 1. Németország Habsburgi Rudolf és utódai korában; III. Frigyes és Miksa császárok. 2. Az apró olasz köztársaságok; Svájc keletkezése; a Hansa-szövetség. Franciaország és Anglia a 100 éves háború korában; a lőpor feltalálása. Franciaország központosítása XI. Lajos által. Az angol alkotmány fejlődése és a fehér piros rózsaháború. Spanyolország egyesítése kath. Ferdinand által. A törökök és Konstantinápoly elfoglalása. 3. Nemzeti irodalmak keletkezése: a pápák Avignonban, az egyházszakadás és a zsinatok. (7 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Természetrész, heti 2 óra. Ősszel található néhány növénynek általános ismertetése (3 hét). A növények tagoltsága. Gyökér és szárképlet. Levélképlet: szikfű, lomb- és virág-levelek. A virág egyes részei: csésze, pártá, porzó, termés. Virágzat; gyümölcs. Magzárképlet. Linné rendszere (5 hét). Szövettan, sejtek, sejtszövetek, sejtedények, edénnyalábok. Természetes rendszerek (2 hét). Ismétlés (2 hét). Virágatlan növények (6 hét). Ismétlés (2 hét). Virágos növények (8 hét). Növény élettan: A nedvek áramlása, a növények légzése, növekedése, szaporodása. A mozgás tüneteinek. A növények korcsképződései és betegségei. A növények földrajzi elterjedése (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (4 hét).

Mennyiségtan, heti 4 óra; 2 óra algebra, 2 óra mértan. a) algebra. b) mértan. a) A IV. osztályban végzett anyag ismétlése. b) Bevezetés a planimétriába, az egyenes és a kör fogalma. A szög fogalma, nevei, mérése. Két szög egyenlősége (4 hét). a) Több ismeretlennel bíró egyenletek tár-

gyalása számos példa kíséretében. *b*) A sokszög, a három- és sokszög külső és belső szögei; a paralelogramm; a három- és sokszög összeillősége. A trapéz és az egyenlő szárú háromszögre vonatkozó tételek (5 hét). Ismétlés (1 hét). *a*) A binom felső hatványai, a számtani sor s ennek interpolatóija. *b*) A távolságok aránya, a sugárrendszer: három- és sokszögek hasonlósága, Pythagoras tétele (4 hét). Ismétlés (2 hét). *a*) A gyök fogalma; a szorzat és hányados, a hatvány és a gyök gyöke; számmiveletek gyökmennyiségekkel. *b*) A területek egyenlősége és arányossága. Területszámítás számos példa kíséretében (6 hét). *a*) Az irracionális és imaginarius számok fogalma; algebrai kifejezések és tizedes számok négyzet- és köbgyökfejtése. *b*) A kör és az egyenes, a szög és a kör, két kör relativ helyzete és hasonlóság-pontjai (5 hét). Ismétlés (1 hét). *a*) A tiszta és vegyes négyzetes egyenletek megfejtése. *b*) A körbe és kör köré irt három- és sokszögek. A szabályos sokszög területe. A kör kerülete, a kör és részeinek területe (5 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Tornázás, heti 2^oóra. A tanterv szerint: *a*) rendgyakorlatok, *b*) szeryakorlatok, *c*) szabadgyakorlatok, *d*) játékok.

VI. osztály.

Hittan, heti 2^oóra. A katolikus ágazatos hittan.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Coriolanus, I. felvonás. Shakespeare élete és működése. Plutarchos élete és művei. Coriolanus szereplése a történelemben. A kötött és kötetlen beszéd sajátosságai. Epikai, lyrai és drámai költés. A drámai költés általános jellemzése. II. felvonás. A jellemzés fajai. A drámai jellemzés. A drámai cselekmény kellékei. A dráma compositója, felvonások és jelenetek. III. felvonás. A dráma előadása, párbeszéd, magánbeszéd (6 hét). Ismétlés (2 hét). IV. felvonás. A szomorujáték. A tragicum, a szomorú játék irálya és története. V. felvonás. Magánolvasmány. Moliere „A tudós nők.“ A tragicum összehasonlítva a comicummal (6 hét). Ismétlés (2 hét). Rhetorika. *A*) Történetírás; feladata, tárgya, forrásai, szerkezete, az előadás két módja, a történetírás története. A görögök, rómaiak, magyarok (4 hét). Ismétlés (1 hét). *B*) A szónoklat. A szónoklat általában, eredete, első osztályozása, tárgya, a tétel. I. Feltalálás. 1. Meggyőzés. Belső és tekintélyi érvek. Czáfolás. 2. Indulatgerjesztés. A rábirás. II. Szerkezet. Bevezetés, tárgyalás, befejezés. Eltérések a rendes szerkezettől. III. A szónoki beszéd előadása. Felosztás, irány, az okoskodás szónoki formái, folyékonyság, rhytmus, határozottság, fajok, különös körmondattan. IV. Betanulás. V. Szavalás. Feladata, elemi feltételei, helyes szóejtés, szünetek, értelmi hangsúlyozás, a szavalás művészi feltételei, hanglejtés, hangfestés, az időtartam, taglejtés. VI. A szónoklat története. Görögök, rómaiak, újabb nemzedékek, magyarok; politikai, egyházi, akadémiái szónoklat (9 hét). Ismétlés (2 hét).

C) Az értekezés. Az értekező próza kezdete és története (2 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Német nyelv, heti 3 óra. Bürger balladáí. Lenore. Próza és vers. A ballada, románcz, költői elbeszélés. Hangtan. Heyse-féle helyesírás. Der wilde Jäger. Hangtan Helyesírastan. Bürger élete. Das Lied vom braven Manne. (6 hét). Ismétlés (1 hét). Goethe balladáí. Der Fischer. Erlikönig. Herder „Erlikönigs Tochter“ czimü balladája. Mignon Geibel. Der Zigeunerbube im Norden. Der Sänger. Der Schatzgräber. Der Zauberlehrling, Johanna Sebus. Der getreue Eckhardt. Die vandelnde Glocke. Der Todtentanz. Goethe élete. A ballada története Németországban (7 hét). Ismétlés (2 hét). Rhetorika. A) Történetírás. Feladata, tárgya, forrásai, szerkezete, az előadás két módja, a történetírás története. A görögök, rómaiak, németek (4 hét). Ismétlés (1 hét). B) Szónoklat általában, eredete, első osztályozása, tárgya, a tétel. I. Feltalálás. 1. Meggyőzés; belső és tekintélyes érvek. Czáfolás. 2. Az indulatgerjesztés. A rábírás. II. Szerkezet. Bevezetés, tárgyalás, befejezés. Eltérések a rendes szerkezettől. III. A szónoki beszéd előadása. Felosztás, irány, az okoskodás szónoki formái, folyékonyág, rhytmus, hathatóság, fajok, különös körmondattan. IV. Betanulás. V. Szaválás. Feladata, elemi feltételei, helyes szövejtés, szünetek, értelmi hangsulyozás, a szaválás művészi feltételei, hanglejtés, hangfestés, az időtartam, taglejtés. VI. A szónoklat története. Görögök, rómaiak, németek. Politikai, egyházi, akadémiai szónoklat (9 hét). C) Az értekezés. Az értekező próza kezdete, a német értekező próza története (2 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Latin nyelv, heti 6 óra. De conj. Cat. 1—20. Az összeesküvés szövéseig. Catilina oratiója. I. Mondatok analysise, a congruentia begyakorlása. II. Cicero korszakának előzményei. III. A római belügy. A római néposztályok. IV. A római história irás kezdetei (5 hét). Ismétlés (1 hét). De conj. Cat. 20—43. Lentulusnak Cicero megöletésére vonatkozó tervéig. I. Mondatanalysis az időtannal kapcsolatban. II. Cicero korszaka. Korpsychologia. III. Római család. IV. A római historia irás Catóig (5 hét). De conj. Cat. 43—61. Catalina haláláig. I. Mondatanalysis. Oratio obliqua és recta tárgyalása. Stiliztika. II. A római jellem. (Jellemrajzok.) III. A római hadviselés. IV. A római historia irás Sallustiusig. Catilinarus összeesküvés térképe. Házi olvasmány: Sallust: Jugurtha és Cornelius Nepos és Plutarchos néhány életrajza (4 hét). Ismétlés (1 hét). Aen. III. Aeneasnak Trójából való elindulásától Anchises temetéséig. Aeneas Afrikában partra köt. I. Mondatanalysis: Alá- és mellérendelt mondatok. Metaphorák és metonymiak. II. Az éposz hőse. Az epizódok. A római közlekedés. A római öltözet. IV. A római mythologia. V. Aeneas hányatásának térképe (5 hét). Ismétlés (1 hét). Aen. IV. Aeneas a Tartarusban. I. Mondatanalysis: Összefoglalóan. II. A mellékszemények czélja. Az utánzás. III.

A római család. IV. A mythos és a természet. (Inductio.) V. A római éposz-irodalom Vergiliusig (5 hét). Ismétlés (1 hét). Aen. IX. Róma őskora. I. Mondatanalysis. II. Az éposz lényege, nyelvezete, szerkezete. III. A római hadakozás. IV. A mythos és természet. V. Vergilius. Házi olvasmány. Cox: Görög mythologia. Ovidius: Metamorphoses (6 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Görög nyelv, heti 5 óra; 3 óra olvasás, 2 óra alaktan. Megfelelő olvasmányok alapján a μ -végű igék I. osztálya. Elsőben adva lesz a μ -végű igék ragozása általában. Azután a μ -végű igék első osztálya. Észrevételek a hangsulyra és erős aorisztus képzésére. Mi végzetű igék α , ϵ és ι véghangzókkal a törzsben. Erős aorisztus köthangzó nélkül; α , ϵ , o és ι -n végződő törzsek. Köthangzó nélkül képezett perfectumok (8 hét). Ismétlés (2 hét). A μ -végzetű igék II-ik osztálya (3 hét). Ismétlés (1 hét). Rendhagyó igék. a) Az igetörzs hangzóját megnyújtó igék. b) Az orrhanguak osztálya (v -vel, ve szótaggal és av szótaggal). Ezeket követi a verba inchoativák. E -t felvevő igék a jelentörzsben (12 hét). Ismétlés (2 hét). Vegyes törzsű igék (3 hét). Ismétlés (1 hét). Az igék különböző jelentménye a cselekvő-, közép- és szenvedő alakban (2 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Történelem, heti 3 óra. Renaissance, könyvnyomtatás, felfedezések (3 hét). V. Károly és a reformatio kora (4 hét). Az ellenreformatio kora: Franciaország IX. Károly korában; Spanyolország II. Fülöp alatt, Anglia Erzsébet és a Stuartok alatt. A 30 éves háboru kora (5 hét). Ismétlés (1 hét). Nagyhatalmak alakulása és az állami élet kifejlődésének kora: Franciaország tulsúlya Európában, XIV. Lajos kora. Cromwell és az angol köztársaság, a restauratio, a parlamentáris élet teljes kialakulása III. Vilmos korában. A spanyol örökségi háboru; a Habsburg-ház mint nagyhatalom: I. Lipót, VI. Károly, M. Terézia, II. József kora. Svédország mint nagyhatalom. XII. Károly és N. Péter. A nagy északi háboru, Brandenburg és porosz királyság; N. Frigyes. Lengyelország felosztása és Oroszország terjeszkedése II. Katalin korában (7 hét). A 18. század felvilágosodási mozgalmi; Franciaország XV. Lajos korában. Anglia a három György alatt. Északamerikai szabadságháboru (3 hét). Ismétlés (1 hét). A francia forradalom és az első császárság története a bécsi congressusig (5 hét). Az európai államok vázlatos története a bécsi congressustól a jelen korig (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Természetrész, heti 3 óra. Az állatország fogalma. Állatok és növények közti különbség. Az állatok élettünetei. A szervek fogalma, szervrendszer, készülék. Az állattypusok (3 hét). Kültakaró. Mozgás szervei, izom- és csontvázrendszer. Helyváltoztatás. Az idegrendszer. A külérzéki szervek (5 hét). Táplálkozás. Vérkeringés és szervei. Légzés és szervei, a hangadás. A kiválasztás. A szaporodás és nemei. Az állatok kifejlődése,

átalakulás és ivadékcseré (4 hét). Ismétlés (2 hét). A gerincesek köre: emlősök, madarak, hüllők, kétélűek, halak (5 hét). Puhatestűek köre (2 hét). Férgek köre (2 hét). Izlábuak köre (4 hét). Ismétlés (2 hét). Tüskebőrűek, tömlős állatok, véglények köre. Az állatok földrajzi elterjedése (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Mennyiségtan, heti 3 óra. a) Algebra, b) Mértan. Algebra: Az V. oszt. végzett anyag ismétlése (4 hét). A különböző számrendszerek és az összefüggése (3 hét). A logarythmusok tárgyalása és alkalmazása (7 hét). Ismétlés (2 hét). Negatívus és tört kitevővel bíró hatvány és gyök, irracionális nevezővel ellátott törtek, az imaginarius, complex és conjugált számok (6 hét). Irracionális egyenletek (6 hét). Ismétlés (1 hét). Exponenciális és logaritmusi egyenletek (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét). Mértan: Az V. oszt. végzett anyag ismétlése (3 hét). A trigonometria fogalma, a goniometriai függvények és ezek szerkesztése, az egység gon. képletei, a szerkeszthető szögek függvényei (5 hét). Ismétlés (1 hét). A tompa és domboru szögek függvényei, a szögfüggvények előjelei és nagysága, kölcsönös összefüggése; a kiegészítő és nemleges szögek függvényei (5 hét). Ismétlés (1 hét). Két szög összegének és különbségének, a kettős és félszögek függvényei, két szög-függvény összegének és különbségének elváltoztatása (3 hét). Ismétlés (1 hét). A goniometriai táblák használata (2 hét). A derék és ferde szögű háromszögekre vonatkozó tételek, a szabályos sokszög meghatározása (6 hét). Ismétlés (1 hét). A pont helyzete a síkon, két pont távolsága, a háromszög oldalai és területe, a koordináták átalakítása, alg. kifejezések geom. jelentése és dimensioja, első- és másodfokú egyenletek szerkesztése (5 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Tornázás, heti 2 óra. Tanterv szerint: a) rendgyakorlatok, b) szergyakorlatok, c) szabadgyakorlatok, d) játékok.

VII. osztály.

Hittan, heti 2 óra. A katolikus erkölctan.

Magyar nyelv, heti 3 óra. A bevezető rész tárgyalásával karöltve a belvilági költészet két főnemének: az elmélkedő és lantos költészet tárgyalása (9 hét). Ismétlés (1 hét). A külvilági költészet egyik főneme: a leiró költészet (4 hét). Ismétlés (2 hét). A külvilági költészetnek másik főrésze: az eseményes költészet, ennek egyik főneme az elbeszélő vagy epikai költészet a maga tiszta és vegyes fajaival (10 hét). Ismétlés (1 hét). A drámai költészet tárgyalása (6 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Német nyelv, heti 3 óra. A művészetek osztályozása és jellemzése Lessing és Laokonja alapján. Az epikai, lyrai és drámai költés különbsége. Az eposz. Bevezetés Hermann és Dorotheába. I. ének. A grammatikából. Hangtan. Heyse-féle helyesírás. A heroikus, romantikus, vallási, komikai és az állatéposz. Hermann és Dorothea: II. III. IV. ének. Hangtan, orto-

graphia (8 hét). Ismétlés (1 hét). Hermann és Dorothea: V. VI. VII. ének. A költemény forrása. Kisebb epikai fajok: monda, rege, mythos, legenda; ballada, románcz, költői elbeszélés. Hangtan (3 hét). Hermann és Dor. VIII. IX. ének. Regény, novella, elbeszélés. Mese, parabola, paramythia (3 hét). Ismétlés (2 hét). A lyrai költés. Az óda, dal, hymnus. Alaktan. Elegia epistola, heroid. Didaktikai lyra. A keleti és román alakok. Alaktan (3 hét). Ismétlés (1 hét). Tell Vilmos I. felvonás. A Tell monda. A dráma lényege, egysége, tagolása. Mondattan (3 hét). Tell Vilmos II. felvonás. A dráma nyelve, fajai, a tragédia. Schiller Tell Vilmosa keletkezése. Mondattan (5 hét). Ismétlés (1 hét). Tell Vilmos III. IV. V. felvonás. Tell Vilmos cselekményének ideje, helye, egysége, compositioja, alapeszméje. Aegidius Tschudi krónikája. A komédia. A nézőjáték. Mondattan (5 hét). Általános összefoglaló ismétlés (1 hét).

Latin nyelv, heti 6 óra. In. Cat. or. I. I. Mondatanalysis: alárendelt mondatok. II. A szónoklat eszközei. III. Közhatalom, államkormányzat, polgári és magán élet. (Magánjog, közjog, népjog, pénzügy). IV. Róma története 70—45. Kr. e. V. A római ékesszólás fejlődése a rhetoriskolában. Házi olvasmány: Cornelius Nepos (7 hét). In. Cat. or. II. III. megbeszélése (1 hét). In. Cat. or. IV. I. Mondatanalysis: oratio recta és indirecta. Consecutio temporum. II. Figurák és tropusok. III. Család, ipar, pénz, épület, lakomák, temetkezés. IV. Cicero korszaka. V. A római ékesszólás Cicerói. Cicero. Házi olvasmány: Sallustius: Catilina (6 hét). Ismétlés (2 hét). Verg. Aen. IV. I. Mondatanalysis. II. Az epos lényege, nyelve, szerkezete. Az utánpótlás. A műepos. A költői pathos. A szenvedély. III. A mythos és természet. Az istenek genealogiája. IV. A római eposirodalom. Házi olvasm. Cox. Mythologia és Lessing Laocön (5 hét). Ismétlés (2 hét). Cic. Ep. a) ad fam.: V. 2; V. 7; XIV. 4; XIV. 2; III. 2; V. 12; XV. 6; XIV. 5; XVI. 1; XIV. 7; XI. 5; ad Att. II. 22; III. 5; I. Mondatanalysis. II. Levélírás. Az epistoclák fajai, stílusa. III. Család. IV. Cicero hányatásainak térképe. Házi olvasm.: Boissier: C. barátjai (6 hét). In. Marc Ant. II. I. Mondatanalysis. II. A szónoki pathos eszközei. III. A római írás művészet. (Betűk, íróeszközök, könyvek, bibliothekák, kéziratok és inscriptiók. IV. Cicero és Demosthenes. Házi olvasmány: Boissier: Ciceró és barátjai (5 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Görög nyelv, heti 5 óra. Alaktani ismétlés (1 hét). Hom. Il. I. 1—84. v. (2 hét). Hom. Il. I. 84—610. v. Az olvasmányokkal kapcsolatban előadatik a homeri kérdés, a legszükségesebb szabályok a homeri szójáráról. Az Iliás tárgya kiváló tekintettel a nevezetesebb epithetonokra, hasonlatokra, a mythológiára, a görögök családi életére, vallásuk, papjaikra, áldozatokra és hadügyükre, fegyverzetükre. Az alaktan főbb szabályai, a declinatiók és conjugatiók ismétlése (10 hét). Ismétlés (2 hét). Hom. Il. III. 1—461 v. A szereplő személyek, Helena, Paris, Priamos, Menelaus jellem-

zése, Trója városa és vára, leírása a táborozásnak. Priamos áldozata. A párvialdal. Az alaktan szabályai egyes előforduló alkalomkor ismételtetnek és gyakoroltatnak (5 hét). Ismétlés (1 hét). Herodotosból: De moribus Persarum, De crocodilo, Cheops, De scytharum religione et moribus, De pugna Salaminia és ad Plataeas. Herodotos életrajza után az olvasmányok alapján megismerkednek az új ioniai szójárás sajátjaival. A nyelvtani ismeret gyakoroltatni fog, úgy hogy a tanulók az új ioniai szójárásból az attikaira is fognak fordítani. A perzsák családi életéről, társadalmi szokásáról, vallásáról, valamint a görögök nevezetesebb harczeitől Salamis és Plataea mellett (6 hét). Ismétlés (2 hét). Hom. II. VIII. 1—565. v. Homeros olvastatásánál a már fentebb kijelölt módszer mellett, tárgyalatik a VIII. ének is, melynek bevezése után az általános és összefoglaló ismétlés veszi kezdetét, melynél a főczél, hogy a tanulók előtt a remek írókból felvett olvasmányok mint egy egész álljon, s hogy a nyelvtani szabályok gyakorlásában biztosságot mutassanak (5 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Politikai földrajz, heti 2 óra. Európa világhelyzete, vízszintes és függőleges tagoltsága. Eghajlatának, növény- és állatvilágának befolyása a lakosság műveltségére. Európa népessége és államai (3 hét). Az osztrák-magyar birodalom részletes politikai földrajza (5 hét). A német birodalom (2 hét). Ismétlés (2 hét). Itália és Franciaország (4 hét). A brit birodalom (3 hét). Orosz- és Finország (2 hét). Ismétlés (2 hét). A Balkán államok (2 hét): A pyrænei államok, Svajcz, Belgium, Hollandia, Dánia, Svéd- és Norvégország (3 hét). Ismétlés (2 hét). Az északi-, közép- és délamerikai államok polit. geographiája (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Természettan, heti 4 óra. A) Bevezetés a természettanba. A mozgás elemei és nemei, mozgások összetétele és szétbontása, szabad és lejtőn való esés, rezgés, haladó és forgó mozgás, hajtás (4 hét). Ismétlés (1 hét). A testek közös tulajdonai, tömeg, sűrűség, súly és fajsúly; mozgásmennyiség, a mozgás három alaptörvénye. Az erő fogalma, mértéke, munkája. Erők összetétele és szétbontása. Az erő forgató hatása, a tehetetlenségi nyomaték, a mechanikai mértékegységek (4 hét). Ismétlés (1 hét). Halmazállapot; a súlypont és testek egyensúlya (1 hét). A gépek; az inga; a középponti mozgás; a centrifugális erő; szabad tengely, általános nehézkedés; Kepler törvényei; az ütközés, a mozgás akadályai (4 hét). Ismétlés (1 hét). A hígtestek tulajdonai; a közlekedő csövek, a folyadékok nyomása, Archimedes tétele, a testek uszása, a fajsúly meghatározása; az aerometerek; hajcsövességi tűnemények. A légnemű testek tulajdonai, a légnyomás és mérése, a légsulymérő; Mariotte törvénye; Archimedes tétele a légnemű testekre nézve (3 hét). Ismétlés (1 hét). B) A hullám keletkezése és terjedése, hullámok találkozása és visszaverődése, sugártörés. Szilárd testek rezgése. A hang keletkezése és magassága; zöngelépték, összhang, zöngő húrok, pálcák, lemezek, sípok; együttzöngés, utánzöngés, mellékzöngés.

hangjelleg, lebegések; a hang erőssége, terjedési sebessége, találkozása, visszaverődése. A fül szerkezete (6 hét). Ismétlés (1 hét). C) A fény lényege, terjedése, a megvilágítás erőssége, fénymérés, a fény terjedési sebessége, visszaverődése: tükrök; fénytörés (3 hét). A színszóródás; a szintelenítés, a Fraunhofer-féle vonalak. Színképelemzés. A fény vegytani hatása (2 hét). A szem szerkezete; nagyítók, messzelátók. A fény találkozása, sarkítása, kettős törése (2 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Mennyiségtan, heti 3 óra; 1 óra mértan, 2 óra algebra. a) Algebra: A VI. oszt. végzett anyag ismétlése (4 hét). A négyzetes egyenletek teljes elmélete (8 hét). Ismétlés (2 hét). A reducálható felső fokú egyenletek (4 hét). Ismétlés (1 hét). A végtelen geom. sor és ennek alkalmazása a szakaszos tizedes törtek közösleges törtekké való átváltoztatásánál (4 hét). Ismétlés (1 hét). Kamatok kamatja és járadék (8 hét). Ismétlés (2 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét). b) Mértan: A VI. oszt. anyagának ismétlése (5 hét). Az egyenes és kör analitikája (8 hét). Ismétlés (1 hét). A stereometria fogalma, az egyenes és sík kölcsönös helyzete; a projectio fogalma; lapszög, testszög (4 hét). Ismétlés (1 hét). A testekről általában; a szabályos testek; hasáb és henger, gúla, kúp (6 hét). A gömb és a gömb-részek stereometriája (3 hét). Ismétlés (1 hét). A derék- és ferdeszögű gömbháromszögre vonatkozó tételek (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Tornázás, heti 2 óra. Tanterv szerint: a) rendgyakorlatok, b) szeryakorlatok, c) szabadgyakorlatok, d) játékok.

VIII. osztály.

Hittan, heti 2 óra. A kath. egyház története Kristustól egészen a mai napig.

Magyar nyelv, heti 3 óra. A pogánykori és keresztény középkori irodalomtörténet (2 hét). A protestáns korbeli s a kath. visszahatás korabeli irodalom története (2 hét). Classicismus kora (5 hét). Ismétlés (1 hét). A nyelvmvelés és nyelvújítás (2 hét). Kazinczy követői, Berzsenyi, Kölcsey, Vitkovics, a Keszthelyi Helikon, Horváth István (2 hét). Ismétlés (2 hét). Kisfaludy Károly és követői, Katona József, Vörösmarty, Czuczor, Garay (4 hét). Bajza és a többi lyricusok, Jósika Miklós, Eötvös József, Kemény Zsigmond (2 hét). Ismétlés (1 hét). Tompa, Petöfy, Arany János (3 hét). A drámai írók: Szigligety, Madách, Jókai, Széchenyi István (3 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Német nyelv, heti 2 óra. A német irodalomtörténet legnevezetesebb mozzanatai. A német nyelv elágazása. A hangelmozdítás törvénye. A német irodalomtörténet felosztása. I. A pogány korszak. II. Az ó-felsőnémet korszak. Az Iphigenia mythos és a Pelops monda. I. felvonás 1—2 jel. (4 hét). III. lovagias korszak. A német irodalom első virágzása kora. Az udvari epika és lyra. A népies eposz. Iphig. I felvonás 3—4 jelenet. Euripides

Iphigéniaja. Goethe drámájának keletkezése. A grammatikából: alaktan (5 hét). Ismétlés (2 hét). IV. A fimesterdalok és a népdal. V. A reformatio kora. Iphig. II felvonás 1—2 jelenet (2 hét). Ismétlés (1 hét). VI. Az utánzás és nyelvromlás kora. A 17. század. Iphig. III. felvonás. 1—2. jel. A tragicum Iphigeniában. Mondattan (2 hét). Ismétlés (1 hét). VII. A német irodalom második virágzása kora. Klopstok és iskolája. Wieland-Lessing és köre. Iphig. III. felvonás 3. jel. A jellemek az Iphigeniában. Mondattan. Herder és tanítói. Az eredeti lángeszek. Iphig. IV. felvonás 1 jel. (6 hét). Ismétlés (1 hét). Schiller és Goethe. Az Iphigéniából: IV. felvonás 2. 3. 4. 5. jel. Az Iphig. nyelve és verse. Mondattan. A XIX. század. A romantikusok. A fiatal Németország. A jelenkor. Iphig. V. felvonás. Az Iphig. nyelve és verse. Körmondattan (6 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Latin nyelv, heti 5 óra. Alaktani ismétlés (1 hét). Hor. Carm. I. 1. 2. 3. 10. 14. Carm. III. 30. (3 hét). Hor. Carm. II. 3. 10. 14. Carm. III. 1—2. Sat. I. 1. (2 hét). Hor. De arte poetica. Az irodalomtörténet felosztása, az I. és II. korszak rövid ismertetése, különösen a comoedia írók s a történetírók. A magán régiségtanból: a házasság, a gyermek nevelése, az öltözet. Színház. Időszámítás. A mondattanból: supinum, participialis szerkezetek, gerundivum és gerindium (5 hét) Ismétlés (1 hét). Tacitus Annal. I. k. 1—30. fej. Tacitus életrajza és művei rövid jellemzése. Augustus családja ismertetve. A magistratus, senatus. Hadügy. A legio és katonai tisztviselők. Pénz. A függő mondatok, consecutio temporum, következményes mondatok. (2 hét). Ismétlés (1 hét). Hor. Carm. I. 4. 11. 22. 29. 37. Carm. II. 13. 19. Carm. III. 3. Epist. I. 2. 10. Sat. I. 36. Ep. 2. 7. Az irodalomtörténet befejezése különösen Augustus korát kiemelve. Lakás, étkezés, foglalkozások. Temetkezés. A név (4 hét). Tacitus Annal. I. 31—81. A nevezetesebb személyek (Germanides Tiberius) jellemzése. A római tábor, praetori sereg, gladiatores, az adóról: vectigal, tributum. A hadijelvények: signa, aquila. A katonai életről, a centuriók iránti gyűlölet. A zsold. A katonai elbocsátásról, a jutalmazás. Az oratio obliqua és recta. Az infinitivus és szerkezetei. A névmások használata. A modusokról. Tacitus szerkezeti sajátosságai (8 hét). Tacitus ismétlése. (3 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Görög nyelv, heti 4 óra. Alaktani ismétlés (1 hét). Hom. Iliás XVIII. 1—608 v. A homéri szójárásról ismétlésül. Az első énekek rövid tartalma. A XVIII. ének, kiemelve különösen a nevezetesebb epithetonokat, hasonlatokat. A szereplő személyek jellemzése, a fegyverekről, Achilles pajzsa lerajzolva. Az alaktani ismétlés a nevek és igealakok változásainak gyakorlására terjed ki, közbe a nevezetesebb mondattani szabályok gyakorlására (8 hét). Ismétlés (1 hét). Hom. Iliás XIX. 1—424. v. A főntemlitett módon tárgyalatik a XIX. ének is (6 hét). Plató Kritó I—XII. fej. Plato és

Sokrates életrajza, elítéltetése és halála. Kritó tartalma. A delosi theoria, a börtön, annak örei, a törvénykezési eljárás, *γραφῆ, ἀνωμοσία, ἀκούω, οἰοσ-* féle mondatok (4 hét). Plató Kritó XII—XVII. fejt. Sokrates nézetei a törvény tiszteletben való tartásáról. A prytaneum. *πυλῶν, φθνω, κρω* stb. igék participiális szerkezete. az attractió. *ὡς* kétféle jelentése (4 hét). Ismétlés (2 hét). Hom. Ilias VI. 237—529. *ν*. Tárnya Hector és Andromache bucsuja, a trojaiak családi élete, vallásuk, templomaik, papjaik és papnők, az áldozatról s annak módjáról. Priamos palotája. Kiváló tekintettel a hasonlatokra és epithetonokra s. a homeri sajátságokra (4 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Történelem, heti 3 óra. A hunok és magyarok őstörténete. A magyarok vándorlása; honfoglalás, külföldi kalandozás. Corpus inscriptionum latinarum, a byzanti taktikusok, frank évkönyvek. Kézai Anonymus és egyéb e korszakra vonatkozó kiválóbb források megbeszélése (3 hét). Géza fejedelem és a kereszténység kezdete. A királyság és az egyház szervezése sz. István által. A német császárság hatalmi igényei elleni küzdelem. Sz. László és Könyves Kálmán kora. Görög befolyás és külföldi telepítések kora. II. Endre és az arany bulla. A 11. 12. század kiválóbb kútfői (4 hét). Ismétlés (1 hét). IV. Béla és a tatárjárás, annak következményei. Összeköttetés a Habsburgokkal és Anjoukkal. Az Árpádház kihalta. Róbert Károly és Nagy Lajos kora. A rendi alkotmány. A renaissance kezdete. Zsigmond kora. I. Ulászló és a várnai csata. Hunyadi János kormányzó. V. László (4 hét). Hunyadi Mátyás király és a Jagellok kora; a mohácsi vész. E kornak főbb kútfői (3 hét). Ismétlés (1 hét). Kettős kivályválasztás és az ország kettészakadása a török hódítás következtében. A reformatio terjedése. I. Ferdinand és az országgyűlések; alsó és felső tábla kialakulása. Martinuzi Gy. és Erdély függetlensége. Várháboruk és Szigetvár eleste. Az ellenreformatio kora. A 16. 17. század kútfői: (5 hét). I. Lipót kora: Magyarország felszabadítása a török iga alól; az örökös királyság megalapítása és II. Rákóczy Ferencz. (2 hét). Kormányreformok III. Károly korában. A *pragmatica sanctio* és Mária Terézia. II. József császár (3 hét). Ismétlés (1 hét). A francia forradalom és a napoleoni háboruk kora. Szécsényi István és a reformok kora. A jogok általánossá tétele 1848. A szabadságharc és az absolutismus korának rövid vázolója után az 1867. kiegyezés és az ujabbkori állami intézmények jellemzése (3 hét). Általános összefoglaló ismétlés (2 hét).

Természettan, heti 4 óra. Az anyag szerkezetére vonatkozó kémiai fogalmak, a vegyegyesülés törvényei; az éleny és vegyületei, savak, aljak és sók; néhány csoport a szerves kemiából (3 hét). Hőtan. A hő lényege és forrásai, vezetett és sugárzó hő; a testek hő okozta kiterjedése és ennek alkalmazása; Gay Lüssac, ennek és Mariotte egyesített törvénye (2 hét). Ismétlés (1 hét). Hő és halmazállapot közti viszony (1 hét). A

gözők és párák feszítő ereje és sűrűsége; hygroskopok és hygrométerek a párolgás befolyása a növény és állat szervezetére. Gözgépek. Fajhő és sugárzó hő törvénye (3 hét). Ismétlés (1 hét). Delejesség és villámosság. Delejes alaptünemények. Delejesség mérése. A föld hatása a delejre (2 hét). Statikai villámosság, légköri villámosság (2 hét). Ismétlés (1 hét). Galván villámosság és keletkezése; állandó elemek, galvanoplastika és galván-sarkítás; a rohamerősség mérő eszközei és a villámosság mértékegységei. Ohm törvényei és alkalmazása; Ampère elmélete a mágnességről; villamos távirók; villamos és delejes indítás és ennek törvényei; az electro-dynamo-gép. Hő villámossága és keresztdelejesség (8 hét). Ismétlés (1 hét). Az erély és nemei, a természeti tünemények összefüggése (1 hét). A kosmograpia elemei (3 hét). Általános összefoglaló ismétlés (3 hét).

Mennyiségtan, heti 2 óra; 1 óra algebra, 1 óra mértan. *a*) Permutációk, combinációk, variációk; binomiális tényezők szorzata. Newton kéttagu tétele (10 hét). Ismétlés (2 hét). Ismétlése az algebra főalapelveinek (5 hét). Ismétlése a gyökökre vonatkozó összes tételeknek (4 hét). Az egyenletek összefoglaló ismétlése (5 hét). A logarythmusra vonatkozó tételek ismétlése (2 hét). Az összetett kamatszámítás ismétlése (4 hét). *b*) A planimetria főbb tételeinek ismétlése (8 hét). A trigonometria ismétlése (8 hét). A stereometria ismétlése (8 hét). Az analytika ismétlése (8 hét).

Bölcsészeti előtan, heti 3 óra. *A*) A lélektan bevezető része (2 hét). A képzetekről szóló tan (8 hét). Az érzelemről szóló tan (2 hét). Ismétlés (1 hét). A törekvésről szóló tan és lelki betegségek (5 hét). Összefoglaló ismétlés (2 hét). *B*) A gondolkozástan első főrésze: az elemtan, a fogalom, ítélet és következtetésről szóló tan (7 hét). Ismétlés (1 hét). A gondolkozástan második főrésze: a tudománytan, a meghatározás, felosztás, bebizonyításról szóló tan és végül a módszertan (2 hét). Ismétlés (2 hét).

Tornázás, heti 2 óra. Tanterv szerint: *a*) rendgyakorlatok, *b*) szergyakorlatok, *c*) szabadgyakorlatok, *d*) játékok.

Állandó tanmenet a görögöt pótló magyarhoz.

V. osztály.

Hetenkint 2 óra. *a*) Magyar prózai olvasmány. *b*) Magyar verses olvasmány. *c*) Thukydides „Συγγραφή περί τοῦ πολέμου τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων“ című történelmi műve Hegedüs István fordításában. *d*) Görög állami régiségek. A tanítás anyagának felosztása. *a*) Kármán József Uraniájából: Urania. *b*) Baróti Szabó Dávid. Egy ledőlt diófához. Óda. *c*) Thukydides. A peloponnesusi háború története. I. 1—23, 68—78, 80—86. *d*) Görögország fekvése, határai, politikai felosztása, hegyei, vizei, öblei, éghajlata, terményei, lakossága. Szeptember, 2 hét. *a*) Kármán Uraniájából: A nemzet csinosodása. A hazaszeretet. Ezen olvasmányok tárgyalásával karöltve jár a magyar irodalomtörténet klasszicizmusa korának fejtegetése,

továbbá Kármán József életének és működésének ismertetése. *b)* Virág Benedek. A bölcsről. Verseghi Ferencz. A középszerűség. Ódák. *c)* Thukydides. I. 139—146. *d)* Athén alkotmányos története Solon előtt. Attika lakosságának felosztása. Szeptember, 2 hét. *a)* Kazinczy Ferencz levelezése Berzsényi Dániellel. Tárgyaltatnak a következő levelek: az 1. és 2. a 4. és 5. *b)* Kazinczy Ferencz. A szabad Erdély. Dithyrambus. Epigrammáiból: Vajda-Hunyadon, Soloecismus. *c)* Thukydides: II. 34—46, 47—54. *d)* Athén legrégebb uralma. Solon reformjai. Az Areopagos törvényszéke. Október, 2 hét. *a)* Kazinczy Ferencz levelezése Berzsényi Dániellel. A 8. és 9., a 12. és 13. levél. *b)* Kazinczy epigrammáiból: Himfy, A nyelvrontók. Berzsényi ódáiból: Ajánlás (Kazinczy Ferenczhez) *c)* Thukydides. III. 36—50, 82—84. *d)* Kleisthenes reformjai, Perikles reformjai, Attika népsége: a rabszolgák, metoikoi, a polgárok. Október, 2 hét. *a)* Kazinczy levelezése Berzsényi Dániellel: a 16. és 17. levelek. Ezen levelek olvasása egybe van kapcsolva Kazinczy Ferencz életének és munkásságának fejtegetésével, főtekintettel költői, nyelvújító és levélíró szerepére. *b)* Berzsényi ódáiból: A Muzsához. A szonethez. *c)* Thukydides. IV. 8—21. *d)* Attika népsége. A polgárok osztályozása. Az athéni tisztviselők. November, 2 hét. *a)* Kőlcsey Ferencz szónoki beszédeiből. Emlékbeszéd Kazinczy Ferencz felett. *b)* Berzsényi Dániel ódáiból. Virág Benedekhez. Horatiushoz. *c)* Thukydides. IV. 36—40. Thukydides történelemírói pályája Lübker és Hunfalvy nyomán. *d)* A hadvezérek, kisebb katonai tisztségek. November, 2 hét. *a)* Kőlcsey Ferencz szónoki beszédeiből. Emlékbeszéd Berzsényi Dániel felett. Ezen olvasmány tárgyalásánál kiváló tekintettel Berzsényi Dániel életére és működésére, továbbá Kőlcsey Ferencz költői, szónoki és kritikai működésének vázolására. *b)* Berzsényi ódáiból. Kisfaludy Sándorhoz. Festetich Györgyhez. Festetich Lászlóhoz. *c)* Thukydides IV. 84—87., 104—107. *d)* Kincstári tisztek, archonok, kisebb polgári tisztviselők. Deczember, 3 hét. 1 heti ismétlés. *a)* Kőlcsey Ferencz beszédeiből. Országgyűlési üzenetek a magyar nyelv ügyében. *b)* Berzsényi Dániel ódáiból. Hymnus Keszthely isteneihez. Gr. Széchenyi Ferenczhez. Felsőbüki Nagy Pálhoz. *c)* Thukydides V. 18—24. Thukydides történetírói pályája Lübker és Hunfalvy művei nyomán. *d)* A törvényhozó gyűlések. A tanács. Areopagos, a népgyűlés. Január, 2 hét. *a)* Kőlcsey Ferencz beszédeiből. Országgyűlési beszéd a magyar nyelv ügyében. *b)* Berzsényi ódáiból. Wesselényi hamvaihoz. Gr. Teleki Lászlóhoz. Bárány Prónay Sándorhoz. *c)* Thukydides. V. 84—114. Thukydides történetírói pályája. *d)* Az athéni sereg és a flotta. A sereg szervezete. Hadi szolgálat. A hajóhad. Január, 2 hét. *a)* Kőlcsey Ferencz Tarainésise. Bevezetés. Imádd az istenséget, szeretni az emberiséget, szeresd a hazát. *b)* Berzsényi Dániel ódáiból. Hg. Eszterházy Miklóshoz. A felkölt nemességhez. I. *c)* Thukydides. VI. 8—24, 31—32, 36—41. *d)* Az igazságszolgáltatás. Az alsóbb törvényszékek. Az esküdtszék. Fe-

bruár, 2 hét. *a)* Kölcsey Ferencz Parainesis: Törekedjél ismeretekre. Tudományt munkás étellel egybekötni. Teljes birtokában lenni a nyelvnek. A bölcsesség legnagyobb mestere az élet. Könyvét írni. (Ezen részletek fejtegetése.) *b)* Berzsenyi ódáiból. Nagy Lajos és Hunyadi Mátyás. Az ultii ütközet. *c)* Thukydides. VI. 60—61., 64—70., 76—87. *d)* Peres ügyek. Perrendtartás. A végrehajtas. Az athéni pénzügy. A kiadások. Február, 2 hét. *a)* Kölcsey Parainesis. Minden ismeret kütteje a tapasztalás. Tapasztalás, tanulás, figyelem, gondolkozás. Önszeretet az emberi nem legegységemibb vezetője. *b)* Berzsenyi ódáiból. A magyarokhoz. I. A 18. század. *c)* Thukydides. VI. 89—92. VII. 1—20. *d)* Az athéni pénzügy. Rendes bevétel, rendkívüli bevétel, közmunkák. Márczius, 2 hét. *a)* Kölcsey Parainesis. Küzdés az élet. Ellenség és ellenkezés nélkül az egész természetben semmi sincs. *b)* Berzsenyi ódáiból. A poézis hajdan és most. Fohászkodás. *c)* Thukydides. VII. 21—40. *d)* Spárta alkotmánya. Lakonia népe. Ismétlés. Márczius, 2 hét. *a)* Kölcsey Parainesis. Háláért jót tenni. Nincs nagyobb bolondság. Szerencse után jár a sokaság. Az emberek legnagyobb része saját karaktert nem bir. A Parainesis befejezése. *b)* Berzsenyi ódáiból. A temető. A magyarokhoz. II. *c)* Thukydides. VII. 41—60. *d)* Spárta alkotmánya. A spártaiak katonai fegyelme. Aprilis, 2 hét. *a)* Salamon Ferencz, Hunyadi János. *b)* A classica versforma Berzsenyi után. Kisfaludy Károly, Mohács. Elegia. *c)* Thukydides VII. 61—80. *d)* Spárta alkotmánya. A hadi szolgálat. A spártai flotta. Április, 2 hét. *a)* Salamon Ferencz. I. Mátyás király. Salamon élete és történelemírása. *b)* Vörösmarty Mihály. Előhang Zalán futásához. *c)* Thukydides. VII. 81—87. VIII. 65—70. *d)* A gyarmatosítás. Gyarmatalapítás. A gyarmat és az anyaország viszonya. Május, 2 hét. *a)* Salamon Ferencz, I. Mátyás király. Befejezés. Salamon Ferencz élete és történetírása. *b)* Vörösmarty epigrammái: *α)* Kisfaludy Károly sirjára. *β)* Magyarország czimere. *γ)* Sas. *δ)* Kölcsey. *c)* Thukydides VIII. 75—86., 92—96. Befejezés. *d)* A gyarmatosítás. Az athéni Klerachia. A proxenos. Az amphiktyonia. Május, 2 hét. Egyetemes ismétlés. Junius.

VI. osztály.

Hetenkint 2 óra. Irodalmi olvasmány: *a)* Homeros Iliasa. *b)* Homeros Odisseája. *c)* A görög vallás és művészet.

A tanítás anyagának felosztása. *a)* Mindszenti Gábor történetírásából. I. János király utolsó dolgai. Mindszenti Gábor működése, naplója. Párhuzamosan a VI. osztály rhetorikai oktatásával: A történelemírás tárgya, forrásai. A történelemírás szerkezete. Chronologiai és pragmatikus szerkezet. A naplók. Szeptember, 2 hét. *b)* Homeros Iliasa. Achilleus haragja (I., 1—492). Alexandros és Menelaos küzdelme (III. 1—384). Magánolvasmány. Pandoros frigyszegése (IV., 1—222). Ezen részlet olvasásával: Les-

singnek Homerosból levont törvényei a költő eljárásáról. Diomedes hőstettei (V., 84—430) Magánolvasmány. A homerosi költemények keletkezése. d) A görög vallás eredete és jelleme. A vallás Homerosban. Szeptember, 2 hét. a) Pázmány Péter Hodegosából: A teremtett állatok szép rendi. Pázmány Péter prédikációiból: Mint kell a fiaknak tisztelni szüléjeket? Magánolvasmány. Pázmány élete és működése. A politikában Istváni Miklós irányának folytatója. Pázmány prózája. Szónoki stilusa. Október, 2 hét. b) Glaukos és Diomedes (VI., 119—236). Hektor és Andromache (VI., 369—529). Hektor és Aias (VII., 1—322). Magánolvasmány. A homerosi költemények sorsa. d) A hesiodusi mythologia. Istenek és hősök. Égi, vízi, földi istenek, herosok. Október, 2 hét. a) Szalárdi János krónikájából: Bevezetés. 1. A jeneiek veszedelme. 2. Nagyvárad ostroma és elfoglalása. Magánolvasmány. Szalárdi élete és működése. Krónikája Istváni Miklós történelemírásának ellentétele. A pragmatikus szerkezet két módja: Tárgyas és kritikai szerkezet. A történelemírás stilusa. November, 2 hét. b) Követség Achilles előtt (IX., 1—413). Agamemnon vitéz tettei (XI., 1—283). Patroklos harcra készülése, csatája, halála. (XV., 1—256, XVI., 257—267). Magánolvasmány. Harcz Patroklos holttestéért (XVII., 366—596). A homerosi kérdés. Wolf Frigyes Ákos, Hermann, Lorhmann, Köchly. d) A Perikles korabeli vallás Mythos és erkölcs. Mysteriumok és tisztulások. November, 2 hét. a) Zrinyi Miklós gróf prózájából: Bevezetés. 1. A török áfium ellen való orvosság. 2. Vitéz hadnagyának harmadik fejezete: A hadakozás mesterségének nem szabhatni regulákat. Magánolvasmány. Zrinyi Miklós gróf élete és működése. Hadvezéri pályája. Prózai iratai. b) Achilles megjelenése (XVIII., 148—242). Magánolvasmány. Achilles paizsa (XVIII., 369—617). Ezen részlet olvasásával folytatólagosan tárgyalatnak Lessingnek Homerosból levont törvényei a költői előadásra vonatkozólag. Achilles csatája (XX., 490—503, XXI., 1—611). Magánolvasmány. Hektor halála (XXII., 1—515). A homerosi kérdés. Hoffmann, Bergk, Ritschl. d) Papok, áldozatok, ünnepek. Jósok és jóshelyek. A görög dráma. Színház és színészek. Egy heti ismétlés. Deczember, 3 hét. a) Bethlen Miklós gróf önéletírásából: Bevezetés. 1. Tanulásomról és Keresztúri Pál methodusáról. Magánolvasmány. 2. Zrinyi Miklós halála. Columba Noae cum ramo olivae sive amphora aquae. Emlékirat. Magánolvasmány. Bethlen Miklós élete, történelemírói pályája. Politikai törekvései. — Párhuzamosan a VI. osztály rhetorikai oktatásával: Évkönyvek, krónikák, anekdoták, emlékiratok, naplók. Az önéletrajz, mint a történelemírás teljesebb formája. Január, 2 hét. c) Homeros Odisseájából. Athene és Telemachos (I., 1—324). Odisseus Kalypsonál (V. 1—225, V. 225—493). Magánolvasmány. Az eposzok szerkezete. d) A görög művészet fejlődési menete. Hősi korszak. A görög művészet a VII. századtól a perzsa háborukig. Január, 2 hét. a) Nagyajtaji Cserei Mihály Erdélyi históriájából: Bevezetés. 1. Magyar-

országi bujdosók Erdélyben. Magánolvasmány. 2. Apafi halála; a zernyesti ütközet. Ezen fejezetek olvasásával jár Magyarország állapotának előadása a vasvári (1664) béke után és az 1687. év változatos és nevezetes eseményeinek kellő kiemelése. 3. Erdélyi állapotok, kuruczvilág. Magánolvasmány. Cserei Mihály élete és működése. A történelemírás teljesebb formái. Korrajz, életrajz. (Kapcsolatban a VI. osztály rhetorikai anyagával). Február, 2 hét. c) Nansikaa (VI., 1—331). Magánolvasmány. Odysseus Polyphemos barlangjában (IX., 1—566). Odysseus Kirkénél (X., 135—405). Magánolvasmány. Az eposzok szerkezete. d) A görög templom szerkezete és díszítése. A dór rend. Az archaikus képfaragás. Február, 2 hét. a) Apor Péter. *Metamorphosis Transilvaniae*. Erkölcstörténet. 1. A vendégségről, ebédéről és vacsoráról. Apor Péter báró élete és működése. Az erkölcسرائz, mint történelmi műfaj. Márczius, 2 hét. c) Az alvilág (XI., 1—233). A szirének. Skylla és Charybdis (XII., 143—259). Magánolvasmány. Odysseus otthoni (XIII., 187—440). Csudás elem az eposzban (machinák). Az eposzok közös vonásai. Rhythmus, énekek, expositio, invocatio. d) A görög művészet a peloponnesusi háborúig. Perikles kora. Az ion rend. Márczius, 2 hét. a) Zágoni Mikes Kelemen Törökországi leveleiből: Bevezetés. A levelek közül: 1, 2, 8, 14, 37, 80, 88, 111, 112, 124, 128, 129, 137, 138, 145, 165, 185, 206, 207. Magánolvasmány. Zágoni Mikes Kelemen élete és működése. Emlékiratainak jellemzése. Prózájának jellemzése. A levélalak mint műfaj. Április, 2 hét. c) Eumaios (XIV., 1—198). Magánolvasmány. Odysseus és Telemachos (XVI., 1—320). Penelope (XIX., 96—398). Az ijverseny (XXI. 42—187, 245—434). Magánolvasmány. Az eposzok közös vonásai. Népies és müeposz. d) Az atheni Akropolis. Olympia. A görög művészet a peloponnesusi háborútól Nagy Sándor koráig. A képfaragás önálló szerepe. Április, 2 hét. a) Faludi Ferencz. Gracián Boldizsár maximáiból: Bölcs és figyelmes udvari ember. Faludi magyar Graciánja összehasonlítva Schopenhauer német Gracián fordításával tekintettel a műfordítás elveire. Faludi Ferencz önálló műveiből: Szt. ember, vagyis szent életre vezérlő isteni oktatások. Magánolvasmány. Faludi élete működése. Prózája. Az elmélkedés mint műfaj tekintettel az V. osztály szerkezetánára. Május, 2 hét. c) A bosszu (XXII., 1—501). A házastársak (XXIII., 1—246). Magánolvasmány. Az öreg Laertes. Kibékülés. (XXIV. 205—248). d) Görög műfestés, müipar. Május, 2 hét. Általános ismétlés juniusban.

VII. osztály.

Hetenkint 2 óra. Rendszeres felosztás. a) A VII. osztály magyar epikai és a VI. osztály homerosi olvasmányaira támaszkodva: Gyöngyösi István epikai költeményeiből: Marssal társalkodó murányi Venus. I. Rész. II. Rész a 227. versszakig. Gyöngyösi István élete és működése. Szeptember 4-étől kezdve 15-éig. d) A megelőző év homerosi olvasmányaira támasz-

kodva: A görög irodalomtörténet korszakai. A görög nyelv dialektusai. Az epikai poesis Homeros előtt. Homeros élete és munkái. Az Iliás meséje. Szerkezete. Szeptember 16-ától kezdve 30-áig. Gyöngyösi epikai költeményeiből. Marssal társalkodó murányi Venus. II. Rész a 228. versszaktól kezdve végig. III. Rész. Gyöngyösi István élete és működése. c) Október 1-étől kezdve 15-éig. d) A VI. osztály homerosi olvasmányaira támaszkodva: Az Odissea meséje. Szerkezete. Homeros írói jellemzése. Homeros tanulmányozásának befolyása. A homerosi költemények átszármaztatása. Rhapsodosok. A homerosi költemények írásbeli feljegyzése és kritikája. Október 16-ától kezdve 30-áig. a) A VII. osztály magyar lyrai olvasmányaira támaszkodva: Balassa Bálint lyrai költeményeiből. In laudem confinium. Kiben eről, hogy megszabadult az szerelemtől. Losonczy Anna nevére. Kiben büne bocsánatjáért könyörgött. Adj már csendességet. Confio. Balassi élete és működése különös tekintettel a virágénekekre. November 1-étől fogva 15-éig. d) Görög elegia olvasása. Elegiai költés, vagyis átmenet az eposztól a lantos poesisre. Az elegiai költés a régibb és attikai korszakban. A iambosi költés. Archilochos. Amorgosi Simonides. Görög anthologiabeli epigrammák. A görög epigramma. Képviselők. Anakreon valódi maradványaiból és anakreonteia. Dalköltők vagy melikosok. Alkaios, Sappho, Anakreon. Karének-szerzők vagy dorosi lantosok. Pindarosi epinikiák. Pindaros epinikiának jellemzése. November 16-ától kezdve 30-áig. A VII. osztály lyrai olvasmányaira támaszkodva: a) Balassi Bálint lyrai költeményeiből: Segítségül hivlak. Oh nagy kerek kék ég. Boldogtalan vagyok. Zarándoknak vagy bujdosónak való ének. Valedicit patriae, amicis. A magyar nemzetnek romlott állapotjáról. Balassi Bálint élete működése. b) Sophokles Antigonéje. A harmadik antistrophés karénekig. d) Dithyrambos. Arion dithyrambosai. A VI. osztályban adott görög-színház magyarázataira támaszkodva: Kar és dialogos, vagy lantos és epikai elem a drámában. Tragoedia, comoedia, drama satyrikon. A dráma belső és külső szerkezete. Parodos, epiparodos, metastasis, áphodos vagy a kar fellépése és lelépése. Parodos, epiparodos, stasimon, exodos vagy a kar énekei. Prologos, epeisodion vagy a dráma szinpadj része. A görög dráma verse. Deczember 1-étől kezdve a karácsonyi szünetig. A kuruczok poesise. Kurucz tábori dal. Most jöttem Erdélyből. Szegény legény dala. Csinom Palkó. Vak Bottyán. Esztergom megvételéről. Bezerédi nótája. Bevezetés a kuruczok poesisébe. Január 1-től kezdve 15-éig. b) Sophokles Antigonéja. A harmadik antistrophés karénektől kezdve az ötödik antistrophés karénekig. d) A tragoedia keletkezése a Dionysos tiszteletére elénekelt dithyrambosból. Thespis, Choirilos. Aischylos, Sophokles, Euripides újításai a dráma terén. Aischylos és Sophokles élete és működése. Trilogia, tetralogia. Január 16-ától kezdve 31-éig. a) A kuruczok poesise. Kerekes Izsák. Nagy Berzsenyi Miklós. Balogh Ádám nótája. Ocskai Lászlóról való ének. Nyalka

kurucz. Rákóczy-nóta. A kuruczok poesisének jellemzése. Február 1-től kezdve 14-éig. b) Sophokles Antigonéja. Az ötödik antistrophés korénektől kezdve végig. Sophokles élete és működése. Az Oidipus-monda. Antigone tragikona. A mellék alakok. d) Sophokles drámái. Február 15-étől kezdve 28-áig. a) Csokonai Vitéz Mihály lyrai költeményeiből. Az én poesisemnek természete. Édes keserűség. A tihanyi Echohoz. Az estvéhez. A reményhez. Keseredés. Felvidulás. A tavaszhoz. Márczius 1-étől kezdve 14-éig. c) Bevezetés Euripides Aulisi Iphigeneiájába. Az első három jelenet olvasása és fejtegetése. A görög színház Euripides előtt. d) Euripides élete és működése. Euripides újításai a tragoedia terén. Márczius 15-étől kezdve végéig. a) Csokonai Vitéz Mihály lyrai és didaktikai költeményeiből. A magánossághoz. A rövid nap és a hosszú éj. Szegény Zsuzsi táborozáskor. Dr. Földi sirhalma felett. A lélek halhatatlansága (didaktikai költemény). I—VII V—VII. magánolvasmány. Április 1-étől kezdve 15-éig c) Euripides Aulisi Iphigeneija. A 4. jelenettől kezdve a 7. jelenetig. d) Euripides élete és működése. Április 16-ától kezdve 30-áig. a) Kisfaludy Sándor Himfyjéből. A kesergő szerelemből: 1, 7, 8, 13, 27, 35, 48, 55, 82, 89, 90, 111. A XI. ének. A boldog szerelemből: 1, 2, 16, 35, 45, 46, 50, 51, 53, 56, 117, 121, 139, 159, 171, 197. A II. ének. Kisfaludy Sándor élete és működése. Május 1-étől kezdve 15-éig. c) Euripides Aulisi Iphigeneiájából. A 7. jelenettől kezdve a 11. jelenetig. d) Euripides drámái. Május 16-ától kezdve 31-éig. Juniusban: Általános ismétlés.

VIII. Osz t á l y.

Hetenkint 2 óra. a) Széchenyi István gróf Hiteleből. Bevezető magyarázat. Erre a szövegből: Bevezetés. Mit kell tenni és min kell kezdeni? Végző. Széchenyi István gróf élete és működése. Szeptember, 2 hét. b) Bevezetés a görög prózairodalomba és történetírásba. Szemelvények Herodotos történeti művéből. Geréb. Herodotos élete és működése. Szeptember, 2 hét. a) Kölcsey Ferencz Országgyűlési naplójából. Bevezető magyarázat. A naplóból: I—VI. Nemzeti hagyományok. Bevezető magyarázat. Egyes részletek a Nemzeti hagyományokból. Október, 2 hét. b) Bevezetés Thukydidesbe. Thukydides Peloponnesusi háborujából: Szemelvények a II., VI., VII. könyvekből. Thukydides élete. Szemelvények Xenophon Anabasisából. Xenophon mint történelemíró. Október, 2 hét. a) Kölcsey Ferencz Görög philosophiája. Bevezető magyarázat. A görög philosophiai töredék olvasása és kifejtegetése. Evvel kapcsolatban: b) A görög philosophálás kezdetei. Sokrates. November, 2 hét. c) Sokrates védekezéséből 12 fejezet. Platon a görög philosophiában. Az Államból: II. 11 - 16. A platonai állam és rendjei. IV. 6—11. A 4 sarkalatos erény. November, 2 hét. a) Kölcsey Ferencz Görög philosophiájának befejezése. Kölcsey élete és működése. b) Sokrates véde-

kezéséből 13—24. fejezet. Deczember, 2 hét. c) Platon a görög philosophiában. Az Államból: VIII. A tökéletes államforma összehasonlítva az igazságtalanokkal: timokratia, oligarchia, demokratia, tyrannis. Platon életének és működésének összefoglalása. Deczember, 2 hét. a) Eötvös József báró. Reform. Bevezető magyarázat. A megyerendszer mint alkotmányos biztosíték. A) Nemzetiségünk. B) A megyei szerkezet mint oly institúció, a mely az alkotmány élvezetében sokakat részesít. C) A megyék semlegességi joga. Eötvös József báró élete és működése. Január, 2 hét. b) Platon. Sokrates védekezésének folytatása és befejezése. 25—33. fejezet. a) Eötvös József báró Reformja. Összefoglalás. Eötvös József báró élete és működése befejezve. Február, 2 hét. b) Aristoteles etikája. Bevezető magyarázat. II., III., IV., V. fejezetek, c) Aristoteles élete és működése. Február, 2 hét. a) Kemény Zsigmond báró: Élet és irodalom. Bevezető magyarázat. Élet és irodalom, I—III., VI. Kemény Zsigmond báró élete és működése. Márczius, 2 hét. b) Aristoteles etikájából: VI., VII., VIII., IX., X. fejezetek. c) Aristoteles élete és működése. Márczius, 2 hét. a) Kemény Zsigmond báró: Élet és irodalom. IX., XVIII., XIX. Április, 2 hét. b) Aristoteles etikájából. Az erkölcsi beszámításról. Bevezető magyarázat. Az erkölcsi beszámításból: I., II., III., IV. Április, 2 hét. Májusban: Általános ismétlés.

Állandó tanmenet a görögöt pótló rajzoktatáshoz.

V. osztály.

Hetenkint 2 óra. Iparművészeti síkdiszitmények vonalakban. Lendület és stilizáció, főmozgás és mellékmozgás, massa és rim felismerésére és begyakorlására: stilizált egyszerű kelyhek és rozetták különféle rimű szirmokkal. Szeptember, 4 hét. Levélzetek, lombozatok, indamozgás. Október, 4 hét. Görög edénytípusok. A négyzet betöltése elemekkel. November, 4 hét. A tanult elemekből egy saját-compozíció. Deczember, 3 hét. Ipardiszitmények színekben. Elsőd és törtszínek. Rokon és contrast színek. Szintriászok. Görög típusok. Voluták, pálmatiszímek. Január, 4 hét. Kymatiák és akroterionok, indás diszitmények. Február, 4 hét. A tanult görög elemekből egy kompozíció csak indákban és lendületekben, egy másik kompozíció négy fejlődési stadiumban (és pedig I-ső stadium; tervezett diszitmény főmozgása és mellékmozgásai csak indavonalakban, az egyes massák csak geometrikus alakokban kifejezve; II-ik stadium az indamozgások lendületeinek kifejtése s a massák rímeinek kidolgozása; III-ik stadium a szinfoltok hangulatainak próbája. IV. a teljes kiszínezés). Márczius, 3 hét. Hindu, perzsa és arab elemek, indás diszék, fajance típusok. Április, 4 hét. Román és csúcsives elemek. Email és padozat típusok. Május, 4 hét. Egy keleti, egy román s egy csúcsives diszitmény komponálása. Junius, 2 hét. Összesen 36 hét.

VI. osztály.

Hetenkint 2 óra. Színes síkdiszitmények. Az olasz renaissance. A quattrocento. Renaissance rózsatípusok. 2 hét. Renaissance pálmatisípusok. 2 hét. Renaissance gránátalma típusok. 1 hét. Renaissance achantuslombok. 1 hét. Indus szövetdessintípusok és ó-keleti szőnyegmotivumok. 2 hét. Japán papírszőnyeg-motivumok. 1 hét. Olasz faintársia. 2 hét. Bemutatva és előadva: a japán és chinai műhímzés eredeti szőnyegeken; az ó-keleti szőnyeg eredeti perzsa szőnyegen; a damasz és brocát szövetben; a gobelin szövetben és rajzban. 1 hét. Ismétlésül a tanult típusokból és motivumokból egy kompozíció. 2 hét. Domboru diszitmények gipszminták után. A fény és árnyék, a főfény és szürke, az önárnyék, a reflex- és vetett árnyékba gyakorlására előbb geometrikus, majd egyszerű levélmodellek. 2 hét. Az antik és renaissance rózsza, pálma, lotusz, tojássor és achantus, domboru modellek után. 5 hét. Antik oszlopfők, renaissance pillérfők, oszlop- és pillértalapatok lapos mintákról contourban addig, míg modellekkel rendelkezhetünk. 3 hét. A sgrafitto, vasrácsolatok, czimerpajzsok, ötvös művek; ü velencei üveg; a brüsseli csipke; a chinai, meiszeni, sévresi és bécsi porcellán. 1 hét. A színérzék tovább fejlesztése végett a 2-ik harmad folyamán renaissance majolika minták alapján egy színes kompozíció befejezésére. 1 hét. Ismétlésül egy pillér alakítása az olasz fadaragás mintájára contourban. 2 hét. A cinquecento Firenzében. A renaissance hazánkban. Pillérbetétek és friesdiszitmények firenzei remekművek gipszmintái után. 4 hét. Kolozsvári márvány ajtózatok a tanár felvételei nyomán. 2 hét. A barokstíl. Bemutatva a helybeli megyeházán, hol az üvegfestés megtekintésére s előadására is kínálkozik alkalom (az év végi vizsgák után). Ismétlésül kompozíció: emléktábla koronapárkánnyal, frieses gerendázattal, a talapzaton álló két pillér, a talapzaton pedig két gyámkő tartja contourban. 2 hét. Összesen 36 hét.

VII. osztály.

Hetenkint 2 óra. A pont derékszögű ábrázolása egy és két síkon és a négy térnegyedben. 1 hét. Az egyenes vetületei, nyomai és hajlásszögei. 2 hét. A sokszög vetületei. 1 hét. A pont ábrázolása három és több síkon. Két pont távolságának meghatározása. Az egyenesnek hajlásszögei a képsíkokhoz. 2 hét. A pont és egyenes viszonylagos vonatkozásai. 2 hét. Parallel, egymást metsző és kitérő egyenesek. 2 hét. Egy fej antik domborminta után. 2 hét. Áttekintő ismétlés 2 hét. A sík két vetülete. A sík harmadik vetülete. A sík hajlásszögei a képsíkokhoz. 3 hét. Adott síkban fekvő pont, egyenes, sokszög és kör. 2 hét. A sík nyomainak felkeresése parallel és egymást metsző síkok. 3 hét. Az egyenes metszése síkkal. 1 hét. A síkra merőleges egyenes vetülete. 1 hét. Egy fej antik domborminta után. 2 hét. Áttekintő ismétlés 2 hét. Leforgatás; a pont leforgatása:

a síkidom valódi alakjának és nagyságának fölkeresése; két parallel egyenes egymástól való távolságának és az egymást metsző egyenesek hajlásszögének meghatározása. 2 hét. Az egyenes hajlásszöge a síkhoz: két sík hajlásszöge. 2 hét. Egy fej antik domborminta után. 2 hét. Összefoglaló ismétlés 2 hét. Összesen: 36 hét.

VIII. osztály.

Hetenkint 2 óra. Szabadkézi és ábrázoló geometriai rajz. A gúla ábrázolása, ön- és vetett árnyéka; a térelemek vonatkozása a gúlára; a gúla hálózata. 3 hét. A hasáb ábrázolása, ön- és vetett árnyéka; a térelemek vonatkozása a hasábra, a hasáb hálózata. 3 hét. A szab. testek ábrázolása, ön- és vetett árnyéka. 2 hét. Ismétlés 3 hét. Fejrajzolás gipsz után. 3 hét. A kup: ábrázolás, ön- és vetett árnyéka, a térelemek vonatkozása, hálózat. 3 hét. A henger: ábrázolása, ön- és vetett árnyéka, a térelemek vonatkozása, hálózat. 3 hét. A gömb: ábrázolása, ön- és vetett árnyéka s a térelemek vonatkozása. 3 hét. Fejrajz gipsz után. 3 hét. Összefoglaló ismétlés. 3 hét. Összesen 29 hét.

7.

A nagybecskereki közs. főgymnasiumban az 1889/90. tanévben iskolai használatra elfogadott nyelvtani és mennyiségteni megnevezések.*

Az 1889. decz. 21-én tartott második módszeres tanári tanácskozányon az igazgató sajnálattal említé fel, hogy bár az alakuló gyűlésen rendszeren abban állapodnak meg az egymással rokon tantárgyak és szakok tanárai, hogy egyező terminológiát fognak használni, ennek teljesedését a gyakorlat nem valósítja meg. Talán legtöbb eltérés tapasztalható a nyelvek tanításánál. Ennek oka nem csupán a különféle nyelvek szellemében vagy a tanároknak némely megszokott terminushoz való ragaszkodásában, hanem legfőképen a nyelvtankönyvek megnevezéseinek sokféleségében található meg. Nem is véve érvül egy és ugyanazon nyelvtankönyv megnevezéseinek következetlen tarkaságát (pl. az alaktani és mondattani megnevezések összezavarását), már maga e sokféleség sok időfecsérlést okoz. Indítványozá tehát, hogy állapítson meg, illetőleg fogadjon el gymnasiumunk tanári kara egy oly egységes terminológiát a nyelvek tanítására, melyet kellő magyarázat kíséretében mindenik nyelv tanulásánál mindenik osztály fokozatosan és következetesen használhasson. Ezt a terminológiát könnyen áttekinthető táblázatokban — minők iskolánkban a történelemhez már vannak is — függesztjük ki mindegyik osztályban, sőt esetleg közöljük az idei évi Értesítőben is, hogy már a jövő tanévben annál könnyebben alkalmazhassuk.

* Lenyomat az 1889/90. isk. év végén kiadott gymn. Értesítőből.

Ezen indítványt a tanári kar nemcsak készségesen elfogadta, hanem mindjárt a nyelvtani mellett a mennyiségtani egységes terminologia sürgős megállapítását is kívánatosnak jelentette s az előzetes munkálatokra bizottságot nevezett ki; a tankerületi főigazgatóság pedig 1890. jan. 18-án 108. sz. a. kelt leiratában, helyesléssel vette tudomásul a gymnasiumunkban használandó egységes terminológiának megállapítására vonatkozó intézkedést.

A bizottságok 1890. május 18-án tartott rendkívüli módszeres tanácskozmányon jelentették be munkálataik eredményét, hogy azt minden részletében az egész tanári kar megvitatása tárgyává tehesse.

A nyelvtani egységes terminologia megállapítására kiküldött bizottság részletes előterjesztést tett azon elvekről, melyek a bizottságot feladatának megoldásában vezették. Munkálatukban mindenekelőtt azt vitatták meg, lehetséges-e és szükséges-e csakugyan ezen összeegyeztetés a gymnasiumban tanított nyelvek terminológiájában s hogy érvényesíthető lesz e a most használatban levő tankönyvek mellett. A bizottság lehetségesnek és szükségesnek tartja ezen összeegyeztetést, az érvényesíthetőségre pedig azt jegyzi meg, hogy ez az egységes terminologia lesz alap és irányadó a tankönyvek használásánál.

Épen ezért alapterminusnak a magyart vette fel, de e mellett jónak látta helyet adni a latinos terminusoknak is, azoknak, melyek általában használatosak (pl. nominativus, subjectum, objectum). Vezérkönyvül a Szinnyi-féle magyar nyelvtankönyvet használta, itt-ott némi csekélyebb módosítással.

Külön-külön állapította meg a hangtan, az alaktan és a mondatan terminusait, s lehetőleg óvakodott az alaktani és mondatani categoriák összekeverésétől. De pl. a határozók osztályozásánál épen nem lehetett elhagyni némely alaktani megnevezéseket (pl. gen. qualitatis, objectivus).

Csupán csak a gymnasium kívánalmainak kielégítésére törekedett; nem vindikálja magának a változhatatlanság és tökéletesség jellegét. Épen ezért mellőzte a még tudományos vita alatt álló tételeket és míg a rövidségért s az áttekinthetés könnyüségéért tömött táblázatokat is állított össze (pl. mássalhangzók, igeragozás), addig a mondatok és mondatrészek felsorolásánál kikerülte a táblázati szabályozottságot, egyrészt azért, hogy ne legyen kénytelen fölösleges dolgokkal toldani anyagát másrészt azért, hogy elegendő és alkalmas tért hagyjon jövőben azon hiányok pótlására, melyek nyelvtanaink e részében még megvannak.

Mint hogy pedig e munkálatnak célja nem a nyelvtani szabályok ki-merítése, csak a megnevezések összeegyeztetése, a felvett *magyar, német, latin s görög* nyelvekből az egyes terminusok mellé csak egy-két példa idézését tartotta szükségesnek. Ugyanez okból mellőzte az észrevételek rovatát is. E helyett a rendes rovatokba mellékesen vagy utólagosan toldotta be a különös eltérő alakok szokásos terminusait (pl. gen., abl.).

A mennyiségtani egységes terminologia megállapítására kiküldött bizottság különösen kiemelte előterjesztésében azt, hogy munkájában kénytelen volt a magyar és latinos terminusokat vegyesen használni, és pedig az alsóbb osztályok anyagában nagyobb részt a különben helyes magyar, a felsőbb osztályokéban a latinos terminusokat. — Tényeket idézett a különösen régibb mennyiségtankönyveinkben divott s ezekből az újabbakba is átvett, a fogalomnak meg nem felelő, sőt a magyar nyelv szellemével is ellenkező sokféle megnevezések zürzavarából. Dicsérettel említé fel újabb keletű mennyiségtankönyveinkről azt, hogy már inkább a latinos vagy helyesebben nevezve az internationalis terminológiát alkalmazzák. Ezzel azonban nem azt akarja mondani, hogy végképen dobjuk ki a mennyiség-tanból a magyar megnevezéseket (pl. hogy szám helyett numerust, összeadás helyett additio-t mondjunk), hanem azt, hogy a latinos terminus használása mindig helyesebb azon fogalom jelölésére, melynek magyar neve vagy sokféle vagy épen hibás. — Egy-két helyen szükségesnek tartotta a terminus mellé a magyarázatot is csatolni a félreértés kikerülése végett.

A bizottságok által beterjesztett terminológiát, minden részletében megvitatta, a tanári kar a *maga használatára* elfogadta és elhatározta annak közlését az évi Értesítőben.

Táblázataink elé tájékoztatásul jegyezzük a következőket.

A hol a nyelvtani táblázat valamely rovatában a kitett terminusra példa nincs felvéve, abban a nyelvben az a terminus vagy nincs meg vagy nem is alkalmazható (pl. segédige l. német ny.).

A nyelvtani táblázat megnevezési rovatában mindenütt csak egy-egy megnevezés van felvéve, és pedig úgy, hogy a különös terminusoknak (pl. abl. abs.) értéke sincs külön megjelölve; a mennyiségtani táblázatban ki van írva a nem használandó megnevezés is, de zárjelben.

Nincsenek külön megemlítve az olyan alak- és mondattani fogalmak megnevezései, melyeket egy másik terminus már magában is kifejez (pl. gen. propriet. l. possess. v. összevont m. l. egysz. bővített m.)

•

NYELVTANI ÉS MENNYISÉGTANI
TERMINOLOGIA.

MEGNEVEZÉS		P É I-
magyar	latin	magyar
Hangtan Betű	Littera	—
I. Magánhangzó.	Vocalis	a, e, i, o, u, ü,
<i>rövid</i>	brevis	a, è, i, o, u
<i>hosszú</i>	longa	á, é, í, ó, ú, ü
<i>kettőshangzó</i>	diphthongus	ai, ei = aj, ej
<i>magas h.</i>	—	e, é, i, ö, ü
<i>mely h.</i>	—	a, á, o, u
<i>közep h.</i>	—	e, é, i, í
<i>magánhangzó- illeszkedés</i>	assimilatio vocalis	várhat, kérhet, házban, kertben
<i>magánhangzó- változás</i>	—	holt, halál
a) <i>gyengítés</i> b) <i>erősítés</i>	—	— —
<i>hangűr</i>	hiatus	oda adja
<i>magánhangzó kivetése</i>	elisio	szint(-e-)úgy, jár(-a-)tom- ban
<i>magánhangzó összevonása</i>	contractio	tanoít, tanít szakajt, szakít
II. Mássalhangzó.	Consonans	b, d, f, sz, cs, ny, zs
<i>rövid</i>	brevis	b, k, t, s
<i>hosszú</i>	longa	bb, kk, tt, ss
<i>hasonulás</i>	—	romlik, ront
<i>hangatvetés</i>	metathesis	tereh, terhek
<i>hangelvesztés</i> a) <i>nyom nélkül</i> b) <i>mássalhangzós pótló nyujtással</i> c) <i>magánhangzós pótlónyujtással</i>	—	bocsájt, bocsát palló, reméllem köv(-ek), kő

nevezések táblázata.

d	á	k
német	latin	görög
—	—	—
a, e, i, o, u	a, e	α, ε, ι, ο, υ, η, ω
a, e, i, o, u	ǎ, ě	ε, ο
aa, ie, oo, ah	a, e	η, ω,
au, ei	ae, ui	αι, εϋ, ηυ, οι, ου
—	—	—
—	—	—
—	—	—
Apfel, Ȧpfel	tego, tugurium	λίσον (λίσαν)
—	—	—
—	agmen — agminis sterno — stravi voco — vox	ἀκούω, ἀκήκοχ φιλέω, φιλήσω
sagte es	coopertus, di ament	συστέλλω
sagt' es	magi(u-)s prae(-i-)tor	γίγνομαι (γιγέρομαι)
—	amao = amo nevolo = nolo	νοῦς (νόος)
b, f, l, m, sch, z	c, t	φ, γ, ζ, σ, ς, θ, ξ
b, f, t, f, s, z	c, t	κ, γ
č, ž	x, ph	ξ, ψ
habe, hatte	scribo, scriptum	ἄλλωμι (ὄλωνμι)
bersten, bresfen	sterno, stravi	ἀποθνήσκω, ἀπέθανον
gleichse, gleife krump, krumm	flectere, flexi fodi, fossum	ποιμέ(ν)σι, κειόμι(θ)και ἐκάλεσσα
haben, han	fundo, fudi	λίθουσι

d	á	k
német	latin	görög
—	—	—
Gebet, gebet Wo ist der Feind? und, vor — — —	abusus ille scribit litteras? -ne — bonust deus	θεός, λόγος, άνθρωπος συνθροιστή, προς οὐ τις, ἐστι τάραχά βασιλεύς

Folytonos — Continua

Fűvó — spirans

folyékony — liquida

keményy

lágý

magy.	német	latin	görög	magy.	német	latin	görög	magy.	német	latin	görög
f	f, v	f	—	v	w	v	—	m	m	m	μ
sz, s	ß ß sch	s	σ, ς	z, zs	f	z	—	l, ly n, ny r	l u r	l, n, r	λ, ρ ε, γ
—	—	—	—	h	h	h	·	—	ng nf	—	—
—	—	—	—	j	i	j	—	—	—	—	—

MEGNEVEZÉS		P é l-
magyar	latin	magyar
Alaktan		—
Névszó	Nomen	
Főnév	N. substantivum	—
<i>I. összevont</i>	concretum	—
<i>tulajdonnév</i>	proprium	Árpád, Budapest
<i>köznév</i>	appellativum	ibolya
<i>egyedi</i>	individuale	atyá, ház
<i>gyűjtő</i>	collectivum	nyáj
<i>anyag</i>	materiale	viz, só
<i>II. elvont</i>	abstractum	—
<i>tulajdonság</i>	—	szépség, szorgalom
<i>cselekvés</i>	—	olvasás, evés
<i>állapot</i>	—	egészség, rabság
Nem	Genus	—
<i>him</i>	masculinum	—
<i>nő</i>	femininum	—
<i>semleges</i>	neutrum	—
<i>közös</i>	commune	—
Melléknév	N. adjectivum	hideg, külső
Számnév	N. numerale	—
<i>határozott</i>	definitum	egy, kettő, három
<i>tő</i>	cardinale	egy
<i>sor</i>	ordinale	első
<i>osztó</i>	distributivum	egy-egy
<i>határozatlan</i>	indefinitum	sok, kevés, elég
Névelő	Articulus	—
<i>határozott</i>	—	az, a
<i>határozatlan</i>	—	egy

d	á	k
német	latin	görög
—	—	—
—	—	—
—	—	—
Konrad	Cicero, Roma	Ἀθῆναι, Ἀητώ
Blume	hortus	ἀνθρῶπος
Bater	arbor	μήτηρ
Herde	multitudo	στράτευμα
Gold, Brot	lac, aquae	γάλα
—	—	—
Trägheit	industria	ἀρετή
Wurf	coena	πράξις
Armut, Tod	aegritudo	θάνατος
—	—	—
der Mann	vir	νεανίας
die Frau	femina	θυγάτηρ
das Kind	mare	σῆκον
—	dux parens	θεός
muthig	bonus, felix	εὐδαίμων, καλός
—	—	—
eins, zwei, drei	decem	εἴκοσι, πενήκοντα
eins	unus	δέκα
d. d. d. zweite	primus	δέκατος
je fünf	singuli, bini	σύντρεις
viel, wenig	pauci, multi	ὀλίγος, πολὺς
—	—	—
der, die, das	—	ὁ, ἡ, τὸ
ein, eine, ein	—	—

MEGNEVEZÉS		P É I-
magyar	latin	magyar
Névmás	Pronomen	—
<i>személy</i>	personale	én, te
<i>visszaható</i>	reflexivum	magam, magad
<i>birtokos</i>	possessivum	enyém, tied
<i>mutató</i>	demonstrativum	ez, ilyen
<i>kérdő</i>	interrogativum	ki? milyen?
<i>vonatkozó</i>	relativum	a ki, a milyen
<i>határozatlan</i>	indefinitum	valaki
<i>kölcsönös</i>	reciprocum	egymás
<i>egymásra vonatkozó</i>	correlativum	milyen, a milyen, olyan
Határozószó	Adverbium	hol, vissza, már, így
Viszonyzó	—	—
<i>rag</i>	suffixum	jó-kor, ek-kép, kert-ből
<i>névutó</i>	—	kert alatt, méh gyanánt
—	praepositio	—
Indulatszó	Interiectio	jaj, ej, ni
Ige	Verbum	—
<i>cselekvő</i>	activum	—
<i>tárgyas</i>	transitivum	üti
<i>tárgyatlan</i>	intransitivum	jár
<i>szenvető</i>	passivum	üttetik
<i>visszaható</i>	reflexivum	elrejtőzik
<i>álszenvető</i>	deponens	—
<i>közép</i>	medium	—
<i>gyakorító</i>	iterativum	dobál
<i>mozzanatos</i>	momentaneum	emeliint
<i>kérdő</i>	inchoativum	éled

d á k

német	latin	görög
—	—	—
ich, du	ego, tu	ἐγώ, σύ
•sich, sich selbst	sui, sibi, se, suus	ἐμαυτοῦ, σαυτοῦ
mein, dein	meus, eius	ἐμός, σός
dieser	hic, ille	ο τος, ὅδε
wer? was?	qui? quis?	τίς, τί
welcher	qui	ὅς, ἧ, ὅ
etwas, man	aliquis, quidam	τις, τι
einander	—	ἀλλήλων
derjenige, welcher	quot, tot, aliquot	πόσος, ὅσος
dort, bald, jetzt	hodie, nunc, modo	ἄγαν, ἐκί, ἀεί
—	—	—
Mannes, Frauen	am-o, hort-is, homin- ibus	-θι, -θεν, -δε
—	—	ἐνεκα
mit, zu	ob, cum, clam	εἰς, ἐν
ha, o	vae, eheu	ὦ
—	—	—
—	—	—
ihn schlagen	moneo, (aliquem)	τίπτω τίνα
fließen	dormio	βαίνω
geschlagen werden	moneor (ab aliquo)	τίπτομαι
sich freuen	piget (me)	—
—	hortor (aliquem)	βούλομαι
—	laetor	ἔπομαι
—	quaesito	θάσσω
—	aspicio	—
—	nosco	γινώσκω

MEGNEVEZÉS		P ó l-
magyar	latin	magyar
<i>miveltető</i>	causativum	irat, kelt
<i>ható</i>	potentiale	szólhat
<i>személytelen</i>	impersonale	villámlik
<i>segéd</i>	—	—
Névszó-tő	—	—
<i>nem változó</i>	—	hajó, szellő
<i>változó</i>	—	tető, teteje
Névragozás	Declinatio	—
<i>eset</i>	casus	—
<i>alanyeset</i>	nominativus	ember, Pálé, házaim
<i>tárgyeset</i>	accusativus	embert, házaimat
<i>határozó esetek</i>	—	gyermeknek, fáról, vendégül, királylyá
—	locativus	—
—	ablativus	—
—	dativus	—
—	genitivus	—
—	vocativus	—
<i>szám</i>	numerus	—
<i>egyes</i>	singularis	ember, embert,
<i>kettős</i>	dualis	—
<i>többes</i>	pluralis	fák, fákat
<i>Ragozási csoport</i>	—	—
<i>magashangú ragozás</i>	—	mese, meséből
<i>mélyhangú ragozás</i>	—	dolog, dologra
<i>erős ragozás</i>	—	—
<i>gyenge ragozás</i>	—	—
<i>vegyes ragozás</i>	—	—
<i>a-tövű</i>	—	—
<i>o-tövű</i>	—	—

d	á	k
német	latin	görög
stellen	—	—
—	possum, queo	δύναμαι
es regnet	piget, restat	δει, χεγή
haben, sein	—	—
—	—	—
Mensch	hortus, alauda	ἀνθρωπος
Bruder, Brüder	calcar-, calcari-um	θρίξ—τριλός
—	—	—
—	—	—
das Mädchen, der Arm	hortus, mare	χώρα, κόραξ
das Mädchen, den Arm	hortum, mare,	λαμπάδα, γένος
—	—	—
—	humi, ruri	οἶκοι
—	horto, mari	—
dem Mädchen, dem Arme	horto, mari	πατρι, βασιλεῖ
des Mädchens, des Armes	horti, maris	πάλευς, δώρον
—	fili!	δαίμον. ὄητορ
—	—	—
das Mädchen, der Arm	hortus, mare	μήτηρ,
—	—	ἵππω,
die Mädchen, die Arme	horti maria	νόμοι
—	—	—
—	—	—
—	—	—
der Zug, des Tages	—	—
der Hase, des Hafens	—	—
der Staat, des Staates, die Staaten	—	—
—	dea	τιμή, νεανίας
—	hortus	λόγος, λεώς

MEGNEVEZÉS		PÉL-
magyar	latin	magyar
<i>e-tövű</i>	—	—
<i>u-tövű</i>	—	—
<i>i tövű</i>	—	—
<i>mássalhangzós tövű</i>	—	—
<i>ragozhatlan</i>	indeclinabile	—
<i>hiányos</i>	defectivum	—
<i>bővelkedő</i>	abundans	—
Igeragozás	Coniugatio	—
<i>alanyi</i>	—	hallok, élsz, virul
<i>tárgyi</i>	—	hallom, éled, kéri
<i>iktelen</i>	—	ad, vet
<i>ikes</i>	—	fázom, esik
<i>erős</i>	—	—
<i>gyenge</i>	—	—
<i>visszahelyező</i>	—	—
<i>a-tövű</i>	—	—
<i>e-tövű</i>	—	—
<i>i-tövű</i>	—	—
<i>l-tövű</i>	—	—
<i>ü-tövű</i>	—	—
<i>mássalhangzós tövű</i>	—	—
<i>ω-végű</i>	—	—
<i>μ-végű</i>	—	—
<i>rendhagyó</i>	—	(vagyok, voltam, leszek)
Igető	—	—
<i>nem változó</i>	—	kér
<i>változó</i>	—	valék, voltam
<i>tiszta tő</i>	—	él, ül
<i>idő tő</i>	—	élt, ülne
—	praesens tő	ír
—	perfectum tő	írt

d	á	k
német	latin	görög
—	res	—
—	fructus	—
—	mare	—
—	miles	κόραξ, γένος, βασιλεύς, ήρωσ
—	fas, nihil	—
—	natu, tenebrae	—
—	arbos, arbor	τὸ πῦρ, τοῖς πυροῖς
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
ich ſchlage, ich ſchlug	—	—
ich lobe, ich lobte	—	—
ich brenne, ich brannte	—	—
—	amare	—
—	monere	—
—	capere	—
—	audire	—
—	tribuere	—
—	regere	—
—	—	λόω
—	—	δίδωμι
ſein, können	edo, volo	αρίεω, φέρω
—	—	—
loben, lobte	ama-	λόω
ſchlagen, ſchlug	capi, cepi-	λειπ-, λιπ-
lob=	ama-	λυ-, δο-
lobt=	amav-	λυσ-, δεδωκ-
ich ſchlag=e	capi-o	φεύγ-ω
—	cep-i	πιφενγ-, λελυκ-

MEGNEVEZÉS		P é l-
magyar	latin	magyar
—	futurum tő	irand
—	imperfectum tő	—
—	supinum tő	—
—	infinitivus tő	—
—	aoristus tő	—
—	perfect. partic. tő	—
Kötőhangzó	—	ír-o k
<i>módjegy</i>	—	ír-n-a, írj
<i>időjegy</i>	—	ír-t
<i>rag</i>	—	íro-k, írta-m
<i>mult idei</i>	—	—
<i>jelen s jövő idei</i>	—	—
Mód	Modus	—
<i>jelentő</i>	indicativus	dolgozik, eltörött
<i>feltételes vagy óhajtó</i>	conditionalis v. optativus	adnék, látnál
<i>felszólító</i>	imperativus	adj, kérjen, énekeljeteK
<i>kötő</i>	coniunctivus	—
Cselekvés	Actio	—
<i>folyamatos</i>	imperfectum	viráگزik
<i>bevégzett</i>	perfectum	elviráگزott
<i>beálló</i>	instans v. aoristus	kiviráگزik
Idő	Tempus	—
<i>jelen</i>	praesens	ír
<i>mult</i>	praeteritum	íra
<i>jövő</i>	futurum	írni fog

d	á	k
német	latin	görög
—	—	λσ-, φανσ-
ich schlug	—	—
—	capt-um	—
—	cape-re	—
—	—	φυγ-, φευξα-
geschlagen	—	—
er bet-e-t	reg-e-re	λύ-ομεν, λύ-ε-τε
er bet-e	ama-re-m	λύ-ω-μεν, λύ-οι-μι
er lob-t-e	ama-b-o	λύ-σ-ω
ich lob-e, du lob-st	am o, reg-am	—
—	—	ν, ζ, τ, μεν, μην, σο
—	—	μαι, σαι, μι, σι
—	—	—
ich schlage	fugio	λύω
ich schlugé, möge ich schlagen	—	λύομαι
schlag	fugē	λύε
du schlagest	fugiam	λύομεν
—	—	—
ich schreibe, ich schrieb, ich werde schreiben	fugis, fugiebam, fugiam	τελέω
ich habe o. hatte geschrieben	fugī, fugeram, fugero	τετέλεκα
—	—	ετέλεσα
—	—	—
ich schreibe	fugio, fugi	τελέω
ich schrieb	fugiebam, fugeram	τετέλεκα
ich werde schreiben	fugiam, fugero	τελώ

A cselekvések, igeidők és igemódok

idő Tempus	cselekvés Actio	Az igealak neve	Jelentő mód Indicativus		Kötő mód Coniunctivus	
Jelen Praesens	folyamatos imperfectum	folyamatos jelen praesens imperfectum	futok ich laufe fugio τρέω	<i>értéke:</i> futok	— ich laufe, — est fugiam τρέω	<i>értéke:</i> hogy futok, hogy fussak
	bevégzett perfectum	bevégzett jelen (praesens) perfectum	futottam ich bin gelaufen fugi πέγυγα	futottam	— ich sei gelaufen fugerim πεγύγω	hogy futottam
	beálló	beálló jelen (praesens momentaneum)	megállok — — —	—	— — — —	—
Mult Praeteritum	folyamatos imperfectum	folyamatos mult (praeteritum) imperfectum	futok vala ich lief fugiebam ἐφηνγον	futottam	— ich lief fugerem —	hogy futok, hogy futottam, hogy fussak, hogy futnék
	bevégzett perfectum	bevégzett mult praeteritum perfectum	futottam vala ich war gelaufen fugeram ἐπετρέγην	futottam	— ich wäre gelaufen fugis em —	hogy futottam, futottam volna
	beálló aoristus	elbeszélő mult praeteritum historicum	futék ich lief fugi ἐφηνγον	futottam	— — — φύγω	hogy futok, hogy fussak
Jövő Futurum	folyamatos imperfectum	folyamatos jövő futurum (imperfectum)	futni fogok ich werde laufen fugiam φύξομαι	—	— ich werde laufen fugiturus sum —	hogy futni fogok
	bevégzett perfectum	bevégzett jövő futurum perfectum	futandok ich werde gelaufen sein fugero παραφύξομαι	majd futok már futok	— ich werde gelaufen sein fugiturus essem —	majd futok, majd futottam
	beálló	beálló jövő	meg fogok állani — — —	—	— — — —	—

táblázatos összeállítása

Óhajtó mód Optativus		Feltételes mód Conditionalis	Felszólító mód Imperativus	
— ich möge laufen — γεύοιμι	<i>értéke:</i> <i>futnék</i>	futnék	fuss	<i>értéke:</i>
— möge ich gelaufen sein — πεγεύοιμι	<i>bár futottam volna, futnék</i>	— —	laufe	<i>fuss</i>
— — — φύοιμι	<i>futnék</i>	—	fuge, fugito φεύγε	
— möchte ich doch laufen — —	<i>futnék</i>	futottam volna (futottam legyen)		
— möchte ich doch gelaufen sein — —	<i>futottam volna</i>	— —		<i>fuss</i>
— — — —	—		πέγευγε	
— — — φειζοίμην	<i>futnék</i>	futni fognék	fuss	
— — — πεφειζοίμην	<i>futnék</i>	— —	— —	—
— — — —	—	— —	— —	

MEGNEVEZÉS		PÉI-
magyar	latin	magyar
Szerkesztett ragozás	coniugatio periphraistica	(írni akarok, írnom kell. meg van írva)
<i>Igenévszó</i>	Nomen verbale	—
<i>főnévi</i>	infinitivus, supinum, gerundium	írni, írnom
<i>melléknévi</i>	adject. } participium	író, járt, állandó írva, írván
<i>határozói</i>		
Szóalkotas	—	—
<i>Összetétel</i>	Composita	—
<i>mellérendelő</i>	—	búbánat, adás vevés
<i>alárendelő</i>	—	isten-áldás, menny-dörög. meg-lát
Képzés	Derivatio	—
<i>gyökerszó</i>	—	ad
<i>alapszó</i>	—	ad, adós
<i>származékszó</i>	—	adós, adósság
<i>Főnévképzés</i>	—	nézés, fájdalom
<i>többes képzés</i>	—	házak, házai
<i>birtokos képzés</i>	—	Pálé
<i>birtokképzés</i>	—	házam, házaim
<i>főnévi igenévképzés</i>	—	írni
<i>Melléknévképzés</i>	—	éles, rózsaszínű, dologtalan, lelki
<i>Igenévképzés</i>	—	vándorló, szökött, jövendő, írva
Fokképzés	Comparatio	—
<i>alapfok</i>	gradus positivus	öreg
<i>középfok</i>	gr. comparativus	öregebb
<i>felsőfok</i>	gr. superlativus	legöregebb
<i>határozós fokozás</i>	comp. periphraistica	nagyon öreg
<i>Számnevképzés</i>	—	tíz, tizedik, tíz-tíz, tizenkint
<i>Igeképzés</i>	—	kéregget, kezdődik, szemlél, halász

d	á	k
nemet	latin	görög
ich will schreiben, ich soll schreiben	amaturus sum, amandus sum	—
—	—	—
schreiben, geschrieben haben	amare, amatum, amandi	κειλεύειν
} geschrieben } schreibend	} amans, amatus, } amaturus, amandus,	} πρακτός } ἄγων
—	—	—
—	bella-gerere, inter-rex	γεωμέτρης, εἶδους
Eigentliche Wortbildung: Landmann, Bodegast	—	—
Uneigentliche Wortbildung: Königssohn, Heilquelle	—	γεωμέτρης, εἶδους
—	—	—
sand, Grab, Flug	facio	κτάομαι
wind, grab, flieg	fac-ilis	μάχη
finder, Grube, Klotz, Erfinder	facili-tas	μάχομαι
Sirte, Poesie, Gürtel	am-or, vinc-ulum	ρεῦμα, πράξις
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
neidisch, blutig	amare—visse—ri	—
—	fac-ilis, aur-eus	πολιτικός, λυτός
schiffend, gezeichnet	ama-us, rectorus	λέγ-ο-ντα λελυκ-ότ-α
—	—	—
schön	doctus	φίλος
schöner	doctior	φιλότερος, φίλιον
schönst	doctissimus	φιλώτατος, φίλιστος
sehr schön	magis idoneus	μᾶλλον φίλος, μάλιστα φίλος
vier, vierter, Viertel, viermal, viertel	septies, nov-eni	πεντάκις, διπλοῦς, δεκάς
lächeln, räuchern, steigern	clam-it-are, timescere	γηράσκω (γηρας)

MEGNEVEZÉS		P é l -
magyar	latin	magyar
Mondattan Mondat	—	—
<i>Egyszerű</i>	—	Érik a gabona.
<i>Összetett</i>	—	Ki Istenben bíz, meg nem csalatkozik.
Egyszerű mondat	—	—
<i>tő</i>	—	Megyek.
<i>bővített</i>	—	Három árva sir magában.
<i>hiányos</i>	—	Jó reggelt.
<i>állító</i>	—	Temetésre szól az ének.
<i>tagadó</i>	—	Nem ver meg az Isten engem.
<i>tiltó</i>	—	Ne ölj!
<i>kijelentő</i>	—	Jó hírt hallottam felőle.
<i>felkiáltó</i>	—	Jaj be szép ez a Pest!
<i>kérdő</i>	—	Él-e meg a régi harczi fia?
<i>óhajtó</i>	—	Hozná meg az Isten a telet!
<i>felszóllító</i>	—	Isten! áldd meg a magyart!
Mondatrészek	—	—
<i>Állítmány</i>	praedicatum	Érik a gabona.
<i>Alany</i>	subjectum	Érik a gabona.
<i>általános alany</i>	—	Azt mondják.
<i>kiegészítő alany</i>	subj. praedicati- vum	Én vagyok a falurossza.

d	á	k
német	latin	görög
—	—	—
Blumen blühen.	Amo.	Ἡδόμεθα.
Sti nicht träge, sondern gehe frisch ans Werk.	Bis dat, qui cito dat.	Μαζάριός ἐστι, ὅστις ἐν γρη γινναίον αἰθου.
—	—	—
Vies!	Amo.	Τίς ἐστι:
Wir essen von den Früch- ten der Bäume des Gartens	Amo patriam.	Τίς ἐστι ἐν τῷ κήπῳ;
Waffen!	Quos ego! Vae mihi!	*Ανα!
Betöft ist ein großer Dichter	Romulus rex fuit.	*Ορῶμεν τὸν οὐρανόν.
Eine Schwalbe macht keinen Sommer.	Nemo est beatus.	Οὐ φημι τοῦτο γενέσθαι.
Sage nicht in deinem Schmerz!	Noli timere!	Μὴ κλαίε!
Unschuld und Tugend zu- ren die Jugend.	Roma magna erat.	*Ἔσσι ὁ θεός.
O Gott, verzeihe mir die Sünden!	Quam magna est terra!	*Ὡς ἡδὺ ἐστι ζῆν!
Führt je ein Blinder den andern?	Quid facis?	Τίτι λέγεις ταῦτα;
Ware ich doch verständige	Utinam omnes boni essent!	Εἶδε ἔχοιμι χολήματα!
Denke oft an den Tod!	Ames patriam!	*Ἴωμεν εἰς πόλεμον.
—	—	—
Schönheit vergeht.	Ego doceo.	Μανθάνομεν τὰς ἐπιστήμας.
Jugend besteht.	Ego doceo.	*Ὁ διδάσκαλος διδάσκει.
Man soll nicht mit den Wölfen heulen.	Sic itur ad astra.	Λέγεται ἐλθεῖν.
Mein Freund wurde Sol- dat.	Romulus rex creatur.	*Ἡ θυγάτηρ μικρά ἐστι.

MEGNEVEZÉS		P é l-
magyar	latin	magyar
<i>Tárgy</i>	objectum	<i>Jó hírt hallottam felőle.</i>
<i>kettős tárgy</i>	—	<i>(Borulni láttam az eget.)</i>
<i>kiegészítő</i>	obj. praedicativum	—
	nominativus cum infinitivo	—
	accusativus cum infinitivo	—
	dativus cum infinitivo	—
<i>Határozó</i>	Adverbium	<i>Száll a madár ágról-ágra.</i>
<i>alany esetű</i>	—	<i>Beteg vagyok.</i>
<i>ragos</i>	—	<i>Száll az ének szájról-szájra.</i>
<i>nevutós</i>	—	<i>Sirja fölött enyeleg sutogva az alkonyi szellő.</i>
<i>praepositíós</i>	—	—
—	ablativus absolutus	—
—	genitivus absolutus	—
Helyhatározó	Adv. loci	<i>Kozmarin bokor van gyászos ablakában.</i>

d	á	k
nemet	latin	görög
Die Wunde reinigen die Luft.	Ego te doceo.	Ὁρώ τὸν οὐρανόν.
Er hört die Kläuber flüstern.	Ego te linguam latinam doceo.	Διδάσκω τὸν παῖδα τῆρ Ἑλληνικῆρ γλώσσαν.
—	Romulum regem creant.	Κῆρον στρατηγὸν ἐποίησε ὁ πατήρ.
—	Puer dicitur epistolam scribere. Epistola dicitur a puero scribi.	Λέγεται Κῆρος εὐνοῦς εἶναι.
Er ließ mich kommen.	Dicunt puerum epistolam scribere. Dicunt epistolam a puero scribi.	Οἶομαι σε σοφὸν εἶναι.
—	Vobis licet esse beatis.	Ἔμιν εὐδαίμοσι ἐξιστί γενέσθαι.
—	—	—
1) Adverb. Formwörter: Mein Bruder war gestern hier zu Besuch.	Cato senex mortuus est.	Οἱ Σπαρτιάται ἴσπερος ἦλθον.
2) Cas.: Das Verderben nah schnellen Schrittes.	Milites armis pugniant.	Οὐδέν γράμῃ πράττετε.
—	—	Θανατίζομεν Σωκράτη τῆς σοφίας ἕνεκα.
Mein Bruder war am gestrigen Tage bei dem Oheim zu Besuch	Ante mortem nemo beatus.	Εἶμι πρὸς τὸν πατέρα.
—	Natura duce errare non possumus.	—
—	—	Περικλέους ἡγουμένου Ἀθῆναι λαμπραὶ ἦσαν.
Ein fleißiger Schüler lernt auch daheim. Allerorts herrscht Ruhe. An der Quelle saß der Knabe.	—	—

MEGNEVEZÉS		P é l-
magyar	latin	magyar
	Adverbia loci	—
	Locativus	—
	Ablativus	—
	Accusativus	—
	Dativus	—
	Genitivus	—
	Ablativus	—
	Genitivus	—
	} loci } comparatio- } nis	
<i>Állapothatározó</i>	—	Válunál az ökrök <i>szom- jasan</i> delelnek.
<i>Föltétel hat.</i>	Acc. condit. Abl. absol.	— <i>Tudva</i> nem tesz rosszat.
<i>Hasonlítási határozó</i>	Abl. } comparatio- Genit. } tionis	Széles e világon nincsen árvább <i>nála</i> . —
<i>Eredet határozó</i>	—	Könnyeimnek <i>záporából</i> tenger lett.
	Abl. } originis Genit. }	—
	Abl. } materiae Genit. }	—
	Abl. } copiae Genit. } inopiae	—
	Abl. auctoris	—
	Gen. memoriae	—
<i>Eredmény határozó</i>	—	Fessük zászlóinkat <i>fekete pirosra</i> .

ḁ	ά	κ
nemet	latin	görog
—	—	—
—	Cicero <i>Romae</i> vixit.	Ἐθῆρῃσι ἔσαν στοαί.
—	Cicero in urbe Roma vixit.	—
—	Iliacos intra muros peccatur.	Τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἤλθομεν.
—	Illi pugnae etiam reges adfuerunt.	Αἱ στοαὶ κίχλω εἰσίν.
—	—	Φεύγουσι πεδίοιο.
—	Multiviarecta aberrant.	—
—	—	Ἀπέχει Πλάταια τῶν Ἐθῆρων σταδίους ἑβδομήχοντα.
—	—	—
—	Natura duce non erramus.	Ἦονχίαν ἄγω.
—	Vilius argentum est auro.	Μειζὼν εἰμὶ τοῦ ἀδελφοῦ.
—	—	—
—	—	—
—	Mecaeenas atavis edite regibus.	Δαροῖον καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο.
—	Homo animo et corpore constat.	Τὸ τεῖχος λίθον πεποιῆται.
—	Urbs nuda est praesidio, referta copiis.	Σὺν θεοῖς οὐδένοσ ἀπορήσομεν.
—	Concordia res crescunt.	—
—	Amicus amici non obliviscitur.	Μέμνησθε τοῦ ὄρκου.
—	—	—

MEGNEVEZÉS		P é l-
magyar	latin	magyar
	Dat. object.	—
	Dat. finalis	—
	Acc. finalis	—
<i>Részes határozó</i>	---	Mindenét a <i>szegényeknek</i> adta.
	Dat. { commodi incommodi	—
	Dat. ethicus	—
	Dat auctoris	—
<i>Időhatározó</i>	—	Ősszel, mától fogva, reggel óta, estére, éjfélig sokáig.
	Abl. } Acc. } temporis	—
	Gen. } Dat. }	—
<i>Módhatározó</i>	Abl. } Acc. } modi	<i>Üsendesebben</i> vigadjanak.
		—
<i>Fokhatározó</i>	Abl. } Dat. } meusuræ	Édes anyját félti <i>igen-igen</i> nagyon.
		—
<i>Mértékhatározó</i>	Abl. } Gen. } pretii	Fejjel nagyobb a többinél.
		—
<i>Eszközhatározó</i>	Abl. } Dat. } instrumenti	Toldi a <i>jó</i> késsel a cipőt fölszelte.
		—

d	á	k
német	latin	görög
—	Hostis urbi murum circumdedit.	Τὸ μηδὲν ἀδικεῖν πᾶσιν ἀνθρώποις πρέπει.
—	Auxilio venimus amicis.	—
—	Pacem te poscimus omnes	—
—	•	—
Leb' endlich einmal dir selber.	Non scholae sed vitae discimus.	Ἡ μορῖα δίδωσι τοῖς ἀνθρώποις κακά.
Ich liebe mir das Land- leben.	Quid tibi vis?	Μή μοι θορυβήσετε.
—	Homini maxime timenda est invidia.	Αἰτοῖς πέπραχται.
Schöne Gestalt verliert sich bald. Manche Thier- schlafen den Winter.	—	•
—	Multa nocte venit.	—
—	Sub galli cantum consultor ostia pulsat.	Τριάκοντα ἔτη γεγονώς. Νυκτὸς ἦλθε.
—	—	Τῆδε τῆ νυκτὶ ἀπέρχεται.
—	—	—
Freundlich blüht der Mond hernieder.	Merito ac jure laudamus. Secundum naturam vivo.	— Τούτου τὸν τρόπον ἐποίησε.
Manche Kinder müssen ernst ermahnt werden.	Multo praestat virtus divitiis.	—
—	—	Διαφέρει τούτου φρονήσε.
Jede Nation spricht nach ihrer Denkungsart.	Vir omni honore dignus.	—
—	—	Ἐπαινον ἀξίός ἐσσι.
Mit Angeln fisch- man auch.	Nemo ignavia immortalis factus est.	—
—	—	Οὐδείς ἐπαινον ἰδιοραῖς ἐκτήσατο.

MEGNEVEZÉS		P é l-	
magyar	latin	magyar	
Okhatározó	—	<i>Arnyékáért</i> becsüljük a vén fát. Megrendül a <i>csapás</i> miatt	
	*		
	Gen.	} causae	—
	Dat.		—
	Acc.		—
Abl.	—		
Célhatározó	—	Életét áldozza hona <i>jólétéért</i> . Nem is messze kelle fáradni <i>a végett</i>	
	Gen.	} finalis	—
	Acc.		—
	Abl.		—
Társhatározó	—	Lelkem <i>a telkeddel</i> mennyországba jusson.	
	Dat. Abl.	} sociativus	—
Számhatározó	—	<i>Hárman</i> valának együtt	
Tekintethatározó	—	Enni nem ettek mást, mint levegő eget.	
	Acc. graecus	—	
	Abl. limitationis (respectivus)	—	
Jelző	Attributum	—	
melléknévi	—	Kis lak áll a <i>nagy</i> Duna mentében. <i>Száz</i> szónak is egy a vége	

d	á	k
német	latin	görög
Eisen versinkt vermöge seiner Schwere im Wasser Im Gotteswillen erbarmet euch! Den Vogel kennt man am Gesang.	—	—
—	Miltiades <i>proditinis</i> accusatus est.	Ὁρῆζ' ομαί σοι τῆς κακίας.
—	—	Ἀβουλία τὰ πολλὰ βλάπτονται οἱ βροτοί.
—	Per me licet.	—
—	Oportet delicto dolore.	—
Die Schulen werden zur Erziehung der Kinder errichtet.	—	—
—	—	Ὁρέγεται τῆς δόξης.
—	Oratores mittunt <i>pacem petitum.</i>	—
—	Fac omnia amici <i>cuasa.</i>	—
—	—	Μαχόμεθα τοῖς πολεμίοις.
—	Ipse uno graditur comitatus <i>Achate.</i>	—
—	<i>Bis repetita</i> placent.	—
—	—	—
—	Mercurio similis <i>vocemque coloremque.</i>	Ἀλλεὺς πόδας ὠκίς ἦν.
—	Difficile est dictu.	—
—	—	—
Der Brunnen enthält frisches Wasser.	<i>Multa</i> nocte venit.	—

MEGNEVEZÉS		P é l-
magyar	latin	magyar
főnévi	partic. relativum	<i>Sárgult</i> levél könnyen lehult.
	participium	Más vidékre száll a <i>csevegő</i> madárka
	—	<i>Ajándék</i> marhának nem kell fogát nézni. <i>Világverő Máttyás</i> sirján még a virág zöldül.
	Gen. explicativus	—
	g. originis	—
	g. possessivus	—
	g. qualitatis	—
	g. quantitatis	—
	g. pretii	—
	g. materiae	—
	g. partitivus	—
	g. subjectivus	—
	g. objectivus	—
	Abl. qualitatis	—
értelmezői	appositio	Igy áll az ős erdők disze, az <i>óriási cser.</i>
határozói	—	—

d	á	k
német	latin	görög
Das träumende Kind lächelt.	Omne malum nascens facile opprimitur.	Ἀκούω τὸν ἄδορτα παῖδα.
—	Res gestae Romanorum.	—
—	—	—
Die Kunst zu erzählen	Ars scribendi.	Οἱ Ἀχαιοὶ ἐξέπεσαν πολὺν ἦλιον.
—	Libri Ciceronis.	Σωκράτης ὁ Σωκροῦσι- κον υἱὸς ἦν.
Die Strahlen der Sonne. Der König von Ungarn.	Domus patris.	Ἡ οἰκία τοῦ πατρὸς ἐστὶ.
Ein Held edler Art. Ein Held von edler Art.	Vir vehementis ingenii.	Ἄνθρωπος πενήτημοντα ἐτῶν ἀπέθανε.
—	Labor decem horarum.	Τριῶν ἡμερῶν ὄρον ἐπο- ρεῖομεν.
—	Parvi sunt foris arma.	Ὁ δοῦλος πέντε μῶν.
Barren Goldes.	Flumina lactis ibant	Τὸ τεῖχος λίθου αἰπὸς ἐστὶ.
Ein Haufen fröhlicher Kinder.	Pauci equitum.	Πολλοὶ τῶν Ἀθηναίων ἀποδόλασι.
Die Kraft des Menschen.	Amor patris (pater amat).	Ἡ φιλία τοῦ πατρὸς μέγας ἐστὶ.
Die Furcht des Fallens oder zu fallen.	Amor patris (patrem amant).	Τὴν φιλία τοῦ πατρὸς γέλαττε.
—	Vir humili statura.	—
Stefan, der erste Kö- nig von Ungarn. regierte 38 Jahre.	Leonidas rex Spar- tanorum.	Παρουσαῖς, ἡ τοῦ Κέρου μίτρη, αὐτὸν ἐβίβησε.
—	Priori Remo augu- rium venisse fertur.	Θεὶ τότε ἄνθρωποι ἐλεγον.

MEGNEVEZÉS		P é l-
magyar	latin	magyar
Összetett mondat	—	—
<i>Mellérendeléssel</i>	Coordinatio	—
<i>kapcsolt</i>	—	Ereszkedik le a felhő, hull a fára őszi eső.
<i>választó</i>	—	Vagy visszaadja ős ha- zánk szabadságát ka- runk, vagy érte küzdve, hű felek, egyért s együtt halunk.
<i>ellentétes</i>	—	Köszönöm tanácstok, de reá nem állok.
<i>következtető</i>	—	Jó az Isten, megsegít.
<i>magyarázó</i>	—	Búsuljon a ló, elég nagy a feje.
<i>Alárendeléssel</i>	Subordinatio	—
<i>részei:</i>	—	—
<i>főmondat</i> <i>mellékmondat</i>	—	Soh' se hittem, hogy meglássalak ma téged.
<i>A mellékmondat fajai:</i>	—	—
<i>I. alanyi</i>	—	Hirlik, hogy megjő.
<i>II. tárgyi</i>	—	Hiresztelik, hogy megjő.

d	á	k
német	latin	görög
—	—	—
—	—	—
Tugend läßt sich nicht vergraben, auch die Laster sterben nicht.	Et discerede bes et, quae didicisti, confirmare.	Τὸ μὲν ἔαρ ἰδὲ ἔστι, ὁ δὲ χειμῶν χαλεπός.
Ein spanischer König mußte ein rechtgläubiger Prinz sein, oder er mußte vom Throne steigen	Sive tu hoc ais, sive negas, ego tuebor sententiam meam.	Ἡ λέγει, ἢ σίγα.
Ernst ist das Leben — Heiter ist die Kunst.	Ego non modo tibi non irascor, sed ne reprehendo quidem factum tuum.	Μὴ στέργε τὰ χολήματα, ἀλλ' ὀρέγων τῆς ἀρετῆς.
Der Ferkel schwimmt auf dem Wasser, folglich ist er leichter denn das Wasser.	Nihil est mutabilius fortuna, itaque noli ei confidere.	Ὁ πατήρ ὑπέσχετο δῶρον, δῶδει οὖν τοῦτο
Die Fledermaus gehört nicht zu die Vögeln, sie ist nähmlich ein Säugethier.	Noli confidere fortunae, namque nihil mutabilius est fortuna.	Πιθι, ἀνδρὶ δὲ κεκηῶτι οἶνος μέγα ἀέξει μένος.
—	—	—
—	—	—
Wer den Groschen nicht ehrt, ist des Guldens nicht werth.	Bis dat, qui cito dat.	—
—	—	—
Wer bestigt, der lerne verlieren. Daß ihn viele gehn, macht den Weg nicht schön.	Incertum est, quis hoc fecerit.	Ὁλβιός ἐστι, ὅς οὐκ ἐπιθυμεῖ τῶν ἄλλων χρημάτων.
Verzeih, daß ich es sage,	Non intelligimus, quando obrepit senectus.	Θαυμάζομεν, ὅς ταῦτα ἔπραττε.

MEGNEVEZÉS		P é l-
magyar	latin	magyar
	oratio recta	Hunyadi Lászlót így intették barátai: „Hazánk szép vitéze, ne menj fel Budára“,
	oratio obliqua	Hunyadi Lászlót intették barátai, hogy ne menjen föl Budára.
	conjunctivus obliquus	—
<i>III. határozói</i>	—	—
<i>hely</i>	—	A hol állok, a hol megyek, mindenütt csak feléd nézek.
<i>állapot</i>	—	Órahosszat üldögél a nélkül, hogy csak egyet is szólna.
<i>föltétel</i>	—	Ha most föltámadna s eljönne közétek minden dolgát személyvesztésnek hinnéd.
<i>megengedés</i>	—	Ha begyógyul is a seb, megmarad a helye.
<i>hasonlítás</i>	—	Mintha ő is ennék, úgy mozgott a szája.
<i>eredet</i>	—	Arról ismerhetsz rá, hogy sántít.
<i>eredmény</i>	—	Azzá lett, a mi előbb volt,
<i>részes</i>		ki bottal köszön, annak doronggal felelnek.

d	á	k	•
nemet	latin	görög	
Salomon sagt: „Die Furcht des Herrn ist der Anfang der Weisheit“.	Puer inquit: „Ego prius veni, quid tibi vis?“	Κλέαρχος ἔφη: τί οὖν κελεῖω ποιῆσαι;	
Salomon sagt, die Furcht des Herrn sei der Anfang der Weisheit. — Salomon sagt, daß die Furcht des Herrn der Anfang der Weisheit sei.	Puer ait se prius venisse, quid sibi vellet.	Κῦρος ἔλεγεν, ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλεῖα μέγαν.	
—	Quid sibi vellet, ait	—	
—	—	—	
Wo man singt, da laß dich nieder.	—	Ἄγαλμα ἴδουσε τῆς πόλιος, ὅκον ἦν ἐπιτηδεύοντα.	
—	—	—	
Wenn dieser Körper elektrisch wäre, so müßte er entweder positiv oder negativ elektrisch sein.	Parvi sunt foris arma, nisi est consilium domi.	Ὅπως εἰ μὴ εἶχομεν, ὁμοίως τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν.	
Ob schon der Strauß Flügel hat, kann er doch nicht fliegen.	Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.	Γελά ὁ μῶρος, εἰ μὴ μὴ γελῶσιον ἦ.	
Wie die Arbeit, so der Lohn.	Virtus est nihil aliud, quam in se perfecta natura.	Ποιῆσομαι τὴν ἀπολογίαὺν ὡς ἂν δύνωμαι βραχυτάτων.	
—	Nequeo contineri, quin loquar.	—	
—	Cura, ut valeas	—	
—	Des, cui dare vis.	Δός, ὧ βούλει.	

MEGNEVEZÉS		P é l-
magyar	latin	magyar
<i>idő</i>	—	—
<i>egyidejűség</i>	—	Lángba borul az ég, ha a nap enyészik. Könnyben úszik két szemem pillája, valahányszor emlékszem rája! Szavuk nem igen van azalatt, míg esznek.
<i>előidejűség</i>	—	Meg is jutalmazom, mihelyt haza érek.
<i>utóidejűség</i>	—	Mielőtt új napja kel, a holtakat temessük el.
<i>mód</i>	—	Mindig segít úgy, a hogy tud
<i>fok</i>	—	Mínél szrencésőbb az ember, annál könnyebben elbizza magát.
<i>mérték</i>	—	Többet észszel, mint erővel.
<i>eszköz</i>	—	Avval álla bosszút, hogy csak fel sem vette.
<i>ok</i>	(conj. caus lis)	Bámult Miklós, mert ő olyat soh' sem látott.
<i>czél</i>	(conj. finalis)	Valami halomra fejét lehajtotta, hogy fáradalmát az éjben kinyugodja.
<i>következmény</i>	(conj. consecuti- vus)	Erre úgy megijed, hogy elkezd szaladni.

d	á	k	
német	latin	görög	
—	—	Κλεισχος παρόμετε, έως πόλεμος ήν.	
Indes ihr ipteltet, lagen wir im Schatten der Bäume.	Multa passus est, dum conderet urbem	Ὡς εἶδε αὐτὸν, ἐχάδη.	
Der König verließ Nürnberg, nachdem er es mit einer hinlänglichen Besatzung versehen hatte.	Pedes hostes sequi noluit, quum Fabius aciem instruxisset.	Ἐπεὶ ἔμαθον, γράψω.	
Onimm der Stunde wahr, eh' sie entschüpfst!	Donec eris felix, multos numerabis amicos.	Ἀγήμερος οὐκ ἔθελε γέμειν, πρὶν πειρήσασθαι Ἀχιλλῆος.	
Jeder ist desto freier, je weniger Bedürfnisse er hat.	Dissimulatio est, quum alia dicuntur ac sentis.	—	
—	—	—	
Dein Glück erfreut mich so sehr, als ob es mir selbst zuthheil geworden wäre.	—	—	
—	—	—	
Er trinkt Wasser, weil ihm sein Arzt den Wein verboten hat.	Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem.	Ἐπειδὴ σὺ βούλει, ἀποκρίνομαι.	
Spare in der Jugend, damit du im Alter nicht Manqel leidest.	Esse oportet, ut vivas, non vivere, ut edas.	Ἀσχοντός ἐσσι ἐπιμελείσθαι, ὅπως οἱ πολῖται εὐτυλώσιν.	
—	Epaminondas adeo fuit veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur.	Ἀσχεσίον οὐδεὶς πο οὕτω πολὺ ἐκήσατο, ὡς τε μὴ ἔτι πσοσδεῖσθαι.	

MEGNEVEZÉS		P é l-
magyar	latin	magyar
<i>társ</i>	—	Bajos a sántának versenyfutni avval, kinek ép a lába.
<i>szám</i>	—	Ma nincsenek anyyan, a hányan a multkor voltak.
<i>tekintet</i>	—	A mi azt illeti. magam is elvégezhetném azt a munkát.
<i>IV. jelzői</i>	—	—
<i>melléknévi</i>	—	A bokorban itt az ősi fészek. mely növelte könnyű szárnyatok.
<i>főnévi</i>	—	Neszét vette, hogy forraltok ellene valamit.
Mondatátalakítás.	attractio	<p>Árnyékba telepedjünk (oda, hol . . .)</p> <p>Ovakodjál a hizelgőtől (attól, a ki . . .)</p> <p>Megjöttékor üdvözöltük (akkor, mikor . . .)</p> <p>Napszámos munkával keresi kenyerét (avval, hogy . . .)</p> <p>Tetszésem szerint élek (úgy, a mint . . .)</p> <p>Engedetlenségeért megbüntették (azért, mert...)</p> <p>Búcsút venni jöttem (a végett, hogy . . .)</p> <p>Bajos a sántának versenyfutni ép lábúval (azzal, kinek . . .)</p> <p>Egykor erős karja (mely) most remegő, gyöngé.</p>

d	á	k
német	latin	görög
—	—	—
—	—	—
Je nachdem die Arbeit ist, wird der Lohn sein.	—	—
—	—	—
Die Zeit, die verloren ist, bringt keine Reue je zu- rück.	Fidem abeunt, qui venerant.	"Εστι Δίκης ὀφθαλμός, ὅς τὰ πάντα ὁρᾷ.
Wessen Herz gefühllos ist, der bleibt ungerührt bei fremdem Kummer.	Quidquid agis, pru- denter agas et re- spice finem.	Ὁ κῆπος, ὅς τοῦ πατρὸς ἔστι, μέγας ἐστι.
Spottet nie eines Menschen, welcher arm ist. Spottet nie eines armen Menschen.	Pater bonus amat liberos. Pater, qui bonus est, amat li- beros. Urbem, quam statuo, vestra est.	Μέμνηθε τοῦ ὄρκου, οἷ ὁμωμόκατε.

MEGNEVEZÉS		P é l.
magyar	latin	magyar
Körmondat.	periodus	Ha majd egykor testben és lélekben kifejlődve fellépsz az élet komoly pályáján; ha majd a polgári kötelesség szava tőled is munkát, erőt, talán életedet s a földi lét minden örömét, minden reményét kívánja áldozatul: ne késlekedjél; első és legszentebb legyen előtted a haza.

d	á	k
nemet	latin	görög
<p>W. um das Ringen nach Wahrheit unbelohnt bleibt; wenn Redlichkeit und Treue ein leerer Name wird; wenn nur ränkesüchtige Böfewichte das Ziel ihres elenden Sterbens erreichen: dann nimm mich auf, Dunkel des Grabes, und verbirg mich vor dem verdorbenen Geschlechte.</p>	<p>Victi a Caesare aut renovare bellum conati sunt, hique se in Africam contulerunt: aut, quem admodum nos, victori esse crediderunt.</p>	<p>Ὡςτε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κίρσας, εὐρόων ἢ ἔλαφον κεράων ἢ ἀγριοῖον αἶγα, πεινῶων μάλα γὰρ τε κατεφθίει, εἶπερ ἂν αὐτὸν ρεδπνται ταχέες τε κίνες θαλεροὶ τ' ἀζινοί. ὧς ἐχάρη Μενέλαος Ἀλέξανδρον θεοειδέα ὄσθαλμοῖσιν ἰδὼν.</p>

A matematikai meg-

Algebra.

MEGNEVEZÉS		Észrevétel
mágyar	latin	
(Általános számtan, betűszámtan),	Algebra.	
Mennyiség	—	
folytonos elkülönített	—	
Szám	—	
számsor	—	
számvonal	—	
egész és törtszám	—	
közönséges és tizedes tört, valódi és (hamis tört) áltört, vegyes szám (vegyes tört)	— —	
számláló és nevező	—	
törzs szám és összetett szám	(primszám) —	
(viszonylagos) törzs szám	relativus (primszám)	
törzs tényező	(primfactor)	
közös mérték (osztó), közös többszörös (többes)	—	
tizedes egység első-, másod . . . n-ed rendű (rangú) tizedes egységek	— —	
alaki és helyi érték	—	
áltörtek és vegyes szá- mok átalakítása, (átvál- toztatása)	—	

nevezések táblázata.

Algebra.

MEGNEVEZÉS		Észrevétel
magyar	latin	
a tört egyszerűsítése (rövidítése, kisebbítése)	(reductio)	
nevezett és nevezetlen szám	(concret és abstract)	
(általános, viszonylagos) szám	absolutus, relativus	
(való, képzetes) szám	realis, imaginarius	
—	complex	
(kapcsolt) számok	conjungált	
(okszerű, végszerű, mérves ok okszerűtlen) szám	rationalis és irrationalis	
—	nulla (zerus).	
(igenleges és nemleges) szám	positivus és negativus	
(együttható, velejáró, szorzószám)	coefficientis	
(kéttag, háromtag, többtag)	binom, trinom, polynom	
Alapműveletek.		
összeadás, összeadandók, összeg	(additio, addentes, summa)	
kivonás, kisebbítendő, kivonó, különbség (maradék)	subtractio, minuendus, subtrahendus, differentia)	
szorzás, szorzandó, szorzó, tényezők, szorzat	(multiplicatio, multiplicandus, multiplicator, factores, facit)	
osztás, osztandó, osztó, hányados, maradék	(divisio, dividendus, divisor, quotiens)	

Algebra.

MEGNEVEZÉS		Észrevétel
magyar	latin	
hatványozás	—	n pl. $\sqrt[n]{a}$ egy gyök; a az alap, n a gyökkitevő
alapszám, batvány	(potentia)	
kitevő	exponens)	
négyzet, köb	(quadratum. cubus)	
gyökvonás	—	
gyök, gyökkitevő alap	(radix) —	
négyzet-köbgyök (második-harmadik gyök)	— —	
(Szorszám, arányszám)	Logarithmus	
(jellemzés és pótlék)	characteristica és mantissa	
(arányos részek)	partes proportio nales	
(a sorszám megfelelő száma)	a log numerusa	
Egyenlet	(Aequatio)	
elsőfokú, másodfoku, (négyzetes) harmadfokó, felsőfoku egyenletek	—	
(négyzetes egyenlet alakjára visszavezethető) egyenlet	reducálható	
(visszás) egyenlet	reciproc (simme- trikus)	
(szorzási és kitevőleges) egyenlet	logirahtmusi és exponentialis	
gyök és gyöktényező	—	
a másodfokú egyenlet —	discriminansa	
(számtani és mértani) arány (viszony)	arithmetikai és geometriai —	

Az egyenlet gyöke
 = az ismeretlen
 azon értéke, mely
 az egyenletnek
 eleget tesz.

Algebra.

MEGNEVEZÉS		Észrevétel
magyar	latin	
az arány kitevője	(exponens)	Az arány kitevője azon szám, mely mutatja, mennyi vel v. hányszor nagyobb a két összehasonlított szám közül az egyik a másiknál.
egyszerű és összetett arány	—	
aránypár (arány, aránylat)	(proportio)	
belső s külső tagok.	—	
(Számítási és mértani haladvány) sor	arithmetikai és geometriai (progressio)	
külömbőség	(differentia)	
hányados	(quotiens)	
(közbeiktatás)	interpolatio	
(összehajló, széthajló, ingadozó) végtelen sorok.	convergens, divergens, oscilláló	
Tőke, kamat, százalék (száztóli), kamatláb, hitelező, adós, járadék, készpénzérték	(capitalis, interessa. procentum) — (creditor, debitor)	
(Helycsere, egybevetés változtatás)	permutatio. combinatio, variatio	Az összes mértékekre nézve a hivatalosan megállapított elnevezések használандók.
Függvény	(functio)	
állandó és változó mennyiségek	(constans és variabilis)	
(legnagyobb s legkisebb érték)	maximum és minimum	

Geometria.

MEGNEVEZÉS		Észrevétel
magyar	latin	
(Mértan). Terménymennyiségek	Geometria.	Sugár a végtelen egyenes; az egy pontból kiinduló végtelen egyenes félsugár; a két pont által határolt egyenes tá-
pont, egyenes, görbe és tört vonal	—	
sugár, félsugár, távolság	—	
függőleges és vízszintes irány	(perpendicularis v. verticalis és horizontalis)	
merőleges és ferde	(orthogonalis és klinogonalis)	
(Sikmértan)	Planimetria	
szög, csúcsa, szárai	—	
hegyes, derék, tompa, egyenes, domboru, teljes, (kihajló, behajló, vájt) szög	—	
fok, első- s másodpercz	—	
egyenlőközű (párhuzamos) egyenesek	(parallel)	
kül. és belváltó, megfelelő (ellentett) szögek, csúcsszögek	—	
Háromszög	(triangulum)	
hegyes-, derék, és tompaszögű háromszög	—	
egyenlőoldalú, egyenlőszárú, nem egyenlőoldalú háromszög	—	
átfogó és befogó	(hypothenusa és kateda)	
Négyszög,	—	
négyzet	(quadratum)	
(egyenközény)	parallelogramma	

Geometria.

MEGNEVEZÉS		Észrevétel
magyar	latin	
derékszögű (egyenközény, téglány, tégia idom)	parallelogramma	A szabályos sokszög középpontjának az egyik oldalról mért távolsága a <i>legkisebb sugara</i> ; a középpontnak az egyik csúctól mért távolsága pedig a <i>legnagyobb sugara</i> .
(dülény)	rhombus	
(dülénydet)	rhomboid	
(ferdény)	trapez	
(ferdényded)	trapezoid	
Sokszög	(Polygon)	
átló	(diagonális)	
legkisebb sugár (magasság), legnagyobb sugár	—	
belső és külső szögek	—	
kerület és terület	—	
(háromszögelés)	triangulatio	
Kör	—	
kerülete	(peripheria)	
területe	—	
sugara (küllő)	(radius)	
átmérője	(diameter)	
hurja	(chorda)	
érintője	(tangens)	
metszője	(secans)	
kerületi és középponti szög	(peripheriális és centrális —	
(középponti) körök	concentricus —	
(középpontkivüli) körök	excentricus —	
(középponti vonal)	centralis	
kör (szelvény)	— segmentum	
kör (czikkely)	— sector	
(szögmértan, háromszögmértan)	goniometria, trigonometria;	

Geometria.

MEGNEVEZÉS		Észrevétel
magyar	latin	
(szögmértani) függvény	goniometriai (functio)	
—	sinus, cosinus	
—	tangens, cotangens	
—	secans, cosecans	
pótló — kiegészítő szögek	(complementarius)	
pótlófüggvény	—	
(Térmértan, térmértan, tér- tán, tömör mértan)	Stereometria	
lap, test	—	
sík — görbe lap	(planum)	
lapszög, éle, szársíkjai, hajlásszöge	—	
testszög, csúcsa	—	
élei, oldalai (élszögei)	—	
szögei (lapszögei)	—	
szabályos és szabálytalan test	—	
átló és átlósík	(diagonális —	
alap — oldalfölület; köb- tartalom	—	
négylap	(tetraedron)	
hatlap	(hexaedron)	
nyolczlap	(octaedron)	
tizekhétlap	(duodecaedron)	
huszlap	(icosaedron)	
hasáb és henger	(prisma, cylindros)	
(egyenközalj)	parallelepipodon	
gúla és kúp	(pyramis, conus)	
gömb	(sphaera)	
gömbfüveg, gömböv, gömbszög, gömb- két, három- és sokszög	—	

Geometria.

MEGNEVEZÉS		Észrevétel
magyar	latin	
gömb (szelvény)	— segmentum	
gömbkorong	—	
gömb (czikkely)	— sector	
(gömbi) fölösleg	sphaerikai —	
(gömbháromszögtan)	sphaerikai trigo- nometria.	
(Vetület)	Projectio	
(von- v. vetítő sugár)	radius vector	
(középponti vetület)	centralis projectio	
egyenlőközü (vetület)	(parallel) projectio	
ferde és derékszögű (vetület) *	(klinogonális és orthogonális) projectio	
(alap) sík	horizontalis —	
(tűg) sík	verticalis —	
oldal sík	—	
(Elemző mértan)	Analytika	
(szegvény v. tengely) rendszer	coordinata —	
(rendszal és metszék)	ordinata és abscissa	
(méret)	dimensio	
(kerülék)	elipsis	
(mentelék)	hyperbola	
(hajtalék)	parabola	
(góczpont)	focus	
(góczhúr)	parameter	
(érintő s alérintő)	tangens s subtangens	
(deréklő s alderéklő)	normalis s subnormalis	
—	evoluta	
(végérintő)	assymptota	
(kúpmetszet)	—	

IV.

Nevelés és segélyezés

A m. kir. vall. és közokt. ministerium által megállapított középiskolai rendtartás nemcsak megkívánja a tanulóktól a rendet, nemes erkölcsöt és fegyelmet, hanem sulyt fektet arra is, hogy a szülők s helyetteseik az iskola törekvését saját gondviselésükkel gyámolítsák s így rájuk is *fontos kötelességeket ró*. Hogy pedig a szülők s helyetteseik ebbeli kötelességeik iránt kellő módon tájékozva legyenek s azokat annál pontosábban teljesíthessék, a vall. és közokt. ministerium rendelete folytán intézetünk igazgatósága is a gymnasium feladatához és a helyi körülményekhez képest az 1888/9. isk. évben *ujjonnan* egybefoglalta a szabályokat, melyeket az iskolai rend, a jó szokás és nemes erkölcs ápolására alkalmasoknak tartott.* Ezen újabb szabályok a következők:

A nagy-becskereki községi főgymnasium

iskolai szabályzata.

1. A *tanév* szeptember 1-én *kezdődik* és tart a következő június végéig.
2. A tanulók szabályszerű *felvétele* szept. három első napján az igazgatói irodában történik.
3. Nem idevaló tanuló *lakást* csak az igazgatóság előleges beleegyezésével fogadhat vagy változtathat.
4. Korcsmai, kávéházi s más eféle üzletet folytató egyéneknél szállást vagy étkezést fogadni tilos.

---

* Gymnasiumunknál a 40-es években fegyelmi tekintetben a helytartótanács által az 1845. évben magyar nyelven kiadott iskolai törvények szolgáltak irányadóul. Az 50-es években az Organisations-Entwurf 66—71. §§. által előirt törvények voltak alkalmazásban. Ezek alapján készült később a m. kir. vall. és közokt. ministerium által az 1868-ban kiadott gymnasiumi rendtartás és fegyelmi szabályzat, melynek keretében mozognak több kevesebb módosítással mai napon az összes középiskolák fegyelmi szabályzatai.

5. A szülék és szállásadók kötelessége a tanulók gyakori és tömeges összjövételét házuknál megakadályozni.

6. Ha az iskolai igazgatóság a felfogadott lakást valamely fontos okból kifogásolná, az ily lakást a tanuló a legrövidebb idő alatt elhagyni vagy az intézettől megválni tartozik.

7. A kiszabott tanóraban minden tanuló saját osztályában foglalja el kijelölt helyét.

8. Tiszta, illendő ruházat a mívelt gymnasiumi tanuló külsejéhez tartozik. A tisztaságnak a legcsekélyebb iskolai szerekre is ki kell terjednie.

9. A tanórákon a tanuló csak a szükséges könyvekkel és írószerekkel ellátva jelenik meg. Ezekon kívül egyebet hozni elkobzás, esetleg büntetés terhe alatt tilos.

10. Az iskolaterem, mint az oktatás helye, szent; ebbe a tanulók hajadon fövel lépnek be és helyeiken csendben várják a tanárok bejövetelét, kiknek belépte- és távozásakor tiszteletjelül telállanak. Ugyancsak felkelnek helyeikről akkor is, ha a gymnasium valamelyik előljárója vagy más személyek lépnek be, a kiket állásuknál fogva hasonló tisztelet illet.

11. Az oktatás ideje alatt a legnagyobb csend és figyelem tanusítandó. A tanuló mindenre vigyáz, a mit a tanár az ő tanóráira elrendelni jónak lát.

12. Az iskola épületét *mocsokkal* vagy *kárral* illetni, különösen ajtó, falat bepiszkolni, széket, padot és asztalt befirkálni s megvagdálni, papiroszeteleket, tollat, növényeket, gyümölcsrészeket stb. az osztályteremben elhullatni tilos. Azon osztályhelyért, a hol a kár történt, az a tanuló felelős, kit a tanár állandóan oda ültetett. Akaratlan károsítás *pótlásra* kötelez, szándékos azon kívül fenytést és büntetést von maga után.

13. Tanár engedélye nélkül *idegen osztályba* lépni, idegen osz tályból másokat kihíni hasonlóan tilos: valamint az óra közti 10 percnyi szünetek alatt a *folyóson* ácsorogni nem szabad.

14. Hanyagságból a tanuló egy *tanórát* sem *mulaszthat* el. Ha előrelátólag akadályozva van az iskolalátogatásban, szüleinek vagy ezek megbízottjainak írásbeli bizonyítéka mellett engedélyt nyerhet az osztályfőnöktől, és ha az akadályozás egy napot túlhalad, egyszersmnind az igazgatótól is. Ha az akadály előre nem látott, a tanuló azt a következő 24 óra alatt az osztálytanárnak tudtára adja és megjelenésekor az iskolában hiteles irattal bebizonyítja.

15. A tanéven belül a tanuló a várost egy napig csak az osztályfőnök engedésével, azon túl az igazgatóságéval hagyhatja el.

16. Minden mulasztott óra be lesz ígatva az értesítőbe és az évvégi bizonyítványba. A kellően nem igazolt mulasztás megrovatik. Nyolcz igazolatlan óra a magaviseletből „rosz“ tanjegyet von maga után. Be nem jelentett két heti vagy a heti órák összegét kitevő igazolatlan mulasztással a tanuló zárja ki magát az intézetből.

17. *Későn jövetel* egyelőre az osztálykönyvbe iratik; ha ismétlődik, azt erkölcsi megrovás követi.

18. A rendes tantárgyak sorába tartozik a *tornázás* is melyre minden tanuló köteles; ez alól a felmentést a szembeötlő testi hibáknál: sántaság, bénaság, puposság, félszeműség, — a gym. igazgató, különben pedig a tankerületi kir. főigazgatóság adhatja meg.

19. A *hit-oktatásra* valamint az isteni tiszteletre nézve minden tanuló

köteles azon rendeletekre, a melyeket saját hitoktatója a gymnasiumi igazgatóság tudatával szab.

20. Az *ének tanulását* a gymnasium minden tanulótól megkívánja; egyeseket azonban az igazgatóság szülei öhajására és az énektanár javaslatára felmenthet.

21. Egyéb *rendkívüli tárgyak* tanulására, úgy mint: zene, gyorsírás, francia s más élő nyelvekére kényszerítve senki sincs: ha valaki valamelyik tárgyra önkényt jelentkezett, a tanév végéig pontos látogatására kötelezte magát és az ebbeli óramulasztások hasonlóan igazolandók. Későbbi felmentés csak a szülők tudtával és az igazgatóság beleegyezésével lehetséges.

22. A *tanárokon kívül idejét* a tanuló feladatok és gyakorlatok készítésével vagy az üdülésre szükséges és az egészségnek megfelelő foglalkozással fogja tölteni.

23. A *vendéglők, korezmák és kávéházak* látogatása a gymnasiumi tanulóknak tilos. Kivétel csak a tanodai előjáróság tudtával, a szülék vagy ezek megbizottjainak kíséretében és különös fontos okoknál fogva történhetik.

24. Billárd, teke- és kártyajáték, valamint minden pénzt és időt rabló *játék*, nemkülönbén fegyverek, bot és pácza vagy bárminemű jelvény hordása a legszigorubb feyelmi eljárás tárgyát képezi.

25. *Színházat, nyilvános bálokat* és szülei lakon kívül rendezett vagy más táncmultságokat az érettebb gymnasiumi tanulók csak szüleknek vagy ezek felelős megbizottjainak tudtával és helybenhagyásával és az igazgatóság engedélyével látogathatnak, ha különben a tanári kar nem találja czélszerűnek az ilyen látogatásokat megtiltani. Táncmultságokat egymás közt a gymnasiumi tanulók nem rendezhetnek.

26. A *dohányzás és szivarozás*, mint pénz és időt rabló, az ifju korra nézve ép oly illetlen mint testileg és szellemileg káros foglalkozás egy tanulóknak sem ajánlható. Egyenesen tilos a dohányzás és szivarozás a gymnasiumi ifjaknak nyilvános helyeken és általában mindazoknak, a kik a tizennyolczadik évet még el nem érték.

27. Uszni, csiszonkázni, korecsolyázni, labdázni vagy egyebet játszani csak a helybeli hatóság által kitüzött helyeken a szülék vagy azok megbizottjainak tudtával szabad.

28. Az utczákon való *sétálás* alkonyodás után, a szükség esetét kivéve, általában tétlen *csavargás*, továbbá összejövetelek, időtrabló vagy tilos multságok végett szigoruan tiltatnak. Nyáron 9, télen 7 óra után lakásán kívül hir nélkül senki sem tartozkodhatik.

29. *Egyleteket* a gymnasium falain kívül alakítani vagy az ezen kívül alakítottakban résztvenni, gymnasiumi ifjaknak nem szabad. Ellenben tudományos miveltségre czélzó gyűlések, kirándulások tanár vezetése alatt akadály nélkül történhetnek.

30. A tanuló ifjunak óvatosan meg kell választani azokat, a kikkel *társalog*.

31. Az ifjak olvasási vágyát azonkívül, a mit az oktatás nyújt, a gymnasiumi ifjusági *könyvtár* tölti be. Más nyilvános könyvtárak használata a tanuló ifjuságnak csak az osztálytanár tudtával és különös beleegyezésével van megengedve.

32. A gymnasiumi ifjusági könyvtárból kölcsön vett könyveket a

tanuló a maga idején viszaadni köteles. Bárminemű károsítás vagy vissza nem szolgáltatása a könyvnek az egész munka vételárának megtérítésére kötelezi a tanulót.

33. Valahányszor a gymnasiumi ifju nyilvános helyen megjelenik, különös kötelessége illendően viselkedni, ruházatja, járása, magatartása, összes külseje nemcsak hogy nyilvános botrányt ne gerjesszen, de jó erkölcsiséget és miveltséget tanusítson.

34. Álldogálás, ácsorgás, csoportosulás, futkározás, füttyölés, dobálás kövel vagy hóval nyilvános helyeken, utcán vagy a gymnasiumi épület kapuja előtt tilos.

35. Minden tanuló a tanoda valamennyi tanárainak, mint közvetlen előjáróinak, tisztelettel és engedelemmel tartozik. Ezen kötelességét teljesíti:

a) ha mindenütt a köteles illendőséget nekik megadja;

b) ha irántuk nyílt és őszinte, és soha sem meri őket ámitani vagy megcsalni;

c) ha becsületesen iparkodik tanárai szándékát teljesíteni, soha sem daczol, sem nem akaratoskodik;

d) ha soha sem mer roszakaró, lealázó ítéletet rólok terjeszteni.

36. A külső illem szabályait a gymnasiumi ifjuság magaviseletétől minden előkelő, tisztességes személyiség megvárja. Ennélfogva tisztelettel kell viseltetnie a felsőbbégi személyek, érdemes egyének és az öregebbek iránt.

37. A tanulók egymás iránt, együtt élvezvén az oktatás és nevelést, úgy mint testvérek barátságosan és nyájasan viseljék magukat; akaratlanul elkövetett sérelmeket egymásnak bocsássanak meg, a szándékosan elkövetetteket ne bosszulják meg, rosztól óvják egymást, a jóra példájukkal serkentsék.

38. A tanulók rossz indulatu bánásmódja egymás iránt, u. m. gúnyolás, bántalmazás, méltatlan vádaskodás, büntetés alá esnek.

39. Hasonlóan szigorú büntetés várja a kötelesség mulasztásban való elősegítést, a házi vagy iskolai feladványok másolását, a bűnös csábítást, idegen jószág megsértését vagy elsajátítását és ehez hasonló vétségeket.

40. Szüleik vagy azok megbizottjainak tudtán kívül a tanulónak nem szabad pénzt vagy pénzértékű tárgyat másnak ajándékozni vagy kölcsönözni, valamint a reájok bizott tárgyakat cserebercelni vagy eladni.

41. Igazgatósági engedély nélkül a tanulók maguk közt pénzt nem gyűjthetnek.

42. A tanárok különös engedélye nélkül nem szabad a tanulónak szellemi termékével a nyilvánosság elé lépni, minthogy épen az iskolában képeztetnek a jövő nyilvános tevékenységére.

43. A tanév végén rendezett nyilvános vizsgálatokon valamint egyéb iskolai ünnepélyeken minden tanuló tartozik megjelenni.

44. Évközben előforduló kisebb szünidők előtt, ugy mint karácsonykor és husvétkor, iskolai értesítőt kap a tanuló, mely 14 nap eltelte után szülei vagy ezek megbizottjainak aláírásával visszahozandó.

45. Szünidők előtt elutazni, vagy annak lefolyta után késve érkezni vissza, nem szabad.

46. A tanév végén elbocsajtása jeléül a tanuló személyesen átveszi iskolai bizonyítványát.

47. Az érettséges tanulók az érettségi bizonyítvánnyal végképen megválnak az intézettől.

48. A tanodától való megválása előtt a tanuló lelkiismeretesen visszaszolgáltatja a kölcsönzött *tanszereket* és tanárainak köteles háláját nyilvánítja.

49. Tanodát évközben *cserélni* csak beigazolt szülei áthelyezés, költözködés vagy a tanuló anyagi helyzetének indokolt könnyebbitése tekintetéből lehet.

50. Ha a tanuló távozása a tanév első és ötödik hónap elejéig be nem lett jelentve, a félévi tandíj fizetésére köteles.

51. A jelen szabályok elleni vétségeket büntetés követi, mely az egyszerű intéstől a gymnasiumból való kizáratásig fokozódik.

52. E *törvények* egy példányát a szülék vagy azok megbizottjai a tanuló felvételekor kézbe kapják s ezennel elismerik azoknak *érvényességét* a felvett tanulóra nézve a végleges elbocsájtásig.

A büntetések fokozata:

1. a tanár által való magános figyelmeztetés és intés;
2. a tanuló hibájának szigorú feddése az osztályfőnök által;
3. az osztály előtt való nyilvános megdorgálás; ez különben minden oly esetben már előbb is alkalmazandó, midőn az ifju magaviselete botrányt okozott;
4. az igazgató elé idézés, ki ez alkalomból, ha szükségét látja, ajánlhatja a szülőknek a tanuló csendes eltávolítását is az intézetből;
5. a tanári testület elé idézés, azzal a figyelmeztetéssel, hogy nem javulás esetében a tanuló az intézetből kizáratik;
6. kizárás az intézetből. A kizárás esetében, valamint már a csendes eltávolításkor, az *elbocsátó* bizonyítványban az eltávolítás vagy kizárás oka is kitétetik.

E büntetési fokozatok szerint tehát az intéseket és megdorgolásokat mindjárt az intézetből való csendes eltávolítás vagy kizárás követi. Épen azért a tanulóknak az iskolai törvények csekélyebb áthágásától is gondosan kell őrizkedniök, nehogy ismételt vétségeik által *a büntetés egész szigorát magukra vonják*. Másrészről azonban a szülök- és helyetteseiknek is minden tőlük kitelhető módon oda kell törekedniök, hogy gyermekeik s illetőleg a gondviselésükre bizott tanulók kötelességeiket mindenben pontosan teljesítsék, az iskolai törvényeket a legnagyobb tiszteletben tartsák, nehogy különben az *ifju jövőjét kockáztassák*.

És valóban! A nevelés munkáját az iskola maga alig végezheti sikeresen; e tekintetben a szülői háznak is nagyban közre kell működnie. Ahol e két tényező egymással harmóniában van, kellő eredmény csakis ott várható.

Hogy a tanulók kötelességeiket mennél könnyebben teljesithessék, arra nézve intézetünk minden tekintetben, különösen *anyagi téren* is valóban szép áldozatokat hoz. Az ösztöndíj, a tandíjak elengedése, általán a tanulók segélyezése igen fontos neveltetési eszköz. Így az évenként elengedett

tandijak átlagos összege 5—600 frt. A kegyes tanítórendi társház évenként rendszeren 4 tanulót részesít ingyenes ellátásban. A deáksegélyző egyesület átlag 40 tanulót lát el évről-évre a szükséges tankönyvekkel és rajzeszközökkel. ruha- és pénzsegélyben pedig átlag 15 tanulót részesít mintegy 400 frt erejéig. E deáksegélyző egyesület 1882. nov. 19-én alakult a következő alapszabályokkal:

A nagy-beckereki községi főgymnasium kebelében alakult deáksegélyző egyesület alapszabályai.

ELSŐ RÉSZ.

1. §. *Az egyesület czíme.*

Az egyesület czíme: „A nagy-beckereki főgymnasiumi deáksegélyző egyesület.“

2. §. *Az egyesület célja.*

Az egyesület célja a nagy-beckereki főgymnasium bármely osztályába nyilvánosan járó s szükséggel küzdő ifjakat, kiket szorgalmuk és erkölcsi viseletük erre méltókká tesz, vallás és nemzetiség különbség nélkül készpénzzel vagy tan- és segédkönyvekkel segíyezni.

3. §. *Az egyesület eszközei.*

Az egyesület eszközei az egyesületi tagoknak és egyéb jóltevőknek pénzübeli adományai s oly tan- és segédkönyvek, melyeket az intézet növendékei e célra ajándékoznak.

4. §. *Az egyesületi tagokról.*

Az egyesület rendes, pártoló és alapító tagokból áll. Rendes tagok a nagy-beckereki főgymnasium azon növendékei, kik az egyesület céljához évenként o. é. 2 forinttal járulnak. Pártolók azon tagok, kik a fentnevezett célra évenként o. é. 2 forintnál többet fizetnek. Alapító tagok azok, kik az egyesület tőkét egyszer mindenkorra o. é. 50 forinttal vagy tetszésök szerint többel növelik.

Minden magánadakozás köszönettel fogadtatik.

5. §. *Az egyesületi választmány.*

Az egyesület ügyeit egy 24 tagból álló választmány kezeli.

Ezen választmány tagjai: az elnök, főjegyző, a két könyvtárnok, titkár, pénztárnok, ellenőr, első és második aljegyző és a 15 választmányi tag.

6. §. *A rendes tagok jogai.*

Minden rendes tag az egyesületi választmány megalakulásánál választó és az alapszabályok ide vonatkozó cikkének figyelembe vételével választható;

közgyűlésen a választmánytól felvilágosítást kérhet, indítványozhat, szavazhat.

7. §. Az alapító és pártoló tagok, valamint a magánadakozók jogai.

Minden alapító és pártoló tagot, valamint minden magánadakozót szívesen lát az egyesület közgyűlésein. A zárt gyűlésre a két előbbieket mindegyike különösen meghívatik.

8. §. A választmány feladata.

A választmány feladata segélyzéseket nyújtani s minden a közgyűléshez nem tartozó ügyekben intézkedni.

9. §. A választmány határozata.

A választmány csak az ügyvivők és 10 választmányi tag jelenlétében hozhat határozatot általános szavazattöbbséggel.

10. §. Az igazgató.

Az egyesület igazgatója mindig a gymnasiumi igazgató, az ő felelőssége alatt áll az egyesület, azért ő a gyűléseken jelen van, a takarékpénztári könyvekre, a tanéven át, valamint a szünetidő alatt felügyel, s év végével az egyesület irományait tartalmazó szekrény kulcsa neki adatik.

Mint hogy pedig az igazgató hivatalos teendőivel annyira el van foglaltva, hogy a gyűléseken jelen nem lehet, azért azokra magát egy általa egész évre megbízott tanár által helyettesíti.

11. §. Az elnök.

Az elnök összehívja és vezeti a választmányi és közgyűléseket. Az ő felhívására a választmány bármikor gyűlést tart, miről az igazgatót értesíti.

12. §. A közgyűlés.

Közgyűlés évenként három tartatik, u. m. az év elején, melyen a kör megalakul, február hó végén, melyen a választmány félévi működéséről számol, és a tanév végén egy ünnepélyes zárulás.

13. §. A közgyűlés hatása.

A közgyűlés a szavazók $\frac{2}{3}$ -ának beleegyezésével az alapszabályok czélszerű átalakítását is eszközölheti s mint hogy ehhez a felsőbb hatóság jóváhagyása kívántatik, a czélzott átalakítási javaslatot támogatva, azt az ügyvezetők $\frac{1}{3}$ -tól előbb az igazgatóval közli. A választmányi gyűlésekből felebbezett határozatokat megváltoztathatja.

14. §. A választmányi gyűlés.

A választmányi gyűlés az egyesületet közvetlenül érdeklő és időnként felmerülő esetekben mint saját körében, csak a szorosán meghatározott módon mozog.

15. §. A tagdíj befizetés.

Az egylet rendes tagjai az illetékes o. é. 2 forintot vagy egyszerre októberben, vagy szeptemberben és februárban, vagy 4 részben: szeptember, november, január és májusban fizetik le az egyleti pénztárnoknak. A fizetésnek mindig a kijelölt hó 3 első napján kell történnie. A pártoló tagok egyszerre fizetik illetéküket azon választmányi tagnak, kinek ívé alá magokat írták. Az alapító tagok vagy egyszerre, vagy 3 egyenlő részben, november, február és június hónapok első felében szintén azon választmányi tagnak, kinek ívére magokat alapító tagokul följegyzék.

16. §. A folyamodvány kellékei.

Az egylet titkárának benyújtandó folyamodványban lelkiismeretesen kiteendő a szülők polgári állása, a fél vagy egész árvaság és az illető folyamodónak egyéb anyagi körülményei. E folyamodványhoz az osztálytanítónak a tanulás és erkölcsi viseletről pár szóban kifejezett véleménye csatolandó. E folyamodványok beadási ideje minden 2 hó 3 első napja, mely után következő napok bármelyikén választmányi gyűlés tartatik.

17. §. A segélyzendők száma.

A segélyzendők száma a bejött pénzösszeg mennyiségétől és a választmányi gyűlés határozatától függ. A segélyzési összeg mennyiségét a választmányi gyűlés a kérelmező szükségéhez és a pénztár állapotához képest határozandja meg. Az árvák egyéb szegények közt előnnyel bírnak.

18. §. A segélyzés tartama.

A segélyzést nyert növendék a nyert jótéteményben addig részesül, míg ezen segélyzést a választmány és az igazgató egyetértőleg szükségesnek s a segélyzett erkölcsi viselete és szorgalma által kiérdemeltnek találja.

19. §. A segélyzett kötelessége.

A segélyzett, ha tán időközben anyagi helyzete annyira javult volna, hogy a nyújtott segélyt egészben vagy részben nélkülözheti, tartozik ezt az egyletnek azonnal bejelenteni; a könyvekkel segélyzettek pedig gondosan ügyelni, és a tanév végével a könyvtárnoknak visszaadni.

20. §. Az egylet feloszlása.

Ha az egylet előre nem látható okoknál fogva egykor feloszlanék, a feloszlásról és az egylet vagyonának hová fordításáról a 30. §. szem előtt tartásával a közgyűlés határoz.

MASODIK RÉSZ.

21. §. A megalakulás.

Az első közgyűlés kezdetén az egybegyűlt tagok nevei felolvastatnak s az ügyvivők választása azonnal megkezdődik. Legelőször az elnök választatik meg, azután a főjegyző, titkár, pénztárnok, ellenőr, aljegyzők (első és második) és 15 választmányi tag. A választás vagy felkiáltással vagy

titkos szavazással történik. Az öt főtisztviselő csak a 2 felső osztályból választható, az aljegyzők a 6-ik és 5-ikből.

Választmányi tag a VIII-ik osztályból 5, a VII-ikből 4, a VI-ikből 3, az V-ikből 2 választandó. Az év végén tartott közgyűlésen választatik (leendő VIII-ik és VII-ik osztálybeliek) a két könyvtárnok.

22. §. Az ügyvezetők teendői.

a) *Igazgató.*

Az egylet igazgatója a főgymnasium mindenkori igazgatója, ki az egyletet kifelé is képviseli, s ki, hogy az egylet minden ügyeinek kezeléséről kimerítő ismerettel birhasson, az egylet minden irományait minden alkalommal megvizsgálhatja s azokhoz, mint a felsőbb hatóságnak a gymnasium kebelében történt dolgokról felelős, döntőleg hozzászólhat.

b) *Elnök.*

Az elnök kötelességében áll a köz- és választmányi gyűlésen elnökölni, azokat vezetni és felügyelni, hogy a gyűlésen semmi, az egyletet közvetlenül nem illető tárgy elő ne forduljon, és minden személyes kérdés mellőztessék. Ő rendezi a megvitatott tárgyról a szavazást. Szavazni minden választmányi tag köteles. A szavazás mindig igennel vagy nemmel történik és a szótöbbség határoz. A szavazatok egyenlőségénél az elnök szavazata dönt. Végre köteles a választmányi tagokat, ha hanyagok volnának, kötelességek teljesítésére figyelmeztetni, vagy pedig, ha szükség lenne, azok kizárását a közgyűlés előtt indítványozni és ha ezen indítvány elfogadtatik, azt az illetőknek tudtukra adja.

c) *Főjegyző.*

A főjegyző a választmányi tagokat s az igazgatót a gyűlésekre meghívja s azokról rövid, de világos kimutatást szerkeszt. A választmányi határozatokat a folyamodvány hátlapjára följegyzi. Továbbá hozzá tartozik a felévi jelentéshez megkívánt részleteket az elnök közreműködésével kidolgozni.

d) *Könyvtárnok.*

A könyvtárnok a könyvekre felügyel s a tanári kar által ajánlott ifjaknak az utalványozott könyveket kiadja s az első választmányi gyűlésen erről számol.

e) *Titkár.*

A titkár a segélyért folyamodók folyamodványait átveszi, azokról a választmányi gyűlés elé véleményt terjeszt és az elintézett folyamodványokat visszaszolgáltatja.

f) *Pénztárnok.*

A pénztárnok a bevételt és kiadást egy keményen kötött, lapszámozott és a gymnasium pecsétjével ellátott könyvbe vezeti. Az összeg $\frac{2}{3}$ részét a takarékpénztárba leendő betétel végett az elnöknek átadja. Továbbá egy külön, szintén a gymnasium pecsétjével ellátott könyvet tart, melybe a segélyezettek által felvett összegeket sajátkezüleg beiratja.

g) *Ellenőr.*

Az ellenőr a pénztárnok könyvével mindenben egyező könyveket vezet s azokat hűségesen és tisztán őrzi.

k) *Aljegyzők.*

Az aljegyzők a főjegyzőnek hű társai, annak távollétében sorrend szerint helyettesei s megbízásainak pontos végrehajtói.

i) *Választmányi tagok.*

Minden választmányi tag megválasztása után az elnöktől egy gyűjtő-ívet kap, melyre minél több pártoló, alapító és adakozó tagot gyűjteni köteles s az íven aláírt összegekért felelős.

HARMADIK RÉSZ.

23. §. *A választmányi gyűlésekről.*

A tanulási pálya mindenkitől lelkiismeretes időkimélest követelvéen, sem gyakori sem hosszadalmas gyűléseket meg nem enged: azért a választmányi gyűlések száma az elnök által a lehető legkisebbre szorítandó.

24. §. *A gyűlések helye.*

Minden az egylethez tartozó rendes vagy rendkívüli választmányi vagy közgyűlés egyedül a gymnasium épületeiben tartható.

25. §. *A választmányi határozatok kellékei.*

A választmányi gyűlések határozatainak érvényességére megkivántatik, hogy az ügyvivőkön kívül legalább 10 választmányi tag jelen legyen. Az elmaradás igazolandó az elnöknel. A másodszori elmaradás esetében, ha az erős okokkal nem igazoltatik, az illető tag kilépettnek tekintetik, mit a választmány az ügy megvizsgálása után határozatilag kimond. Azon tag ellen pedig, ki egyébként kötelességét nem teljesitené, hatalmában áll az elnöknek egyszeri megintés után a gyűlésből kizárását indítványozni, minek elhatározására a szavazatok általános többsége megkivántatik.

26. §. *A választmányi gyűlés alakítása.*

1. Minden rendes vagy rendkívüli választmányi gyűlés jegyzőkönyve ellátatik a folyó év, hó és nap számával. Feljegyeztetik a tanácskozás tárgya, az indítványok és szavazás eredménye és a gyűlés határozata.

A jegyzőkönyvet az elnök, főjegyző és 4 választmányi tag írja alá.

2. Minden gyűlés kezdetén az előbbinek jegyzőkönyve felolvastatik és hitelesítettik. Bármely választmányi tag, ha valamely indítványnyal akar fellépni, közölje azt eleve az elnökkel, ki ezt a sorrendben felveszi.

A segélyzési ügyek mindig legelőször tárgyaltnak.

3. A választmányi tagok működési körükből minden évben kilépnek, de a jövő év elején újra választhatók.

Az ujonnan megválasztott tisztviselőknek az igazgató az irományokat magában foglaló szekrény kulcsát átszolgáltatja.

4. A február hóban és az év végén tartandó közgyűléseket megelőző választmányi gyűlések előtt három nappal a választmányi tagok saját körük-

ből 3 bizottmányi tagot választanak, kik az elnök és főjegyző által eléjük terjesztett pénztárnoki stb. számadást megvizsgálják, hogy arról a közgyűléseken jelentést telessenek.

5. Az utolsó választmányi gyűlésen az elnök a már elkészített évi jelentést a választmánynak bemutatja, hogy az utolsó közgyűlésen a tagok előtt felolvastattassék és az irattárba elhelyeztetessék.

Az ily jelentésnek magában kell foglalnia:

1. Az egyesület működésének vázlatát.

2. Az ügyvivők, választmányi, rendes, pártoló, alapító tagok és magánadakozók névsorát.

3. A bevétel és kiadás részletes kimutatását.

E jelentés az igazgató, az elnök, pénztárnok, ellenőr, főjegyző, egy aljegyző, könyvtárnok és 4 választmányi tag aláírása által hitelesítettik.

NEGYEDIK RÉSZ.

27. §. *A közgyűlésekről.*

Az egyesület rendes, pártoló és alapító tagjai és magánadakozói feljogosítvák az egyesület állásáról világos tudomást szerezni.

Azért minden közgyűlésen jelen lehetnek.

28. §. *A közgyűlés tárgya.*

Az első közgyűlés tárgya az egyesület megalakítása, a másodiké, mely február végén tartatik, a félévi számadás, a harmadiké a második félévi működés felőli jelentés és két könyvtárnok választása.

29. §. *A közgyűlések egyéb tárgyai.*

A közgyűlések egyéb tárgyait, a mennyire ezek az alap és ügykezelési szabályokban meghatározva nem volnának, az elnök tüzi ki. Azért ha valamely tag a közgyűlésen a napi rendbe be nem ígatott tárgy iránt indítványozólag akar fellépni, ezen szándékát a főjegyzőnél a megelőző nap 12 óráig bejelenteni köteles, ki azt délután az elnöknek tudtul adja, az pedig a tárgyalási rendbe felveszi. Az alapszabályok módosítását vagy más fontos újítást tárgyazó indítványt írásban kell feltenni. A sorrend az elnök által közöltetik.

30. §. Mindazon esetleg hozandó közgyűlési határozatok, melyek az alapszabályok megváltoztatását, az egyesület feloszlását és ez esetben vagyonának hova fordítását célozzák, foganatosítás előtt a közoktatásügyi m. kir. ministeriumhoz felterjesztendők.

31. §. *Tanácskozási mód a közgyűléseken.*

Tanácskozási joggal a közgyűlésen minden tag bir, de az előterjesztett tárgyhöz szólhatási jogát csak úgy gyakorolhatja, ha ebbeli kívánságát a gyűlés alatt a jegyzőnek bejelenti. Ugyanazon tárgyhöz, kiki csak egyszer szólhat, egyedül az indítványozó kétszer, az előterjesztésnél és a tárgy folyamata közt, de a szólásra jogosított is csak akkor szólhat, midőn arra az elnök által felszólítottatik.

Ha a választmány nevében az evvel megbízott tag valamit előterjeszteni vagy indítványozni kíván: az is fel van jogosítva kétszer szólani és közben felvilágosítást adni.

Egyes dolgokban felvilágosítással csak az elnök léphet fel.

32. §. Az elnök jogai a közgyűlésen.

1. A tárgyalás rendes menetére az elnök vigyáz és joga van, az ellene vétőket a szólástól eltiltani, mely tiltásnak kiki azonnal engedelmeskedni tartozik.

Továbbá jogában áll a tárgyat kimerítettnek nyilvánítani s a szólni kívánókat a legrövidebb nyilatkozatra felkérni.

2. A megvitatás berekesztésénél az elnök szavaztat.

A szavazás felállás vagy egyhangu nyilatkozással történik; ha a többség világosan ki nem tűnik, a szavazás névszerint történik.

3. Az utolsó közgyűlésen minden egyleti irományt a szekrénybe tesz s ennek kulcsát az igazgatónak átadja. Erről a jegyzőkönyvben jelentés teendő.

Záradék.

33. §. Az esetben, ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott czélt és eljárást illetőleg hatáskört meg nem tartja, a kir. kormány által, a mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy egyleti tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggeszthető s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattathatik, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására különbeni feloszlítás terhe alatt köteleztethetik.

Kelt Nagy-Becskerekén, 1882. évi október hó 12-én.

Arányi Béla s. k.
főgymnasiumi igazgató.

33391. szám.

Jóváhagyatik.

Budapest, 1882. október hó 19-én.

A minister meghagyásából:

(P. H.)

Kárffy Titus s. k.
ministeri tanácsos.

Az egyesületnek takarékpénztárban elhelyezett készpénz-tőkéje az 1894. év végén volt 6083 frt 41 kr., tankönyvekben pedig 1305 frt 87 kr. és így összes vagyona: 7389 frt 28 kr.

Ritka szép esemény gymnasiumunk történetében özv. *Stagelschmidt Paulina* úrnő 5000 firtos ösztöndíj-alapítványa, melyet gymnasiumunk növendékei részére férje, boldogult emlékü *Stagelschmidt Pál* nagykereskedő emlékére tett, és mely örök időkre hűrdeti az alapító fenkölt gondolkozását, hazaszeretetét és a szegények sorsában résztvevő nemes szívét. Az alapító oklevél szóról szóra a következő:

Alapítványi oklevél.*

Istenben boldogult férjem, Stagelschmidt Pálnak halála előtt kifejezett óhajához képest és azon meleg érdeklődésnek bizonyoságául, melyvel néhai férjem a közoktatás és különösen a főtisztelendő kegyes tanítórend vezetése alatt álló nagy-beckereki gymnasium ügye iránt viseltetett, de egyszersmind saját szívem sugallatát is követve, ezennel visszavonhatlanul örökösömre nézve is kötelezőleg 5.000, szóval: öt ezer osztrák értékű forintnyi alapítványt teszek a nagy-beckereki gymnasium javára, és ezen alapítványnak módozatait következőkben állapítom meg.

- I. Az általam készpénzben leteendő 5.000 forintnyi tőke „Stagelschmidt Pál és neje szül. Napholz Paulina ösztöndíj alapítványa” nevét viselje.
- II. Ezen tőkének 4°/_o-os kamata, azaz évenként 200 frt két egy-egy 100 forintos ösztöndíjra fordíttassék; amennyiben pedig a mondott alapítványi tőke 4°/_o-nál magasabb kamatláb mellett lenne elhelyezhető, a befolyandó kamattöbblet a tőkéhez csatoltassék, úgy hogy idővel a tőke felszaporodása után egy harmadik, esetleg negyedik 100 frtos ösztöndíj alapíthatassék.
- III. Az ösztöndíjra pályázhat a nagy-beckereki gymnasiumnak róm. kath. vallásu, jeles- vagy legalább jó-osztályzatú és jó magaviseletű bármely növendéke, ki vagyontalanságát hatóságilag kiállított szegénységi bizonyítvánnyal és jeles vagy legalább jó osztályzatát, valamint jó magaviseletét a pályázat idejét megelőző évről szóló iskolai bizonyítvánnyal tanúsítja.
- IV. A néhai férjem, Stagelschmidt Pál nagy-beckereki rokonaitól, valamint a néhai Napholz Mátyástól és Napholz Agostontól leszármazó és a nagy-beckereki gymnasiumot látogató utódok hasonló minősítvény mellett elsőbbséggel bírnak.
- V. Az általam lefizetendő 5.000 frtnyi alapítványt a főtisztelendő kegyes tanítórend budapesti főnöke kezeli és saját belátása szerint pupillaris biztosíték mellett jelzálogi kölcsönkép és általa meghatározandó kamatlábbal és lejáratú idővel gyümölcsözőleg elhelyezi.
- VI. A kérelmek felszerelt pályázati kérvények, melyekben a már említett okmányokon kívül a folyamodó család tagjainak száma és egyéb családi viszonyai pontosan körülírandók — a tanév elején a nagy-beckereki gymnasium igazgatójánál nyújtandók be, ki is azokat a minősítvények gondos és részrehajlatlan megvizsgálása után a tanári kar elé terjeszti, mely a folyamodók közül, mint ösztöndíjra érdemeset, mindegyik 100—100 frtos ösztöndíjra külön-külön évenként három növendéket jelöl ki; ezen jelöltek neveit velem, és halálom után fiammal, Stagelschmidt Jánossal közli, kik is a jelöltek közül saját belátásuk szerint mindegyik ösztöndíjnak egy évi élvezetére egyet-egyét kinevezünk. — Fiam, Stagelschmidt János halála után a kinevezés joga is a tanári karra száll, az ellenőrző megerősítés joga pedig a kegyesrend főnökére. •
- VII. Ezen alapítványi oklevelem a vallás és közoktatási magyar királyi

* Az 1868: XXIII. t.-cz. 21. §. szerint bélyegmentes.

ministeriumhoz megerősítés végett felterjesztendő és én kötelezem magamat, ezen oklevelemnek jóvánagyási záradékkal ellátása és erről való értesítem után 15 nap mulva az 5.000 frtnyi alapítványi tőkét készpénzben bélyegmentes elismervény mellett a főtisztelendő kegyes tanítórend nagy-beckereki gymnasiuma igazgatójának kifizetni.

VIII. Ha a nagy-beckereki gymnasium államosittatnék, avagy a kegyes tanítórend kezelése alól kivételnek, az alapított ösztöndíj adományozása előbb engem, halálom után fiamat Jánost és ennek elhalálózása után a kegyes tanítórend budapesti főnökének megerősítése mellett a a gymnasium tanári karát illeti.

Minek hiteléül ezen három példányban kiállított oklevelet két tanu előtt jegyzett, sajátkezü aláírással ellátom.

Nagy-Beckereken, 1884. évi julius hó első napján.

Elöttünk mint tanuk előtt, ez okirat tartalma özvegy Stageschmidt Pálné, szül. Napholz Paulina asszonyságnak német anyanyelvén megmagyaroztatott, ki is azt általa megürtettnék, egész-terjedelmében elfozadottnak kijelentvén, saját-kezü aláírásával ellátta.

Nagy-Beckereken, 1884. évi julius hó elsején.

Kellner Ferencz,

mint tanu.

Dr. Stassik Ferencz,

mint. tanu.

Pauline Stagelschmidt,

geborene Napholz.

24.307. sz.

J ó v á h a g y o m .

Budapesten, 1884. julius hó 8-án

Trefort.

Ez alapító oklevél az 1887. máj. 10. 15698. sz. a. min. rendelettel következő változást szenvedett:

„1. ad III. Ezen ösztöndíj csakis a nagybeckereki gymnasiumnál tanuló róm. kath. vallásu szorgalmas és jó erkölcsü ifjaknak, és pedig első sorban a Stagelschmidt-Napholz családok ivadékainak, másodsorban pedig nagy-beckereki születésü és illetőségü tanulóknak adományozható.

2. ad V. Az alapítvány tőkéje magyar aranyjaradék kötvényekbe fektetendő, s e kötvények szabályszerűen vinculálva megörzés végett a nagy-beckereki főgymnasium igazgatóságának kiadandók, a kötvények után járó kamatok pedig ugyanezen igazgatóság nyugtatványaira a nagy-beckereki kir. adóhivatalnál utalványozandók ki. Felsőbb tanhatósági meghagyásra: Nagybeckerek, 1887. decz. 23. Rappensberger Vilmos, fő-gymn. igazgató.“

Az eredeti 5000 frtnyi ösztöndíjalap az 1894. év végén 6240 frt 94 krra rúgott.

Az intézet tulajdonát képező másik alapítványt: 100 frt o. é. a gymnasium jelenlegi igazgatója főtisztelendő *Balázs József* ur tette és pedig abból az alkalomból, midőn a gymnasium 1894-ben az igazgató 25 éves tanári jubileumát tartotta, midőn is őt a tanári testület az ifjúsággal egyetemben a tankerületi főigazgató, főtisztelendő dr. Platz Bonifácz ő nagysága és Nagybeckerek város közönségének meleg részvéte mellett az említett év junius hó 17-én ünnepelte a következő programmal:

- I. Délelőtt 9 órakor istenitiszelet a főgymnasium templomában.
- II. Délelőtt 10 órakor ünnepély a polgári kaszinó nagytermében.
  1. Üdvözlő dal. Előadja a főgymn. énekkar.
  2. A tanári kar üdvözlő beszéde. Zaka Gyula tanártól.
  3. Üdvözet a kegyesrendiek részéről. Dr. Kis Sándortól.
  4. A tanuló ifjuság üdvözlő beszéde. Rigó Sándor VIII. oszt. tan.
  5. Rossini „Tell Vilmos“ czimü operájának „Nyitánya“; zongorán négy kézre előadják Franz József és Franz Lajos VI. oszt. tan.
  6. „Rózsa-románcz“, „Kis molnárné“ czimü operettből; előadja a főgymn. zenekar.
  7. Bendel „Fonódala“, zongorán előadja Sárdy Elemér VII. oszt. tan.
  8. Magyar népdalok; előadja a főgymn. énekkar.
  9. Liszt „Rákóczi indulója“, két zongorán nyolcz kézre előadják: Franz József, Franz Lajos, Rippka Imre VI. és Sárdy Elemér VII. oszt. tanulók.

A szép ünnepet fényes bankett rekesztette be. Az igazgató által ezen alkalommal tett 100 frtos alapítvány kamatait az 1894/5. isk. év végén élvezni először egy olyan *nem magyar anyanyelvű tanuló, ki a magyar nyelv tanulásában* elismerésre méltó eredményt tanusít.

Végül e fejezet kapcsán röviden bár, de meg kell emlékezni arról is, hogy a magyar középiskola sajátos intézményét, az önképző kört, intézetünk is befogadta. A nemzeti nyelv és irodalomnak az iskolai tanulmányokkal való összhangzó művelése céljából 1887. ápril hó 14-én alakult meg a gymnasiumunkban u. n. „Gyakorló iskola“ a következő alapszabályokkal:

A nagybecskereki községi főgymnasium
magyar nyelv és irodalmi gyakorló-iskolájának
alapszabályai.

I. FEJEZET.

Az egyesület czime, célja és ennek elérésére felhasználandó eszközök:

1. §. Az egyesület czime: Magyar nyelv és irodalmi gyakorló iskola.
2. §. Célja: Az iskolai tanulmányokkal összhangzatos önképzés, kivált a magyar nyelvben és annak irodalmában.
3. §. E cél elérésére felhasználandó eszközök: a) Gyakorlat a szaválásban. b) A házi olvasmányok tartalmának és gondolatmenetének reprodukálása szóval és írásban. c) Kiváló idegen művek fordítása és utánzása. d) Tudományos és szépirodalmi dolgozatok önálló készítése. e) Kitzüztött tételek fölött előadások és vitatkozások. f) A felolvasott munkálatok és szavalatok bírálása.

II. FEJEZET.

Az egyesület tagjai, kötelességei és jogai.

4. §. „A gyakorló iskola” rendes tagjai a nagybecskereki főgymnasium két felső osztályának azon tanítványai, kik iskolai kötelmeiknek legalább is kielégítően eleget tesznek. Pártoló tagjai lehetnek az V. és VI. osztály szorgalmasabb tanulói.

5. §. Minden rendes tag beléptekor erkölcsileg kötelezi magát, hogy a „Gyakorló iskola” gyűlésein mindenkor megjelenik, hogy munkásságáról akár szóval, akár írásban minden hó leforgása alatt legalább egyszer beszámol. A szavalók kötelessége a vezető tanár felszólítására, az általa jóváhagyott szavaiatukkal legalább minden hóban egyszer a gyűlésen fellépni.

6. §. A tagok jogai:

A rendes tagok általános szótöbbséggel választják a gyakorló iskola tisztségviselőit, megbírálják a vezető tanár kijelölésére társaik szavalatát, szó és írásbeli értekezéseit, indítványokat tehetnek, pályázatokat hirdethetnek és a kijelölt pályázatokon részt is vehetnek.

A pártoló tagoknak joga van a nyilvános gyűléseken részt venni.

III. FEJEZET.

A kör vezetése:

7. §. Minthogy az egyesület főgymnasiumi tanulókból alakult, a gyakorló iskola állandó elnöke mindenkor a főgymn. igazgatója, ki az iskola működését ellenőrzi és gondoskodik arról, hogy az iskola működése az intézet céljának megfelelő legyen.

8. §. A gyakorló iskola közvetlen vezetője a magyar nyelv és irodalom tanára, ki a tagok működésének irányt ad, a munkálatokat vezeti, az ülések lefolyására felügyel, az alapszabályok megtartása fölött őrködik és kinek rendeleteit a kör minden egyes tagja tisztelni és teljesíteni tartozik.

9. §. A gyakorló iskola tiszti karát teszik:

1. Az ifjusági elnök.

2. A gyakorló iskola jegyzője.

3. A gyakorló iskola másodjegyzője.

10. §. Az ifjusági elnök mindenkor a VIII-ik osztályból választandó, mint ilyen a gyűlést egybehívja és teendőit a vezető tanár utasításai szerint megállapítja; referál a beadott dolgozatokról és felügyel, hogy a tagok kötelességeiknek megfeleljenek.

11. §. A főjegyző helyettesíti az ifjusági elnököt, a gyűlés minden mozzanatáról jegyzőkönyvet vezet, és az év végén a gyakorló iskola évi működéséről jelentést tesz.

12. §. Az aljegyző helyettesíti a főjegyzőt és bevezeti az ülésekről felvett jegyzőkönyveket a gyakorló iskola külön jegyzőkönyvébe.

IV. FEJEZET.

A gyűlésekről.

13. §. 1) Alakuló ülését a gyakorló iskola szeptember hó vége felé,
2) rendes gyűlését minden második vasárnapon tartja meg és pedig az isteni tisztelet után,

3) a záró ülés rendszeren a VIII-ik osztály évvégi osztály vizsgálatai előtt egy héttel tartatik.

V. FEJEZET.

14 §. A dolgozatok megbirálásával a vezető tanár azon tagokat bizza meg, kik arra esetről esetre önként jelentkeznek és ha senki sem jelentkezik, úgy a munkát az tartozik bírálathoz alá venni, kit erre a vezető tanár kijelöl.

A bírálathoz mindenkor írásban tartozik az illető bíráló az ifjusági elnöknek a jövő gyűlés alkalmával átadni.

VI. FEJEZET.

15 §. Azon tagok, kik az 5. §-ban jelzett kötelességeiket teljesíteni elmulasztják, megintetnek:

1) Az ifjusági elnök, 2) a vezető tanár, 3) az igazgató által, 4) megrovatnak jegyzőkönyvileg és ha mindez nem használ, kizáratnak a gyakorló iskolából.

VII. FEJEZET.

16 §. A gyakorló iskola feloszlatásáról:

A közgyűlés mindazon határozatai, melyek az alapszabályok megváltoztatását vagy az egyesület felosztását czélozzák, foganatosítás előtt a nagym. vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszter Urhoz felterjesztendők.

17 §. Azon esetben, ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott czélt és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartja, az, a mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy egyleti tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, a kir. kormány által haladéktalanul felfüggesztetik és a felfüggesztés után elrendelendő szabályszerű vizsgálat eredményéhez képest, végleg fel is oszlattatik, vagy az alapszabályok legpontosabb megtartására különbeni feloszlatás terhe alatt köteleztetik.

306. sz. 1888. Főigazg. kiadvány.

A nagyméltóságú vall. és közoktatásügyi m. kir. Ministerium f. évi márczius 10-én 9961. sz. a. kelt magas rendeletében a nagy-beckereki főgymnásiumnál alakulóban lévő „Gyakorló iskola“ czimű ifjusági egyesület alapszabályait jóváhagyni méltóztatott. — Nagy-Beckerek 1888. márczius 18.

— Rappensberger Vilmos, főgymnásiumi igazgató. $\frac{132. \text{ sz.}}{1888.}$ (P. H.)

Herr Ödön.*

---

* A gymnasium történetének megírásánál forrásul szolgáltak: I. Nagybeckerek város; — II. a gymnasium levéltára; III. a gymn. igazgatók által az 1850. évtől vezetett annales e czímen: »Historia gymnasii M. Beckerekiensis«; IV. a helybeli ág. ev. lelkészi hivatalnak a prots. gymnasiumra vonatkozó levéltári része, melyet főtisztelendő Jeszenszky Nándor ág. ev. lelkész úr volt szives a legnagyobb előzékenységgel átengedni.

V.

A gymnasium rendes tanárainak névsora.

1846—1895.

1846/7.	1850/1.
Gruber József, igazgató.	Gruber József, igazgató.
Cservényi Alajos.	Furdek Nándor.
Domanek Alajos.	Kardos Nándor.
Kulhanek Antal.	Stikker József.
Polák János.	Zsiga Alajos.
Vinkler János.	—
Zsiga Alajos.	1851/2.
—	Gruber József, igazgató.
1847/8.	Faeth Alajos.
Gruber József, igazgató.	Gieszwein István.
Cservényi Alajos.	Kardos Nándor.
Domanek Alajos.	Zsiga Alajos.
Kulhanek Antal.	—
Polák János.	1852 3. és 1853/4.
Prifach József.	Markovich Antal, igazgató.
Zsiga Alajos.	Gieszwein István.
—	Jancsik Ede.
1848/9.*	Stech Alajos.
—	Vertler Mátyás.
1849/50.	Zubcsek Lénárd.
Gruber József, igazgató.	—
Szabó Mátyás.	1854/5.
Számord János.	Markovich Antal, igazgató.
Wagner József.	Gieszwein István.
Zsiga Alajos.	Jancsik Ede.
Mihály Pál.	Korencsik Alajos.
Polák János.	Stech Alajos.
—	Vertler Mátyás.
—	—

* Ezen évben az intézet zárva volt.

1855 6.
Markovich Antal igazgató.
Jancsik Ede.
Korencsik Alajos.
Lipp János.
Stech Alajos.
Wagner József.

—
1856 7.

Markovich Antal, igazgató.
Furdek Nándor.
Kalaba József.
Korencsik Alajos.
Stech Alajos.
Wagner József.

—
1857 8.

Markovich Antal, igazgató.
Berecz Antal.
Korencsik Alajos.
Schüller Flórián.
Stech Alajos.
Wagner József.

—
1858 9.

Markovich Antal, igazgató.
Arnold Károly.
Kalaba József.
Schüller Flórián.
Stech Alajos.
Wagner József.

—
1859/60.

Markovich Antal, igazgató.
Mondschein Ernő.
Korencsik Alajos.
Matégka Antal.
Wagner József.
Zimmermann Gyula.

—
1860 1.

Markovich Antal, igazgató.
Mondschein Ernő.
Korencsik Alajos.
Matégka Antal.

Pénteky József.
Zubcsek Lénárd.

—
1861 2.

Számord János, igazgató.
Karnay Alajos.
Korencsik Alajos.
Matégka Antal.
Smiding József.
Zubcsek Lénárd.

—
1862 3.

Rappensberger Kajetán, igazgató.
Beksics Antal.
Korencsik Alajos.
Krausz József.
Matégka Antal.
Zubcsek Lénárd.

—
1863 4.

Rappensberger Kajetán, igazgató.
Császár Károly.
Kelecsényi Ödön.
Korencsik Alajos.
Matégka Antal.
Zubcsek Lénárd.

—
1864 5.

Rappensberger Kajetán, igazgató.
Budavári József.
Császár Károly.
Korencsik Alajos.
Matégka Antal.
Zubcsek Lénárd.

—
1865 6.

Rappensberger Kajetán, igazgató.
Klein Károly.
Korencsik Alajos.
Korompay Antal.
Matégka Antal.
Zubcsek Lénárd.

—
1866 7.

Rappensberger Kajetán, igazgató.
Beck Alajos.

Jancsik Ede.
Klein Károly.
Korencsik Alajos.
Matégka Antal.

—
1867 s.

Rappensberger Kajetán, igazgató

Galgóczy Ignác
Jancsik Ede
Klein Károly
Koschätzky Károly
Korancsik Alajos

—
1868 9.

Rappensberger Kajetán, igazgató.

Galgóczy Ignác.
Ivánfi Ede.
Kollarits Mihály.
Korencsik Alajos.
Oszwald Béla.

—
1869 70.

Rappensberger Kajetán, igazgató.

Galgóczy Ignác.
Korencsik Alajos.
Mondschein Ernő.
Poruch Antal.
Sólyomi József.

—
1870/1.

Budavári József, igazgató.

Haszlinger Ferencz.
Korencsik Alajos.
Láng Mihály.
Pachinger Alajos.
Sólyomi József.

—
1871/2.

Budavári József, igazgató.

Kis Károly.
Marecker Ferencz.
Pachinger Alajos.
Poruch Antal.
Sólyomi József.

—

1872 3.

Budavári József, igazgató.
Kis Károly.
Martin Nándor.
Marecker Ferencz.
Pachinger Alajos.
Poruch Antal.

—
1873 4.

Faeth Alajos, igazgató.
Marecker Ferencz.
Oszwald Béla.
Pachinger Alajos.
Poruch Antal.

—
1874 5.

Faeth Alajos, igazgató.
Albert Ferencz.
Cserép Sándor.
Fehérváry István.
Marecker Ferencz.
Oszwald Béla.

—
1875/6.*

Faeth Alajos, igazgató.
Albert Ferencz.
Cserép Sándor.
Fehérváry István.
Hantz Gyula.
Oszwald Béla.

—
1876 7.

Domokos Jenő, k. r. t., igazgató.
Fehérváry István, k. r. t.
Füredi János, k. r. t.
Hoffmann Mátyás, a v. á. a. v.
Kersch Ferencz, a k. r. á. a. v.
Dr. Kollarits Mihály, a v. á. a. v.
Dr. Nyáry Ferencz, a v. á. v. v.
Propper István, a k. r. á. a. v.
Szilvássy János, a k. r. á. a. v.

—
1877/8.

Arányi Béla, k. r. t., igazgató.
Gretcs József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a k. r. á. a. v.

* A tanárok ezen évig kegyesrendi tagok voltak.

Hoffmann Mátyás, a v. á. a. v.
Hummer Nándor, a k. r. á. a. v.
Kersch Ferencz, a k. r. á. a. v.
Kiss Simon, a k. r. á. a. v.
Dr. Nyáry Ferencz, a v. á. v. v.
Obelcz József, k. r. t.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

—
1878/9.

Arányi Béla, k. r. t., igazgató.
Gretcs József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a k. r. á. a. v.
Hoffmann Mátyás, a v. á. a. v.
Hummer Nándor, a k. r. á. a. v.
Kiss Simon, a k. r. á. a. v.
Lichtenegger József, a v. á. v. v.
Dr. Nyáry Ferencz, a v. á. v. v.
Obelcz József, k. r. t.
Szathmáry Ákos, a v. á. v. v.
Varga József, k. r. t.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

—
1879/80.

Arányi Béla, k. r. t. igazgató.
Gretcs József, a v. á. v. v.
Harzer József, a k. r. á. a. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Kersch Ferencz, a k. r. á. a. v.
Kiss Simon, a k. r. á. a. v.
Lichtenegger József, a v. á. v. v.
Mészáros József, k. r. t.
Dr. Nyáry Ferencz, a v. á. v. v.
Obelcz József, k. r. t.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Szathmáry Ákos, a v. á. v. v.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

—
1880/1.

Arányi Béla, k. r. t. igazgató.
Gretcs József, a v. á. v. v.
Harzer József, a k. r. á. a. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Kiss Simon, a k. r. á. a. v.
Lichtenegger József, a v. á. v. v.
Martin Péter, k. r. t.
Mészáros József, k. r. t.
Dr. Nyáry Ferencz, a v. á. v. v.

Obelcz József, k. r. t.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Szathmáry Ákos, a v. á. v. v.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

—
1881 2. és 1882 3.

Arányi Béla, k. r. t., igazgató.
Gretcs József, a v. á. v. v.
Harzer József, a k. r. á. a. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Kemény István, k. r. t.
Kiss Simon, a k. r. á. a. v.
Lichtenegger József, a v. á. v. v.
Mészáros József, k. r. t.
Dr. Nyáry Ferencz, a v. á. v. v.
Obelcz József, k. r. t.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Szathmáry Ákos, a v. á. v. v.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

—
1883/4.

Arányi Béla, k. r. t., igazgató.
Gretcs József, a v. á. v. v.
Harzer József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Karsay János, k. r. t.
Kemény István, k. r. t.
Kiss Simon, a k. r. á. a. v.
Lichtenegger József, a v. á. v. v.
Mészáros József, k. r. t.
Dr. Nyáry Ferencz, a v. á. v. v.
Obelcz József, k. r. t.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

—
1884/5.

Arányi Béla, k. r. t., igazgató.
Gretcs József, a v. á. v. v.
Harzer József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Dr. Kemény István, k. r. t.
Kocsner József, a k. r. á. a. v.
Lengyel Vilmos, a k. r. á. a. v.
Lichtenegger József, a v. á. v. v.
Mészáros József, k. r. t.
Dr. Nyáry Ferencz, a v. á. v. v.
Obelcz József, k. r. t.

Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Znka Gyula, a v. á. v. v.

—
1885 6.

Arányi Béla, k. r. t., igazgató.
Gretcs József, a v. á. v. v.
Harzer József, a v. á. v. v.
Dr. Kemény István, k. r. t.
Lichtenegger József, a v. á. v. v.
Mészáros József, k. r. t.
Dr. Nyári Ferencz, a v. á. v. v.
Obelcz József, k. r. t.
Rittinger Antal, a k. r. á. a. v.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Székely István, a k. r. á. a. v.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

—
1886/7.

Arányi Béla, k. r. t., igazgató.
Dr. Csösz Imre, k. r. t.
Gretcs József, a v. á. v. v.
Harzer József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Keczer Géza, a k. r. á. a. v.
Dr. Kemény István, k. r. t.
Lichtenegger József, a v. á. v. v.
Dr. Nyári Ferencz, a v. á. v. v.
Obelcz József, k. r. t.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Wirth Gyula, a k. r. á. a. v.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

—
1887 8.

Rappensberger Vilm., k. r. t., igazgató.
Acsay Antal, k. r. t.
Edelmann Ottó, a v. á. v. v.
Gretcs József, a v. á. v. v.*
Harzer József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Keczer Géza, a k. r. á. a. v.
Dr. Kemény István, k. r. t.
Merényi Lajos, k. r. t.
Dr. Nyári Ferencz, a v. á. v. v.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Wirth Gyula, a k. r. á. a. v.
Zaka Gyula, a v. á. a. v.

1888 9.

Rappensberger Vilmos, k. r. t., igazgató.
Edelmann Ottó, a v. á. v. v.
Harzer József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Dr. Kemény István, k. r. t.**
Kizselák Ferencz, a v. á. v. v.
Linder Róbert, k. r. t.
Merényi Lajos, k. r. t.
Dr. Morvay Győző, a k. r. á. a. v.
Dr. Nyári Ferencz, a v. á. v. v.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Szárnovszky Ede, k. r. t.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

—
1889/90.

Rappensberger Vilmos, k. r. t., igazgató.
Edelmann Ottó, a v. á. v. v.
Halbsch Béla, a k. r. á. a. v.
Harzer József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Dr. Kis Sándor, k. r. t.
Kizselák Ferencz, a v. á. v. v.
Linder Róbert, k. r. t.
Merényi Lajos, k. r. t.
Dr. Morvay Győző, a k. r. á. a. v.
Dr. Nyári Ferencz, a v. á. v. v.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

—
1890/1.

Balázs József, k. r. t., igazgató.
Edelmann Otto, a v. á. v. v.
Halbsch Béla, a k. r. á. v. v.
Harzer József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Jakoblovits Lajos, a k. r. á. v. v.
Dr. Kis Sándor, k. r. t.
Kizselák Ferencz, a v. á. v. v.
Linder Róbert, k. r. t.
Merényi Lajos, k. r. t.
Dr. Nyári Ferencz, a v. á. v. v.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

* Okt. 22-én állami szolgálatba lépett.

** Deczember 11-én meghalt.

1891/2.

Balázsi József, k. r. t., igazgató.
Burget József, a v. á. v. v.
Edelmann Otto, a v. á. v. v.
Ernyei István, k. r. t.
Halbsch Béla, a k. r. á. a. v.
Harzer József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Dr. Kis Sándor, k. r. t.
Kizselák Ferencz, a v. á. v. v.
Linder Róbert, k. r. t.
Mészáros Ferencz, k. r. t.
Dr. Nyáry Ferencz, a v. á. v. v.*
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

1892/3.

Balázsi József, k. r. t. igazgató.
Burget József, a v. á. v. v.
Edelmann Ottó, a v. á. v. v.
Harzer József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Dr. Kis Sándor, k. r. t.
Kizselák Ferencz, a v. á. v. v.
Linder Róbert, k. r. t.
Mészáros Ferencz, k. r. t.
Novotny Endre, k. r. t.
Simon Ferencz, a k. r. á. a. v.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

1893/4.

Balázsi József, k. r. t. igazgató.
Balázs Gyula, a v. á. v. v.
Bartha József, a k. r. á. a. v.
Burget József, a v. á. v. v.
Edelmann Otto, a v. á. v. v.
Harzer József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Dr. Kis Sándor, k. r. t.
Kizselák Ferencz, a v. á. v. v.
Linder Róbert, k. r. t.
Novotny Endre, k. r. t.
Simon Ferencz, a k. r. á. a. v.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

1894/5.

Balázsi József, k. r. t. igazgató.
Balázs Gyula, a v. á. v. v.
Dr. Bartha József, a k. r. á. a. v.
Bontó Gergely, k. r. t.**
Burget József, a v. á. v. v.
Eberhardt Béla, k. r. t.
Edelmann Ottó, a v. á. v. v.
Harzer József, a v. á. v. v.
Herr Ödön, a v. á. v. v.
Dr. Kis Sándor, k. r. t.
Kizselák Ferencz, a v. á. v. v.
Simon Ferencz, a k. r. á. a. v.
Streitmann Antal, a v. á. v. v.
Wohlmuth Gyula, k. r. t.
Zaka Gyula, a v. á. v. v.

* Szept. 14-én meghalt.

** Febr. 17-én betegség miatt a tanitástól felmentetett.

Rövidítések magyarázata:

k. r. t. = kegyesrendi tag;
a v. á. a. v. = a város által alkalmazott világi;
a v. á. v. v. = a város által választott világi;
a k. r. á. a. v. = a kegyesrend által alkalmazott világi.

Statisztikai kimutatás a főgymnasium tanulóiról 1846—1895.

Év	Osztály	Beiratott	Osztályoztatott	A tanulók közt volt															
				vallásra nézve							anyanyelvre nézve					illetőségre nézve			
				róm. kath.	gör. kath.	gör. kel.	ágostai	ev. ref.	unitarius	izraelita	magyar	német	szerb-horvát	román	más	helybeli	megyebeli	más megyebeli	más állambeli
1846/7.	I.	68	68	40	—	23	1	—	—	4	68	—	—	—	41	21	6	—	
	II.	47	42	21	—	21	—	—	—	42	—	—	—	24	13	5	—		
	III.	20	20	12	—	8	—	—	—	19	—	1	—	7	9	4	—		
	IV.	33	32	15	—	17	—	—	—	31	—	1	—	18	13	1	—		
	V.	37	32	12	—	18	—	—	—	29	—	2	—	13	10	8	1		
	VI.	21	20	10	—	9	—	—	—	1	20	—	—	—	5	9	6	—	
Összesen . .	226	214	110	—	96	1	—	—	7	209	—	4	—	1	108	75	30	1	
1847/8.	I.	76	62	38	—	18	—	—	—	6	59	—	3	—	21	34	7	—	
	II.	62	50	33	1	14	—	1	—	1	49	—	1	—	26	20	4	—	
	III.	44	38	22	—	16	—	—	—	38	—	—	—	19	15	4	—		
	IV.	28	25	13	—	12	—	—	—	25	—	—	—	7	13	5	—		
	V.	47	38	20	—	15	—	1	—	2	36	—	—	2	16	16	4	2	
	VI.	39	37	16	—	17	2	—	—	2	34	—	2	—	15	7	14	1	
Összesen . .	296	250	142	1	92	2	2	—	11	241	—	6	—	3	104	105	38	3	
1848/49.	Ezen évben az intézet zárva volt.																		
1849/50.	I.	35	32	30	—	1	—	—	—	1	30	—	1	—	1	23	9	—	
	II.	30	29	16	—	12	—	1	—	17	—	11	—	1	15	11	3	—	
	III.	19	17	10	—	6	—	—	—	1	12	—	5	—	7	8	2	—	
	IV.	17	17	7	—	9	1	—	—	10	—	7	—	—	7	10	—	—	
	V.	16	16	8	—	8	—	—	—	8	—	8	—	—	5	9	2	—	
	VI.	18	10	3	—	6	1	—	—	3	—	6	—	1	6	2	1	1	
Összesen . .	135	121	74	—	42	2	1	—	2	80	—	38	—	1	2	63	49	8	
1850/51.	I.	46	41	22	—	17	1	—	—	1	15	9	17	—	—	22	16	3	
	II.	34	31	22	—	8	—	—	—	1	15	8	8	—	—	21	10	—	
	III.	24	24	12	—	11	—	1	—	8	5	11	—	—	13	8	3		
	IV.	17	14	10	—	3	—	—	—	1	7	4	3	—	5	7	2		
Összesen . .	121	110	66	—	39	1	1	—	3	45	26	39	—	—	61	41	8		
1851/52.	I.	41	32	14	—	15	—	—	—	3	10	6	13	3	—	17	10	5	
	II.	34	29	18	—	10	—	1	—	—	15	4	10	—	—	15	13	1	
	III.	20	18	11	—	6	—	—	—	1	10	2	6	—	—	10	8	—	
	IV.	16	11	5	—	5	—	—	—	1	8	—	3	—	—	3	3	5	
Összesen . .	111	90	48	—	36	—	1	—	5	43	12	32	3	—	45	34	11		
1852/53.	I.	31	31	7	—	16	—	1	—	7	6	9	15	1	—	17	10	4	
	II.	19	19	7	—	9	—	—	—	3	5	6	6	2	—	10	7	2	
	III.	12	11	4	—	6	1	—	—	—	3	2	6	—	—	5	5	1	
	IV.	11	11	5	—	5	—	—	—	1	5	1	5	—	—	5	5	1	
Összesen . .	73	72	23	—	36	1	1	—	11	19	18	32	3	—	37	27	8		

Év	A tanulók közt volt																		
			vallásra nézve							anyanyelvre nézve					illetőségre nézve				
	Osztály	Beiratolt	Osztályoztatott	róm. katol.	gör. kath.	gör. kel.	ápostolai	ev. ref.	unitárius	izraelita	magyar	német	szerb-horvát	román	más	helybéli	megyebeli	más megyebeli	más állambeli
1853/54.	I.	33	29	19	—	8	2	—	—	—	12	9	6	2	—	19	9	1	—
	II.	27	26	4	—	15	—	1	—	6	9	2	13	2	—	15	8	3	—
	III.	18	16	6	—	7	—	—	—	3	7	2	5	2	—	9	4	3	—
	IV.	8	8	3	—	4	—	—	—	1	3	1	4	—	—	4	3	1	—
	Összesen	86	79	32	—	34	2	1	—	10	31	14	28	6	—	47	24	8	—
1854/55.	I.	36	33	16	—	14	1	—	—	2	9	11	12	1	—	18	10	4	1
	II.	28	28	18	—	9	1	—	—	9	10	7	2	—	—	15	10	3	—
	III.	18	15	1	—	9	—	1	—	4	5	1	7	2	—	10	5	—	—
	IV.	18	18	7	—	7	—	—	—	4	8	3	5	2	—	8	4	6	—
	Összesen	100	94	42	—	39	2	1	—	10	31	25	31	7	—	51	29	13	1
1855/56.	I.	41	36	22	—	12	1	—	—	1	13	11	12	—	—	21	11	4	—
	II.	29	25	14	—	7	2	—	—	2	13	4	8	—	—	12	8	5	—
	III.	25	24	13	—	10	1	—	—	—	4	10	8	2	—	11	13	—	—
	IV.	9	8	2	—	3	1	—	—	2	4	1	3	—	—	5	3	—	—
	Összesen	104	93	51	—	32	5	—	—	5	34	26	31	2	—	49	35	9	—
1856/57.	I.	40	32	14	—	18	—	—	—	—	5	10	17	—	—	13	16	3	—
	II.	29	26	17	—	8	—	1	—	—	6	12	8	—	—	17	6	3	—
	III.	26	24	11	—	10	3	—	—	—	12	2	10	—	—	9	12	3	—
	IV.	16	15	9	—	6	—	—	—	—	1	8	5	1	—	9	4	1	1
	Összesen	111	97	51	—	42	3	1	—	—	24	32	40	1	—	48	38	10	1
1857/58.	I.	33	31	20	—	9	—	1	—	1	13	9	9	—	—	14	8	8	1
	II.	26	25	13	—	12	—	—	—	—	8	4	12	1	—	8	14	3	—
	III.	22	21	12	—	8	—	1	—	—	6	7	8	—	—	14	5	2	—
	IV.	15	14	8	—	5	1	—	—	—	8	1	5	—	—	7	6	1	—
	Összesen	96	91	53	—	34	1	2	—	1	35	21	34	1	—	43	33	14	1
1858/59.	I.	41	39	20	—	16	—	—	—	3	7	16	14	2	—	21	9	9	—
	II.	24	24	13	—	9	—	1	—	1	9	6	9	—	—	11	8	4	1
	III.	27	27	13	—	14	—	—	—	—	6	7	11	3	—	9	17	1	—
	IV.	21	21	12	—	8	—	1	—	—	8	5	8	—	—	12	7	2	—
	Összesen	113	111	58	—	47	—	2	—	4	30	34	42	5	—	53	41	16	1
1859/60.	I.	46	46	26	—	12	1	—	—	7	9	25	9	3	—	24	11	10	1
	II.	34	33	17	—	13	—	—	—	3	8	12	12	1	—	17	9	7	—
	III.	22	20	8	—	10	1	—	—	1	7	2	11	—	—	9	4	6	1
	IV.	23	20	10	—	10	—	—	—	—	7	4	8	1	—	10	9	1	—
	Összesen	125	119	61	—	45	2	—	—	11	31	43	40	5	—	60	33	24	2

Év	A tanulók közt volt																			
	Osztály	Beiratott	Osztályoztatott	vallásra nézve						anyanyelvre nézve					illetőségre: nézve					
				róm. kath.	gör. kath.	gör. kel.	ápostolai	ev. ref.	unitárius	izraelita	magyar	német	szerb-horvát	román	más	helybéli	megyebeli	más megyebeli	más állambeli	
1860/61.	I.	42	40	27	—	12	1	—	—	—	—	12	16	11	1	—	18	15	7	—
	II.	42	42	25	—	11	1	—	—	—	5	8	23	8	3	—	26	12	4	—
	III.	22	21	12	—	7	—	—	—	—	2	6	8	7	—	—	15	4	2	—
	IV.	20	17	7	—	8	—	1	—	—	1	6	3	8	—	—	9	3	4	1
Összesen . .	126	120	71	—	38	2	1	—	8	32	50	34	4	—	—	68	34	17	1	
1861/62.	I.	41	38	25	—	10	1	—	—	2	8	20	10	—	—	17	16	5	—	
	II.	34	31	21	—	10	—	—	—	—	8	14	8	1	—	14	15	1	1	
	III.	30	24	16	—	5	1	—	—	2	6	13	4	1	—	15	7	2	—	
	IV.	19	16	10	—	5	—	—	—	1	7	4	5	—	—	11	3	2	—	
Összesen . .	124	109	72	—	30	2	—	—	5	29	51	27	2	—	57	41	10	1		
1862/63.	I.	45	42	28	2	7	1	—	—	4	13	20	8	1	—	16	18	8	—	
	II.	33	31	19	—	8	1	—	—	3	8	14	9	—	—	12	14	5	—	
	III.	27	25	18	—	7	—	—	—	—	4	13	7	1	—	13	11	1	—	
	VI.	25	24	16	—	5	1	—	—	2	6	12	5	1	—	15	6	3	—	
Összesen . .	130	122	81	2	27	3	—	—	6	31	59	29	3	—	56	49	17	—		
1863/64.	I.	48	48	33	—	8	1	1	—	5	11	26	6	3	2	23	13	11	1	
	II.	40	40	21	—	9	2	—	—	4	11	18	9	2	—	17	17	6	—	
	III.	36	34	23	—	8	—	—	—	3	8	17	8	1	—	12	19	3	—	
	IV.	24	23	15	—	8	—	—	—	—	4	12	6	1	—	13	9	1	—	
Összesen . .	148	145	96	—	33	3	1	—	12	34	73	29	7	2	65	58	21	1		
1864/65.	I.	54	50	27	—	10	3	—	—	10	15	25	10	—	—	24	11	15	—	
	II.	49	45	31	—	7	1	1	—	5	14	21	8	2	—	17	13	13	2	
	III.	38	37	22	—	10	1	1	—	3	7	17	10	3	—	17	14	5	1	
	IV.	29	29	20	—	7	—	—	—	2	9	12	7	1	—	14	10	5	—	
Összesen . .	170	161	100	—	34	5	2	—	20	45	75	35	6	—	72	48	38	3		
1865/66.	I.	48	42	25	—	11	1	—	—	5	14	17	9	2	—	20	15	7	—	
	II.	35	34	16	—	8	1	—	—	9	8	18	8	—	—	15	7	12	—	
	III.	41	38	25	—	6	1	1	—	5	10	22	6	—	—	16	10	10	2	
	IV.	33	33	19	—	10	1	1	—	2	9	14	9	1	—	15	14	4	—	
Összesen . .	157	147	85	—	35	4	2	—	21	41	71	32	3	—	66	46	33	2		
1866/67.	I.	58	51	31	—	18	—	1	—	1	13	20	18	—	—	16	24	11	—	
	II.	40	37	27	—	6	—	—	—	4	10	19	5	3	—	14	14	9	—	
	III.	31	29	17	—	4	1	1	—	6	9	14	4	2	—	12	10	7	—	
	IV.	36	34	23	—	6	1	—	—	4	11	17	6	—	—	17	6	10	1	
Összesen . .	165	151	98	—	34	2	2	—	15	43	70	33	5	—	59	54	37	1		

Év	A tanulók közt volt																		
	Osztály	Beiratolt	Osztályoztatott	vallásra nézve						anyanyelvre nézve					illetőségre nézve				
				róm. kath.	gör. kath.	gör. kel.	ágostai	ev. ref.	unitárius	izraelita	magyar	német	szerb-horvát	román	más	helybéli	megyebeli	más megyebeli	más állambeli
1867/8.	I.	49	44	21	—	16	1	1	—	5	11	13	19	1	—	21	10	13	—
	II.	38	35	23	—	11	—	—	—	1	9	14	11	1	—	7	19	8	1
	III.	31	29	19	—	7	—	—	—	3	6	14	6	—	3	13	10	6	—
	IV.	27	25	14	—	4	—	2	—	5	10	10	4	1	—	11	10	4	—
	Összesen . .	145	133	77	—	38	1	3	—	14	36	51	40	3	3	52	49	31	1
1868/9.	I.	49	46	22	—	13	1	—	—	10	10	18	14	4	—	20	13	13	—
	II.	33	30	15	1	10	—	1	—	3	4	13	11	2	—	13	11	6	—
	III.	23	22	17	—	4	—	1	—	—	7	7	5	—	3	6	13	3	—
	IV.	26	23	18	—	2	—	—	—	3	7	12	2	1	1	11	6	6	—
	Összesen . .	131	121	72	1	29	1	2	—	16	28	50	32	7	4	50	43	28	—
1869/70.	I.	46	39	23	—	13	—	—	—	3	10	9	15	3	2	19	11	7	2
	II.	30	28	17	—	6	1	—	—	4	7	15	6	—	—	14	7	7	—
	III.	28	25	14	—	8	—	1	—	2	5	11	8	—	1	10	9	6	—
	VI.	17	16	10	—	5	—	1	—	—	4	6	5	—	1	4	11	1	—
	Összesen . .	121	108	64	—	32	1	2	—	9	26	41	34	3	4	47	38	21	2
1870/1.	I.	38	33	14	—	11	1	4	—	3	9	14	10	—	—	21	10	2	—
	II.	24	19	9	—	7	—	—	—	3	9	5	4	1	—	8	7	4	—
	III.	22	21	13	—	4	1	—	—	3	12	5	2	2	—	10	4	7	—
	IV.	22	19	7	—	9	—	1	—	2	8	4	6	1	—	9	6	4	—
	Összesen . .	106	92	43	—	31	2	5	—	11	38	28	22	4	—	48	27	17	—
1871/2.	I.	30	29	18	—	7	3	1	—	—	12	10	6	1	—	19	6	3	1
	II.	27	26	10	—	11	2	3	—	—	9	5	10	1	1	15	9	2	—
	III.	17	15	7	—	5	—	1	—	2	5	6	3	1	—	10	4	1	—
	IV.	18	15	8	—	5	—	1	—	1	7	4	2	2	—	5	5	5	—
	Összesen . .	92	85	43	—	28	5	6	—	3	33	25	21	5	1	49	24	11	1
1872/3.	I.	46	43	22	—	12	5	2	—	2	22	11	8	—	2	27	11	5	—
	II.	25	24	14	—	7	3	—	—	—	9	6	6	1	2	14	7	2	1
	III.	29	26	11	—	11	2	2	—	—	9	6	9	2	—	12	10	4	—
	IV.	14	14	7	—	4	—	1	—	2	7	3	3	1	—	9	4	1	—
	Összesen . .	114	107	54	—	34	10	5	—	4	47	26	26	4	4	62	32	12	1
1873/4.	I.	48	45	25	—	7	7	—	—	6	13	25	5	2	—	29	12	4	—
	II.	28	25	14	—	7	2	1	—	1	8	12	4	1	—	16	7	2	—
	III.	22	22	11	—	8	3	—	—	—	7	7	7	1	—	13	7	1	1
	IV.	24	23	8	—	11	2	2	—	—	10	2	11	—	—	11	8	4	—
	Összesen . .	122	115	58	—	33	14	3	—	7	38	46	27	4	—	69	34	11	1

Év	A tanulók közt volt																		
	Osztály	Beiratott	Osztályoztatott	vallásra nézve							anyanyelvre nézve					illetőségre nézve			
				róm. kath.	gör. kath.	gör. kel.	ápostai	ev. ref.	unitárius	izraelita	magyar	német	szerb-horvát	román	más	helybeli	megyebeli	más megyebeli	más állambeli
1874/5.	I.	43	36	25	—	5	1	1	—	4	14	15	4	1	2	20	11	5	—
	II.	34	32	17	2	6	2	—	5	16	9	5	2	—	18	10	3	1	
	III.	24	22	14	—	5	2	—	1	10	8	3	1	—	15	5	2	—	
	IV.	21	19	9	—	6	3	—	—	1	7	5	6	1	—	11	5	3	—
	Összesen	122	109	65	2	22	8	1	—	11	47	37	18	5	2	64	31	13	1
1875/6.	I.	27	25	13	—	6	2	2	—	2	8	11	6	—	—	16	5	3	1
	II.	26	25	15	—	4	2	—	—	4	15	6	4	—	—	17	6	2	—
	III.	24	24	12	—	7	1	—	—	4	13	4	5	2	—	11	8	4	1
	IV.	23	21	15	—	3	2	—	—	1	11	7	3	—	—	12	5	4	—
	Összesen	100	95	55	—	20	7	2	—	11	47	28	18	2	—	56	24	13	2
1876/7.	I.	56	48	25	—	15	1	1	1	5	27	6	14	1	—	30	10	8	—
	II.	23	22	13	1	3	—	2	—	3	13	5	4	—	—	12	5	4	1
	III.	24	22	9	—	3	1	1	—	4	8	11	3	—	—	13	6	3	—
	IV.	21	18	9	—	4	1	—	—	4	14	—	2	2	—	10	5	3	—
	V.	17	17	10	—	5	1	—	—	1	9	3	5	—	—	11	4	2	—
	Összesen	141	127	70	1	30	4	4	1	17	71	25	28	3	—	76	30	20	1
1877/8.	I.	56	55	28	—	8	4	1	—	14	26	21	8	—	—	29	19	5	2
	II.	41	37	18	—	13	—	1	1	4	22	1	13	1	—	18	10	9	—
	III.	20	18	9	—	4	—	2	—	3	6	8	3	1	—	10	4	3	1
	IV.	23	20	14	—	1	—	1	—	4	7	12	1	—	—	9	8	3	—
	V.	15	14	6	—	4	1	—	—	3	7	3	3	1	—	9	3	2	—
	VI.	20	19	10	—	5	2	—	—	2	14	—	4	1	—	12	5	2	—
	Összesen	175	163	85	—	35	7	5	1	30	82	45	32	4	—	87	49	24	3
1878/9.	I.	82	74	39	—	19	2	—	—	14	37	21	11	4	1	34	31	8	1
	II.	45	42	23	—	4	3	1	—	11	19	15	7	1	—	21	13	7	1
	III.	47	45	21	—	15	1	3	—	5	22	7	15	1	—	19	16	10	—
	IV.	31	31	19	—	4	—	2	—	6	15	9	5	1	1	13	10	7	1
	V.	24	24	14	—	6	1	—	—	3	10	9	3	—	2	9	9	6	—
	VI.	16	16	9	—	2	1	—	—	4	7	5	3	1	—	7	7	2	—
	VII.	21	20	12	—	4	1	—	—	3	14	1	4	1	—	12	4	4	—
	Összesen	266	252	137	—	54	9	6	—	46	124	67	48	9	4	115	90	44	3
1879/80.	I.	82	73	30	—	21	1	1	—	20	24	32	15	2	—	31	31	10	1
	II.	59	58	32	—	13	2	—	—	11	28	18	10	2	—	28	25	5	—
	III.	44	39	21	—	5	4	1	—	8	19	15	4	1	—	21	12	5	1
	IV.	35	33	17	—	10	—	2	1	3	17	5	11	—	—	13	9	10	1
	V.	23	23	15	—	3	—	1	—	4	10	9	3	1	—	12	5	5	1
	VI.	20	20	11	—	6	—	3	—	—	11	2	7	—	—	8	8	4	—
	VII.	17	17	10	—	3	1	—	—	3	7	6	3	—	1	8	6	3	—
	VIII.	21	20	12	—	4	1	—	—	3	10	6	3	1	—	12	4	4	—
	Összesen	301	283	148	—	65	9	8	1	52	126	93	66	7	1	133	100	46	4

Év	Osztály	Beiratott	Osztályoztatott	A tanulók közt volt															
				vallásra nézve								anyanyelve nézve					illetőségre nézve		
				róm. kath.	gör. kath.	gör. kel.	ágostai	ev. ref.	unitarius	izraelita	magyar	német	szerb-horvát	román	más	helybeli	megyebeli	más megyebeli	más állambeli
1880/1.	I.	86	76	40	—	19	1	1	—	15	23	33	19	1	—	39	27	9	1
	II.	63	59	26	—	15	1	1	—	16	17	26	14	2	—	28	23	7	1
	III.	52	49	29	—	8	2	—	—	10	23	18	5	3	—	24	21	4	—
	IV.	29	29	14	—	3	3	1	—	8	12	13	4	—	—	17	8	3	1
	V.	34	34	21	—	8	—	2	—	3	18	8	8	—	—	14	10	9	1
	VI.	14	13	8	—	1	—	1	—	3	7	5	—	1	—	8	2	2	1
	VII.	19	13	9	—	2	—	—	—	2	5	6	1	1	—	4	6	3	—
	VIII.	18	18	12	—	2	1	—	—	3	8	7	2	1	—	9	5	4	—
Összesen . .	315	291	159	1	57	8	6	—	60	113	116	53	9	—	143	102	41	5	
1881/2.	I.	76	69	30	1	15	1	4	—	18	18	35	15	1	—	36	21	11	1
	II.	64	60	28	—	17	3	1	—	11	16	25	16	2	1	27	27	6	—
	III.	52	50	19	—	16	—	1	—	14	14	21	13	2	—	23	21	5	1
	IV.	41	40	25	—	5	—	2	—	8	17	18	3	2	—	18	19	3	—
	V.	27	27	14	—	3	2	2	—	6	12	11	4	—	—	13	7	6	1
	VI.	30	28	16	—	6	—	2	—	4	14	8	6	—	—	9	11	7	1
	VII.	19	18	13	1	2	—	1	—	1	10	5	2	1	—	9	5	3	1
	VIII.	11	11	7	—	—	—	—	—	4	5	6	—	—	—	1	6	4	—
Összesen . .	320	303	152	2	64	6	13	—	66	106	129	59	8	1	136	117	45	5	
1882/3.	I.	60	53	24	—	15	2	—	—	12	12	27	14	—	—	27	16	10	—
	II.	58	56	26	—	10	3	—	1	16	16	29	9	1	1	29	19	8	—
	III.	59	49	23	—	12	2	2	—	10	12	24	11	1	1	26	18	5	—
	IV.	45	44	18	—	13	—	—	—	13	12	19	11	2	—	19	18	7	—
	V.	28	27	15	—	4	—	1	—	7	7	16	2	2	—	11	13	3	—
	VI.	28	28	16	—	2	2	2	—	6	14	12	2	—	—	9	16	2	1
	VII.	23	23	12	—	4	—	2	—	5	10	9	4	—	—	6	10	6	1
	VIII.	16	14	10	1	1	—	1	—	1	8	4	1	1	—	7	3	3	1
Összesen . .	317	294	144	1	61	9	8	1	70	91	140	54	7	2	134	113	44	3	
1883/4.	I.	71	60	27	—	13	2	3	—	15	22	25	12	1	—	31	21	8	—
	II.	40	36	19	—	7	2	—	—	8	12	18	6	—	—	19	9	7	1
	III.	56	53	31	—	11	2	—	—	9	14	29	9	1	—	23	20	10	—
	IV.	39	33	18	—	5	—	2	—	8	11	17	5	—	—	21	9	3	—
	V.	21	18	8	—	2	—	—	—	8	8	8	1	1	—	10	5	3	—
	VI.	25	22	13	—	5	—	1	—	3	7	10	4	1	—	12	8	2	—
	VII.	24	21	11	—	1	2	1	—	6	10	10	1	—	—	7	11	2	1
	VIII.	21	20	10	—	5	1	1	—	3	8	7	5	—	—	7	8	4	1
Összesen . .	297	263	137	—	49	9	8	—	60	92	124	43	4	—	130	91	39	3	

Év	Osztály	Beiratotti	Osztalyszoroztatott	A tanulók közt volt															
				vallásra nézve							anyanyelvre nézve					illetőségre nézve			
				róm. kath.	gör. kath.	gör. kel.	ágostai	ev. ref.	unitarius	izraelita	magyar	német	szerb-horvát	román	más	helybeli	megyebeli	más megyebeli	más állambeli
1884/5.	I.	64	57	27	—	10	6	2	—	2	18	28	9	2	—	27	23	7	—
	II.	41	39	20	—	8	1	2	—	18	12	18	9	—	—	24	13	2	—
	III.	24	22	11	—	4	—	—	—	7	4	14	4	—	—	16	4	2	—
	IV.	48	44	24	—	8	2	2	—	8	15	22	7	—	—	19	15	10	—
	V.	29	20	13	—	1	—	—	—	6	6	13	1	—	—	14	3	3	—
	VI.	14	14	4	—	1	—	—	—	9	4	9	1	—	—	9	3	2	—
	VII.	17	15	7	—	3	—	1	—	4	4	8	2	1	—	8	5	2	—
	VIII.	20	18	9	—	9	—	2	—	5	10	7	1	—	—	7	8	2	1
Összesen . .	257	229	115	—	36	11	8	—	59	73	119	34	3	—	124	74	30	1	
1885/6.	I.	67	60	34	—	18	4	—	—	4	23	19	18	—	—	32	21	7	—
	II.	44	43	21	—	5	7	—	—	10	17	20	5	1	—	22	13	8	—
	III.	36	33	18	—	7	1	2	—	5	11	16	6	—	—	21	7	5	—
	IV.	25	24	13	—	7	—	—	—	4	9	8	7	—	—	10	6	8	—
	V.	35	31	17	—	5	—	3	—	6	11	15	5	—	—	14	13	4	—
	VI.	20	19	12	—	1	1	—	—	5	7	11	1	—	—	13	2	4	—
	VII.	19	19	9	—	1	—	—	—	9	9	9	1	—	—	9	2	8	—
	VIII.	15	13	5	—	3	—	1	—	4	3	7	2	1	—	7	5	1	—
Összesen . .	261	242	129	—	47	13	6	—	47	90	105	45	2	—	128	69	45	—	
1886/7.	I.	73	61	28	—	13	—	3	—	17	18	31	12	—	—	25	27	9	—
	II.	42	36	22	—	10	1	—	—	3	16	9	11	—	—	22	10	4	—
	III.	37	32	18	—	4	4	—	—	6	13	15	4	—	—	15	8	9	—
	IV.	22	21	10	—	3	—	2	—	6	6	11	4	—	—	16	4	1	—
	V.	23	21	10	1	6	1	1	—	2	9	6	6	—	—	12	7	2	—
	VI.	20	18	13	—	3	—	—	—	2	8	7	3	—	—	12	5	1	—
	VII.	9	8	4	—	1	—	—	—	3	3	4	1	—	—	5	1	2	—
	VIII.	10	10	1	—	2	—	—	—	7	1	7	2	—	—	7	1	2	—
Összesen . .	236	207	106	1	42	6	6	—	46	74	90	43	—	—	114	63	30	—	
1887/8.	I.	57	52	26	—	11	—	2	—	13	16	25	10	1	—	22	22	7	1
	II.	52	49	26	—	8	1	2	—	12	18	23	5	3	—	16	24	9	—
	III.	32	30	15	—	10	2	—	—	3	15	6	7	2	—	11	13	5	1
	IV.	26	24	13	—	4	2	—	—	5	9	10	3	1	1	9	6	9	—
	V.	24	24	14	—	4	—	1	—	5	12	8	4	—	—	9	9	6	—
	VI.	16	16	9	1	3	1	1	—	1	10	3	3	—	—	10	4	2	—
	VII.	17	14	7	—	2	—	—	—	5	5	7	2	—	—	6	6	2	—
	VIII.	9	8	4	—	1	—	—	—	3	4	3	1	—	—	5	2	1	—
Összesen . .	233	217	114	1	43	6	6	—	47	89	85	35	7	1	88	86	41	2	

Év	Osztály	Beiratott	Oszályoztatott	A tanulók közt volt																		
				vallásra nézve							anyanyelvre nézve					illetőségre nézve						
				róm. kath.	gór. kath.	gór. kel.	ágostai	ev. ref.	uniárius	izraelita	magyar	német	szerb-horvát	román	más	helybéli	megyebeli	más megyebeli	más állambeli			
1888/9.	I.	69	69	35	—	19	1	3	—	11	22	28	15	4	—	45	20	4	—			
	II.	41	38	19	—	5	—	3	—	11	13	19	5	—	1	14	13	10	1			
	III.	41	36	20	—	4	1	1	—	10	11	21	4	—	—	16	15	5	—			
	IV.	24	22	8	—	3	3	—	—	3	10	4	8	—	—	8	10	4	—			
	V.	21	19	11	—	4	—	—	—	4	12	3	2	2	—	7	6	6	—			
	VI.	19	19	11	1	3	—	—	1	—	3	9	6	3	1	7	4	3	—			
	VII.	15	14	12	—	1	—	—	—	—	1	10	3	1	—	4	4	5	1			
	VIII.	11	11	4	—	2	—	—	—	—	5	4	5	2	—	5	4	2	—			
	Összesen	241	228	120	1	46	5	8	—	48	91	89	40	7	1	106	76	44	2			
1889/90	I.	66	62	30	—	8	4	6	1	16	30	26	5	1	—	32	16	12	2			
	II.	49	46	25	—	12	—	3	—	6	20	16	9	1	—	30	14	1	1			
	III.	29	28	13	—	4	—	1	—	10	7	17	4	—	—	13	10	4	1			
	IV.	34	33	16	—	3	3	2	—	9	14	16	3	—	—	16	12	5	—			
	V.	25	20	10	—	5	1	—	—	4	7	7	4	1	1	6	8	6	—			
	VI.	14	12	6	—	2	—	—	—	4	6	4	2	—	—	6	2	4	—			
	VII.	14	13	7	1	2	1	—	—	2	5	5	2	1	—	6	3	4	—			
	VIII.	10	9	6	—	1	1	—	—	1	5	3	1	—	—	3	3	3	—			
	Összesen	241	223	113	1	37	7	12	1	52	94	94	30	4	1	112	68	39	4			
1890/1.	I.	65	63	34	—	12	3	3	—	11	29	21	12	—	1	55	8	—	—			
	II.	50	46	21	—	7	—	6	1	11	21	18	5	1	1	39	6	1	—			
	III.	41	39	23	—	9	—	3	—	4	17	14	6	2	—	17	18	3	1			
	IV.	27	25	10	—	3	1	1	—	10	7	15	3	—	—	11	9	5	—			
	V.	24	23	14	—	3	—	—	—	6	9	11	3	—	—	12	8	3	—			
	VI.	17	14	6	—	4	1	—	—	3	4	5	2	2	1	4	8	2	—			
	VII.	6	6	3	—	—	—	—	—	3	4	2	—	—	—	3	—	3	—			
	VIII.	11	11	8	—	—	1	—	—	2	7	4	—	—	—	5	2	3	1			
	Összesen	241	227	119	—	38	6	13	1	50	98	90	31	5	3	146	59	20	2			
1891/2.	I.	53	50	20	1	15	2	3	—	9	28	9	10	3	—	19	25	6	—			
	II.	61	57	29	—	7	3	4	—	14	44	8	4	1	—	43	13	1	—			
	III.	44	42	18	—	9	—	5	1	9	25	9	6	2	—	17	13	12	—			
	IV.	33	33	18	—	7	—	2	—	6	15	13	4	1	—	19	11	3	—			
	V.	21	21	9	—	4	—	3	—	5	15	3	3	—	—	13	7	1	—			
	VI.	18	17	11	—	1	—	—	—	5	7	9	1	—	—	11	5	1	—			
	VII.	16	13	8	—	3	—	—	—	2	4	5	2	1	1	5	5	3	—			
	VIII.	8	6	2	—	1	—	—	—	3	3	2	1	—	—	5	—	1	—			
	Összesen	254	239	115	1	47	5	17	1	53	141	58	31	8	1	132	79	28	—			

Év	A tanulók közt volt																		
	Osztály	Beiratott	Osztályoztatott	vallásra nézve						anyanyelvre nézve					illetőségre nézve				
				róm. kath.	gör. kath.	gör. kol.	ágostai	ev. ref.	unitárius	izraelita	magyar	német	szerb-horvát	román	más	helybeli	megyebeli	más megyebeli	más állambeli
1892/3.	I.	56	54	27	1	16	—	4	—	6	28	11	13	2	—	25	24	5	—
	II.	45	44	19	1	11	2	2	—	9	22	10	8	4	—	19	17	8	—
	III.	55	51	26	—	7	2	2	—	12	32	12	6	1	—	24	14	13	—
	IV.	31	30	15	—	4	—	3	1	7	22	4	3	1	—	19	9	2	—
	V.	32	30	19	—	5	—	1	—	5	21	4	4	1	—	17	12	1	—
	VI.	19	17	10	—	1	—	3	—	3	9	7	1	—	—	12	4	1	—
	VII.	17	17	11	—	1	—	—	—	5	8	8	1	—	—	12	4	1	—
	VIII.	12	11	7	—	2	—	—	—	2	3	6	2	—	—	6	4	1	—
Összesen . .		267	254	134	2	47	4	17	1	49	145	62	38	9	—	134	88	32	—
1893/4.	I.	65	61	34	—	11	4	4	—	8	40	10	10	1	—	27	31	3	—
	II.	53	48	24	1	11	1	5	—	6	26	11	10	1	—	22	21	5	—
	III.	40	40	18	—	7	4	3	—	8	25	7	6	1	1	18	19	3	—
	IV.	45	43	21	—	7	2	3	—	10	24	11	7	1	—	19	16	8	—
	V.	22	20	11	—	2	—	1	1	5	13	6	1	—	—	12	7	1	—
	VI.	26	24	16	—	2	—	1	—	5	16	7	1	—	—	12	8	4	—
	VII.	18	15	8	—	1	1	2	—	3	8	6	1	—	—	3	11	1	—
	VIII.	18	18	12	—	1	—	—	—	5	10	7	1	—	—	11	6	1	—
Összesen . .		287	269	144	1	42	12	19	1	50	162	65	37	4	1	124	119	26	—
1894/5.	I.	49	46	33	—	5	1	4	—	3	33	8	3	2	—	22	20	4	—
	II.	58	54	28	1	11	4	3	—	7	36	7	10	1	—	23	25	3	—
	III.	42	39	21	—	5	—	4	—	6	21	10	8	—	—	12	20	7	—
	IV.	34	34	16	—	5	2	3	—	8	22	6	5	—	1	16	15	3	—
	V.	33	31	17	—	6	1	3	—	4	22	4	5	—	—	18	10	3	—
	VI.	21	20	12	—	1	—	1	1	5	9	9	1	1	—	12	6	2	—
	VII.	26	23	14	—	3	—	1	—	5	15	6	1	1	—	11	8	4	—
	VIII.	12	12	8	—	—	1	1	—	2	6	6	—	—	—	1	7	4	—
Összesen . .		275	259	149	1	39	9	20	1	40	164	56	33	5	1	118	111	30	—
1846—1895		8635	8031	4335	19	1991	238	239	11	1198	3474	2654	1624	206	34	3989	2780	1195	67